

**Litterae Societatis Iesv E Regno Sinarvm Annorum MDCX.
& XI. Ad R. P. Clavdivm Aquauiuam eiusd. Societatis
Præpositum Generalem**

Trigault, Nicolas

Avgvstae Vindelicorvm, 1615

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68733](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-68733)

Th. 5213.

LITTERAE
SOCIETA-
TIS IESVE
REGNO SINARVM

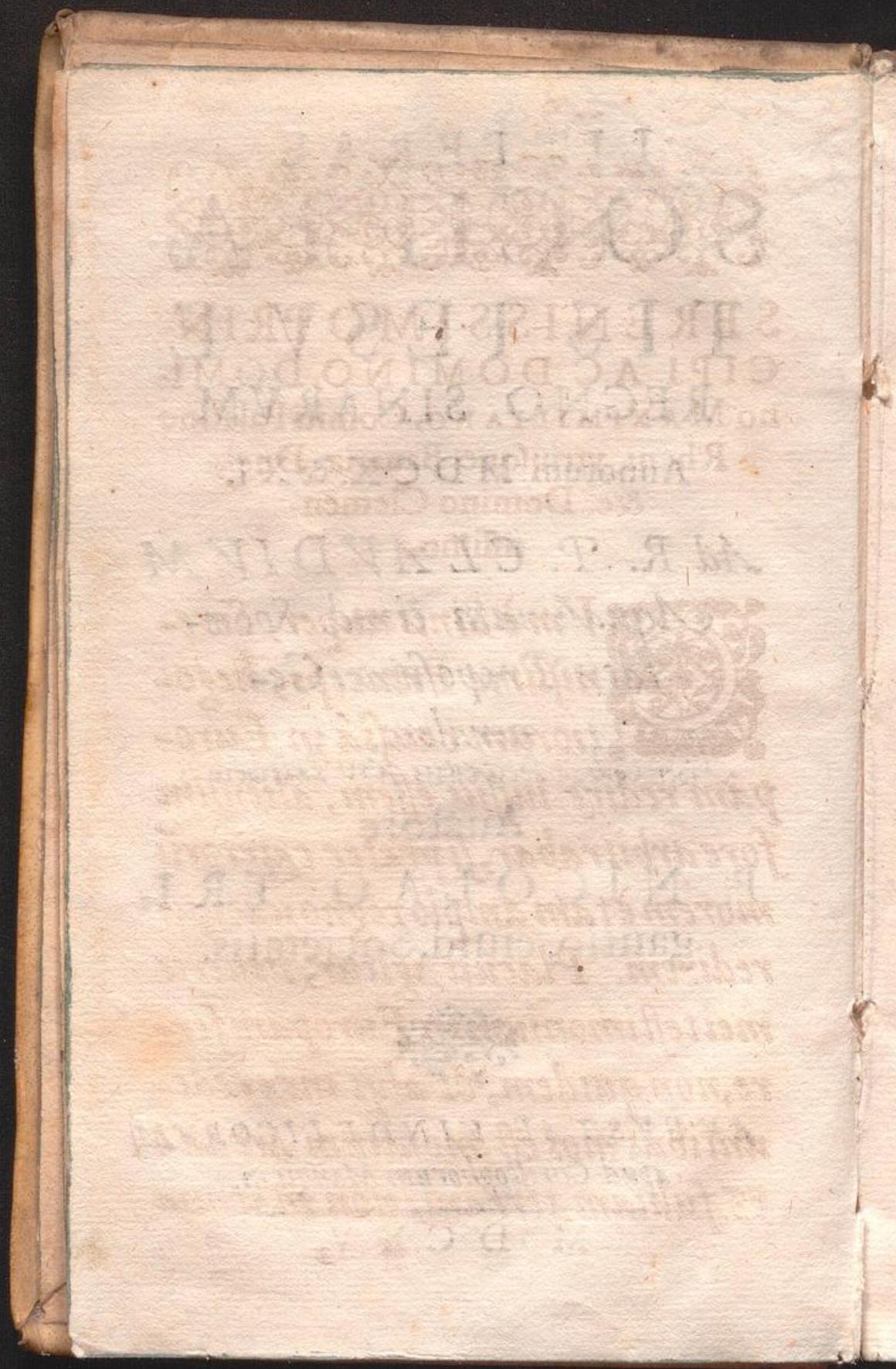
Annorum M D C X . & XI .

Ad R. P. CLAVDIVM
Aquauiuam eiusd. Socie-
tatis Præpositum Ge-
neralem.
Liber Collegij Societatis Iesu Paderborn:
Auctore
P. NICOLA O TRI-
gautio, eiusd. Societatis.

AVGVSTAE VINDELICORVM
apud Christophorum Mangium.

M D C X V .

SERENISSIMO PRIN-
CIPI AC DOMINO, DOMI-
no MAXIMILIANO, Comiti Palatino
Rheni, utriusque Bauariæ Duci,
&c. Domino Clemen-
tissimo.

Vmè Sinis nuper, Sere-
nissime Princeps, nego-
tiorum caussâ in Euro-
pam redire iussus essem, alienum
fore arbitrabar, si præter cæterorū
morem è tam ampliore regno uacuus
redirem. Placuit igitur, itineris
mei testimonium in Europam fer-
re, non quidem, ut alijs in de rede-
untibus mos est, montium arcana
fuluam terram, non marium

)(2 spolia *

spolia seu Erythraeos uniones, non
siluarū delitias, Sabaasq; segetes,
non Serum labores & pretiosam
vermium texturam, omnia olim
peritura: sed delegi rem & insti-
tuto meo congruam, & tamen
magnitudine nullis facile merci-
bus cedentem. Partem enim alij,
ego totum Sinarum regnū in ter-
ras alio sole calentes, mecum deue-
xi: rerum scilicet in eo regno ge-
starum commentarios; quos,
quantum per nauigationem &
nautica impedimenta licuit, in
itinere deinceps concinnaui, tu-
multuariè fateor, sed verè & cum
fide. Neq; putauit gratius me
quidquam Europæis Christianis
afferre posse, quam si cognoscant
nouam

nouam Iesu Christi coloniam in
præstantissimum illud simul & re-
motissimum Asia regnum tot
retro seculis, mille seris veritati
occlusum, nunc demum resera-
tum, deductam esse. Cum verò
expositas hasce merces in lucem
dare statuissem, id unum spectavi,
cuinam Christianorum Principū
eas primò spectandas & arbitran-
das offerrem. nec quæsiui diu. oc-
currit protinus tua, Princeps, Se-
renitas, quam eo quo potui modo,
& hac scriptione meā venerari
par fuit. nec id unā tantum de
caussā. Ut taceam alias omnes,
eacertè in auitam religionem tua
est pietas, ea in societatem nostram
est benevolentia tua, illa sunt be-
neficia,

(3)

neficia, ut iure meritissimo meos
hosce commentarios nomini præ-
sertim tuo inscriptos voluerim.
Germania loquitur quam con-
stantia & pietatis facem præfe-
ras, dum tanta ex aduerso tenebra
tam varie obluctantur. Eo porro
in societate IESV affectu, tua Se-
renitas, maioresq; tui feruntur, ut
huius rei fama, iam pridem per
maria expeditissimo cursu in Si-
nas usq; nauigarit, priusq; pænè
de tua pietate Sinae audiuerint,
quā de Sinis Europa. Accipe igi-
tur, Princeps Ser^{me}. hosce meos de
rebus Sinensium commentarios,
beneficiorum in nos tuorū pignus
tametsi longè impar. maiora qui-
dem (quis nesciat?) magnitudo
tua

tua postulat; minoratamen (quis
ambigat?) modestia tua non re-
cusat. Continet verò hæc à me scri-
pta historiæ res in Sinis biennio ge-
stas, & eas potissimum quæ cū bo-
no rei Christianæ gestæ sunt. quæ o-
mnia profectò, eo maiore deside-
rio, legentium alij peruoluent, quò
magis à te probata esse intelligent.
Bonus Deus, iacta apud Sinas
Christianæ fidei semina potentia
suâ producat, & fiorentem Ba-
uariae agrum clementia suâ con-
seruet. Roma Calendis Martijs,
Anno M D C X V.

Serenitatis vestræ.

addictissimus

Nicolaus Trigautius,
è Societate I E S V.

APPROBATIO.

Annuas litteras Sinenses à R. P. Nicolao Trigautio Soc. Iesu conscriptas, & ab aliquot eiusdem Societ. Patribus censas, probatasq; ego Melchior Härtelius Societatis I E-
SV per Superiorem Germaniam Prouincialis
datâ mihi adid à R. P. Ferdinando Alber no-
stra Societatis Vicario Generali potestate in lu-
cem dari permitto; fidemq; manu meâ facio, &
more Societatis consigno. Ingolstadij 25. Iulij,
Anno 1615.

Melchior Härtelius,

Litteræ

Litteræ annuæ societatis Iesu è Regno Sinarum ad R.P. N. Claudium Aquauiam eiusdem Societatis Præpositum generalem Anni

1610.

Vas in hoc vastissimo Sinarum Imperio, vel ut ipsi appellant, orbe terrarum, societas nostra fixit sedes, tanto inter se distant inter uallo, ut vnius anni res gestæ non facile possint in vnum compilari: hinc saepe factum est annis superioribus, ut si non omnino desiderarent, saltem mutilè dissolutæque in Europam nauigarent, dum singula domicilia res apud se præclarè gestas, non ad vnum aliquem scriptorem, qui vnum è singulis membris litterariorum corpus efformaret; sed ad P. V. singulatim destinarent. Huic malo ut obuiam iretur, nihil aptius visum est, quam annuas litteras post annum scribere; sic enim futurum erat, ut sero

A

licet,

2 ANNVAE

licet, sed tamen aliquando peruenirent. Huius moræ tarditatem nemo mirabitur, qui scierit vnam esse Indicis nauibus è Macaënsi Sinarum portum, Ianuario ferè mense, nauigandi tempestatem, quæ si elapsa fuerit, non nisi cum anno redeunte reuertitur: sed neque hoc semper sat is est ad litteras nostras ex vltimis terrarum o-
ris transmittendas: nam ecce tibi anno 1613. ante triennium gesta transmittimus. Nam ego in itinere hoc meo Romano litteras anni 1610. hærentes adhuc in India, Aprili mense anni præsentis reperi. Et verò quoniam auctoritate P. V. latino sermone scriptas anni 1611. mecum deferebam, faciendum omnino putaui, vt illas latinitate donatas, his adiungerem, Lusitana exemplaria Indiæ ac Lusitaniæ relinquens: quò sic & harum rerum cupidis citius fieret satis; & interpres, locorum negotiorumque ignari, periculo errandi liberarentur.

De politico Sinensis imperij
statu.

Exemplum ab Iaponicis annalibus mutuatus, prius quam ad singula domicilia descendam; de politico, deque societatis, ac denique de rei Christianæ in vniuersum statu pauca præfabor. Et quoniam biennij huius ferè fuit harum rerum idem status, hæc tria vtrisq; annalibus communia esse moneo. Cætera, quæ de singulis

gulis domicilijs dicturus sum, quo quæq; anno
contigerunt, referentur. Quas perturbationes ac
rerū vices bellici tumultus suppeditant annali-
bus, eas mutua pax tollit, potissimū si fuerit diu-
turna. Id in hoc imperio licet vastissimo, si vspīā
alibi toto terrarum orbe, videre licet. nam Pro-
uinciae vel potius Regna decem & quinque sic
ab vno gubernantur, vt bene compositi cor-
poris membra vnius animæ velut nutu vege-
tantur. Id omnes etiam ipsi Sinæ solent admi-
rari, acceptumque referre litterarijs suis exer-
citationibus; quibus insudant, quotquor animis
ad alta aspirant, tutius summa quæque adepturi;
quam varijs rebellantium euentibus; potissi-
mum cum nulli, ne infimo cuique, clausus sit
aditus ad maxima; ac nulla prope sit dignitas,
nisi quam sibi quisque fecerit; & si qua ab Re-
gio sanguine nobilitas est, ea nihil publici mu-
neris attingit, sed totam in annuo prouentu,
qui etiam in magistratum manibus est, conser-
uat maiestatem: hinc sit vt Regius sanguis ab
omni publico munere semotus, nihil possit; &
cæterorum animus suis studijs occupatus, eo-
rumque studiorum sperato præmio lactatus, ni-
hil vltrà velit. Qui nunc & ab annis quadra-
ginta regnat insigni est prudentia, sed tanti Prin-
cipis virtus ijs fædatur vitijs, quæ à veri cultus
experte decet expectare. Regni hæredem longe
aliter tractat, quam vel eius dignitas, vel pater-

A 2 nus

nus amor postulat: nam cum superioribus annis alium ætate secundum inaugurari totis viribus conatus sit, gratiosiorem illum, & gratiosioris Reginæ filium, idque non impetrarit, obſiſtente Regno vniuerso (cuius magistratus omnes, qui tum in aula complurimi versabantur, depositis & ad palatij parietes appensis dignatum insignibus, ſeſe abdicabant) alieniore ſemper in eum animo fuit, quem vellet nolle regni hæredem nominarat. Itaque cum nuper Principis Parens ex ea ægritudine, quæ mortem ei attulit, decumberet; vix à Patre filius, ut morituræ parentis extreum spiritum exciperet, impetravit; ſed tamen ut ſine arbitris eam viſeret; extorqueri non potuit; nam Eunuchi duo adiuncti ſunt, dictorum omnium testes quæ ad Regem referrentur. Parens filium ſolata, dixiſſe fertur, bono animo eſſet, inopiamque fortiter ferret (vix enim ei necessaria ab Rege ſuppedtantur, & cæterorum nemo Regis metu id audet) nondum in Imperio Sinensi contigiffe, ut Rex aut Regni hæres fame interiret. Mortuam porro Principis Matrem vetuit Rex ſolito luctu pompaquæ publicè honorari.

Rex Idola non colit, ſed vel nullum præter ſe numen nouit, vel ſi ſuorum maiorum obſcura vestigia ſecutus, vnum cæli dominum ac ſupremum rerum omnium Gubernatorem non abnuit, ita eum colit; ut minimè noſſe videatur.

Eius-

IAPONICAE.

Eius porro mater vetula, quó inferis propior, eó in falsorum Deorum simulacra religiosior euadit. Varijs enim in locis fana extruit, aut innouat, fanorum ministros alit; idque tanto sumptu, ut uno in cænobio supra mille sustentet. Quamobrem in aula (quanquam vbique despiciatissimum est hominum genus) ij paulo lautiùs habentur. Vnde vulgi dictum est: In urbe Regia Hó-xám (sic enim profanos suos sacerdotes vulgo appellant Sinæ) in Prouincijs Magistratus coluntur.

Non omittendum mihi videtur hoc tempore crudelissimum scelus seuerissimè ab magistratibus ac Rege expiatum. Sinæ ad insaniam prope, vitæ longioris (quia æternam ignorant) præcepta consecrantur. Hinc fit ut impostores multi toto regno ea per fas nefasque venditent. Ex ijs unus, isque litterario gradu insignitus, qualis apud nos est licentiatorum, hoc artificio magnas opes sibi comparabat. nam ut nouum aliquid auderet, non dubitauit è coëmptorum puerorum sanguine, quos clam per summum nefas macerabat, pharmaca componere. Ea res domesticæ pellicis vnius, quas habebat quam plurimas, indicio foras erupit. Comprehensus est, sceleris conuictus, ac tandem à dubijs diu magistratibus, quâ pænâ tantum scelus expirant, hoc suppicio damnatus est, ut ad palum alligati viuum corpus, resectis nouaculâ tēr mil-

A 3 le car-

le carnis frustulis, laceraretur, qua in carnificina quoad fieri posset parceretur vita. Hæc sententia ad Regem refertur, ut eam ex more in rem insolenti comprobaret. Is rescripsit eam pænam sibi etiam imparem tanto criminis vide-ri; sed quia maiorem nullam inueniret, sibi arri-dere. Itaque nocens innocentium sanguinem suo tamdiu luit, quamdiu toto in corpore locus aliquis vulneri patuit, in ter mille frusta discep-tus. Hæc breuiter præfari visum est, ne ne-sciretur quo in statu res huius regni publica ver-saretur. Sed nunc ad ea quæ sunt instituti nostri propria, sermonem conuertamus.

De socijs in hac expeditione Christianæ vniuersim.

Hoc de quo agimus, biennio numerauit societas nostra in hac expeditione Christianæ vi-ginti, accersitis in numerum duobus, qui hoc ipso temporis cursu ad suorum laborum præ-mia euolarunt, de quibus suis locis. Reliqui duo deviginti constant è sacerdotibus Europæis vnde-cim, & septem fratribus Patrum adiutoribus; hi sunt eorum Sinarum filij qui iamdudum Christianis sacris imbuti, in Macaënsi, Portu Lu-sitanorum oppido degunt, iam nō religione so-lum, sed etiam cultu ac educatione magis Euro-pei prope, quam Sinae. Hi omnes in quinque, domici-

domicilia distributi (quanquam priore huius biennij anno erant quatuor dumtaxat) modicum fermentum, ingentem massam condire pergunt, & vt laboribus sufficerent, valetudine ferè usi sunt prospera. Verum animi vires non parum promouit Iubileum S. D. N. Papæ Pauli v. quod licet ferò, tandem tamen ad nos aliquando peruenit, speratosque, vt speramus, fecit fructus; maximè cùm in Superioris visitatione inciderit, qui sedes nostrorū omnes (quoniam è Xauceana sede, quæ prima nostros ingredientes excipit, in aulam Pequinensem, sedium nostrarum remotissimam, sese conferebat) ex itinere visitauit. Id vt fuit nouum, ita gratum atque fructuosum. Cum enim bonæ memoriae P. Martheus Ricius (de cuius fælici transitu mox dicemus) necessariò in aula resideret, omnibusque idem præcesset, mutuo ferè litterarum commercio omnia gerebantur; nisi si quando extra ordinem visitatio institueretur. Cum itaque P. Nicolaus Longobardus, qui Xauceanæ sedi iam multos annos in magna temporum varietate præfuerat, in demortui locum suffectus esset, auditâ Patris morte substitutus, dum speratum ab socijs Macaënsibus de more subsidium exciperet, quod etsi fuit spe minus, & nostrorum paucitati reique familiaris inopiæ tam impar, vt sustentari omnino hæc expeditio non posse videatur; tamen vt discamus è diuina manu pen-

A 4 dere

dere, non solum viximus, & antiquum tenuimus, verum etiam animus fuit, ad templum perelegans in Nanquinensi Regia meditandum, & intra eundem annum perficiendum. Aucti etiam sumus sede noua in habitatissimo ut fertur totius Imperij Sinensis emporio: nihil enim difficile est Domino mira facere, ut cum sacris litteris loquar, in multis vel in paucis. Sed hæc sigillatim infra suis locis.

Dominus itaque messis in hunc agrum suum tres hoc tempore nouos operarios euocauit. Hi fuere, P. Felicianus à Silua Lusitanus, qui biennio ferè ante desperatam valetudinem ad spem reducturus, in Macaenæ Collegium superiorum authoritate concesserat, eaque confirmata (licet non inutilem ibi indigenis, qui è Lusitanorum consuetudine & commercio in nostra sacra transeunt, operam daret) ad intermissam tamen stationem veteranus iam tyronum duxor redibat. Tirones vero duo fuere, P. Emanuel Dias, etiam Lusitanus, qui totos se prem annos in eodem Collegio Theologiam professus, ita necessarius ibi iudicabatur, ut non nisi admotis machinis, hanc arcem expugnarit. Alter fuit P. Nicolaus Trigautius Belga qui hoc eodem anno ex India aduenerat. Hi tres cum in Xauceanam sedem ipso D. Thomæ totius Orientis Apostoli die festo peruenissent, excepti sunt solitis ac insolitis Patrum, qui ibi residencebant,

bant, officijs. P. Nicolaus Longobardus domo
breui composita & P. Gaspari Ferreira commendata, relictoque illi socio Patre Emanuele
Dias cum reliquis duobus in interiora regni iter
arripiuit. Hoc iter paucis persequi hoc loco vi-
sum, quoniam nullius est priuati domicilij, &
habet nonnulla scitu vel necessaria, vel non in-
iucunda.

Bene auspicato die, quo Magi stella duce
solem inuenerunt, iter aggressi paucis post die-
bus extremam Prouincia Cantonensis urbem
Nan-hium nomine tenuerunt. Ibi magna facili-
tate transmesso ponte, non sine numine, magi-
stratum qui viatores eo in telonio explorant,
diligentiam euaserunt. Hinc iter est terestre diei
vnus, medius enim est mons præruptus inter
duo fluminæ, quæ ex eo nascuntur qui olim na-
tura inuius, factus est arte peruius; diffissis, vt
olim Alpibus ab Annibale, ita hic rupibus, inter
quas ea apparent præcipitia, quæ, licet tutis, via-
toribus horrorem incutiant: Et tamen ita facile
redditum est hoc iter, vt è sella gestatoria baiu-
lorumque humeris nihil opus sit toto itinere
descendere. In montis apice fanum est perele-
gans illi extrectum qui hoc iter aperuit. Is fuit
è Cantonensi Prouincia oriundus quidam,
cum summum totius regni gereret magistra-
tum, Colaum vocant, quod nomen antiquum
regni propugnaculum sonat. In eo templo sta-

A s tua

tua illi erecta, ad eamque suffitus perpetuus, non cultu Numinis, sed beneficij memoria, constitutus est: Templi parietes & area varijs in beneficij laudem poëmatis marmori insculptis exornatur.

Hunc morem Sinæ erga publicè bene meritos obseruant. Inde mox in eo ipso vertice porta est ingens Cantonensis & Chiamfinensis Provinciarum limes.

De hoc monte, qui diei vnius iter habet, omitti non potest res memorabilis. Ex hac provincia in reliquum orbem Sinicum, & vicissim, frequens est commercium. Itaque merces, quæ duorum nobilissimorum fluminum ora continuò euomunt, baiulorum humeris hinc inde transmituntur, quorum numerus supra tria millia esse perhibetur; præter iumenta, quibus etiam onera conuehuntur, hæ merces hospitorum dominis commendatae, tanta fide transmituntur, ut eò tota fides Sinica, quæ reliquo regno rara est, conuolasse videatur. Transmisso monte denuò nauigare aggressi, flumen ingrediuntur, quod initio angustum ac vadosum, in eam deinde magnitudinem ex crescere ut Filij maris merito nomen inuenerit. Initio dixi vadousum, hyeme potissimum, quo tempore contraria in Europa, maxima est siccitas. Itaque eo tempore multa nauigia scopulo & vadis illis dissimilant, nec vñquam ferè nauigatur sine obuijs

obuijs naufragiorum tabulis. Socios diuina bonitas non leui periculo, cum ad scopulum allissent, liberauit, & Nan-cham, alteram nostrorum sedem, indeque Nanquinum secundo flumine cursuque deportauit. Vnde superior Pequinum cū uno socio incolumes peruenere.

Haec tenus in hac nouella Ecclesia baptismi forma ijs in casibus, quibus necessitas Ecclesiæ ritus, sacerdotalesq; manus non admittit, vulgo vrebantur Neophyti latina, Sinicis Characteribus expressa. Id habebat periculi non parum, nam Sinarum Characteres longè ab Europæis distant, neque enim illa habent elementa, ut in os, quibus aliarum linguarum sonos scribendo effingant. Immo sunt apud nos tres omnino consonantes. B. D. R. quæ apud Sinas nullum omnino habent usum, nec ullo è suis Characteribus effungi possunt. Itaque pro his sonus aliquis quam minimè remotus est reponendus. Sonum dixi nam consonantes ipsi vocalesque nostras omnino non norunt (tot enim sunt apud eos hieroglyphici characteres, quot sunt res rerumque dictiones) habent tamen sonos nostris vocalibus aut consonantibus, licet non omnibus, respondentes. Præterea nusquam duas consonantes, nulla vocali media, norunt. Immo exceptis M. & N. nulla alia consonante terminant dictiōnem, sed omnes in vocalem desinunt. Ex his facile videre licet non paucos, ad paucas

paucas illas Baptismi formæ dictiones scriben-
das, characteres tota lingua Sinica deesse, ac ne-
cessariò maximè vicinos alios sonos assumi:
quod et si non eam videbatur adferre varieta-
tem, quæ formam irritam redderet; tamen in re-
tanti momenti securissimum est omnino secu-
rius. Potissimum cum longe grauius ad hæc ac-
cederet, quod illi ipsi Sinici Charakteres varie-
varijs in locis efferuntur, & in quibusdam ita di-
uersi sunt soni, vt nihil commune habeant. Ita-
que periculum erat, ne aliqui latinam formam
Sinice scriptam ipsa vix latinitas agnosceret,
tanto animarum periculo. Denique vt hæc o-
mnia nihil obstarent, peregrinos, & quos non
intelligebant, sonos prope nulli fideliter me-
moriæ poterant commendare. Itaque in Neo-
phytorum sæpe oculis, qui tamen rei Christia-
næ bene periti erant, Catechumeni formæ igno-
ratione, sine baptismo decessabant, magno v-
trime iusti doloris sensu. Huic malo itum ob-
uiam sublatis quibusdam quæ obstare videban-
tur, factumque vt quam vnaquæque gens suo
idiomate baptismi formam habet, ea quoque
Sinensis Ecclesia non careret; qua nunc vel pueri
possunt salutaribus aquis eluere morientes:
quod salutare institutum annalibus dignum mihi
visum est, ne nesciretur à posteris, quo potis-
simum tempore fuerit hoc in morem inductū.
Affero denique hic vnum, quod vt scio la-
tissimum

tissimum fore, ita in huius capitinis finem consul-
tò reseruauit. scilicet videri nunc nobis omnibus, nostrorum in hoc regno perpetuam statio-
nem extra periculum esse; quam, ut speramus, nulla quantumvis aspera persecutio excutiet:
nam facilius Sinæ nos in perpetuum coniicient carcerem, aut extremo supplicio afficiant; quam adduci se sinant, ut nostros, iam intimè rerum suarum consciens, è regno ejiciant: qua enim ex causa illi aduenas intra fines suos non admittunt; eadem semel ingressos retinent. Id maximè patet è multis Mahometanorum millibus, qui in celeberrimis emporijs non impunè solum degunt, sed neque à litterarijs honorum gradibus, neque à Republicæ muneribus exclu-
duntur; tametsi sint aduenæ, eorumque posteri, qui ab occidente in hoc Regnum irruentes, illud sibi quondam subiecere. Lex quoque est ab Sinis lata, quæ hodieque obseruatur ea in vrbe, quæ Mahometanos ab occasu negotiatores ex-
cipit, in Xensi prouinciæ finibus (qua in vrbe Fr. noster Benedictus de Goës Lusitanus, qui ex India Cataium lustraturus venerat annis su-
erioribus diem suum obiit) ea inquam in vrbe lex est, ut si quis aduena nouem annorum spatio il-
lius vrbis incola fuerit, ad suos redire ne permit-
tatur. In causa verò nostra sæpe hoc patuit, sed anno potissimum 1612. quo contigit nostros Nauceana sede pelli, non tamen ad suos, sed ad re-

ad regni interiora liberos dimitti, vt illius anni annales referent.

De rei Christianæ statu in vni- uersum.

Sapientissimus naturæ auctor vt tenuibus sensim incrementis rerum omnium erexit æta-
tes, ita in ijs quoque, quæ supra naturam Diu-
nus fauor euehit, facere videtur. Itaque dum
huius expeditionis Christianæ initia lego, & in-
tueor præsentia, videtur mihi non immerito
huius Ecclesiæ status ad obitum vsque P. Mat-
thæi Ricij, qui hunc fætum obstetricatus est, &
tenuerimè educauit, infantia posse appellari. Ex
eo iam tempore pueritiam ingredi, & sensim a-
dolescere dici potest; vnde non abs re erit, pau-
lisper in hoc velut duarum ætatum discrimine,
nonnihil cum præteritis præsentia conferendo,
breuiter ostendere, quid hactenus perfectum
sit, in eorum maximè gratiam, ad quos superio-
rum annorum litteræ, quas audio non semel de-
fuisse, minimè peruererunt. Id breuissimè faci-
am, nam hoc ipso quoque anno nauigat P. Mat-
thæi Ricij historia, quam ille italico sermone
paucis ante obitum mensibus, velut futurorum
præfigus, ad hæc vsque tempora iam inde à suis
initijs concinnauit. In hunc etiam locum conge-
ram ea, quæ non sine nota omitti, nec sine fasti-
dio possunt in singulis sedibus legi: ea solùm sin-
gulis

gulis domicilijs reseruabo, quæ cūque ita sunt propria, vt cum reliquis non sint vlla ratione communia.

Huius regni Tyranidem humani generis hostis ita inuaserat, vt planè omnes ad Christianam libertatem aditus in perpetuum obstruxisse sibi videretur. Sed quia non est consilium aduersus Dominum, ita Euangelij sui eo præcones immisit, vt spe faciliorem, opinione fæliciorem prouentum reddiderit. Et quidem ita sibi persuadeant omnes necesse est, fidemque ijs habeant, qui rem manu palpant, plus his 30. annis, ex quo societas in hoc regno sedem fixit, esse perfectum, quām integrō sæculo à peritis rerum æstimatoribus, solito cursu rem metientibus, sperabatur. Et rursum plus hoc postremo biennio, de quo agimus, ex quo P. Mattheus Ricius diem suum obiens, rem Sinicam è cælo procurat (quod ipse futurum longè ante prædixerat, vt infra narrabitur) quam reliquis omnibus retrò lapsis annis, vt ex his annalibus facile colligetur.

Initio Nostri Profanorum Sinenfium Religiosorum habitu in Sinicum regnum ingressi, parum aut nihil annis prope viginti rem Christianam promouebant. Sed tamen nec hoc sine numine, neque enim alia vlla ad ingressum nobis via patuisset. Conceperant de Nostris initio Sinæ nugacia quædam; qualia sunt peritos esse alchi-

alchimiæ, habere vitæ in multos annos protractæ præcepta (quæ duo Sinæ ad amentiam prope consequuntur) & tamen nec hoc sine nomine, neque enim alia vlla ad nos interim, dum cognosceremur, retinendos via patuisset. Demum inspirante Deo, Nostri habitam cultumque mutarunt, in litteratorum Sinensium ordinem, quantum Christiana Religiosaq; professio ferebat, transeuntes: Ex eo tempore omnia crescere, cæperunt. Sanè primis illis temporibus, cum P. Mattheus Ricius pro aduena sacrificulo haberetur; eaque necessariò toleraret ab omnibus, quæ despiciatissimum hoc hominum genus solet, è nostris fratribus vnum, qui hodieq; viuit, narrat, se, cum de hoc ipso quereretur, quasi amissa spe rei Christianæ promouendæ, iussum bono animo esse, futurum breui, ut Patres nostri cum summis illis magistratibus, quos Colaos vocant, considerent. Id tum incredibile visum est, & paradoxum; at non hoc solum ei ante obitum, sed maiora etiam post obitum contigerunt. Verum dicat aliquis, Neophytorum millia volumus, nō hos sumos, idem quoque credibile est eos velle, qui seipso hnic vni rei tot aditis periculis tam procul à suis, apud quos coli poterant, consecrarunt. Sed velim omnino intelligent omnes, Sinensem Missionem haud paulò aliter, quam cæteras, metiendam; cuius cardo in hoc vertitur, ut à Sinis cognoscatur,

mur, nihil rerum nouarum moliri, nihil lucri spectare, solam Dei legem, eamque regni bono nihil aduersantem, venisse propagatum; hoc si semel stabiliatur, erumpet vno impetu fætus, qui tanto labore concipitur. Itaque consultò numerum fugimus (qui tamen iam ad quinque millia paucis annis excreuit) multitudinem declinamus, populares cœtus pertimescimus, tametsi neminem reijcimus, ne tot annorum labor vno die intereat. In hoc incumbimus, vt magistratus nobis ac Deo conciliemus, futurum post hac ipsimet aiunt, vt vulgus eorum auctoritatem sequatur. Itaque rem Christianam tantum processisse credendum est, quantum auctoritatis Diuina lex, eisunque præcones sibi comparant; tantum defecisse quantum indiscreto ardore numerus excreuerit.

Sed quoniam de re Christiana vniuersim agitur; operè pretium facturus mihi videor, si rationem nostram in lege Diuina explicanda paucis aperuero; nam ea fortasse multum distat ab eo, quod nonnulli arbitrantur, qui nos velut per cuniculos ac latebras in Gentilitatis arcem irrumpere opinantur.

Initio igitur cum quotidiani domum ventiant hospites, ferè de rebus nostris, itinere, libris, scientijs, illatus sermo collocutionem aperit; tum quædam etiam potentibus ostenduntur, vt horologium, clavicordium sed potissimum

B Imago

Imago Christi Seruatoris, quam nemo est hospitum, qui non visat ac, licet adhuc Ethnicus, veneretur, edoctus primum non esse hanc effigiem vti cætera suorum idolorum simulacra, sed summi rerum omnium moderatoris ac cæli Domini, à quo res omnes ut Principio atque fonte diminant. Eum, licet omnis figuræ corporisquè sit expers, postquam tamen è cælo in terras humanam speciem indutus descendit, pingi à nobis hac specie ac vultu solere. Inde sermone ex uno in alium protracto, planè ostenditur, quæ ab Idolorum cultoribus coluntur simulacra, nihil habere Diuini; quanquam non ita sint hebetes Sinæ, ut in simulacris fiant; sed ea Deorum effigiem putant. Verum ostenso Deum esse unum, sæpe ad id configiunt, saltem Dei seruos & amicos honore dignos, quod homines multa docuerint cum virtute coniuncta. Sed rursus cum audiunt, de Deo nullum verbum locutos, omnes honores, templa, ritus sibi arrogasse, facile dant manus. Inde ad alias eorum ineptias refutandas pergitur. De Pythagorica metempsychosi, quam mirum in modum in hoc regno Idolorum cultores propagarunt, de hominis dominio in bruta, eaque mactandi libertate, & alijs quamplurimis disputatio instituitur.

Cum his, qui antiqua suorum Regum, sive Confutij, Sinensium Philosophorum Principis, dogmata

dogmata secessantur, alia planè initur ratio: nam ostenditur quam nostra nihil eorum placitis repugnat, Idem Numen, idem lumen, sed quoniam vtrumque intra naturæ sphæram illis micat, necessariò multas tenebras admixtas habere, quas Diuinus ille sol suo aduentu discussit. Hinc de incarnato Dei filio, eiusque causis, deque Originis culpa, de anima immortali, de præmio bonorum ac malorum differit. Hæc omnia cum Ethnicis quotidie planè ac lucidè, & in omni consensu differuntur, non quidem singula cùm singulis, sed quæ pro loco ac tempore videntur opportuna. Ex his sæpe fit, ut conuicti admitti in discipulos postulent; quod ritu Sinico fit in hunc modum. Ad septentrionem collocata in aulæ capite sede, vultu ad meridiem verso (si quidem loci situs permittit) considet, qui in magistrum eligitur: Discipulus ex aduerso quaterna corporis inflexione stans, & quaterna item poplitibus flexis, capite ad terram usque demisso magistro cultum exhibit. Exinde per totam vitam in omni congressu conuiuioque Magistro ad latus assidet, licet ad maiorem postea dignitatem discipulus supra Magistrum euehatur. Hunc ritum nostri minimè admittunt, tametsi nihil omnino profani cultus habet, asserentes eum honorem Deo, cuius se discipulos esse volunt, exhibendum, nos nihil esse, nisi eius interpres ac præcones. Id modestiæ genus Sinæ su-

B 2 spicere

spicere norunt, qui soli mihi videntur inter Ethnicos demissionem agnoscere & celebrare, faciliusque se submittunt. Rogat deinde qui dedit manus, dari sibi Christianæ doctrinæ compendium, quod perlegat ac ediscat. Sed iubentur pri-
mum attente secū ipsi perpendere, quid agant,
& alio die, re maturius agitata, redire. Sæpe hac
ratione secundò ac tertio remittuntur. Demum
vbi iam satis sibi constare videntur in ædem sa-
cram deducuntur. Ibi super aram collocato do-
ctrinæ sacræ compendio, accensisque cereis ac
suffitu, quo ritu Magistrum solent, eum qui so-
lus ac verus est Magister, venerantur; accepto-
que ex ara ipsa libello, domum redeunt, Doctrinæ
Christianæ capita memoriae mandaturi.
Quod cum fecerunt, ad nos reuertuntur, ac tum
demum verè ac serio mysterijs nostræ fidei o-
mnibus imbuuntur; repetitisque his, quæ supra
diximus, atque confirmatis, clarè ac dilucidè
Augustissimum Redemptionis nostræ mysteri-
um, Christique crucem ac mortem edocentur;
ac nullus omnino sacris aquis eluitur; nisi prius
hoc mysterium ritè ac sufficienter edocitus. Inde
ad reliqua symboli Apostolici capita, orationē-
que Dominicam & Angelicam Salutationem
ac Decalogi præcepta, tum deniq; ad Sacramen-
ta, sed potissimum Baptismi, Pœnitentiæ, & Eu-
charistia transiit: quod cum semel atque iterū,
ac sæpè tertio accurate perfectum est, volenti
Baptismo

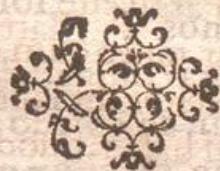
Baptismo dies indicitur. Hæc ferè ratio seruatur cum Tyronibus, nomen Deo daturis. Deinceps quibus auxilijs Neophyti foueantur, breuiter commemorabo.

Maxima est Nostrorum cura, ne incultus ager accepti spem seminis fallat; itaque modis omnibus adlaborant, vt Neophyti in his, quæ iam Catæchumeni audierant, confirmantur; sed impri- mis vt ne legis auditores tantum & non factores inueniantur. Hoc potissimum frequentibus domi nostræ cætibus consequuntur, quam ad rem sacrorum fastorum indiculus Sinicè quot- annis renouatur (ad annuam enim renouatio- nem cogit anni Sinensis ratio, qui lunæ periodis cursum determinat) ex eo indiculo Neophyti intelligunt, quibus diebus in ædem sacram sit sibi commeandum, quod faciunt accurate sanè. Et hoc eo magis mirum est, quod in Re Sinensi publica nullus sit quieti destinatus dies, æque o- mnes labor atque cupiditas sibi vindicarunt. His in cætibus sacrosancto Missæ sacrificio in- tersunt, idque tanta modestia, nemo vt adesse videatur. Mihi sæpè in mentem venit, si liceret Europæis Sinicam modestiam ritusque intueri, fore vt id multis spiritualis solatij dulces lacry- mas excitaret. Nam quoties sacerdos flexis po- plitibus adorat, & quoties ad eos conuertitur, ipsi demisso in terram capite venerabundi, ritus nostros imitantur; & vt gens est mirè ritibus

B 3 dedita,

dedita, suspicit nostros, ijsque summopere dele-
ctatur. Hinc peracto Missæ sacrificio, opportu-
na cohortatione ad officij sui rationem excitan-
tur, quam pari attentione excipientes, non sine
fructu in aures admittunt. Pro ratione festorum
dierum non solum Christianæ fidei Mysteria il-
lis explicantur, sed etiam ijs ritibus, quos suis
Ecclesia temporibus instituit, imbuuntur. Nam
& cereorum benedictio, cinerum, ramorumque
distributio cum apposita explicatione perfici-
tur; quibus non solum fouentur illorum animi,
sed corpora etiam saepe recreantur; sacrorum ra-
morum potissimum & aquæ lustralis vſu, qui-
bus pro pharmacis ad quotidianas ægritudines
depellendas frequentibus auxilijs edocti vtun-
tur. Inuenerunt ipsi certum pharmaci genus si-
bi admodum salutare. Sacri rami particulam a-
quæ feruenti imponunt, eam deinde aquam, &
cum ea certissimam ferè salutem epotant. Sed
omitti omnino non debet hebdomadæ maioris
pietas, in qua ad memoriam Redemptionis no-
stræ feria sexta in Parasceue solemnis Crucifixi
adoratio instituitur, tanto cum doloris sensu, vt
multis lacrymas excitet. Et sanè qui hanc adora-
tionem videt, nihil habet, quod Europæam pie-
tatem desideret, solam multitudinem ac sacro-
rum ornamentorum apparatum inferiorem iu-
dicabit. Neophyti porro nostri his in cætibus
ad sacramentorum frequentationem, potissi-
mum

mum pænitentiæ, informantur. Itaque initio Si-
nensis anni (qui in februarium fere incidit qua-
de re anno in sequenti plura) festisque solemni-
oribus, & aliâs sæpe illud frequentant, magno
tum suo fructu, tum Patrum solatio, qui animo-
rum sæpe puritatem & innocentiam admiram-
tur: qui verò ad Augustissimum Eucharistiæ
mysterium magno delectu admittuntur, ij iam
sibi videntur Christianæ pietatis apicem atti-
gisse. In operibus quoque, quibus alienæ mis-
eriacæ succurritur, sedulo se exercent, visendis æ-
gris iuuandisque vel stipe corrogata, vel oratio-
ne, quam sæpe vel ad ægri lectulum, vel in tem-
plo nostro simul plures instituunt: qua in re
magnum Christianæ charitatis specimen præse-
ferunt, Ethnicis admirantibus hac in regno Sini-
co, in quo nulla est prope charitas nisi propria,
nouitatem. Sed omissis alijs permultis, tandem
ad singula domicilia descendamus.

B 4 Resi-

Residentia Pequi- nensis.

IN hac sede tres è nostra societate Sacerdotes, fratres duo residebant primis anni mensibus. hunc numerum minuit Pater Matthæus Ricius huius missionis prope primus parens ac auctor. nam is Majo mense ad suorum laborum præmia euolauit. Ei, quoniam multa habet minime omittenda, postremum locum reseruamus: nunc quæ huius domicilij reliqua sunt præponamus.

Ex ijs qui nouum Christi gregem auxere, primus merito numerandus est antiquus ille rerum nostrarum admirator Ligocun in Baptismo Leo appellatus. De eo multa repeterem è superioribus annalibus, nisi ex historia vniuersæ rei Christianæ, simul cum his, vt spero, lucem visura, peti possent ea, quæ desiderantur. Eum complures iam annos P. Matthæus Ricius in Ecclesiæ sagenam ita compellebat, vt quibusdam prope nimius in eo colēdo videretur. Nam tametsi erat Ligocun maximæ non autoritatis solum, sed etiam ingenij, non tantus tamen nonnullis videbatur, vt pro eo tantum iure bonus senex laboraret, eam potissimum apud Sinas in ex-

in extrema senectute existimationem consecutus. Nam id ætatis nihil dubitauerat proximè superioribus annis in eius domum quotidie itare, mathematicam prælectionem ei præbiturus. Sed nimis hoc escâ illectum paulatim altioribus eum mysterijs imbuebat, & iam diu ipsum eò perduxerat, ut de fidei nostræ veritate nihil hæsitaret. Sed is Polygamiæ nexibus impeditus, se minimè expediebat. Verùm hoc tandem anno dirupit omnia eius vincula Dominus. Regebat vnam è Prouincia Pequinensis Ciuitatibus, & in aulam cum reliquis totius regni Collegis venerat ad Regem de more visitandum. quamdiu in vrbe regia consedit, frequens erat domi, nec solus; nam cum se ipse Patris discipulum vel in omni sermone vel libris etiam scriptis prædicaret, efficiebat, ut multi ad eum audiendum ventitarent, quem vir tantus tanta ambitione pro Magistro venerabatur. Intentus erat in omnem occasionem bonus Pater; sed ille nihil nunc quam aliâs, acrius ad veram animi libertatem aspirabat: & iam data discedentibus Magistratibus dies appetebat. quo tempore nihil dubium est, acrioribus precibus amici salutem esse à Domino impetratam, qui noluit tot frustra labores vnius causa exantlatos. Nam cum abitum pararet, stitit eum Dominus graui ægritudine comprehensum: Eam ægritudinem sentit Pater à Deo ad animi salutem immissam;

B s Itaque

Itaque sibi minimè defuit, nam dies noctesque decumbenti aderat, & totus auctor erat, vti ne hoc momentum ad salutem comparandam negligeret, ea, quæ nollet vellet esset dimissurus, volens sperneret ad gloriam quæ offerebatur consequendam. Non multis machinis opus fuit in hoc metu: nam cum eum ad hoc adduxisset ægritudo, vt nihil dubitaret se ex ea moritum, manus dedit, Polygamiæ obicem sustulit, sacris aquis elutus est. Tunc ad res suas disponendas animum contulit, Patremque rogauit, vti sui funeris curam in se susciperet, quod apud Sinas vbi propinqui desunt summo amicorum demandari solet. Centum aureos seponi iussit, eosque coram effigie Christi Domini ac Seruatoris Patri in manus dedit, ad Templi, quod tunc meditabatur, sacellum concinnandum. His perfectis, cum nouus Christi miles nihil prope de vita cogitaret, ægritudinis vi sensim se remittente, in spem vitæ reuocatur: nimirum Dominus hac eum sibi arte adiunxerat, ab eoque obsequia imposterum plura repetebat; quæ ille fidem suam cumulatè exoluens, egregiè præstítit, ac etiamnum præstat, quam in rem hos ipsos anni insequentis annales appello. Filios suos, quos in aula habebat duos, & alium propinquum, litteratos omnes, non ita pridem Patri tradiderat eluendos. Et hic fuit postremus Patris Mathæi Ricij partus in non sterili senectute.

Sed

Sed non fuit hic vnuis huius anni fætus. præter alios nonnullos, litteratorum gradibus insignitos, (quales fuere pleriq; qui in hac sede Christum agnouerunt) nobilis fuit baptismus filij non ignobilis Magistratus; is non solum conscientia sed etiam inspectante parente perfectus est, qui sanctissimis illis ritibus ita captus est, ut ex Ethnico in Catechumenum repente euaserit. pridie quam filius sacris aquis elueretur, præmisserat in Templum nostrum satellitium suum, & curiam prope vniuersam, deferendis floribus, cereis, odoribus in ædis apparatus, magno Patrum solatio, dum viderent Neophytorum baptismos ab Ethniciis parentibus tanto sensu cohonestari, quæ res nobis quotidie plurimorum animos aperit; quibus ad fidei nostræ sanctitatem complectendam lucis iam Diuinæ satis est, virium sua culpa nondum satis.

Excurrit alter è fratribus nostris ad Neophytes vrbis Paotimfu itinere tridui excolendos, ab indigentia sacerdotis nostri factum ut solus iret, sed tamen non sine fructu; reperit eos extructa ædicula egregiè suum institutum retinere, in eam ædiculam certis diebus à Neophyto quodam peritiore conuocati de officio suo rebusque sacris colloquuntur, ad ædiculæ latus commodum addiderunt cubiculum ad excipiendo (cum adueniret) Patrem nostrum; atque ita quadrageni supra centum procul à pastori- bus

bus sese Diuino auxilio adiuto s egregiè tuentur. Nescio an horum exemplo adducti, sed tamen ex alio oppido viri quindecim vna domum nostram ad sciscitandum de fidei nostræ capitibus aduenerunt. qui cum audissent quæ volebant, abierunt. Ex ijs plerique ad nos reuersi Catechumenorum numero ascripti ad Neophytorum apicem aspirant. Ex alio item oppido venere non pauci iisque Eunuchi palatini è supremis propinqui, ita Diuina lex sensim egreditur seque ipsam spargit, dum hæc semina maturam messoribus portantibus cum exultatione manipulos suos, parent messem. Hoc eodem anno Pater Matthæus Ricius domesticas laxauit angustias, nam ædificium extruxit domesticis vslibus percommodum, sex in eo cubicula disponens in prima contignatione terna, in alia totidem, quibus vltimis liberam nostris in habitatissima ciuitate fecit respirandi facultatem. prius enim præter domesticos parietes vnum supernè patebat cælum, nunc vero prospectus in ipsos vrbis muros, quod non est leue refrigerum continuo studiorum labore fatigatis, additus est aquæ potabilis puteus, & alia huius generis.

Sed nulla ratione prætereundum mihi videtur eiusdem boni parentis extremum opus, & in quo confiendo confectus est. Nam cum ille Domino in terris primam ædem sacram Euro-
pæo

pro opere assurgentem apud Sinas erigit, illum
Deus ad supremam illam suae Maiestatis ædem
in cælos inuitauit. Iam diu facelli domestici an-
gustijs exclusi nostri Neophyti rem sacram pro-
foribus ex ipso atrio prospectabant. Id in sum-
mo vel frigore vel æstu (nam vtrumq; apud Pe-
quinenses prope ex æquo, suo vnumquodque
tempore dominatur) erat perincommodeum.
Huic malo vt remedium aliquod adferretur, sta-
tuerant Patres communi consilio aulam opere
Sinico capacem extruere: id consilij ab indigē-
tia rei familiaris acceperant. Eo enim ædificij ge-
nere sumptui non parum parcebatur, verum ne
sacram ædem nostram ad idolorum fani simili-
tudinem vel vt melioris structuræ indigentia,
erigere videremur, visum est Europæ molis
exiguum specimen Sinis hoc primum dare,
quod etsi fuit quale vel areç vel rei familiaris an-
gustiæ etiam angustiores permisere, tamen à
spectatoribus ita comprobatum est ædificium
vt solis nobis vile haberetur; quibus nondū Eu-
ropæ illa culmina exciderunt. Mirum est sanè
quam ingenui sint Sinæ & quam facile superbi-
am suam agnitæ subijciant veritati. Hanc ædem
tametsi nulla Magistratum auctoritate erige-
bamus, nemo tamen interturbauit, & vt nihil a-
liud fecisset animos tamen dedit ad aliam anno
insequente auctoritate Regia disturbatis idolo-
rum Monstris erigendam, nec Pequini solum
sed

sed & Nanquini insignior moles auctoritate
Magistratum assurrexit. Sed hæc suis locis.
Nunc tandem aliquando mæsti trahimur ad pa-
renti optimo parentandum.

Degebat Pater Matthæus Ricius in vrbe re-
gia Pequinensi ea hominum de se opinione cō-
cepta quam Dominus ad Euangelij promulga-
tionem ei conciliarat, quæ tanta fuit tamque ad-
mirabilis apud gentem alioqui sagacissimam &
quæ externos omnes in barbaris reponebat, vt
eam non solum sperare nemo, sed ne optare
quidem ausus fuisset intra paucos illos annos
ex quo vrbem Regiam attigerat. Vna prope ea-
que continua occupatio eum, cum hospitibus,
qui ex omni parte ventitabat detinebat; quibus
cum ex more, quem violari est nefas, visitatio-
nis officium rependeret, hanc occupationem
gratius etiam duplicabat. Ad hæc ad eum ex v-
niuerso Sinarum orbe, ignoti iuxta, & noti scri-
pitabant, multa de S S. lege nostra, multa de
vana Idolorum secta, multa de reliquis, quæ
scriptis voluminibus sparserat, sciscitantes. qui-
bus non absque onere maximo respondebat:
litteraria quippe apud Sinas scriptio supra mo-
dum solet esse accurata: quam scriptionem nisi
etiam rebus accuratiorem reddidisset, multum
de Fidei nostræ, deque rerum, quas tractabat, o-
pinione detraxisset. Præterea cum vniuersæ præ-
esseret Missioni, sociorum quoque litteris respon-
dere

dere cogebatur; quos cum ille amaret tenerimè, faciebat hoc sedulò & prolixè. Nec tamen ideo, quod in tot esset negotia distractus, à familiari Neophytorum tenuium collocutione vnquam abstinuit: quos semper animaduersus est in summis negotijs eo vultu excepisse, quo maximum aliquem ex ijs, à quibus interuisi solebat, optimatem. Imo iam hoc erat ei solemine, Neophytum, à quo visebatur, quo tenuior esset, eo diuturniore ab eo colloquio detineri. His omnibus si addideris librorum, quos edebat scribendorum labore, nostris prælegendi assiduitatem, quam ad extremum usque spiritum inter infinita negotia nunquam intermisit, verè dicas, homini ad necessariam quietem vix tantillum temporis fuisse. Sed nimis ita ingeniosus erat in tempore dispensando, ut ad exercitia spiritualia non solum sufficeret, sed etiam redundaret: neque enim statim temporibus contentus, semper inueniebat, quod necessarijs aliqui occupationibus surriperet. Hæc omnia attontos in eum rapiebant socios; dubios, quid primum mirarentur eiusne infatigabilem animum, an corpus: nam ab illo nullus non labor assuebatur, ab hoc nullus recusabatur.

Hæc quæ dixi perpetua illi erant. sed in hunc ipsum annum alia multa præter ordinem inciderunt, à quibus ita auctum est boni senis onus, ut obrui potuerit, fatigari non potuerit:

nam

nam in hoc tempus ceciderant stati ad Regem
visendum Magistratum ex omni Sinarum Im-
perio concursus, qui licet è singulis vrbibus pau-
cissimi sint, ad quinque tamen millia numeran-
tur. Hoc eodem anno Sinicus ille Doctoratus,
qui solum in aula confertur, suos concursus ha-
bebat: nam tametsi trecenti, non amplius, ex o-
mni numero feligantur; tamen supra quinque
litteratorum millia in competitorum examen
admittuntur. Vnde fit, ut quo tempore hæc ac-
cidunt, ipsa Pequinensis Regiæ frequentia fiat
ex commeantibus frequentior. Hæc frequentia
mirum quantam ad bōni Patris labores accessi-
onem fecerit: nam cum hi cætus omnes essent
litteratorum, qui eum vel iam ante ex vultu, vel
libris scriptis nouerant, erant incredibiles in do-
mum nostram concursus. Et incommodum ce-
cidit hic visitationum torrens in sacri ieunij
tempus: quo siebat, ut prope quotidie refectione
illi esset interrumpenda, ad hospites excipien-
dos; Et ut erat bonus senex religiosissimus ie-
uniorum Ecclesiasticorum obseruator, adduci
ab socijs nunquam potuit, ut ad intermissam se-
mel refectionem se referret, aut horam muta-
ret, aut sibi ipsi vel tantulum indulgeret. Hoc
ipso tempore Leo ille, de quo supra, in ægritu-
dinem inciderat; hoc ipso etiam ardebat sacra
ædis extructio. Quæ omnia licet in socios diui-
sa fierent illi leuiora; tamen in eum semper pars
labo,

laborum maxima recidebat. Itaque cum die quadam ab hospitum visitatione fessus, domum repetisset, in lectulum se abiecit: initio arbitrati sunt socij, solitam illius esse hemicranij ægritudinem, quam, cum ea vexabatur, aliquantula vnius diei quiete depellebat. Verum interrogatus, asseruit alia esse omnia; ægritudinem è summo labore ac fatigacione ortam esse lethalem; quare non solum nihil est turbatus: sed non ita multo post interrogatus ab uno è socijs, qui haberet, ait se ipsa hora coarctari è duobus, nec sat scire, quid optaret, an æterna illa, quæ imminebant præmia, an diuturniores in hac expeditione Christiana labores. Inciderat eius ægritudo in tertium diem Maij, quo die Doctor Leo Neophytus, qui iam quotidianis valetudinis incrementis ægritudinem depellebat, medicum, quod vtebatur, ad eum misit. Cuius cum pharmaca iam dies aliquot nihil prodessent, socij sex alios, tota vrbe celeberrimos conuocarunt, à quibus cum in eandem sententiam non iretur, relicta sunt tria pharmacorum genera, dubijs socijs, quod è tribus eligerent. Ex quo audita est Patris ægritudo, diu noctuque Neophytis tota domus replebatur; sed quod maximè tempore à sex medicis ægri salus in controversiam vocabatur, frequentissimi fuere. qui cum viderent non ita procluem pharmacorum electionem in tanta primiorum medicorum æqualitate videri, tri-

C

nam

nam illam pharmacorum præscriptionem co-
ram crucifixo statuerunt, nixique genibus roga-
runt, vt ab eo docerentur, quam ægro vellet esse
salutarem; quia in oratione mirum erat quo sen-
su nonnulli rogarent Dominum, vt sibi quos
annos vellet adimeret, ad communis parentis
vitam prorogandam. Denique è pharmacis vnā
illi, sed nullo fructu, datum est: quæ res mæro-
rem omnibus, vni ægro solatium adferre vide-
batur; velut nunc assēcuto, ut ad laborum me-
tam deueniret. Itaque rara semper in eo fuit hi-
laritas, & quæ sociorum, ac Neophytorum non
parum mærem leniebat. Sexto ægritudinis
die, de vniuersa prope vita confessus, socium,
qui audierat, tanta spiritus alacritate perfudit,
nullam vt aliam in vniuersa vita maiorem se
sensisse prædicaret; tanta fuerat Patris innocen-
tia, spiritusque suauitate delibutus. Die infe-
quenti Matutinis horis ad sacrum viaticum su-
mendum se comparauit: ac tametsi eum vehe-
mens ægritudo ita afflixerat, vt lecto dimoueri
non sine periculo posse videretur; vbi tamen
audiit bonus Pater, adesse Dominum ac Serua-
torem suum, vires collegit, ac solus, nullius ad-
miniculo, lectulo egressus, in genua se coniecit.
Inde inter recitandam solemnis confessionis
precationem, & inter colloquendum cum ipso
Domino, suauissimè tanto fletu perfusus est,
vt præsentes, quotquot aderant, Neophytes ac
dome-

domesticos eodem pietatis rore conspergeret; qui in deuotissimas lacrymas deplueret. Eo ipso die pomeridianis horis, vi morbi delirauit, sed hæc ipsa deliria ex abundantia cordis, ut ita loquar, egressa, facile prodebat, quid secum ipse tractaret animo. Nam totum vnum diem ac noctem sæpe de Neophytis, de Templo, de Sinarum ad fidem, atque adeo ipsius Regis, conversione loquebatur. Cum die in sequenti ad se planè rediisset, inungi voluit; integrisque etiamnum sensibus aduertens omnia, Ecclesiasticis orationibus ipse respondit. Inde quatuor, qui aderant, socij ab eo velut à morituro parente, ut bene sibi precaretur, postularunt. quibus ille annuens, priuatas etiam singulis addidit ad virtutem cohortationes: & quidem alteri è fratribus, se illi apud Dominum oppetendam in societate Iesu mortem impetraturum esse, recepit; ideo quod nihil tum occurreret melius atque iucundius, quam quod ipse eo ipso tempore sentiebat. Quæsiuit vnuis è Patribus, aduertere ne tunc satis, quo in loco socios sua ope tantopere indigentes relinqueret. Relinquo vos, ait ille, in ostio ad magna merita patefactos; sed non sine multis vel periculis vel laboribus. Rogauit alius, vti ediceret, in ea potissimum hora, qua ratione amorem illum summ possent remunerari. Respondit, ea benevolentia, quam venturis ex Europa

Patribus semper ostenderis : quos, quoniam spreta Collegiorum societatis Charitate, in hæc gentilitatis deserta commigrant, non est satis, vulgari excipere humanitate ; sed eum amorem toties à vobis duplicari decet, vt quem ibi in uniuersis inueniunt, hic in singulis inueniant. Quo animorū zelo arderet, satis ostendit, quod inter mortuis propè vocibus ab eo est auditum : Ego P. Cottonum, qui apud Regem Galliæ est in Domino plurimo amo. Ad eum, tametsi ignotum, pro eo, quod Dei gloriam promouit, hoc anno scribere, & gratulari statueram, eumque priuatim de nostræ missionis statu reddere certiorem. peto igitur, vt, quoniam nunc mihi hoc omnino non licebit, me apud eum excusetis ; quod si non est factum ab eo, cui hoc Pater commendauit ; his nunc relatis, supremam boni Parentis nostri, pro expleta haberi cupimus voluntatem. Sic ferè suauissimè modo cum nostris, modo cum Neophytis collocutus, ad undecimam Maij diem peruenit. Qua die sub vesperum in medio lectuli consideris, animam sine ullo motu, aut corporis contorsione Deo reddidit, & oculos velut sopori permittens, ac per se ipse claudens, in Domino suauissimè obdormiuit.

Quo tempore Pater expirarat, solito frequentiores domi aderant Neophyti, à quibus orta subito tanta est comploratio, vt eam à socijs cohiberi

cohiberi necesse fuerit, afferentibus, iustorum transitum haud paulò aliter, quam reliquorum, cohonestandum: nam verendum erat, ne immoderatior luctus de nostræ fidei veritate, deq; Patris gloria nonnihil detrahere videretur. Ergo ab inerte luctu in laudem versi, heroicas Patris virtutes pro se quisque prædicabat; cum virum sanctum, Sinarumque Apostolum compellantes. Inde importunis precibus extorsere ab altero è fratribus, qui pingendi artem vrcumque callebat, vt viri effigiem ad commune solatium exprimeret. Solent Sinæ vitæ functorum cadauera ligneis arcis includere, nulli corruptiōni, quoad licet, obnoxij; ea in re nulli sumptui parcentes: quem sumptum neque nostra tenuitas, neque Religiosa parsimonia patiebatur. Sed tamen noluit Dominus seruum suum, quem ornandum, non in cælo solum, sed in terra quoque tantopere, vt videbimus anno insequente, volebat, hac etiam celebritate funeris priuari. Vbi enim Doctor Leo cognouit, optimum Paren-tem sibi ereptum, misit (nondum enim per æ- gritudinem ipse poterat) domum nostram, qui solarentur Nostros, iuberentque de feretro ni- hil laborare; hoc se omnino ei curaturum, à quo intra paucos dies bis vitam accepisset: ne- que verendum, si qua esset mora, ne Patris ca- dauer grauem de se odorem expraret; in talis enim viri cadauere solitas naturæ leges non ser-

C 3 uari.

uari. Et reuera ita accidit; nam bido toto, & amplius, in summo æstu, inhumatus vultu semper viuido, orisque totius colore spiranti similior, quam defuncto, vitam, qua iam viuebat beatior, præferebat. Cadauer itaque arcæ inclusum, in ædem sacram delatum est, ibique funebri missa, defunctorumque officio, optimo Parenti ab socijs ac Neophytis, Ecclesiastico ritu parentatum. Inde feretrum Sicensi ex more in aulam domesticam delatum, aræque impositū, & amicorum visitationi expositum est. Nefas enim est Sinis, quemquam intra urbium muros terræ mandare: atque ideo, dum suburbanum agrum coëmunt, aut funus parant, cadauera arcis ligneis includunt, & arcas ipsas suo illo pellucido bitumine ita illinunt, ut in annos plures, cadauera sine graui odore possint asseruari.

Sanè annis superioribus mortis memor, deq; sepulcro solitus bonus Pater agrum coëmerat suburbanum, sed interim dum pretium appenditur, orta nescio qua controuersia, venditor resiliit. Tum Pater ad socios conuersus, ait: Nihil admodum refert, nam breui iuum, eumque meliorem sepulturæ locum possidebimus. quibus verbis visus est id, quo postea contigit, præsensisse; nam ei sepultura ab Rege ac reliquis socijs est attributa. Nec hoc solum, sed illud ipsum obitus sui tempus visus est prænouisse. Nam illis ipsis mensibus historiam à R. P.

vestra

vestra illi demandatam de vniuersa re Christiana apud Sinas, ad ea usque tempora perduxit, litteras omnes exussit, scripta sua composuit, & duabus schedulis, altera rem domestica, altera vniuersam missionem concinnauit. Ea porro schedula, quæ de vniuersa missione agebat, ita inscripta erat, P. Nicolao Longobardo Sinicæ missionis superiori; & infra, Matthæi Ricij, quondam eiusdem missionis superioris: ita certam habebat bonus Pater velocem sui tabernaculi depositionem. Porro hæc ægritudinis tempore perfici minimè potuerunt; nam è priore cubiculo mox, vbi in morbum incidit, in aliud, hospitum visitationi accommodatius, migrauit, sociosque monuit, ut scriniolum suum, postquam diem clausisset, aperirent, eamque schedulam aperirent, quæ ad eos attinebat, alteram ad P. Nicolaum Longobardum destinarent.

Vbi auditum est ab amicis Magistratibus, Patrem obiisse, maximi ad eum de more complorandum virorum grauissimorum facti sunt concursus; tanto doloris sensu, tum ut maximè patuerit, quantam de Parre opinionem concepissent. Omnium erant hæc voces; O virum sanctum! O virum verè sanctum! eæque non sicut lacrymis interruptæ. Non se tenuit intra urbem luctus; nam & reliquis in sedibus ab socijs, Neophytis, Amicis iusta persoluta sunt. Nanquenenses scilicet Neophyti supra ceteros

C 4 extulere

extulere: nam Pequinum ad Patris tumulum funebria dona submisere, cum insigni laudum ipsius præconio. Huius æmulatione stimulati Pequinenses, alterum adiunxerunt. quæ ad vtrumque aræ latus appensa, à visitatoribus amicis magna comprobatione legebatur.

Multa mihi nunc de viri virtute dicenda superessent: sed quia paucis multa dicere, res ipsas deterere est, historiam Sinicæ expeditionis appello, quæ prope vniuersa Patris Matthæi Ricij vita inscribi posset: ita præ reliquis vnu si bi propè omnia vendicauit. Verum hoc tanti viri funus claudam ea ratiocinatione, cum qua ipse prope diem clausit. Nam sæpe paucis ante obitum mensibus hæc socijs audientibus repetebat: Cogitanti mihi sæpe numero, qua potissimum ratione rem apud Sinas Christianam li-
ceret promouere, nihil efficacius mihi occurrit, quam si ego diem obiero. Cumque socij renuer-
rent, asserentes, ad eam ipsam rem vitam eius adhuc in multos annos necessariam videri: ipse contra instare, & multis id rationibus confir-
mare nitebatur. Et sane si, quæ eius obitum con-
secuta sunt, cum prioribus temporibus conser-
mus, rem ipsam attigisse dicendus est. Nec mirum, plus eum perfecisse ex eo loco, in quo plus & velit & possit. Verum tandem aliquando, plura prætermittentes, ad reliquarum sedium res ge-
nas conuertamur.

Resi.

Residentia Nanquinensis.

Hoc anno toto in hac sede sacerdos unus cum duobus fratribus rem Christianam procurauit. Data sunt initia gemino Deiparæ sodalitio: alterum est litterorum, qui domi nostræ conuenirent; alterum plebeiorum, qui domi suæ, vbi magis esset commodum, semper tamen è nostris aliquo rem vniuersam moderante. Id cur ita factum sit, proclive est illi intelligere, qui norit, cætus omnes, ipsumque sodalitij nomen apud Sinas suspectum esse atque odiosum, potissimum si è vulgo confletur. Quare ut res haberet minus periculi, commodius erat in priuatis ædibus, quam apud exteros tales iterare conuentus: potissimum cum Ecclesiasticæ celebritates suos in ædem sacram cogant cætus, quos augeri omnino non decebat. Id non ideo factum est, quod Ecclesia Nanquinensis aliquā patiatur perturbationem; alta enim complures iam annos pace fruitur: sed ne quid turbarum imprudentes moueremus. Deprehensum quoque est hac ratione, sodalitij fructum latius patere, dum vniuersam familiam attingit, & nunc hos, nūc illos in loci mutatione vicinos, ad querendum, approbandum, incitandumque permouemus. Vtrumque sodalitum semel quot mensibus cogitur, quo tempore, præter orationem, mutua collocutione, quæsitisque acre-

C 5 sponsis,

Sponsis, quæ ad animorum salutem, vitæque Christianæ perfectionem spectant informantur. Suas habet vtrumque constitutiones ac regulas: in quibus condendis ita Neophytorum ingenij consultum est, ut potissima sacramentorum frequentationis ratio haberetur. nec nullo fructu; nam hoc ipsi institutum auidè arripientes, solemnioribus celebratibus, ac præser-tim in pio illo maioris Hebdomadæ luctu Europæos concursus, pro modulo, pusillus grecus imitabatur. Nec in his stetit fructus; nam præ-ter reliqua pietatis exercitia, maximè sese Parthenij illi sodales probarunt adiungendis Christiano gregi Neophytis. qua in re Sinæ non industriam solum, sed & propensionem habent singularem; nam fere è Neophytis repente fiunt veritatis auditæ præcones; ab ijs enim diffa-matur, vt ait Apostolus, sermo Domini, ita vt non sit nobis necesse, quicquam loqui. Ex ijs v-nus cum infantulum propinquum suum morti vicinum videret, neque impetraret ab ethnico parente, vti eum sacro fonte sineret ablui, domum nostram extemplo venit, sciscitaturus, ecqua in-fanti superesset ad salutem via. Edoctus, imbu-tum aqua sudarium in moribundum, ritè pru-nunciatis sacræ formulæ verbis, expressit; idque tanta dissimulatione, vt Parens minimè aduer-teret. quam rem cum faceret narrabat postea se insolito quodam gaudio perfusum animo exul-tasse:

tasse: dices de infantuli felicitate radium aliquem ad beneficij auctorem, Deo volente, dimanasse.

Alterius quoque sodalis Neophyti feruor cum insigni fuse enituit, isque Diuinæ potentiaæ calculo confirmatus. Audijt fortasse vicinum suum querentem de filia, quām importunus humani generis hostis miserum in modum diue- xabar. Nam sāpe profani simulacrorum sacer- dotis os habitumque mentitus, sāpe iuuenis procacis vultum, sāpe mercatorem, aut anum indutus, sub omni puellam figura vehementer ad turpissima quāque prouocabat. Quin etiam ipsos puellæ Parentes, aliosque vicinos vrgebat, vti ad se placandum, ab vberibus amotos infan- tes, sibi mactatos sacrificarent: ac tametsi nihil horum, quāe perficere conabatur, impetrabat, erat tamen toti viciniæ permolestus. Neophy- tus ad hæc nihil dubius accurrit, suaderetque, vti ne profanis sacris, id est suis dæmonem artibus pellere vltra tentarent; quod diu fecerant, & impensè. Non arduum fuit persuadere iam per- tēsis tot molestias. Deinde docuit eos vnum esse cæli terręq; Dominū, cui ut cetera omnia, ita etiā ipsa Dæmoniorū monstra parere cogantur: cius Numinis colendi rationem apud exterros sacer- dotes se iam didicisse, spondere se, si eorum con- filia audierint, à Dæmonum molestijs puellam vniuersamq; familiam ac viciniam liberatū iri.

Venit

Venitiam cupidus cum Neophyto puellæ parrens, admissusque est volens ad venerandam Christi seruatoris effigiem: cuius etiam doctrinæ compendium cum sacratissimi Nominis Iesu imagine impetrauit. Eam imaginem, eiectis simulacrorum monstris, eodem loco substituit; simulque curauit, ut quam primum puella, vniuersaque familia sacræ Doctrinæ compendium memoriae commendaret. Res mira, ex eo ipso tempore nunquam imposterum ausus est Daemon proprius ad puellam accedere, vel domum ingredi; sed ex atrio minax terrere conabatur, iam diuino auxilio confirmatos. Verum vbi iam sacris imbuti mysterijs sacri fontis suscepere lauacrum, in perpetuum ablegatus Daemon aufugit, ipsaque cum parentibus puella conuocat vicinas suas, & ait, Congratulam̄hi mihi, &c. & quibus potest, ut Diuinam in sua liberatione manum agnoscant, hactenus persuaderet.

Neophyti duo quemdam amicum suum eo perduxerant, ut auditis Catechismi concionibus, iam sibi persuaderet, vni Deo cultum exhibendum. Itaque infensus Idolis, domum reddit, Neophytis, quos dixi, ne quo fortasse metu tener adhuc in Fide animus moueretur, comitibus. Iisdem & socijs & auctoribus aggreditur heroicum facinus, quodque ad Diuinæ legis auctoritatem non parum valuit: nam deturbatos è folio maiestatis Penates suos in medium vicū leslæ

Iesæ maiestatis reos producit: ibique tota inspe-
ctante vicinia, in extructam coniectos pyram,
Vulcano sacrificat: Accurrit exemplò vxor,
magnisque muliebri more eiulatibus penates
suis deplorat, à quibus per tot annos suas asse-
rebat ædes absque infortunio conseruatas. Visa
quoque res est toti viciniæ non ferenda. Itaque
in Neophytes auctores ipsumque Catechume-
num multis inuehebantur, donec euocatus ad
tumultum è Fratribus nostris vnuſ accurrit, eo-
que sedato, cœpit efficacissimis rationibus he-
roicum factum collaudare; inanumque Deo-
rum nomina, non Numina, nec metuenda esse
nec colenda docere. Vxor, priuſ querula, altiūs
cæteris in animum admisit omnia: nam ex eo
tempore mariti exemplum secuta, religionis ar-
dorem à fabulis ad veritatem transtulit. Ipsi ve-
rò vicini mitiores quidem reddit, sed nimis cre-
duli, Deorum iras vindices aduersus incendia-
rios præstolabantur. Sed omnino contra cecidit,
nam hactenus omnes eorum domesticæ res so-
lito feliciore cursu fluunt; stupentibus Ethni-
cis, qui sensim suorum Numinum inanitatem
vel inuiti confitentur. Non deerant huius gene-
ris exempla quam plurima, sed ab ijs abstineo-
ne similitudo rerum pariat legenti fastidium.
Memini dicere me suprà, Missionis huius fru-
ctum non è solo Neophytorum numero meti-
endum, sed longè magis ex ipsa Magnatum fa-
milia.

miliaritate, quæ legis nostræ sanctitatem in intima Primorum palatia magno fructu semper admittit. Prius illud in hac sede tametsi non fuit pænitendum, (nam hoc anno Tyrones supra centum ad veteranos accessere) posterius tamē supra spem enituit: nam & Magistratus totius aulæ grauissimi amicitiam nostram expetiere; & ex ijs vñus Christo adiunctus est, iactaque sunt rerum maximarum, quæ anno sequente confectæ sunt, hoc tempore fundamenta. Hæc nunc dicere aggredior.

Doctor Leo, quem in Pequinensi Domicio à P. Matthæo Ricio dixi Christo adiunctum, hoc eodem anno, recuperata valetudine, ad maiorem in hac aula Nanquinensi euectus est dignitatem. Qua inita, mox ad ædem nostram sacram venit, multis commemorans collata sibi, ope P. Matthæi Ricij, bonæ memoriarum, à Deo beneficia; à quo animi simul & corporis salutem accepisset: ac tametsi eum Dominus nolentem ad nuptias vi morbi compulisset, intrare, nihil se tamen minus ratum habere, quod fecerat, quam si viribus integris id fecisset: velle serem Christianam pro viribus, quam diu in hac aula degeret, promouere. Nec minus fecit, quam promiserat: nam præterquam quod tenuitati nostræ sæpe quam liberatissimè subuenit, importunis prope persuasionibus effecit, vti

Pater

Pater ad ædem sacram extruendam, à qua eum rei familiaris angustiæ deterrebant, animum applicaret. Adeoque intra primum suæ ad Christum conuersionis annum templa duo, in vtraque Imperij Sinensis regia, erigi curauit, ipseque primus, & præ reliquis, vtrumque opus, pro virili parte, promouit. Altero verò anno sedem nobis nouam in Nobilissimo Emporio designauit. Sed hæc fusiùs pertractanda, in annum insequentem, quo contigere, reseruantur; attingere tamen hic visum est, quod hoc tempore fuerint quasi delineata.

Eiusdem etiam maximè Leonis operà grauissimus Magistratum ordo, quem Sinæ Tauli vocant, domum nostram frequentare cæpit. Hic ordo tametsi non parum difficilis est in admittendis ad colloquium amicis, in nobis tamen de suo rigore tantum remisit, ut quatuor è Primarijs illius tribunalis, prope quotidie domum nostram ventitarent: idque faciebant, tanta humanitate, ut inferiores sæpe id Magistratus admirarentur. In hac præcipue Magistratum familiaritate huius Ecclesiæ quies sita est, ut ea, quam de legis Diuinæ præconibus concipiunt, opinio in ipsam legem transeat; ideoque ad eam aspiramus, & in his commemoramus annalibus, quod magna pars anni fructus in hac ponenda sit, ab æquis rerum æstimatoribus.

Duo

Duo potissimum hanc legi nostræ in hoc regno conciliant auctoritatem: alterum est opinio virtutis, quam Sinæ acutissimè internoscunt, & altissimè suspiciunt; alterum, quod hac Magistratum consuetudine nunquam ad quæstum, Sinensi de more, abutamur. Hæ, inquam, duæ res palatia nobis Primum Sinensium aperiunt. Et, ut hoc obiter dicam; tametsi scientiarū Europæarum fama prima ferè sit eorum esca, qui nostrorum familiaritatem expetunt; tamen vbi cum nostris agere cæperunt, vltro à litterarum ad virtutis æstimationem transeunt. Quod facile est ab Ethnicis notari, tametsi virtus sit exigua. Nam cum ipsi solam virtutis umbram in externa specie gerant, quid mirum quilibet virtutis radium ea in umbra elucere atque conspici. Itaque animaduersum est à nostris Pequini, cum ad P. Matthæi Ricij de more gentis complorandi, cadauer vniuersa prope Magistratum vrbis Regiæ maiestas conueniret, ne vnu esse inuentum, qui diceret: insignis erat aut Mathematicus, aut Philosophus: sed in vna omnes prædicanda viri sanctitate constitisse; tametsi ita his eos scientiarum irritamentis ipse allexit, ut quibusdam etiam è nostris nimius in hoc genere fuisse videretur. Sed apostolico viro, huiusque Missionis primo prope parenti, multam Dominus lucem aspirabat, qua intelligeret, hanc esse ad Sinas sibi adiungendos consilij sui ratio-

rationem: qui enim ab hac Ecclesia Ethica, Physica, Mathematica planè remouenda credit, non satis intelligit Sinensium ingeniorum fastidium, quæ salutaria pharmaca, nonnisi his illita condimentis, admittant. Admonet me hic locus, ut referam, quod in hac, ut arbitror, sede à viro grauissimo vni è Nostris dictum est inter colloquendum. Annos complures, ait ille, cum socijs agere cœpi, nec ullum est domicilium vestrum, in quo non obseruauerim duo, quæ commemorabo. Alterum est, ad quæsita omnia, quæ à vobis exquirimus, vnam esse sociorum omnium ubique responcionem: vnde colligo vera esse, quæ dicitis. Alterum est, quod nullum unquam inierim cum vlo è socijs colloquium, in quo non de Deo suo, deque sua lege opportunè importunè sermonē intulerint: vnde conijcio, Deo suo plenos esse, eiusque legem velle votis omnibus propagare. Hæc ideo commemoro, ut intelligent Europæi, quam bene collocetur hic omnis labor in talibus ingenij pertractandis, & quam messem promittat ita ferax ager, intra incultam ipsius naturæ vastitatem.

Hanc quoque Magistratum familiaritatem mirè auxit Pauli nostri, qui est huius Ecclesiæ verè primipilus; in hanc Regiam aduentus. Nam cum expleto Parentis sui funere, in aulam Pequinensem, ad munus suum, quod ibi gerit, amplissimum reuenteretur. Ex itinere, Nanquinis

D No...os

Nostros interuisit, adesque nostras Maximoru
Magistratum Palatijs, ad quæ summa conten-
tione inuitabatur, præposuit; neque adduci se
unquam passus est, ut in alias migraret, aut con-
uiua magnatum admittereret. aiebat enim,
se amplius nostra consuetudine, frugalique me-
sa delectari, quam splendidis Magistratum
Nanquinensium conuiuijs. Id etiam faciebat eo
consilio, (mirum enim, quam sit sagax ad rem
Christianam sine periculo promouendam) ut
omnes Magistratus, à quibus erat de more visi-
tandus, domum nostram conuocaret. Itaque in
omni congressu res nostras, legisque nostræ
sanctitatem mira dexteritate ingerebat; qua ex
te non exigua rei Christianæ adiumenta dima-
narunt. Vnum feligam; quia insignius: mul-
tum promouisse eum viri grauissimi conuersio-
nem, quam nunc ingredior.

In hac regia gerebat amplissimum Magi-
stratum vir grauissimus, Hiu cognomento, erat-
que vñus è quatuor primis huius aulæ capiti-
bus; cuius munus apud Sinas Tumchimsu dici-
tur) & in Europa non admodum discrepat à
Cancellarij supremi munere. Ad eum libelli o-
mnes, quotquot ad Regem Nanquino desti-
nantur, perueniunt. quos si transmiserit, ad Re-
gem penetrabunt; si retinuerit, tradi omnino
Regi non poterunt. Id ideo fit, ne Parergarum
multitudine obruatur. Præterea, vniuersa aulæ
negotia

negotia ipse quoque attingit. Is itaque iam dum nostris vtebatur familiariter; non hic solum, sed etiam in aula Pequinensi, in qua etiam grauissimos gesserat Magistratus. Sed hac nostrorum familiaritare, nihil diu spei dederat, probatum iri sibi nostrae fidei dogmata: quin potius ijs se non parum fuisse infensum; postea non semel fassus est. Nam cum perditè deditus esset longioris vitæ, & alchimiæ præceptis inquirendis, non poterant ei nostræ fidei dogmata, quæ & vitam hanc, & opes spernendas docent, non summopere displicere. Itaque infensore erat in P. Ricum animo, quod nuper libellum edidisset in quo paradoxa nonnulla de vitæ breuitate, de expetenda morte, deque spernendis opibus, & huius vitæ oblectamentis efficacissimis rationibus confirmabat. Eodem prope animo iam Catechismi ab eodem editum volumen euoluerat; in quo ei alia multa displiebant; sed maximè id, quod acriùs, ut ipsi videbatur, Idolorum cultum impugnaret. Verùm enim verò Deus eum sibi & Ecclesiæ suæ designarat. nam tametsi hoc erat in legem Diuinam animo, tamē à Nostrorū consuetudine, qua alijs ex causis delectabatur, nullo vnquā tempore abstinuit. Et Nanquini quidē cum eā studiosius coleret, tentare hominē cæpit Pater, qui huic sedi præest, qua re potissimū delectaretur; ratus, eū sibi prius arctè deuinciēdū, quām ea ingeret, à quibus tātopere abhorrebat. Vix aliās clariūs patuit,

D 2 quan-

quantum ad rei Christianæ incrementum valeat apud Sinarum primores Mathematicarum disciplinarum irritamentum His vbi eum Noster vidit oblectari, sphæram, globumque cosmographicum dedit; adiectis breuibus ac dilucidis, Sinensi lingua, explanationibus: quas ei subinde, cupidissimo auditori, prælegebat. Adiecit & topographicam totius vniuersi delineationem, geometricasque turritum, & huiusmodi rerum, dimensiones. His cum eum sibi mirum in modum conciliasset, dissimulato semper eo, in quem maxime collimabat, scopo, demum vbi iam satis delinitus videbatur, aggredi eum cœpit in hunc modum. Dicentem fortè fortuna inter colloquendum audierat: mirari se Patrem, hominem externum, cui nunquam antehac notus fuisset, tanto se amore prosequi, ut tam insignia docuerit, nullo præmio, nulla imposterum spe. Sunt enim Sinæ inter omnes huius orientis nationes prope soli beneficiorum non immemores, & grati. Tum Pater exiguum hoc esse ait præ eo quod in votis habebat; quid enim prodest siderum cursum contemplari, ipsum negligere siderum conditorem? Rogare se igitur pro amicitia etiam atque etiam ut quam propensionem in ediscendis ijs, quæ minoris erant momenti, præ se tulerat, eandem ad animi salutem procurandam adferre ne grauaretur; confidere se fore ut oblectamenti nihil minus, utilita-

utilitatis certè plus aliquando inde esset relatus. Generosum animum pupugit noua promissio, cui annuens spoondit se facturum quod tam amicè rogaretur; nec defuit Patris votis, quatuor enim quos in eius gratiam scripsérat dilucide ac breuiter, de Deo, de anima, immortali, deque peccati luę in omnes origine naturae transmissa, ac denique de Christo homine, commentarios attentè magnoque fructu euoluit: Id eo consilio fecerat Pater ut congressuum cum homine occupatissimo breuitatem utili lectio- ne resarciret; Et verò eo sunt ingenio Sinæ, ut scriptis facilius quam disputabundis congressibus conuincantur. Auctore quoque eodem Pa- tre, quem prius cum fastidio legerat P. Matthæi Ricij Catechismum legendo repetiit; Et quoniam eum iam alio legebat animo depulsa nau- sea sensit suavitatem veritatis. Iam igitur nihil dubitabat vnam esse legis nostræ coniunctam cum summa sanctitate veritatem; sed humani generis hostis ne sine prælio hæc sibi præda eriperetur, tribus eum maximè telis impetij. Quia enim ut dixi, perdite multos annos vita longioris & alchimiæ præcepta ita fuerat con- fectatus, ut etiam scriptis ea de re libris iam è discipulo Doctor haberi posse videretur; non facile tot annorum studia, sumptus, famam, ac spes etiam vanas profundendas suggerebat. Alterum telum nihilo priore leuius fuit. Solent

D 3 Sinæ

Sinæ festorum suorum vanitate delusi, fastos ad omne negotium dies eligere, nefastos repudiare, ex ea vna re negotiorum prosperos & aduersos euentus pendere arbitrati, hanc ille consuetudinem nimis credulus per omnem vitam tenuerat, quam cum videret sibi per legem Diuinam imposterum non licere, subuerebatur ne prosperum rerum suarum cursum aduersis nefastorum siderum cursibus inhiberet. Laborauit non parum pater ut hæc tela veritatis clypeo retunderet, idque non in congressibus solùm sed scripto etiam, ut lecta veritas altius in animum penetraret: Non paucos dies tenuit ea colluctatio, sed demum euicit vis agnitæ veritatisquæ cælestib[us] immissa radijs errorum tenebras suo splendore discussit. Sub idem tempus accidit aduentus Doctoris Pauli Nanquinum cuius non congressu minus quam exemplo inclinatus iam animus in veritatis partes ruit, Nam die quadam Patri scribit se iam superatis dubitationum suarum nebulis Diuinæ lucis auroram aspexisse, cupere sibi mitti Christi Servatoris effigiem, quam iam suscipiebat venerandam; simul elemosynæ nomine argenti podus non exiguum dono mittit. Donum remisit Pater, ne Imaginem vendidisse videretur; ipse deinde cum ea effigiè quam petebat mirè latus subsequitur. Initio expostulauit de remisso munere, sed ubi causas audiuit, non cessabat laudare institutū. Sacram porro Iconem quâ potuit ma-

iestate

iestate suscepit, indutus Magistratuū quos ges-
serat in signibus. Inde Mysterijs fidei nostræ no-
uus Catechumenus audiendis animū applicuit; ;
verūm interim cum Baptismi dies adueniret no-
uo eum telo Dēmon aggreditur. Impostor ne-
scio quis venditabat se auorū effigies ac nomina
si quæ forte intercidissent, posse restituere. Solēt
enim Sinæ hæc in familijs suis studiosissimè cō-
seruare. Catechumeno porro nostro exciderant
omnes in ædium suarum incendio; nam cum Ia-
ponij piratæ eam in partem in qua est eius natale
solum populabundi irrupissent, auorum effigies
& libros quibus eorum nomina continebantur
amiserat; magnum erat hoc telum ad eum anti-
quis superstitionum imposturis inuoluendum;
Et quidem initio specie pietatis delusus, im-
postorem ad se ad dictam diem vocauerat: verūm
cum attentiūs rem inspexisset, subdubitare cæ-
pit, ne quid ea re contra legis Diuinę quam susci-
piebat iura peccaret, ergo Patrem scripto consu-
lit, à quo edoctus impostorem illum si quod se
facturū spondebat reuera præstaret, eum Dēmo-
nis malis artibus id facturū, quod esset illicitum;
at si Dēmonis artes minimè interuenirent, quod
spondebat minimè præstiturum, quod esset va-
num. Hoc dilemmate conuictus, nuntium im-
postori remisit, neque eum ad congressum am-
plius admisit. Itaque iam diuino fauore vi-
ctor, domum nostram magno Curialium suo-
rum comitatu ad cluendas sacro fonte

veteris vitæ maculas aduenit, & sacro Ioannis
 nomine in Baptismo est appellatus, atque hic o-
 mnino est Magistratum, qui non pauci nomina
 Christo haec tenus dedere, summus, si quis enim
 fortasse dignitate superior est, eam dignitatem
 post Christiana sacra suscepta fuit consecutus.
 Cum domum sese Pater receperisset nouus tyro
 remissum argenti pondus cum alijs pretiosis
 muneribus ad Patrem denuo misit, sed remis-
 sum etiam nunc fuit, nullum enim sub Baptis-
 tum munus à Neophytis accipimus ijs ex cau-
 sis, quibus initio dixi nos permoueri, ne sole-
 mnem Magistri electionem ex more Sinensi ad-
 mittamus, quas causas ybi audiuimus multò etiam
 magis quam prius admiratus, apud omnes hoc
 nostrum institutum prædicabat: ne tamen ac-
 cepero beneficio ingratus videretur, ipse domum
 nostram magno apparatu venit gratiam habitu-
 rus. Paucos dies tenuit commune gaudium nam
 parens iam decrepita sub id tempus diem suum
 obiisse nunciatur: quamobrem deposito ex mo-
 re Magistratu domum ad funus procurandum
 triennemque luctum repetebat; abeuntem pro-
 secutus est Pater, vt in itinere de Parentis suæ fu-
 nere, quæ in suis gentilium erroribus interierat,
 ita procurando eum moneret vt nihil contra
 legis Christianæ scita peccaret: medium diem
 ea collocutio tenuit, & vltierius perrexisset Pater
 nisi ab eo prohibitus esset. Cum igitur in digres-
 su mo-

Si moneret eum Pater vti præceptorum Diuinorum memor ad eorum normam sua omnia dirigere, respondit; atqui vt videoas quām tenaciter animo inhærent, scire te volo Pater, me ex fastorum Sinensium præscripto hodiernodie iter suscipere prohiberi. Sed hunc ipsum diem studio elegi, vt ægrè illi faciam qui me per tot annos tam fædè delusit. Mirè latus hoc responso Pater domum repetit, ipse iter suum est prosecutus; quo exacto amoris plenas litteras exarauit, beneficijs gratiam referens, rogabat vt ad se in suscepta fide confirmandum è socijs vnus aliquis quām minimo fieri posset incommodo mitteretur; quod vt fieret est deinde procuratum. Porro cum abiit Ioannes Noster remissum bis argenti pondus apud Leonem, inscio Patre depositus; vt cum ædes sacra, quam Pater cum eodem Leone meditabatur, assurgere cæpisset ad ædificij sumptus Patri in manus traderet; nec hoc solum fecit, sed inde ab domo patria opportuni subsidijs sua sponte ædis extruptionem sæpius adiuuabat. Hoc Neophyto tantum acreuit rei Christianæ dignitatis, ut Deo ingentes sint gratiæ habendæ, qui his columnis Ecclesiæ Sinensem tam aptè fulcit. Ipsi quoque Neophyti qui norunt quanti sit res ista momenti, mirè lati in Domino exultant sperantque noscendum in dies meliora.

Verum quoniam ad rerum gestarum huius,

D s domici.

domicilij finem propero, non omittendus est Neophytorum fero in sacra Dominici Natalis nocte celebranda, anno iam tum exeunte. Nam sub noctem magno numero in ædem sacram conuenere, eamque totam in expiandis crimini bus, oratione, pijs colloquijs posuere; asserentes videri sibi nefas ea nocte sopori indulgere, quām sibi nascenti Dominus elegisset. Subodoratus est hunc cætum Leo noster, itaque etiam ipse prima nocte dimissis iam curialibus, cum filijs domum nostram venit, ceterisque adiunctus omnibus ad pietatem dux & caput fuit, qui mirum in modum tanti viri exemplo permoti Dominicum Natalem quo poterant pietatis sensu celebrarunt.

Residentia Nanciana.

Hanc vineam excoluere sacerdotes duo & fratres nostri quinque, quanquam ex ijs quatuor societatis nostræ rudimentis in tyrocinio occupati, studiosius se ipſi quām cæteros excolebant; quo expleto, societatis Nostræ vota emiserunt, idque tanto spiritalis gaudij ac pietatis sensu ut à suauissimis fletibus minimè sibi temperarint. Et sanè Sinensia ingenia mirè videntur ad omnem pietatem facta, ita hi fratres nostri vocationis nostræ spiritum imbibunt nihilo ut ab Europæis differre videantur.

Hoc tempore facella duo non domestica
sed

sed publica, elegantem in modum Patres concinnarunt; nam aram vtramq; pereleganti, alteram quidam Christi seruatoris, alteram vero Deimatrism, imagine exornarunt. Vtramque pinxerat Europaeo opere vnuis & fratribus nostris Jacobus Niua, qui eam artem in Iaponensi nostrorum seminario, in paucis assecutus fuit. Reliquus porro vtriusque facelli ornatus is fuit, vt noua omnia, non innouata viderentur. Hae in celebritatem Dominici Natalis inciderant, quam noctem tot fratrū nostrorum industria in eam euexit maiestatem, qualem haec nascens Ecclesia, fortē aliam se non meminit conspexisse maiorem; nihil attinet omnia comemorare, quae vel nota sunt vel apud Europaeas aures tanto erunt expectatione inferiora, quanto maior est virilis togae quam puerilis praetextae maiestas; Et tamen ipsos pueros sua etiam praetexta delectat: Nam Neophyti nostri cælestis gaudij portionem sibi videbantur prælibare. Nec in his stetit admiratio, nam expletis nocturnis diurnisque sacrificijs, Ethnici magno numero concurreret, viuam in imaginibus maiestatem cum reliquo ornatu ad stuporem demirati; quae res suspensam de nostrorum aduentu gentem sensim inducit ut credat esse homines ea virtute praeditos, vt ad veritatē euulgandā nihil dubitet tot adire maris terraq; pericula; nō vt aliquid aduersum Remp. in gratiam suæ gentis moliantur. Id iam mirum in modum

modum spargitur, in vniuerso Sinarum Imperio, in quo Christiana Religio, lex Dei cæli appellatur. Et quidem, in hac Quiamsinensi Provincia, in cuius metropoli nostri resident, res eò peruenit, ut in comædijs ac tragœdijs suis exhibeant Christum Dominum qua forma ab ijs in ara nostra conspicitur, pro tribunali probis ac reprobis æterna meritorum præmia largientem.

Persequar nunc breuiter quæ in hoc domicilio illustriora contigere. primùm quæ circa tyrones qui sua nomina Christi Militiæ recens adscripsere; deinde quæ circa veterans. Sex supra centum tyrones hoc anno inscripti numerantur. Inter eos nobilis Matrona vxor quondam nunc vidua grauissimi Magistratus, è cuius familia quatuor Sinici doctores (quod est Patriæ nobilitatis culmen) emersere; hęc in Diuinæ legis sermonem incidit cum Neophyto famulo quondam suo & ab eo didicit, Idola vana esse simulacra numinum, vnum esse supremum numen, cui omnes si salui esse velint, oportet famulari, nihil opus fuit acri eius ingenio, diuina etiam luce perfuso alio Euangeliij præcone, nam illa etiam ab ore seruili profectam non abhorruit veritatem. Rogauit Catechistam suum uti à Patribus Christi seruatoris imaginem quam veneraretur impetraret, doctrinæ quoque sacrę compendium & precatorios globulos expetebat; ipsa porro pro Siniensium mulierum seruitute fese

se se cum nostris colloqui multoque minus sa-
crum baptismi fontem excipere posse diffide-
bat; Ego quadriennium totum electis Idololo-
rum monstris vni Deo cultum ex Christianis le-
gibus exhibebat: quo exacto cum forte imagi-
nem concinnandam ad artificem foras emis-
set, conspecta est à nescio quo Neophyto no-
stro, qui matronam hanc nouerat, ea re mirè le-
tus eam die in sequenti visitauit gratulabundus,
quod arbitraretur eam Christianis sacris initia-
tam: verum illa optare se dudum asserebat, sed
non satis videre qua id ratione integrà famà cō-
sequeretur. Is Neophytus ut erat prudens, o-
mnes ei difficultatum nodos exoluit: nam asse-
ruit nihil opus esse vti Catechismi causa cum Eu-
ropæis sacerdotibus colloqueretur: vnum è no-
stris fratribus natione Sinam, id officij præstitu-
rum: video non facile intelligi in quo hæ muli-
ebres vmbre deliteant. Aduertendum igitur
nostros, quod Sinensium litteratorum habitu
induantur à mulierum colloquijs ex more pro-
hiberi, nisi forte perraro, & coram marito aut
parente, idque tapete intermedio aut porta di-
uisos, in profanorum sacerdotum habitu, quo
prius vtebamur, id longe facilius liceret, sed in
hoc habitu à virorum grauium concessu exclu-
deremur. Itaque in habitus electione mulieri-
bus viros prætulimus, donec vtrumque nobis
æquè per Sinas liceat; quod in dies facilius fore
animad.

animaduertimus. Fratres porro nostri cum cul-
tu inferiore quām Patres vtantur, non æquè ab
huiusmodi colloquijs arcentur; & tamen illi
Patrum iussu hanc adhibent moderationem vt
nunquam soli cum solis colloquantur; sed quo-
ad fieri potest maritus aut Parens, fraterue aut a-
lius aliquis propinquus maturā ætate vt adfis
procuratur; id si fieri omnino non possit, tum
fratri nostro adduntur duo tresuē Neophyti gra-
uiores qui congressibus de rebus diuinis inter-
sint. Hæc nostrorum cum mulieribus agendi ra-
tio quæ nunquam intermittitur, ne cū plebeijs
quidem quæ sunt in hoc genere licentiosiores,
mirè ab Sinis approbatur, & magnam legi Di-
uinæ integritatis opinionem parit. In hac ipsa
domo contigisse memini cum è fratribus nostris
vnusad imbuendam plebeiam mulierem Cate-
chismo perrexisset, percunctatum initio ades-
set domi maritus necne, cumque abesse audijs-
set sese alias redditum frater noster respondit,
Catechumena mulier, quæ nondum hunc mo-
rem nostrum inaudisset fortiter instare vti in-
grederetur, cumque renitente fratre nostro nul-
lum instandi finem faceret; subintulit vicina
eius etiamnum Ethnica, quæ ex limine omnia
contemplabatur: quid vltra instas, nondum
nosti tu quæ legem Dei cæli profiteri vis, eos
qui hanc euulgant legem, nunquam sine teste
mulieres conuenire? quo audito fratrem
nostrum

nostrum rubore suffusa dimisit. Sed ad cæptam narrationem reuertamur: Moniti de re tota ab Neophyto Patres, fratrem nostrum cum duobus grandæuis grauibusque Neophytis submisere; qui toties eum comitabantur quoties ad eam Christianis rudimentis imbuendam itabat: asserebat porro frater ille non illam sibi viduam videri ab omni commercio semotam, sed litteratum aliquem acri ingenio de fidei nostræ capitibus disceptantem: nam illa in ea solitudine egregiam indolem Sinenibus studijs expolierat; & fratrem nostrum tot quæstionum nodis premebat, cum de Augustissimo Trinitatis Mysterio, de verbo incarnato, de anima immortali ageretur, ut cum ille se expedire satis tuto non posset, responsum in alium diem differret, dum certiora à Patribus referret. Postquam illa iam satis instructa fidei Mysterijs videbatur, à Patre per internunciū iubetur Baptismo suo diem designare, simul statueret quām minimo suo incommodo id perficeretur; respondit illa se omnia iam statuisse, in dictum diem veniret Pater, quo maximo posset apparatu; vna cum fratre nostro gestatoria vectus sella & clara iam die, nihil se velle clam facere. Dicto tempore nostri adfuisse, ibiꝝ matronæ illius germanos duos, eiusdēq; nepotē, omnes Ethnicos, præstolantes reperere, hos

hos euocauerat illa totius rei testes atque spectatores, Nepotem verò accersierat ut eius manus vultum salutari aqua perfusum sibi tergificeret, & oblatos à Patre precatorios globulos creamque icunculam & similia pietatis arma susciperet, nefas enim erat ex more Sinico quicquam ab eius manu accipere qui propinquus non sit. Inuenere etiam in ornata aula erectam aram cum omni sacro apparatu; quibus ita comparatis domus ianuam & ipsius aulę reserari iubet compluresque vicinos qui conuenerant ad spectandum admisit. Prius verò quam sacrum laticem in verticem admitteret, edocta sacrum de peccatis dolorem excitare, id prestitit elata voce eoque verborum pondere, ut audientes commoueret. Expleto Baptismo Patri gratias fratrique egit, exceptosque solemni epulo letos de rei euentu domum dimisit.

In pagum vicinum frequens unus è nostris itabat ad imbuendas Christianis Mysterijs familias aliquot, eo in pago anus erat iam decrepita sex annorum supra octoginta, quę prius mirè addicta, inanum Deorum cultui, sodalitio cuiam præfuerat mulierū, quę sese peculiari obsequio nescio cuius Idoli deuotierant. Immisit vetulę quam sibi designarat Dominus desiderium, fratrem nostrum de lege Diuina differenter audiendi, sed sèpius id conantem filius & ipse iani senex pro sua in eadem simulacra voluntate

Iuntate interturbabat. Ad extreum cum è nostris Patribus alter in eum pagum rei Christianæ interuisendæ causa deuenisset; tametsi lecto eam morbus senilis afflixerat, erexit se tamen, & ad Patrem se contulit; à quo cum audisset posse se etiam in hoc ætatis occasu præteritæ vitæ criminum veniam impetrare (hoc enim maxime dubio pulsabatur) mire exultauit, ceteraque audiuit quæ per tempus & ætatem licuere, sed ita ut bene concepto salutis suæ consilio, pristinam vitam rite detestata, Christiana Mysteria quæ ad salutem obtainendam exiguntur probe intellexerit, ergo eluta sacro fonte biduum superuixit, quo expleto facile intellectum est, quorsum ad eam usque periodum vitam tenuisset. Eius funus comitati ex urbe Neophyti suo exemplo filium etiam ipsum in Christi gregem impulere. Clarius etiam est quod sequitur Divinæ prædestinationis argumentum. Neophytus quidam Marcus nomine è patrio oppido in Metropolim quam nostri incolunt reuertebatur. Et ecce iam muris vicinus in Vespillones incidit qui cadaver quoddam in vulgi tumulos extra urbem efferebant; his comitibus iter prosequens nihil minus cogitabat quam quod futurum imminebat: nam ecce tibi vox è feretro, qua territi vespillones abiepto feretro aufugere. Marcus è Christiana disciplina sumens animos feretrum deposito vel dissimulato metu aperit.

E

In

In eo iacebat puella annorum, ut apparebat fere
 decem & septem, viua quidem illa, sed ita ut è
 vultu mortuam, è voce viuam coniectares. quæ-
 rit ex ea Marcus, quænam sit & vnde? herus, in-
 quit meus, & herum nominauit, quem tu probè
 nosti, me iam cum morte colluctantem domo
 pro mortua efferrì iussit, ne illius in ædibus ex-
 pirarem (à quo Sinæ non parum abhorrent.) Eū
 hominem Marcus olim Christianis mysterijs
 imbuerat, sed quia minus videbatur ad Diuinæ
 legis præcepta seruanda comparatus, baptismū
 minimè impetrabat: Marcus igitur è puella quæ-
 rit velit ne animæ suæ salutem, corporis salute
 desperata, in tuto collocare? Ego verò ait illa cù
 tu herum meum Diuina lege imbueres, clam è
 vicino cubiculo omnia audiebam mireque fla-
 grabam eius legis suscipiendæ desiderio: sed
 quoniam serua eram domesticis septis clausa, fie-
 ri nunquam potuit ut facerem quod volebam,
 Ergo te, ait, Marcus clemens Dominus in hanc
 horam conseruauit, ut ne sine voto morerere;
 simul eam pro tempore ac loco necessarijs ad
 salutem obtainendam fidei nostræ capitibus eru-
 dit, & sacrâ volentem aquâ perfundit. ac deinde
 per otium docet qua ratione si mors ingruat de
 peccatis dolere, & sacra Iesu ac Mariæ nomina
 debeat inuocare. Inde ab ea, iam alta nocte,
 digressus, in proximas ædes se recepit. ægram
 Ethnici

Ethnici (neque enim ullus ibi Neophytus habitabat) in suas aedes, omne deterriti admittere noluerunt. vix illuxerat cum ad fereum redit Marcus ; sed eam, quæ mori non potuerat donec verè viueret, in vita reperit abiisse sempiternam ; quis enim aliud de tam insigni Diuinæ prædestinationis argumento possitominari ? Marcus vero quod cæperat charitatis officium peragens , fusis ad cadauer preibus , terræ demandari curauit , ipseque lætus ad Patres accurrit , tantæ rei nuncius , qua re Patres non minus attoniti quam ipsi qui audiæ Neophyti , Deo grates pro immensa sua clementia retulere.

In suburbano pago colonus erat diues, cui familia saepe vniuersa ac ipsa etiam pecora, non sine ingenti sumptu ac damno ægritudinibus vexabantur ; nullum fuit vel in medicis vel in profanis ritibus præsidium, quod ipse non tentaret , sed fere nullo fructu ; sub idem tempus, desponsatam prius filiam Neophyto cuidam, cui nomen est Paulus, in uxorem tradiderat, his in nuptijs (nam & ipsa quoque Christianis erat sacris initiata , ab omni ritu gentilicio est temperatum. Itaque vicini omnes , quam plurima tali coniugio infortunia ominabantur : sed cum iam laberentur menses prosperaque

E 2 vel

vel filiæ vel genero omnia contigissent, sacer
Paulum aggressus rogat uti sibi enuntiet, qua ex
causa à solemnibus receptisque gentis more
coniugij ritibus sibi temperandum in animum
induxisset, qua spe Numinum iras nihil perti-
muerit, cuius fultus præsidio in eas minime ha-
ctenus incurrerit? Tum Paulus profanos ritus,
ait, Christiana lex interdicit, docetque hæc ipsa
quæ vocatis Numina dæmonia esse, quibus nihil
in homines amplius potestatis, quam quantum
à Deo nostro uno ac vero acceperint. Itane ve-
ro? ait sacer, quin igitur & ego idem Numen ve-
neror, in eadem tecum sacra transiturus: Paulus
vero ut hominem probaret, non poteris inquit
Christianam tibi imperare sanctitatem, qui his
& his vitijs legi Diuinæ aduersantibus infectus
sis, naturaque parum ad virtutem propensus vi-
deare: abijt ille tum subtristis, sed tamen cum
altè audita in animum admisisset, ita secum ipse
ratiocinabatur. Ergóne quod potuit gener meus
ego idem à me non potero impetrare? Quare
postridie ad generum redit: & cum eo medita-
ta expositulat ratiocinatione. Tum Paulus age
vero vniuersam dæmoniorum quæ hactenus
coluisti turmam tecum in ædem sacram defer,
ijsque ignem submitte; fecit extemplo quod
iubebatur, filiumque qui se à bono proposito a-
uertebat, constanter repulit. Miseri Dij ad Patres
deferuntur & in media Neophytorum turba ad
rogum

rogum damnati incendio periere. Ipse vero & à genero serio monetur ne familiæ salutem aliudue humanum quippiam in mutanda religione spectaret solum eam ad rem summo Numinis obsequendi adferret voluntatem, eius curæ familiæ curam sineret qui de ea pro nutu ex maiore sua gloria disponeret; admisit sacer Pauli, omnia, & iam Catechumenus suffectam in anibus dijs Christi seruatoris effigiem cum vniuersa familia venerabatur. Interim vero cum sacræ doctrinæ compendium euoluunt fideique nostræ mysterijs imbuuntur, tentauit eos Dominus & inuenit eos dignos se. nam ad vnum prope omnes cum varijs morbis conflictati salutares tamen aquas expetebant. Hic Ethnici omnes qui audierant vindices ambustorum numinum iras percrepabant. verum redditia breui familiæ salus & vrbaniorum Neophytorum qui ægris frequentes subuenerant feroꝝ illos Ethnicos fecit Diuini Numinis laudatores; atque ita egregie probati Christi Tyrones sacræ militiæ nomina vno omnes die decem & octo tradidere.

Alio in pago duo erant Ethnici Pater ac filius, quos in graui ægritudine propinqui omnes deseruerant; naufragia quæ ex ægrorum molestationibus prouenit eorum, quæ vulgo exigua est, charitatem non parum restinguente. Tanto vero magis eluxit Neophytorum feroꝝ, qui ægrorum miserti non corporis tantum curam, sed

E , vel

vel maximè animi in se suscepérunt. qua insig-
ni charitatis significatione permoti, non pauci
ad Christiana sacra pellecti sunt. Interim pro-
pinqui pudore suffusi, ne nihil in ægrorum sa-
lutem fecisse viderentur, profanos ritus indu-
xere; Profani sacrificuli monstris suis onusti, an-
te portam constitere. Ibi ex ijs vnuſ nescio quo
ritu in gyrum facto, aurem Idoli principis ori
apponebat, quasi quid loqueretur explorans.
Demum impostor oraculum quod præter eum
nemo, sed ne ipſe quidem inaudierat, enuntia-
uit: minimè ſe ædes eas ingressurum, dum in ijs
imago Domini cæli resideret. Risu dignum fuit
oraculum, nam imaginem, de qua agebatur, pri-
us extulerant Neophyti, quām profana turba ad-
ueniſſet, veriti ne blasphemis anſam darent in-
dignum aliquid audendi: Id cum impostori re-
nuntiatum eſſet, ait, explorato, velut è phæbi
cortina, iterum oraculo: Atqui etiamnum cru-
cem ibi reliquère quæ mihi ianuam intercludit.
Magna vis veritatis, quæ ſuum habet in hoſte
præconem; Nemo tamen, ex omni sacrificulo-
rum turma, repertus eſt, qui numinum, quæ
vehebant, præſidio fretus, domum ingredi,
crucem detrahere, & ſacrum I E S V nomen re-
figere auderet. Ergo à Neophytiſ petunt vti
ea detrahant, illi maioris mali metu, vel ne-
ſcio quo alio fine parum cautè ſane, eā quā
potuerunt veneratione, subduxere. Tum de-
mum

mum gloriosi milites in ædes penetrant, multumque laborant vti ab idolo ægritudinis causa euulgetur, arbitrati fore, vt diceret, ab idolis ad Christi sacra desertionem, morbum hunc peperisse, quasi verò non prius in ægritudinem incidissent, huius domus incolæ quām Christi sacra suscepissent. Ritus, quo hanc ab idolo falsitatem extorquere nitebantur, hic erat. Supra dispositum in mensa cinerem, impositus idoli manui penicillus, quo Sinæ in scribendo vtuntur, tamdiu impostorum manibus rotitur dum ipsi quod volunt exscribant, idque ipsi, velut ab idolo scriptum, mentientes, pro oraculo enuntiant. Verū nunc quidem nihil illis suæ artes contra veritatem profuere, nam non solum quod volebant non obtinuere; sed post mille gyros, diffracto penicillo, de oraculo desperarunt; apposita tamen aure, vti prius quid iuberet explorantes, afferuere nisi intra biduum ægri interirent, ad salutem posse reuocari. Tum propinqui ministros rogant, vti biduo illo ad ægrorum vitam conseruandam intra ædes diuersari ne grauarentur, quam vt facilis à Numine suo impetrarent, sacrificia ritusque varios deuouebant. Infelices Ministelli Christianorum Numen eiusque vim veriti, hæc conceptis verbis respondere. Næ nos amentes si hoc fecerimus, veniet Christianus vnuus aliquis,

E 4 signum

Signum crucis in Idolum exprimet, illique spiritum qui intus latet excutiet, atque ita pulim, ut ipsi vocant, ac si dicas sine mente remanebit; atque ita luculentī veritatis testes abiere. facta sunt hæc in conspectu totius pagi, non sine Neophytorum gaudio Ethnicorumque stupore. Ægri ipsi se ab omni profanorum rituum culpa exemerunt, horum enim alter filius vide- licet vi morbi mentis impos delirabat; pater vero vim sibi à propinquis illatam querebatur.

Hæc de Tyronibus nunc ad veterans veniamus. Eorum permulti quotidiano Missæ sacrificio intersunt, sacram peccatorum exhomologe. Sin frequentant, in excitando de peccatis dolore, excutiendisque conscientiæ latèbris sunt exercitati. Ieiunia Ecclesiastica peragunt, licet nostro more ieinium sit perdifficile Sinis, assuetis videlicet ter in die refici, sed tamen omnia facile superant studio religionis; Sinensis porro abstinentia in eo posita est ut sola in cibum legumina oleraue admittant, ceterum quoties velint reficiantur. Sacras verberationes ad exoluendas peccatorum pænas, aliasque id generis afflictiones frequentes admittunt: tametsi hoc apud Sinas qui de reliquis prope virtutibus præcepta tradidere sit inauditum: ægros non visunt solum, sed stipe, pharmacis, oratione iuuant, magnamque legi Diuinæ conciliant opinionem in Neophytis ad tumulum efferendis, ita sunt assidui

dui ut omnes Neophytis sibi alij alijs propinquai esse videantur. si qui diem clausit per domesticæ rei angustias ita tenuis est, vt feretrum ipse sibi comparare suo ære non possit, id Neophyti faciunt collata stipe; nam sine feretro terræ mandari, extremæ est apud Sinas paupertatis. Solemne est ijs qui ex ægritudine conualuerunt in ædem sacram Deo gratulatum venire; tum in frequenti Neophytorum cætu, grates ijs referunt, quorum in ægritudine sensere subsidia, & fuit vnum aliquis seniculus annorum quatuor & septuaginta qui post acceptum extremæ vñctiōnis sacramentum, breui Neophytorum oratione & officijs salutem recepit, is nondum bene conualuerat cum in ædem sacram adreptat, ibique nixus genibus ab oratione non assurrexit nisi postquam septem precatorias coronas summo ardore decurrit, præter eas quas in bene longo itinere ante decurrerat. In Neophytorum feretrum duo inserunt, in religionis argumentum: precatorios quibus vita funetus vtebatur globulos, doctrinæque sacræ compendium: aquæ lustralis quotidianus apud eos est usus, ea que persæpe vel Neophytis vel Ethnicis ad ægritudines depellendas singulare præsidium. Dominicæ Passionis tormenta mirum quo ardore excipiant atque vñerentur. Itaque hebdomadæ maioris officia magno sensu frequentant, sed nihil æque eos afficit ut solemnis per eos

E s dies

dies Christi in crucem affixi adoratio, quam Si-
 nicœ inclinationes ac genu flexiones solemnio-
 rem reddunt. Porro cum ad crucifixum proprius
 accedunt, toti in lachrymas effunduntur. Eam
 pietatem inuexit tota quadragesima, quoties in
 ædem conueniunt sacra de Dominicis tormen-
 tis oratio. P. Matthæi Ricij obitum tanto sensu
 exceperunt ut in funebri missa complures à la-
 crymis, non nulli etiam ab ciulatibus minimè
 sibi temperarint. Iaponiorum Martyrum glori-
 osam in fidei causa mortem pro concione audi-
 entes lacrymas etiam minimè tenuère, seque
 ad eos imitandos, si fortè ita tempus ferat, incen-
 dere. Id magis mirum quod Sinæ Iaponicos pro
 hostibus habent; sed hanc innatam animorum
 dissensionem, vna cum fide deponunt. Hæc de
 Nancianis Neophytis vniuersim, breuiter nunc
 illustriora virtutis exempla nonnulla seligamus.
 Neophyti cuiusdam senis filius, in graui ægritu-
 dine, ex qua deinde interijt, lucem veritatis
 quam sanus respuebat, adspexerat; tantus por-
 ro fuit gratiæ cælestis torrens quo eius animus
 in sacra expiacione perfusus fuit, nihil ut arden-
 tius optaret, quam diem claudere, ut eam glori-
 am quam sperare iubebatur, intraret: biduo
 antequam extinctus est, importunis à parente
 precibus extorsit, ut qua ratione sæpius eum
 viderat facientem, ita se sacrissimis flagellis cæde-
 ret,

ret, ad debitas præteritæ vitæ criminibus pænas, de' se repetendas, itaque cum parens vel inuitus, vel imprudenter pius, ducentis flagellorum iætibus cecidit, quod dum ficeret, vtrimeque obortæ lacrymæ sensum pietatis augebant: nec ea flagellatione contentus æger, quo die extinctus est idem à Parente & petijt & impe- trauit; quod incredibili se assereret inter fla- gella gaudio perfundi, quo in gaudio puram vt sperare decet, animam exhalauit: Nec Patri sua gaudia defuerunt; cum enim de tali transitu iure consideret eum ad meliora transisse, tan- to exultabat mentis iubilo, quod se filium ha- bere speraret in cælis, nullum vt Deo Patri- busque gratulandi finem ficeret; Id apud Si- nas paradoxum, qui filios sibi præmitti, nimis impotenter ferunt, si verò vnicus fuerit vt hic de quo agimus, tum demum se mortalium mi- serrimos arbitrantur, quippe quibus desit qui suum funus curet, & vñitatos sibi post fata ri- tus exhibeat. Viuebat hic in domo Ethnici Nobilis, è sanguine Regio quales in hac vrbe plurimi numerantur; Is indignè ferens omis- sos à sene in filij funere ritus quosdam profa- nos, ex eo quærit, cur eos omisisset, qui intre- pidè, respondit eos lege Christiana quam pro- fitebatur, prohiberi. Quærit etiam, quotidie matutinis horis quo se conferat. Ille verò in ædem Christianis sacram ad vnicum

cæli

cæli Numen venerandum. Indignabundus & blasphemè stolidus infert Nobilis iste, quem colis cæli Dominum Orizam tibi in quotidianū subministrat alimentum? omnino inquit bonus senex nec mihi solum sed & tibi orbique uniuerso, qua ex causa te quoque deceret eius numen è legis Christianæ præscripto venerari; sed si nondum id agnoscis, eos qui iam ex cælesti fauore id assecuti sunt, caue interturbes; me quidem sic habeto vitam ipsam in eius causa positum; neque commissurum ullo metu ut quotidianam in eius æde adorationem tanti Numinis intermittam: quibus verbis permotus ille consilium de eo interturbando depositus, hominis constantiam demiratus.

Hic de quo iam dixi senex in fidei causa verba, quos nunc commemorabo etiam verbera pertulere. In ædibus Neophyti cuiusdam, Ethnicus commorabatur, cuius cum vxor in morbum incidisset, maritus sacrificulos precatores induxit; ad Neophytum qui tum etiam forte æger erat visendum Neophyti non pauci conuenere; sed cum turbam intus tumultuantem inaudissent tamdiu pro foribus substiterunt, quādiu intelligerent hos recitatores, non ab Neophyto, sed ab Ethnico |contubernali inductos: Ergo in Neophyti cubiculum ingressi (nam Ethnica familia in separato conclavi morabatur) coram Deiparæ effigie quam egregio ornatu insignem

insignem habebat æger, nixi genibus eidem
Magnæ Matri salutatoriam coronam texuere,
inde ægrum solati dicesse. abeentes porro,
aulam in qua erat Idolorum turma necessario
pertransibant, qui cum viderent in mensa di-
sposita variaque coram illis in sacrificium (quæ
tamen ipsi postea vel sacrificuli vel domestici
absumunt) collocata, stomachum non tenuere
Neophyti, nam expresso contra ferales mon-
strorum laruas salutiferae crucis signo, per igno-
miniam dæmones appellarunt: Id impotenter
tulere viles Ministelli, quærentes frustra se spi-
ritus suos ciere, qui hoc signo fugantur; Maritū
ægræ mulieris etiam in Neophytes incitantes,
tibi inquiunt, quid proderit, sumptum fecisse,
quem isti cæli Domini cultores irritum reddide-
re. Iam abierant Neophyti, sed in vicum egressi
cum sacrificulis omnes qui aderant in eos im-
petu facto irruere & pugnis exceptos male
multauere: non difficile Neophytis erat vim vi
repellere si vellent; sed Christianam discipli-
nam edocti magno animo iniuriam tulere. Ma-
xime enituit Matthias quidam, is tametsi erat
procero corpore ac robusto, memor tamen sa-
pius se, vitam in Christi causa ponendi deside-
rio exarsisse, non negligendam occasionem ra-
tus, in media platea genibus positis in se Ethni-
cos furentes incitabat, professus gratius sibi ni-
hil fore, quam si sanguinem vnaque vitam hac
in cau-

in causa posuisset. Verum illi cædendi finem ci-
tius quam isti partiendi fecere: ad tumultum ac-
currerant alij è vicinia Neophyti, qui suam for-
tem cæsis gratulati, eos in ædem sacram nostram
comitati sunt, gaudentes Deoque gratulantes
quod pro nomine I E S V digni habitu erant con-
tmeliam pati. facile fuerat Magistratum au-
thoritate iniuriam referre; nam ex ijs nonnulli
erant apud eos gratiisi: sed sua ipsi sponte &
nostrorum auctoritate ab omni conatu destite-
runt, vt Ethnici docerentur Diuinæ legis, ab ipso
capite lenitatem, in eius membra deriuari. Ve-
rum pugnauit pro ijs Dominus, nam intra pau-
cos dies, quotquot iniuriam fecerant, cum varijs
morbis conflictari cæprœ, è quibus vñus qui
cæteris auctor ac dux facti fuisse dicebatur, int-
erijt; mirantibus Neophytis, ipsisque Ethnici
aduertentibus præsentem è cælis iram non cele-
riter minus quam formidabiliter in noxia capita
depluisse.

Quinta Luna solent Sinæ quibusdam in vr-
bibus nauigis oblongis sed angustioribus vecti,
multa gentilitio ritu in ipso flumine vagi perpe-
trare. Quod facere se aiunt ad euitandas eius an-
ni calamitates. Id nescio quâ excausâ per Ma-
gistratus fieri in hac Metropoli non licebat;
& tamen ne ritus omitterent idem puerilibus
è papyro scaphis pro nauibus factitabant. Eam
in rem & in compotationes pecuniolam ab
singulis

singulis domibus exigunt. Morabatur ille quem modo dixi Matthias in quodam ex his vicis vbi id impigre curabatur. In eius ædes operis præfecti, ad colligendam stipem conuenerunt. Negavit Matthias se dæmonibus (hoc enim Neophyti nomine idola compellant) quicquam dare vel posse, vel velle, scire omnes se cæli Dominum venerari, cuius lege sanctissima satis notum, se ab eo scelerè deterreri: contumeliosa dæmonum compellatio pupugit rituum præfectos nummorumque collectores. Ergo illi multitudinem concitant, quæ factio in ædes Matthiæ impetu, imprudenter Christi seruatoris Imaginem ex oratorio, detrahit, minans se cum ea Magistratus adire criminatura quod legem nuper interdictam (id superioribus annis contigerat) sequeretur. Quærerit Matthias quem ex omni Magistratum turba iudicem velint, cumpue illi nescio quem è Magistribus nominassent, non in latebras sese abdidit generosus athleta, sed nulla mora ad eius se palatum confert ibique accusatores præstolatur, qui cum moram facerent Matthiæ nunciatum eos ad alium nescio quem mutato consilio sese contulisse, sed cum neque ibi obuios criminatores habuisset; ad Neophyrum grauem se contulit consilij causa, is auctor ei fuit ut ipsos accusatores accusaret,

quod

quod in veritos à Magistratu ritus stipem colle-
gissent: non arrisit Matthiæ consilium quod si-
bi minus è Christiana disciplina videretur: Er-
go Patres consulit à quibus in suscepto patiendi
consilio confirmatur. Ipsi quoque qui impetum
in ædes fecerant iam mitiores facti conquieue-
runt, & sacram effigiem sine iniuria retulerunt;
quo ex tempore non ipse solum Matthias sed
reliqui eius Regionis Neophyti à sacrilego tri-
buto liberi remansere.

Certo anni tempore solent idolorum mi-
nistri profanis sacrificiorum vestibus ornati per
domos cursare, in singulis è farina selectiore li-
bum dono relinquentes, pignoris est forte ut ar-
bitror loco, ut illo anno hi qui libum accepere
alium neminem ad sacra domestica præter se
admittant. Dum hoc die quadam factitiant ob-
vios eos habuit puer Neophytus Laurentius no-
mine annorum vix quindecim, is non ferens
impostores eos in hunc modum alloquitur,
quousque tandem imperitam plebeculam de-
ludetis? abstinet amabo ab hoc viuendi institu-
to, pudeatque vos aliquando dæmonibus famu-
lari: gestabat forte eo ipso tempore puer manu
Virginis rosarium. Et quoniam ipsi quoque ido-
lorum mystæ suos habent precatorios globulos
quos decurrunt, nonnihil à Catholico more
discrepantes, ex ea re ansam arripuit sacrificulus
respondendi: tu qui hos globulos geris, næ è
nostra

nostra es disciplina? verum Laurentius seuera
grauique oratione Diuinæ legis & idolorum
dissimilitudinem demonstrauit. Huic orationi
rudis Ministellus nihil habuit quod responde-
ret, sed non ipse minus quam qui ad pueri ora-
tionem audiendam concurrerant, superiorem
aanis sapientiam admirati, abidere.

Nondum à pueris abeo: Anni redeuntis
initio, omne genus profanorum sacerdotum id
conantur ut varijs artibus aliquam prodigijs spe-
ciem adumbrent, nam vniuersi per eos dies im-
mo noctes per idolorum tempa vel Religio-
nis vel nouitates causa cursitant. In cænobio
nescio quo lucernam eo artificio concinnarant,
ut extingui vix posset, sed ita tamen extingue-
batur ut ipsa nullius adminiculo recens conci-
peret incendium; ad eam rem visendam inter
cæteros Neophytus Antonius nomine cum suis
coætaneis studiorum Sinensium discipulis eo
venit. Coætanei eius Ethnici erant qui eum in
hunc modum compellarunt. Age vero viden-
dum est hodie nobis num in ea quam profiteris
lege prælii sit satis ad hanc lucernam extin-
guendam. Prouocatus puer non abnuit certa-
men. Ergo signo crucis sese munit & nullo pro-
pe conatu eam extinguebat, sed quod iterum
sua sponte arderet risu excipiebatur, fidem igi-
tur suam excitans, & denuo signum crucis ex-
primens eam ita extinguit ut nullius ope postea

F accendi

accendi potuerit; id omnes prodigijs loco habuere. Ita Dominus ne in friuolis quidem rebus legis suæ veritatem si opus sit, definit confirmare. Alia multa de his Neophytis dici possent, sed quod in eadem materia non admodum à superioribus discrepant omittuntur. Solum ex his arbitror videri noualibus, quām 'messem promittat hic ager, cum fuerit pro colonorum votis excultus.

Residentia Xauccana.

Xauceana sedes inqua sacerdos vnuſ cum vno fratre nostro consedit, neminem Christo peperit adultum. Hæc sterilitas ex eo nascitur quod superiorum annorum Cantonenses turbæ prosperum Euangelij cursum plane stiterint: nam oppidi Macaënsis vicinitas ita suspensos habet Sinas, quasi vero exiguis adueniarum numerus ad Imperij Sinensis Monarchiam adspiraret; non est apud gentem vllam talis metusné dicam an vigilantia; & soli Sinæ ſuum ipſi robur non agnoscunt. Ex eo metu ſparſi rumores eos omnes qui legem nostram Iuſciperent, quæ adueniarum Macaënsium ſacris non eſſet aduersa, ab Magistratibus, in perduſium numero reponendos; tametsi nihil tale ſit vnuquam in Cantonensi Prouinciæ à Republice

publicæ Rectribus somniatum, nec ullo unquam tempore in ea Metropoli sit contra legem diuinam ullum Senatusconsultum pronunciatum. Sed nimis vulgi metus ut sine causa excitantur, ita nec cum causa sopiauntur: Ex hac maximè Ecclesia vsu magistro didicimus, parum firmam in hoc regno sine Magistratum fauore multitudinem; nam tametsi non omnes Christo terga verterint, quotquot annis superioribus in vicinis pagis eius sacra suscepserant; ac plerique ab inani Deorum veneratione abstineant, omnem tamen cum nostris consuetudinem magna ex parte refugiant ne pro regni perduellibus aliquando habeantur. Nec sufficit ad eos à metu reuocandos Xauceanorum Magistratum vel primorum nunquam interrupta cum nostris amicitia. Cum enim illi falsa omnia quæ de Ma- caënsibus spargebantur non nesciant; & ut vera fuissent, nostras ab ijs separare norunt; nihil secus quam prius ac fortasse etiam magis domum nostram consuetaque humanitatis officia frequentant. Hoc tametsi non est satis ad plebem ad nos reuocandam; satis tamen est ad hostes nostros ab iniuria quam nostris inferrent coercendos; sed nihilominus non est res tuta satis, aut diurna; quam ob rem sæpe inter socios actum est uti sedes hæc in vicinū oppidū

F 2 commo-

commodiore ad res nostras loco transferretur;
sed tum alijs ex causis, tum maximè rei familia-
ris angustijs prohibiti haec tenus supersedimus,
Dominus pro sua clementia, pristinam huic
Ecclesiæ pacem serenitatemque restituat. Atque
hic finem facio huius anni rebus gestis eo liben-
tius quod me insequens annus Christiana fru-
ge, rebusque ad Diuinam gloriam gestis fertili-
or vocat. In Xauceana sede Nouembri mense
 anni 1611.

Ex mandato P. Superioris.

P. V, filius indignus Nicolaus
Trigautius.

Litteræ

Litteræ annuæ societatis Iesu è Sinarū Regno, anni 1611. ad R. P. N. Claudium Aquauiam societatis eiusdem Præpositum Generalem.

Residentia Pequinensis.

Si nouellam hanc expeditionis Christianæ apud Sinas plantationem arbore comparauerimus, videtur mihi Pequinense domicilium posse radix appellari, quæ si aruerit, reliquarum Ecclesiarum ramos sine fructu esset ac tandem aresceret. Dumque illa fibras intra terram laborat defigere, interim amænior fructus circa ramos emicat. Quod postremo biennio ita præstigit ut spem cultorum ac propè vota superarit. Nec tamen nullos ad radicem surculos dedit, non contenta succum in luxuriantes alibi ramos dispensasse. Hæc ut se habuerint dicere nunc aggredior hoc ordine. Primum dicam breuiter domestica quædam, tum quæ circa Neophytes tironesque contigere, sed ad extremum duo illustria rei Christianæ adiumenta reseruabo.

F 3 Huius

Huius Anni initio duo Patres sacerdotes hanc domum incolebant. P. Iacobus Pantoja Hispanus. P. Sabatinus de Vrsis Italus quibus post aliquot menses accessit P. Nicolaus Longobardus Siculus, qui, cum bonae memoriae P. Matthæo Ricio successisset in hanc totius regni veluti speculam commigrabat, ut ex ea rem Christianam vniuersam ac socios moderaretur. Huic P. Felicianus à Silua Lusitanus, cum duobus è nostris fratribus additus.

Felicissimum rei Christianæ cursum humani generis hostis, vbi se sensit Diuinâ prohibetum manu, minimè posse impedire, aggressus est domesticis infortunijs perturbare, quæ tamen omnia, Deo propitio, contrâ euenere. In primis igitur Superioris iter infestum habuit, sed ea re minimè contentus, supellectilem annuam quæ flumine aduehebatur, nobis conatus est eripere. Sentiebat enim consilia nostra de offerendo Regi munere, quod iam ante aliquando illi male cesserat. Hoc in hunc modum se habuit. Superior necessariò vrgentibus negotijs terrestre iter quod est longe breuius arripuerat; reliquerat vero Nanquini è fratribus nostris vnum qui organum, Regi destinatum munus, & aliam supellectilem nauigio adueheret, isque post bimestre non procul à regia absuit. Præter nauigia, nescio quis Sinicus Doctor, qui in aulam Magistratus obtinendi causa nauigabat.

Is

Is ut erat cupidus, varijs artibus à vectoribus
præter ius fasque iniquas largitiones extorque-
bat; quam ob causam misit curiales suos qui
petulantiūs supellecūlem nostram explorarent;
sed cum sentirēt nihil emungi; quod videbatur
pretiosius, in stationem suam iussit inferri, vt-
que terneret magis, indicem rerum exscribi non
sine minis mandat; voluit frater noster solitis
eum ritibus visitare, corām sui rationem reddi-
turus, moniturusque videret, quid ageret; ple-
raque ad Regem destinari; sed admissus non
est. Itaque cū proficere se nihil sensit, nihil vl-
tra mouit, mirantibus omnibus, quo fretus, Do-
ctorem Sinicum, Magistratu mox insignien-
dum, negligeret largitione placare. Cum itinere
vnius diei iam abesset domo, famulum præmi-
sit; qui de re tota socios Pequinī redderet cer-
tiores, hi ad Paulum nostrum, vnicum rerum
nostrarum refugium rem referunt. Is schedu-
lam ad importunūm exactorem expedit, ac eti-
am moner alium in Magistratu, propinquum
eiusdem, qui res nostras retinebat. Qui acres ad
propinquum suum litteras dedit, male fibi con-
sulere, qui ad aulam cum hac iniuriæ cupidi-
tatisque fama properaret, videret etiam atque
etiam quid egisset, dum Regi destinatum mu-
nus contra ius fasque detineret, simul irrita-
ret eos, qui hac in aula à maximis quibusque
colerentur. Priusquam exscendere liceret,

F 4 accepit

accepit has litteras misellus, quibus ita perterritus est, ut metum suum dissimulare non potuerit. Itaque per suos curiales efficere nitebatur ut ad se visitandum, frater noster venire ne grauaretur. Verum noster ut augeret metum, ait se superioribus diebus reiectum, nihil nunc habere quod admodum cum eo tractaret, tamen cum importunius ab his rogaretur, ne pernicaciæ crimen incurreret, ad eum se contulit a quo ita acceptus est, ut pares a paribus excipi mos est. Ea in visitatione multa causatus, quam non poterat eluere notam, excusationibus confricabat; postmodum ritu Sinico visitationem rependit, ac simul omnia cum fide restituit. Accidit sub idem tempus ut domum nostram veniret is Magistratus, cui quotquot in aulam publici muneris obtinendi causa veniunt, primis diebus sistere se est necesse. Ei rem unus a nostris cum forte occasio ita tulisset, narrauit. Itane vero inquit ille? quo nomine vocatur is qui ita se ad publicum munus obtinendum comparat? Eum cum ad me venerit pro meritis excipiam. Sed noster res se iam suas recepisse dixit, nemini nocere velle, cumque instaret, ac noster dicere refuge-
ret, mirè hunc nostrum morem comprobauit, qui Magistratum fauore ad propulsandam a nobis iniuriam, non etiam ad accersendum alijs malum vteremur.

Leaè fuit hoc malum, si cum sequenti con-
fera.

feratur, nam qui ad exercendam Iobi patientiam non solum ei sua eripi, sed ipsum etiam hostis arbitratu torqueri permisit, idem voluit ut inter tam insolitos aulæ fauores, quam non efferentur, insignis iniuriæ condonatione comprobarent. Hostis igitur humani generis, cum nostra nobis eripere frustra tentasset, vnum è nostris plagiis ac vulneribus male excipi procurauit, quod omnino fileri non debet, ut gloriemur in infirmitatibus nostris, & ne deterreantur Crucis amatores, quasi nihil hic sit quod toleretur: pertinet denique ad rem nostram sciri quantum vel nostris subuentum fuerit, vel hac nostrorum moderatione perfectum sit. Ex ijs Magistratibus qui nostros in hac regia colunt, Vnus est, qui summum Magistratum omnium quotquot in hoc regno sunt, regiorum Syndicorum, iam nouem totos annos magna cum integritatis fama obtinet. Idem censor est ac praeses omnium Magistratum, qui tertio quoque anno munerum publicorum rationem reddituri in aula sese sustinet, quod utrumque munus in hoc regno maximum est. Is iam dudu cum nostris & nominatim cum P. Matthæo Riccio eam contraxerat amicitiæ societatem, ut hodie dici possit summus rerum nostrarum admirator & fautor inter eos, qui nondum Christi sacra suscepereunt. Is quodam die seipsum in villam nostram suburbanam (quam ab Rege P.

F s Matthæi

Matthæi Ricij sepulturæ attributam infra dicam) inuitauerat. Missus est ad eum excipiendū P. Iacobus Pantoja, totum eum diem amicissimè cum Patre traduxit, omnia contemplatus, demum rogauit ecquid esset in vicinorum villis visendum; cumque nostræ communem haberet parietem alia villa, sepulchrum eius Eunuchi, cui Rex quam nobis dedit, eripuerat, ad eam visendam noster eum inuitauit. præcessere curiales eius aliquot cum vno è famulis nostris domesticis, qui cum eam partem in qua tumulus erat clausam reperissent, custosque villæ clauem se habere negaret, petulanter sanè ac seruiliter pensilem more Sinico seram effregerunt. Est hoc grauissimum Sinis crimen, vel iure gentiū neglecto, vel sepulchrali violatione fædum succedit is quem initio dixi, cum nostro rei totius planè inscij. Aderat fortasse tum villa in nostra faber quidam lignarius, qui nescio quid operis concinnabat. Is hanc occasionem sepulchri visendi arripiens, inter curiales, cùm artis, quo tum forte vtebatur, instrumento concessit; Ciuis huius amici nostri ac notus & nescio quid cum eo est forte collocutus. Curiosius omnia contemplati in villam nostram redeunt. Qui villam custodiebat iam sepulchri violatione irritatus, vbi vedit virum tallem quem sciebat nostris in villæ impetratio ne impense fauisse, vnà cum fabro lignario ac

vno

vno è nostris omnia contemplari, ac prope metiri, nihil denique dubitauit hanc quoque nos sepulturam eripere meditari. Itaque magna festinatione mittit, qui Eunuchi propinquos moneat (nam ipse Regis gratia excidens, mortem in vinculis expectat) accurrunt illi ut rem suam tueantur. Interim is, quem dixi, amicus noster, urbem ac domum reperit. Remansit noster domi nescio quid curaturus; Itaque cum præterita iactura, & recenti iniuria meruque irritati, qui aduenerant, ex amici discessu audaciores facti, iniurijs Patrem nostrum impetrere, & querelis omnia complere cæperunt. Nondum audierat Pater perfractas fores, nec de suspicione ex fabri lignarij præsentia somniarat; itaque ut importunos allatratores compesceret, egreditur domo, iij Patrem conspicati, quem nouerant potissimum impetratae sepulturæ auctorem, iracundiam auxerunt, neque se obiurgari ferentes, in Patrem violentas manus injiciunt, eum pugnis, calcibus ac etiam laterculis indignè contusum in suas ædes recludunt, afferentes, se, ut certam sibi mortem accerserent, eum maturos, nullum in famulis nostris qui pauci, vniocoque qui aderat fratre nostro, præsidium fuit: quin & ipsi quoque male multitati ad euocandum auxilium excurrere; idque tanta festinatione unus præstitit, ut illum ipsum, qui abierat amicum, cursu sit assecutus,

quem

quem flexis genibus (neque enim Magistrati-
bus aliter loqui fas est huic hominum generi)
appellans, totius rei reddidit certiorem: is sum-
mo animi sensu rem excipiens, mittit curiales
suos qui apparitorum ducem (cuius est in simili
tumultu subuenire) suo nomine mittat in vil-
lam nostram Patri præsidio futurum; quod sum-
ma celeritate præstitum est prius quam esset do-
mini nostræ auditum, (abest enim villa nostra do-
mo urbana vnius fere horæ itinere) cū verò id
etiam domi rescitum est, nunciareturque Patrē
iam proculdubio interfectum mirè hoc socios
affecit: Iam ad noctem vergebant dies, nec Patri
subsidiū aliud portis erupit, quām famulus
domesticus, qui iam multos annos domi verfa-
tus opportunè aduenit. Patres enim dum ami-
cos monent, intra vrbis portas inclusi totam
eam noctem in mærore ac luctu traduxerunt.
Verum famuli nostri Patrem iam aduersiorū
manibus ereptum (qui ad apparitorum nomen
fugam arripuerant) domum reducunt & quibus
possunt subsidijs fouent. Post medium noctem
(nam Pequini nocturnis adhuc horis portas re-
cludunt) superior in villam properat. In itinere
fit obuius Paulo nostro qui longā in luctu quo-
que noctem abrumpens, ne nihil nostris in a-
more cederet, quām celerrimè poterat auxilia-
turus aduolabat, nam pridie quæ submiserat
præsidia præter vnum è famulis qui præcesserat,
portis

portis erumpere minimè potuerunt. Vbi adueniunt audieruntque Patrem viuere, tum ipsi quoque propè reuixerunt, inde ad fouendum medendumque conuersi rem extra vitæ periculum compererunt. Itaque gratijs Deo redditis, & socijs monitis tota domus respirauit. Audierunt mox Neophyti nostri neque se tenuerunt, sed certatim omnes accurrunt, remedia suggerunt, & comportant, gestatoriamque lecticam comparant, ipsique domum relatum magno amore comitantur. Vbi auditum est ab amicis Magistratibus Patris infortunium, tot in domū nostram conuolarunt ut stupori omnibus fuerit: Indignum omnes factum clamitare, hominem aduenam regia nuper liberalitate donatū, in ipsa vrbe Regia ab vilissimis homuncionibus, tam indignè tractari. Monent igitur Iudicem ad quem hoc crimen pertinebat, nostris nihil agentibus, sed neque renitentibus, quoniam expediens reprimi temerarios, ne modestia nostra impudentiam illorum accenderet. Itaque comprehensi castigatique prius, nostri quàm subuenire potuissent, sed ne ad grauiores pænas pergeretur, erat enim prope capitale crimen, nostri planè obſtiterunt: quod vbi in aula percrebuit passim Christianam moderationem omnes prædicabant. Itaque quod humani generis hostis in nostros & nominatim in eum Patrem parauerat, qui perpetuus Matthæi Ricij socius fuerat & grati

gratia plurimum apud omnes valer, in eius caput recidit. nam non parum hoc facto rei Christianæ dignitatis & opinionis accessit.

Neque hic stetit eius inuidia, quin aliam iniens viam, vbi publica male cedere sibi vidit, domestica tentaret. E domesticis famulus unus incautè è regione loci, in quo erat lignorum strues & carbonum copia, extinctas ut rebatur prunas collocarat, sed qui adhuc sub cinere viuebat ignis, aspirante vento erupit, & forte scintillam immisit quæ sensim serpens iam crepitante flamma vicinum è Patribus vnum admonuit. Erat tum id noctis tempus quo Patres prius, cubitum quām concedant totius diei rationem à se discussis latebris conscientiæ repetunt. Exiit igitur cubiculo unus visurus ecquid esset, alia omnia arbitratus, cum subito flammā visā socios in clamat, accurrit domus vniuersa, & vicinis putei aquis, flammam quæ iam propè tectum occupabat restinguunt; atque si tantula mora intercessisset, actum fuisset de domo vniuersa, nec ibi sistebat malum. nam in hac regia capitulo ferunt ei crimen esse, cuius ab ædibus incendium cæperit. Eo igitur extinto Deo grates referunt, ac si tum iter üdiuino munere has ædes, hanc sedem accepissent.

His exercitos malis, nostros longè plura maioraque solabantur. primum ea commemo-
rabo quæ circa rem Christianam proximè tiro-
nesque

nesque contigere. Pusillus grex Neophytorum Pequinensium bellè procedit, ijsque se occupat pietatis exercitijs, quæ, cùm de omnibus suprà communiter agerem, commemorauit; sed extulit sese vt solet supra cæteros, qui nullo prope anno abest ab annalibus nostris Lucas quidam. Is d.e quadam domum nostram venit, & cum uno è Patribus nostris non omitrendam collocutionem inijt in hunc modum. Cum perpendo me- cum ipse insigne illud Diuinæ largitatis munus, quòd me familiamque vniuersam sua luce col- lustrauit, & in Ecclesiæ suæ membra cooptauit, intelligo quantis ei nominibus adstringar, vt longè ante præuideam ac prouideam qua ratio- ne perpetuò eius legem S. S. intra domesticos fines nullo vel apostasiæ, quod absit, vel tepidi- tatis criminè fœdam, in futura tempora propa- gem. Ego sanè quamdiu superstes fuero, de Di- uina eadem bonitate confido fore, vt sarta te- ctaque sit; adlaborabo quippe, ne quâ malum intret: sed malè metuo ne vbi oculos clausero quâpiam irrepat rei Christianæ neglectio, quâ fiat vt sensim fidei lumen extinguitur, quod es- set summum familiæ infortunium, ad quod a- uertendum vnica videtur filioli mei ac cæte- rorum gentis nostræ puerorum necessaria e- ducatio; quod omnino mihi videtur obtine- ri non posse, nisi apud ipsos Patres eduentur.

Itaque

Itaque etiam atque etiam rogo uti eos quotidianis præceptis imbuendos, domi suæ adiungere ne grauentur, nisi fortè quid occurrerit accommodatius. Ita vir bonus: Nostro Patre consilium collaudante, simulq; referēte quām in puerorum institutione nostra societas, ex peculiari suo instituto, operam in Europa nauaret, exclamauit: Næ nos beatos, regnumque nostrum vniuersum, cum hæc institutio in morem apud nos inualuerit! huic igitur & quibusdam alijs ut satisficeret, conquisitus est quidam Neophytus Iudimagister, qui non procul ab ædibus nostris Iudum aperiret, & auditores suos quotidie post meridianis horis, dissoluto iam ludo in æde nostra cogeret, vbi res Djuinas edocti Europæorū sodalitiorum similitudinem pro modulo suo consecstantur. Hic idem de quo dixi Lucas, audierat inter Christianos in more alibi positū, ut si quid alienum fortè reperissent, id in æde sacra proponerent, dum rei Dominus compareret; inuenit ille dum fortè vicos obit schedulam quandam qua continehan tur debitorum nomina centum & amplius aureorum, quæ illi repetere difficile non fuisset; quoniam verò mores suos ad Christianæ virtutis normam effingere totus curat, eam schedulam in ædem nostram sacram defert, conquisitumque Dominum ad nos mittit schedulam recepturum. hæc apud hos Ethnicos inaudita & planè paradoxa (nam Sinæ

Sinæ similes euentus in bona sua fortuna repoununt, similia sibi usurpantes) ab Neophytis nostris foras profecta, primum admirationem, deinde comprobationem, ad extremum etiam imitacionem pariunt. Multa mihi de huius vnius virtute dicenda essent, sed sit instar omnium, aluisse eum iam diu & alere trium fratum suorum familias eo consilio, ut eas Christo pareret, quod iam prope perfecit, ne sit in eius familia quisquam qui non ut sanguinis, ita sit fidei communione propinquus.

Neque tamen solus est qui virtutis frugem in annalium horrea conuexit. Iuuenis erat quidam ante annos ferè sex Christo renatus, habebatque apud quendam Sinicum licentiatum ab eoque laute habebatur, cum autem in morbum incidisset, importuniùs solicitabatur, ut inuocatis ad salutem Idolorum monstros, suffitum incenderet; iuuenis tam fœdam à Christo defectionem auersatus, nec auctoritati cessit nec timori; quod vbi vidit solicitator importunus, Christi seruatoris effigiem ei per vim eripit: non tulit Iuuenis diutius iniuriam, sed ad pauperculam matrem eamque ægram, æger ipse se retulit, ut animi salutem, vel cum corporis periculo in tuto collocaret.

Mira est in hoc regno filiorum in parentes obseruantia; & si quidem interna responderet ei quæ in externos prodit ritus, nihil addi posse

G iudicabis.

iudicabis. Eam ob rem natalem illorum diem
lætum gratulationibus ducunt. Nostri Neophy-
ti salutarius institutū commenti sunt, nam non
rarò natali parentum die in ædem nostram ven-
titant, prostratiq; suos ritus vni Deo exhibent,
suffitus ac cereos incendunt, precatorios globu-
los decurrunt, quod hoc anno secere reliquis
celebriùs duo. horum alter Patri alter matri eo
vsque vitam prorogari precabantur dum veri-
tatis lucem aspicerent, ne oculos prius huic lu-
ci clauderent, quām æternæ aperirent, qua in re-
tantò maiorū suorum superant instituta,
quantò breibus æterna præferenda.

Ita isti veteres ritus suos noua obseruantia
laude perficiunt; sed ad rem in hac Ecclesi
nouam, Neophyti nouos animos attulere. Ad-
uenerat iam tandem aliquando amplissimum
Pauli quinti Pontificis Maximi iubilæum, quod
cum percrebuissest ut sunt cupidissimi Euro-
pæ pietatis imitatores, frequentes ad nos
conuenere, sciscitantes quid illud sit quidue
exigat, se sui capit is iussa, cuius se esse mem-
bra gloriantur & audissimè audituros & cu-
mularissimè præstituros: Enituit inter cete-
ros, qui reliquis ad pietatem Dux est, & caput
ille noster Paulus. Hanc ob rem Patres de
summi pastoris in vniuersum Ecclesiæ gregem
potestate differuerunt; Eum Christi vicarium,
Petri successorem clauibus donatum, cælestis
adib; thesau;

thesauri habere potestatem; Eum nunc fidelibus patere velle, ut veterum delictorum nomina dissoluerent: his illi mitum quam affecti fuerint, & apostolicæ sedis auctoritate delectati. Et quoniam in politica regni administratione est apud Sinas quiddam in re dissimili non absimile, cum Rex certis temporibus vniuersi regni reos absoluit, quam ipsi publicam remissionem appellant. Ideo factum est, ut sacram indulgentiarum vim, probè penetrarint: quâ intellectâ, magno ferore ieunium nostrum quod Sinis est per difficile aggressi sunt, Eleemosynæ nomine pro viribus quæ potuere contulerunt, ædem sacram magno pietatis sensu visitarunt, peccata sua sacra confessione expiarunt, & qui visi sunt idonei (nam magnus hic à nobis eorum delectus habetur) sacro epulo refecti sunt. Dici vix potest quantum ea res pietatem promouerit, quantum nostros solatio affecerit, cum viderent iam in hoc regno compleri, quod verus pastor ipse promisit; Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fieri vnum ouile & unus pastor.

Eos inter, qui hoc anno sese Neophyti adiunxere, tyrones quinque fuere, vel honorum vel studiorum suorum gradibus insigniti & quoniam è diuersissimis

G 2 fere

ferè regni prouincijs fuere, ab ijs postea diffamatur sermo Domini venturisque Euangelij præconibus iter complanatur. Ex ijs vnum è Chequiana Prouincia, professus est se varijs dæmonum illusionibus, salutari baptismi fonte liberatum. alter qui iam publicum gesserat Magistratum, è Xansiana Prouincia, cum in aulam venisset, in nostros incidit sagenaque conclusus est, qui quam acceperat veritatem ei mox communem esse voluit à qua vitam acceperat: nam acceptam à nostris Christi seruatoris effigiem Matri transmisit; hortatus ut eum quem illa referret, reiectis inanium Deorum simulacris adoraret, ac proximo quoque tempore ad se in urbem regiam (iter est porro dierum non minus duodecim) salutem quam ipse inuenerat acceptura præperaret. Hoc sunt ingenio Sinæ ut mox è Neophytis fiant ipsi præcones. Alius ex alia Prouincia, Huquam vocant, superiori nihil absimilis, famulum habebat Neophytum quendam qui annis superioribus Pequini domi nostræ seruierat, is cum sensisset herum suum varijs agitatum animi fluctibus, in nulla Sinarum secta conquiescere, monuit esse in urbe regia, quo ille pergebat, viros è magno occidente literatos qui patriam legem sanctissimis moribus ac placitis insignem prædicarent. Eo cum aduenisset, famuli operâ in Neophytum incidit, à quo Christianæ doctrinæ compendium accepit, euoluit,

euoluit, & memoriae commendauit, tum ad nos
venit, & vno verbo dicam, baptisatus in hoc fa-
lutis demum portu conquieuit, alius è Xansia-
na item Prouincia Baccalaureus Pequinum ve-
nerat vt aduersus patruum suum, quo cum lis ei
erat grauis, magnatum fauorem sibi compara-
ret. Is alia omnia reperit quam erat arbitratus.
nam vt multi faciunt, nostram, famam permotus
domum venit, res nostras vidi, audiuit, admira-
tus est. Sed in primis res fidei nostrae ea susce-
pit auditate, vt proximo quoq; tempore Chri-
sto nomen ascripserit, quo ex tempore ita per-
motus est, vt omnem de prosequenda lite cogi-
tationem deposuerit, veritus ne quid illa office-
ret Christianae, quam recens profitebatur, pie-
tati, hanc se professus litis remissionem illi of-
ferre, è quo suorum criminum veniam præter
opinionem accepisset. iamque ad suos reuer-
tens, vt erat vir copiosus, & idem eo igne suc-
census, quem qui misit in terras voluit ardere,
enixè rogauit sibi comitem è nostris dari, à quo
mater, familia, propinqui, cives sui audirent que
ipse frigidius erat narratus: sed frustabatur e-
ius petitionem, operariorum nostorum penu-
ria; si absque illo foret, altero tanto maior in
maxima segrete messis esset. Ultimus ex ijs quos
supra quinque numeraui, vt dignitate primus,
ita nec reliquis rebus inferior fuit, is ad obtinen-
dum Magistratum in aulam venerat, sed nostro-

G ; rum

rum congressibus opera Pauli nostri, accipiens potestatem filium Dei fieri, quam non sperbat dignitatem est assecutus. Baptizatum suscepit e fonte idem Paulus, ut duplice nomine Magisterium obtineret (prius enim ille se ritu S. nico Pauli discipulum professus erat) & mox in cuiusdam urbis Gubernacula vocatus, hoc nomine gratias Deo egit qui duplicaret dignitatem. Et cum ante sui officij aditum, hortatorem haberet alium Neophytum, bellici senatus Magistratu illustrem, ut sua auctoritate vteretur in ea Provincia ad extinguendam sectam quandam, cuius impietas Diuinos honores soli ac lunae dabat, humanos vero parentibus dene- gabat, dicesurus prius domum nostram venit, Patres rogatum quibus officijs munus publicum ad Christianae iustitiae normam gereret, nihil sibi esse antiquius, quam commune populi bonum e Diuina lege metiri. Instructus abiit spem relinquens fore ut Christi bonus odor sit permultis ad vitam.

Præmisimus hæc ne filum narrationis quam nunc aggredimur interrumperemus. Duo his temporibus ab Sinarum Rege obtinuimus quibus mirum in modum nostrorum in hoc regno statio stabilita est, & rebus nostris dignitas & authoritas comparata.

Primum est sepultura P. Matthæo Ricio attribu-

attributa, & habitatio reliquis socijs designata, in qua legem suam auctoritate regia obseruarent, Deumque suum pro regni Regisque incolumitate inuocarent: quod peritus rerum aetimator, inter ingentia Diuinæ potentiaz miracula annumerabit, ut ex sequenti narratione constabit.

Deus optimus Maximus qui sanctos Patris Matthæi Ricij labores suo semper fauore fuerat prosecutus, noluit eorum fructum vitæ terminis claudi, sed ut alteri Sampsoni concessit ut plus omnino moriens quam viuens perficeret. id ita contigit. Expletis Ecclesiastico ritu exequijs cadauer arcæ ligneæ inclusum more Sinico asseruabatur in æde nostra, dum aliquis ad id terræ mandandum, ager suburbanus (nam intra muros Sinis est sepelire nefas) comparetur, quæ res non parum angebat socios, vel rei familiaris angustijs deterritos, vel rei nouitate suspensos, nondum enim è nostra societate quisquam ad eam diem extra Macaënsis Collegij fines humatus erat, procuratum enim ut vel in eo Collegio morerentur, vel eo mortui ad communem sociorum sepulturam deferrentur. Id in re præsenti fieri nec poterat, nec ut posset decebat, quin potius ideo nobis Diuina bonitas communem parentem eripuerat, ut eius morte magnum aliquid insperatumque perficeret.

G 4 quo

quo die iusta ei persoluta sunt, unus è Neophy-
tis qui frequentes adfuerant, vir grauis ac litte-
ratus idemque aulicorum negotiorum peritus,
dum ædes suas repetit, cogitare cœpit, impetrari
fortasse ab Rege posse humando Patri locum se-
pulturæ; quæ res præterquam quod Patri erat
futura perhonorifica, fidem nostram, Patrum-
que in hoc regno stationem erat confirmatura.
Visa est ei res non indigna quæ ad socios refer-
retur, redit igitur, consilia sua exponit, facileque
persuadet ut explorent, quem tanta res exitum
posset sortiri: Itaque cum eo quem dixi Neo-
phyto libellum Rege offerendum delineant, eu-
deinde limandum concinnandumque Leoni
Neophyto (quem P. Matthæus Ricius nuper
ante obitum sacris aquis eluerat) Magistratu
grauissimo & Sinensis eloquentiæ laude celebri
tradunt, qui & hoc perfecit, & Patrum consili-
um non probauit solum sed direxit, & quamdiu
præsens in aula adfuit, non parum promouit.
Inde libellus ille familiaribus quibusdam viris
Principibus ostensus est eo consilio, ut socij sen-
tentiam eorum audirent, nec temerè quicquam
aggrederentur, & ut suo tempore quod ijs au-
ctoribus tentabatur, ijsdem fautoribus proce-
deret. vno omnes ore comprobarunt, & auxilio
fuerunt: quod eò magis mirum videri debet,
cùm res temeraria videri posset: nam externo ad
hanc diem nemini, sepultura ab Rege fuerat
concessa,

concessa, et si quibus indigenis permititur, eam
illi, licet sint potentissimi, multis vix meritis, &c
supra merita largitionibus assequuntur. Libel-
lus, in hanc ferè sententiam latinè quoad fieri
potest redditus, ita scriptus erat. Iacobus Pan-
toja (is enim externa curabat, Pater Sabatinus
rebus domesticis præerat) regnum magni oc-
cidentis Cliens, libellum offero supplicem, in
gratiam alterius quoque externi regni clientis,
iam vita functi: suppliciter ab insigni tua cle-
mentia locum sepulturæ peto, ut regia tua be-
neficia se se ad omnes extendant, ipsosque remo-
tissimarum regionum aduenas complectantur.
Ego Iacobus Pantoja sum aduena è regno lon-
gissimè dissito, verum permotus virtute ac fama
nobilissimi tui regni, triennio maris fluctibus
iactatus, amplius sex mille leucas confeci, non
sine continuis laboribus ac periculis, anno de-
nique octauo & vigesimo Van-lie (nomen est
Regis è cuius inauguratione Sinæ suos annos
numerant) duodecima luna, cum Matthæo Ri-
cio alijsq; socijs omnino quinque, ad aulam tu-
am peruenimus & nonnulla terræ nostræ mu-
nuscula obtulimus, ex eoque tempore regium
stipendiū in alimenta quod tuū est in nos singu-
lare beneficium recepimus. Tantum illud profe-
ctò, vt si sanguinē aut vitam ipsam nostram im-
penderemus, par tuo merito nihil referremus.
Posthæc anno nono & vigesimo Van-lie luna

G s prima,

prima, libellum M. T. obtulimus ut aliquem
vnuendi locum impetraremus quo tua Regia
clementia ac benignitas in aduenas eluceret;
dumque annos plures voluntatem tuam prae-
stolamur, neq; vnquam nobis deesset, licet nul-
lis nostris meritis, regius commeatus; trigesi-
mo & octavo anno Van-lie tertiae lunae, die de-
cima octaua Matthaeus Ricius iam senex ex a-
gritudine diem suum obiit. Ego alterius regni
cliens, pupillus remansi, ac satis dignus cuius o-
mnes misereantur, itinere ad Patriam repeten-
dam longissimo, nautis cadauere reformidanti-
bus. Qua in re illud solum mihi spei supereft,
nos post tot iam annorum M. T. fauorem, non
tam exteris, quam indigenas censi posse, atq;
inter populum annumerari qui regium tuum
currum sequitur ut tua velut Yao clementia (fu-
it is Rex Sinarum olim qui ab omnibus sanctus
habitus est) non solo Sinarum regno claudatur,
sed ad extera quoque sese regna pretendat, cum
que vii regio fruamur commeatu, confidimus
fore ut etiam a te mortui terrae gleba regamur,
idque eo magis, quod socius meus Matthaeus
Ricius ex quo magnum hoc regnum attigit, se-
dulo dedit operam in discendis litteris vestris
ijsque virtutibus exercendis quas vestri libri do-
cet. Accedit eodē quod magna animi mundicie,
extremaq; corporis compositione, die noctuq;
sancti oī-nu omilegri aenon omni
amisq

saeros

facros odores, in atra cæli domini accendebat, eumque rogabat per M. T. incolumitate, ut hac ratione minimâ aliquam tuorum beneficiorum partem adæquaret. Suum insuper candore fidelemque animum summis in aula tua & insimis quibusque probabat (neque enim audeo, quod non est, comminisci) vnde eum omnes discendi cupidum (loquendi modus est apud Sinas ac si virum probum appelles) appellabant. Itaque libros plures edidit, qui iam ante regnis transmarinis sapientiæ laude celebris habitus; ut primum hoc tuum regnum attigit ab Magistratis bus colicæpit. Quo viro cum me meosque non comparare ausim, minus etiam quam ipse, spei habemus, & doler nobis, exiguam illi sepeliendo terræ portiunculam deesse. Cum lachrymis igitur rogamus aut agrum, aut fani alicuius partem aduenæ humando cadaueri. Nos, qui superstites sumus sedulo consuetum socij nostri institutum obseruabimus, Cælique Dominum venerantes, ab eo petemus Parenti tuæ, ac tibi millenos viæ annos, ut quoniā, tanto nostro solatio, fruimur pace & quiete magni tui regni, velut tenuissimæ formicæ hanc gratiam rependamus, ad quod præstandum, ipsum nos tui beneficij pondus impellet, interim regium tuum mandatum exspectantes. Libellus in hunc modū se habebat in quo vertendo si stylū Sinicum secutus

sum,

sum, quam proximè, consulto feci, ratus ita fore gratiorem, facile enim intelligent omnes cuique idiomati suum esse proprium nitorem ac leporrem. Sed priusquam vñterius in re narranda pergam nonnulla sunt necessario breuiter præmittenda, sine quibus nō facile quæsum narraturus intelligentur.

Ac in primis ingesserit fortasse dubitacionem aliquam quod in libello dicebatur, Patres permotos regni Sinici fama huc nauigasse, cum Euangelij promulgandi causâ id factum sit. Sed sciendum est omnino aduenas regno Sinico omnes excludi, præter tria eorum genera qui legibus permittuntur: primi sunt qui è vicinis regnis annum regum suorum vectigal sua sponte adferunt, neque enim id admodum Sinæ laborant, nulla Imperij propagandi cupiditate flagentes, alij etsi vectigales esse nolunt, tamen huius regni magnitudine permoti, Regem Sinarum velut Regum caput veneraturi adueniunt, quamquam hi luci ferè causâ aduentantes, ab suis se Regibus Missos mentiuntur; tales sunt qui ab occasu adueniunt negotiatores Saraceni, in quorum comitatu, vñus ante annos aliquot frater noster è Mogorum regno Cataium lustratus, Sinarum regnum petiit. Tertiij sunt iij qui huius regni fama permoti ad virtutis, ut ipsi arbitrantur Sinæ, odorem accurruunt perperuam in eo sedem figere cupientes, ex ijs olim fuere permul-

permulti sed nunc fortasse non ita bene olet, ut
ipsi arbitrantur. Ex hoc ultimo genere gerere
nos oportet, ne legibus excludamur, ideo quod
superiores alij ad sua proculdubio regna remit-
tuntur, habitus pecorum potius, quam legatorū
loco, idque eam ob causam quod nondum no-
uit Sinicum Imperium Regem ullum, qui cum
amicitiæ iura velit habere communia. Hic verò
titulus, et si ascitus est, retinet nos in hoc regno
& socios imposterum non excludit, neque ta-
men opinandum est nos hic Euangelij promul-
gandi voluntatem, aduentus nostri causam cela-
re, nemo enim est qui nobiscum agit qui hoc
nesciat, sed eo quem dixi prætextu sese Magi-
stratus amici tinentur, ad nos in hoc regno per le-
ges retinendos.

Alterum quod prætermittendum non duxi
est modus hoc regnum administrandi; qui est
planè monarchicus, ut omnia ab Rege ipso sta-
tui necesse sit id sit per libellos, quos cum Rex
non admittit, seponi iubet; quos autem admit-
tit, ad summos regni Magistratus bis remittit, ut
videant quid fieri deceat. quidquid ab his ad Re-
gem reddit, approbandum, qui vix à Magistratu-
m sententia unquam recedit. Sed hæc ex ipsa
narrationis serie clarius patebunt: Scriptus erat
hic libellus cum suis sigillis, forma, imo ipso
charactere peculiaribus: multi enim ad hæc rem-
ittus ex præscripto obseruādi. Prius hos libellos
quam

quam ad Regem admittantur, reuideri necesse est approbarique à quodam grauissimo Magistratu, qui eos aut transmittit aut retinet pro arbitratu, præter eos qui ab syndicis regijs proficiuntur, ij enim quoties volunt absque ullius approbatione Regi libellos sios mandant. Veritus itaque Pater ne hic obex in limine obijcetur, qui rem omnino disturbaret, effecit auctoritate syndicorum Præsidis, de quo supra memini apud libellorum cancellarium, ut libellum nostrum admitteret, quem eo quo accepit die, ac prope mortuus ad Regem transmisit. Moris est ut libelli omnes qui Regi offeruntur sèpius ab eo qui offert exscribantur eo consilio ut singula exemplaria ad eos Magistratus defrantur, ad quos id quod petitur ex officio spectare potest, id Pater præstitit, libellumque primo detulit ad duos qui hoc tempore maximo Colai Magistratu funguntur. Alter eorum è Fuquiana Prouincia oriundus prius ad hunc Sinicæ dignitatis apicem quam contingeret Nanquini cù gereret Magistratum, nostris familiariter vtebatur. Pequini quoque cum in hoc esset Magistratu constitutus domi suæ Patrem Matthæum Ricium bis familiariter exceperat, is cum hunc libellum inspexisset magno sensu visus est excipere Patris obitum, cumque sèpius per honorificis nominibus compellauit; sed quod ad præsens negotium pertinebat respondit, tantum virum

virum plus etiam aliquanto mereri quam quod petebatur, cum etiam templo in quo ei statua erigeretur dignus esset, (quod fieri solet in hoc regno publice bene meritis) verum nullam esse talem apud Sinas vel legem vel exemplum quo nixus talem sepulturæ locum, homo externus impetrare posset, cogitaturum se tamen attentius, ecquis modus eam rem procluem faceret, hæc omnia renunciari Patri iussit per vnum e Magistratibus sibi subditis, ipse causatus ægritudinem visendum se non dedit. id studio fecit, quod fauere vellet; est enim in hac aula positum in more, ut quo quis impensis alteri patrocinari cupit eo studiosius eius colloquia consuetudinemque deuitet, ad tollendam omnem ligationum suspicionem. His persolutis officijs, domi res impense Deo commendabatur dum Regia voluntas, quod tertio ferè die fit, innotesceret. Ad Regem cum peruenisset libellus effecit sine dubio is, qui corda regum manu tenet, ut permotus forte Rex memoria nostrorum quondam munerum & horologij portabilis conspectu, quod ab eius conspectu nunquam recedit, sese ad annuendum inclinaret, itaque libellum nostrum cum alijs ad Colaum quem dixi misit, ut ex more respondearet; fecit ille, negotium remittens ad id tribunal cuius erat de ea re iudicare.

Exiit igitur die tertia libellus cum haec appro-

approbatione, redditusque est ei Magistratui qui ad Regem transmiserat, ut illi tribunali, cuius haec propria caussa foret, demandaretur. Cum autem Respublica Sinensis vniuersa sex tribunaliibus contineatur; videlicet Magistratum, rituum, quæsturæ, operum publicorum, rei militaris ac denique criminum puniendorum. Is sententiam tulit, eam causam, quod munus esset regium, ad tribunal quæsturæ pertinere, quo etiam libellum mox transmisit ut responderet. non hic extra metum erant Patres, quod in eo tribunali nullus esset admodum familiaris Magistratus, à quo fauorem sibi possent polliceri. Pater rem itaque retulit ad amicum illum syndicorum præsidem, qui operam suam obtulit ad eum libellum, à quæsturæ tribunali ad rituum tribunal, in quo plurimi nostris impensè fauabant transferendum, nam ad illud quoque, cui externi omnes subditi sunt, iure poterat pertinere, nec minus fecit quam promiserat, quare præter auxilia Diuina, humana quoque sperabamus. in eum finem contulit se Pater ad duos, quibus hoc negotium à tribunaliis Præside speciatim fuerat demandatum, quibus detulit tenue librum, quos nostri iam Sinicè fecerant munusculum, cum orbis terrarum Cosmographica descriptione. Vterque tametsi nostris non erat notus, & postulata nostra comprobarunt, & operam suam quam liberalissimè obtulerunt, & eorum

alter

alter, cùm visitationis officium de more repen-
deret, recepit, se responsum quàm maximè ex a-
nimi nostri sententia Regi redditum, idque
non solum ex propensa in nos animi sui volun-
tate, sed quod illud impensè ab ipso Colao pro-
pinquo suo esset commendatum, quæ verba no-
stros non parum de rei felicissimi successu, secu-
ros reddiderunt. Leo quoque Neophytus no-
ster ad rituum tribunalis summum præsidem
se contulit. Is vir erat grauissimus vel officij
Maiestate vel litterarum fama vitæque integri-
tate venerabilis; cum eo velut cum Magistro
quondam suo, multis egit de re nostra ad quam
ille opem suam quoniam nunc in eo res tota
vertebatur & promisit liberaliter & exoluti po-
stea cumulatè. Interim dum Patres hoc rituum
tribunalis responsum taciti præstolantur, non
defuit unus aliquis ex eodem Tribunali, qui
persuadere conaretur sufficere si nostris pars ali-
qua cœnobij profanorum cœnobitarum assig-
naretur, in qua vna cum illis nostri morarentur.
Quod ex itinere, dum ad munus suum gerendū
ex aula recedit Doctor Leo, Patribus scripto re-
nunciat, idem addit ad eundem qui hæc sparge-
bat, litteras quibus rogabat vti nostris in hoc
negotio fauere ne grauaretur; nec in animum
induceret posse nostros aliquid cum profanis
illis idolorum Ministris habere commune, quo-
rum educatio, vita, lex, eruditio tantopere ab

H corum

eorum institutis discreparet. perculit ea res nos-
tros quod satis per se proculis videretur, quod-
que si contingere non esset nostris institutis
perincommodum solum, sed etiam SS. Religi-
oni nostræ minus honorificum. Verum paulo
post rescitum est eum inanem fuisse metum
alia omnia, multum ex animi nostri sententia
comparari: quo audito nostri non parum respi-
tarunt. id secundum responsum intra mensum
ad Regem rediit, quod pro Sinenium negotio
rum cunctatione præ properum videri potest
responsum tribunalis rituum nomine, ita scri-
bebatur. Initio, ex more libellum superiorem
ad verbum repetebat, deinde ita prosequebatur
M. T. mandauit ut de hac re illud tribunal
quod pertinet iudicaret. cum itaque ad me per-
uenisset, regni nostri leges constitutionesque
uolui, vnam reperi in hanc sententiam: si ali-
quis ex ijs aduenis, qui ad hoc regnum solent ve-
titare, in itinere moriatur, si cliens est (nam ipsi
quoque Reges aliquando venere) & nondum
ad aulam nostram peruererit, Quæstor noster
in ea Prouincia in qua diem suum obire conti-
gerit, ei locum sepulturæ designabit; & ad eam
lapidem eriget in eoque sculper, quis fuerit qui
vita functus est, & quo consilio venerit. Alia
quoq; lex ait: porro si mori contigerit postqua
aulam attigerat, prius quam regia fuerat muni-
ficiencia ex more donatus, vrbis Regiæ Guber-
nator

nator illi sepeliendo sumptum suppeditabit; porro si iam fuerat regia munificentia ex more donatus, suo id sumptu comparabit. nunc vero tametsi Matthæus Ricius cliens non erat ab suo Rege huc legatus, è remotissimis nihilominus partibus huc aduenit, permotus huius regni nostri fama, & iam annos plures regio fruebatur commeatu, tandemq; virgenti ætati concessit, iter autem ad eius regnum remotissimum, ideoque eius feretru in Patriam reuehi minimè potest: quid igitur? cadauer in summa humo expositum comiseratione dignum non erit? quod si dignum est, annon quoque iustum est ut ego me Iacobi Pantojæ postulatis accommodem, & aliquam allatis legibus interpretationem inueniam, ut denique ei detur ager quem ad sepulturam postulat, hacque ratione noua veteribus M. T. beneficijs beneficia cumulentur? quando hic in manus meas libellus venit, vidi planeque perspexi insignem virtutis tuæ regiminisque cui famam, ad se pellicere regna terrasque remotissimas, ex ijsque viros qui nunquam lapsis retro sæculis ad hæc regna peruererunt modo permotos allectosque bonis regni tui moribus ac legibus huc aduenire, prout nobis exemplo Matthæi Ricij socrorumque eius constat, qui iter immennum emensi ad aulam denique tuam peruererunt Maiestati tuæ dona obtulerunt, tuaque beneficia iam plures annos receperunt, idem quoque Matthæus Ricius

H 2 sedulus

sedulus in discendo fuit sensimque proficiens
multa assecutus est, librosque celebres edidit, ac
denique vita functus est: cadaueris externi è re-
gionibus remotissimis quis non misereatur?
nunc eius socius Iacobus Pantoja in eius sepul-
turam agri particulam petit: cuius licet causa
non eadem sit cum legatis suorum regum, ta-
men cum ita diu vixerit in umbratuæ Maiesta-
tis ut se iam pro indigena haberi velit, eidemq;
viuo ac socijs stipendum in alimenta numeratū
sit, eius mortui cadauer in summa terræ superfi-
cie iacere quis sinat? præterea Iacobus Pantoja
cum reliquis socijs cupit mortem à vita non
discrepare, vt insignis tua clementia mortuos
non secus ac viuos complectatur, ideo priori-
bus eius postulatis assentiens, peto ut Tua Mai-
estas iubeat ex hoc tribunal ad Gubernatorem
huius urbis Regiæ mandatum mitti, vti fanum
aliquod desertum absque incolis conquerat, at
simul agri partem ad Matthæi Ricij sepulturam,
& ad Iacobi Pantojae ac sociorum habitationem
vbi suo arbitratu suam legem obseruent, cali-
Dominum venerantes, eum pro Tua Maiestate
deprecentur. Hæc res est digna tua magnitudi-
ne, arida ipsa ligna (id est cadauera) complecti
beneficijs, & aduenas è longinquo benignè hu-
maneque tractare, quod valebit etiam ad eos
magis magisque extimulandos ut fama tui re-
gni in perpetuum propagetur. Itaque censeo iu-
stum

stum esse eius annuere postulatis, nihil tamen auctoritate fretus propria statuere. M. T. certorem reddo, vt id statuat quod è re sua magis esse iudicarit: anno Van-lie octauo ac trigesimo, quartæ lunæ tertio supra vigesimum. Hactenus libellus. Eum Rex cum accepisset in sequenti die ad Colaum ex more remisit, vti responderet, qui subscrisit ita sibi videri faciendum, ac remisit ad Regem, qui propria quoque subscripsit manu: xi, id est fiat vel ita sit, tertioque die redditum est hoc ultimum responsum, rei totius clausula; qua ex causa nostri ingentes Deo gratias vt par erat habuere; cuius numineres tanta ad Euangeliū in hoc regno promulgationem stabiliendam iam perfecta erat; porro non in executione minus quam in impetratiōne eius eluxit potentia, cum difficultates omnes ita resciderit, ac si totius aulæ magnatum animos in pauperum aduenarum patrocinium conspirare mandasset.

His peractis rei que summa iam in tuto collocata, ad agendas ijs gratias, qui hoc negotium huc usque promouerant, Pater adiecit animū; & quoniam vacuis in re simili manibus comparere Sinis est inurbanum; neque munera tantis viris digna nostra paupertas patiebatur, quæ neque ipsi à nobis expectant, Pater Iacobus Pantoja qui rem hanc vniuersam procurauerat nonnulla pereleganti opere, in quo est sane ad-

H 3 mirabi-

mirabilis, construxit horologia Solis Lunæ ac stellarum simul vna in lamina eburnea, quæ vt noua, suēre gratissima, cupiditasq; eorum vsum ediscendi Patrem admisit in intima horum primatum penetralia, quod auctoritatem simul ac facultatem negotij plane conficiendi dedit. Ipse Colaus in primis Patrem humanissimè tractauit, in museum suum sanè familiariter admisit, vsum horologij didicit ipse feliciter, vt mox in ipso sole experimentum fecerit magna sua voluptate. ab eo tum petijt Pater, vt à Pequinensis Regiæ Gubernatore peteret, vti de loco nobis opportuno prouideret. recepit ac præstit deinde cumulatè vt infra narrabitur. gratias quoque referre verbis ac simili munusculo non omisit Pater Præsidi tribunalis rituum, cuius nomine secundum hoc regium responsum fuerat impetratum. Is etsi est è maximis huius aula primoribus & qui proximo gradu ad sumimum Colai munus aspirat, excepit tamen tanta Patrem urbanitatem quanta gregarius quilibet Magistratus: nam & abeuntem ad medium usque plateam coram vniuerso suo comitatu honoris causa deduxit. Deinde die in sequenti domum nostram, magno apparatu venit visitationis officium redditurus, quod ab eius generis Magistratu nec ante fieri contigerat, nec sperari poterat, ibi familiarissime præter multa vsum horolo.

horologij sui didicit. Dici vix potest quantum in hac re nostris fauerit, & quantam ex his congressibus de Diuina lege opinionem conceperit. id maximè patuit cum ante datum Regi responsum, adiit eum Pater rogaturus ut nonnulla immutaret, quæ videbantur Euangelij promulgationem imposterum posse velut è transuerso non nihil impedire. Verùm ille subrisit, solemnia sunt ista, inquit, verba, Tribunalium loquendi modus, qui nihil addit aut demit. Quod porro est, ait ille, tota hac aula tribunal, quod non intelligat legem illam quam prædicatis iustum esse, veram esse? & sanè negotium vestrum hactenus eo usque prouexi, quo summus fauor poterat peruenire. Nec hoc contentus scribam Gubernatori Pequinenſi cuius nunc in manibus est negotium ut locum ex animi vestri sententia conquirat, is amicus meus est meusque in Doctoratu Collega, eiusdem anni (hi se per totam vitam fratrum loco habent & appellant), Dominus tantis tanti viri beneficijs rependat aliquid sui fauoris, ut quod verum fatetur amplectatur. Præsidis exemplo adducti cæteri eiusdem tribunalis Magistratus, pro se quisque nostros honoribus colere, fauore prosequi nunquam destitere. Nec hi solum sed ipsi quoq; curiales, qui sæpe molestiores sunt heris ipsis, nullū nostris negotiū, spe alicuius largitionis emūgenda.

H 4 facie

faceſſerunt, ita ut res tanta nullo prope ſumptu perfecta ſit. Haec tenus nostri Neophyti ſeſe pꝫ gaudio vix capiebant, ſed tamē vbi tantam tan- ti viri in nos humanitatem videre, ſtupuerunt, afferentes ſibi nunc demum exploratum eſſe totum hoc negotium à Deo optimo maximo, pꝫter ordinem gubernari: quis enim non stu- peat virum hunc qui nulli nec propinquo un- quam nec amico in tota vita per omnes quos decurrerat honorum gradus, fauerit, iam pꝫter morem tenuibus aduenis ante ignotis, à quibus nihil ſperare poterat aut metuere, tam impensè fauiffe? confeſto iam noſtro negotio cum idem parentis ſuæ luctum, abdicato ex more Magi- ſtratu, triennem ingressus, domum repetijt, Pa- trem qui parentatum ritu Sinico iuerat, familia- riter interrogauit ecquid ab ſe in hoc negotio expectaret?

His visitationum officijs, hoc euentu exple- tis, ad Gubernatorem conciliandum applicuit Pater animum. Noſtris erat ignotus ille, ſatisq; metuendum ne nihil admodum de re noſtra la- boraret: ſed qui omnium corda manu tenet, hunc pꝫ cæteris omnibus nobis ita conciliauit ut in cauſa noſtra nihil dubitauerit maximorū inuidiam incurre, noſtrosque contra multos incurſus deinde tutari. Is prima Patris visitati- one ita captus eſt, ut omnia cumulatè ſpo- pondet, & opportunè accidit quo tempore Pater

cum

cum eo colloquebatur, litteras ab uno, ab altero
preces, utrumque grauissimo Magistratu venire,
vti nostris impensè faueret; quod propensum
iam eius animum planè in nostram partem im-
pulit, cum videret quo loco nos haberent maxi-
mi aulæ primores. Die in sequenti magno appa-
ratu domum nostram misit dignum se munus,
ipse deinde subsecutus est, qua ex visitatione
tam intimus repente haberi voluit, ut imposte-
rum in libellis visitationis eo se titulo compel-
laret, qui domesticum sonat, quo non æquales
solum sed intimi quique se compellant. forte
hoc ipso tempore contigit unum ex ijs Magi-
stratibus sine cuius sigillo mandatum Regium
intimari Gubernatori non poterat, aliquid me-
ses nominatum illum quidem, sed ab Rege non-
dum confirmatum, sigillo carere, quæ res no-
strum negotium yna cum reliquis retardabat.
Eo tempore ex amicorum Magistratum con-
silio nostri locum aliquem sibi commodum co-
quirebant, sed nihil inuenire quod omni ex par-
te posset probari. Itaque statuerunt rem ipsis
Magistratibus permitterere, Deo fidentes, quod
ut optimè postea cessit, ita valuit multum, ad
eximendos inuidia nostros, quos constabat se-
pulturæ locum ab Rege petiisse, ab Magistrati-
bus accepisse.

Dum hæc geruntur resque in longum abi-
tura videretur, Patribus nec opinantibus scripsit

H s amicus

amicus quidam è rituum tribunalī tempus esse cum Gubernatore agendi, nam die in sequenti Regis mandatum in eius manus deuenturum erat. Stupuere nostri cum constaret eum, quem dixi Magistratum, suo nondum sigillo ut posse, vnde illis tam repentinus fauor. Pater Cola- um denuo adit in memoriam reuocaturus si fortasse tot inter negotia nostrum illi excidisset, ut cum Gubernatore suam ipse auctoritatem interponeret. Qui conspecto Patri præripiens sermonem, negotium mihi vestrum, ait, minime excidit, nam cum vererer ne in longum res abiret, præter reliqua vnum hoc ex singulari fauore ad me sine sigillo adferri iussi, & ad Gubernatorem destinavi, cui etiam ipse met rem commendaui, tametsi nihil erat opus, nam & ille propensissimo erat in vos animo, magnique omnino vos facit. Idem quoque commiendaui alteri cuidam conciui meo ex eodem tribunali, ad quem ea quoque res necessario pertinebit. Haec ille coram complurimis, stupentibus omnibus maximeque ipso Patre, qui cum demum intellexit vnde nobis tam inopinus fauor affulisset. Reddat illi Dominus hanc benevolentiam sua tandem aliquando luce donato: ab ipso quoque, quem dixi rituum Praefide litteræ impetratae sunt in eandem sententiam amplissimæ. Nec ipsum Gubernatorem rogari à tantis viris pigebat, vel quod eos hac sibi

Sibi ratione obligaret, vel quod eorum virorum auctoritate factum suum tueri aduersus obtructores fortasse aliquos deinde poterat, prout fecit: eum quoque Pater eodem die cum suo munusculo visitauit; quod ut ille acciperet adduci vix tandem potuit. Die in sequenti pro tribunali iussit, vti duo alij Gubernatores ei subditi qui proprius negotia popularia attingunt, mitterent qui eiusmodi sepulturæ locum inuestigarent, quam celerrimè, sibique renunciarent. Eos quoque Gubernatores cum Pater visitasset beneuolos fore reperit, nam infimi omnes ad nutum sese superiorum accommodant: ij quos huic negotio deputarunt, iussi domum nostram venere, vii ex Patribus intelligerent cuiusmodi locum vellent, iussi enim erant Gubernatores Patrum quoad fieri posset sequi voluntatem. Tridui quatriduiue spatio quatuor ipsi loca designarunt, rogaueruntque vti nostri maxima dissimulatione, quasi qui locum aliquem suburbanum, in quem ex more Sinico sese reciperent studiorum causa in ea sese conferrent, electuri, quod è designatis quam maximè placeret. In his erat sanum quoddam prius villa suburbana, Eunuchi cuiusdam è maximis Regij palatijs, qui cum nescio quid peccasset, ab Rege capitis damnatus in vinculis viuit etiamnum, nescius qua eum die, iubeat

Rex

Rex extremo supplicio affici. Is cum se videre
non gratia solum regia excidisse, sed in eas angu-
stias redactum: hanc suam villam raptorum ut
manibus eriperet (Eunuchorum enim in hoc
regno bona ferè sunt illius qui primus occupa-
rit) eam villam in fanum consecrauit, idque spe-
cioso nomine, disciplinam bonitatis appellauit.
Leges in hoc regno non sinunt priuatum quem-
piam fana erigere (et si conniuentibus Magi-
stratibus permulti, maximè potentiores Eunu-
chi, erigunt) quæ tamen erecta quolibet modo
fuerint, eo ipso sub rituum tribunalis recidunt
potestatem. Sed qua ille arte villam suam cōser-
uatum ibat, eādem perdidit. Nesciebant Patres
cum hunc locum lustrarunt, Eunuchum illum
adhuc esse superstitem; quod si sciuisserint, non
facile eum cæteris prætulissent. postea autem
quām resciuere non erat in eorum amplius po-
testate fani alterius electio. Villa erat accommo-
datissima, nec plus quām vnum idolorum mi-
nistrum alebat, ementito enim fani nomine, re
villa suburbana fuit, mox igitur qui missi erant
Gubernatores illos inferiores certiores reddi-
derunt: quorum alter ut à nostris largitionem
fortasse aliquam emungeret, vnum ex ijs remi-
sit ut pretium eius loci æstimaret, sciretque ex
ipsis loci custodibus quanti eum æstimarent:
Respondit qui mittebatur in munere regio pre-
tium non spectari, inquiri verò de pretio omni-

no non

no non posse, nam si quid fortè possessor subdoraretur, cælum ac terram proculdubio motrum esse ad suam villam conseruandam, quod etiam quolibet alio in fano futurum erat, cù nullum esset plane ab omni custode ac possesso-
re desertum. Gubernator nihilominus ille qui nummos non causas volebat à suo imperio ni-
hil remisit. Ibat ille parum latus, & ecce Diui-
no plane consilio pro foribus amici cuiusdam
Magistratus, è domesticis nostris famulum quē
nouerat conspicatur, accedit, narrat quorsum &
quām inuitus eat: aderat in ea domo Pater rei
curandæ, hunc famulus, iusso tantisper homine
præstolari, de re tota reddit certiorem. non Pa-
trem minūs quām amicum ea res perculit à qui-
bus largitionis spem id olere mox intellectum.
Itaque amicus ille qui longè superiorem gere-
bat dignitatem iubet eum qui mittebatur mor-
tari, dum ad Gubernatorem scribat, se res no-
stras habere pro suis, eas tractet uti suas ac simul
verbis mandat, de pretio nihil ad eum attinere,
visurum ea de re Gubernatorem maiorem, ius-
sum esse locum, non pretium inquiri. Hic, ut
erat inferioris ordinis, respondit quām mo-
destissimè, se iussa facturum, idem Patri qui de-
inde subsecutus est, responsum dedit, & mox
Gubernatorem supremum monuit, qui pro tri-
bunali sua manu scripsit: disciplinæ bonitatis
fanum quod N. Eunuchi, capit is à Rege da-
mnati

mnati sit, nihil opus est pretio comparari, id-
lorum minister qui id incolit expellatur, & Ia-
cobo Pantojæ ac socijs illico tradatur: quan-
quam omnia, quam secretissimè fieri pouit ha-
ctenus, peracta sunt, non defuit tamen prius-
quam hæc vltima sententia ferretur, è curiali-
bus nescio quis, qui Eunuchi propinquos mo-
neret, agi de suo fano, auctoritate regia, magni
occidentis aduenis tradendo, sed quia id in ani-
mum sibi inducere minimè potuerunt, nihil
ante hanc vltimam Gubernatoris voluntatem
mouere. Impetrato hoc mandato, ingentes Deo
gratias nostri retulere, rati nihil iam ad rei fir-
mitatem superesse: sed nimurum ignorabam
quantis adhuc emenda laboribus; actis Guber-
natori gratijs Pater eum rogat, vti profanum il-
lum fani cultodem ad se accitum ipse amandet:
nec mora, satellites duos destinat, qui eum in
diem crastinum pro tribunali sibi sistant, ibant
satellites cum mandato in tabulis, ex more
descripto, vt eum adducerent, & ecce illum
ipsum nihil minus opinantem ex itinere offen-
dunt, moxque abducunt in Gubernatoris pala-
tium vbi in sequentem diem mirè suspensus
substituit, ecqua culpa insimularetur: qui vbi
aduenit, nixis coram Gubernatore genibus, ab
eo iussus est templum suum extemplo desere-
re, & in aliud commigrare, quoniam illud ab
Rege, Iacobo Pantojæ ac socijs esset datum, eorū
lex,

lex, à tua inquit multum differt, communem cum illis vita agere nullo modo potes. Abiit ille nec verbum locutus, immo satis latus, se meum verberum, & alicuius culpae grauioris evasisse, nec mora, suam supellestilem conuasauit, eoq; ipso die abscessit. ergo nostri eodem ipso die Neophytis comitibus loci possessionem adierunt, ea res, facile est credere, quantum Eunuchum illum reum, suæque factionis cæteros pupugerit, itaque in villam mox concurrere nonnulli, quibus Patres dixerunt se ab Rege, defuncto socio aliquem sepulturæ locum petiisse, hunc sibi ab Magistratibus sua sponte, nulla sua postulazione assignatum: si cum Regem Magistratusque audierunt, abierte, nondum satis certi, quid consilij in re tam desperata caperent; verebantur enim ne si quid molirentur extremam reo perniciem accerserent: id maximè patuit cum ad Patrem venit Eunuchus unus aliquis, asserens constare iam sibi nostros in hanc villam occupandam immissos esse ab Magistratu, se ipsos non intrusisse, certum tamen sibi esse ius suum prosequi, petere se, eam rem nostri ne grauata ferrent: cui respondit Pater, se nihil habere quod molestè ferat, dum ipsi rationis limites ne excedant. Interim tamen tempus illis iacturæque sensus omnem exemit metum. die quadam, explorato tempore quo vterque Patrum aberat à villa, non pauci

Eunuchu-

Eunuchuli turmatim irrumpunt, cumque vnu
è fratribus nostris cum aliquot Neophytis, quos
ad loci custodiam Patres reliquerant, reperi-
sent; nixigenibus, quo cultu Regem venerari,
& appellare solent, aduenas illos loci iam Do-
minos licet absentes salutarunt, quid enim illis
decerat, aiebant, præter vnum regnum, quibus sa-
tis fuit virium ad Eunuchos suis possessionibus
exuendos? hæc & similia cum in nostros inie-
cissent, dixerunt, sanum illud quidem ab Rege
Magistratibusque donatum, sed non fani su-
pellecstile: Itaque nolentibus ijs, qui ade-
rant, multam extulere. Huius generis fu-
re rupium quædam fragmenta, quæ Sini ad
oblectationem in pretio sunt. abière multi cum
supellecstile, quam efferebant, reliqui cum fratre
nostro ac Neophytis collocuturi confedere. dic
amabo (ad fratrem nostrum conuersus ex illis
vnus) iste tuus Magister ecquod habet philtu
quo sibi hominum animos & tantorum tam ar-
etè deuincit? Magister inquit meus (ita enim
fratres hic nostri cum de Patribus agunt, loqui
solent) virtutem habet, litteras, libros legem
Dei summi, quam in omni confessu prædicat,
his nullum est efficacius pharmacum, ad Mag-
istratum animos sibi adiungendos. Amabo te ait
ille cùm discipulus eius sis, persuade illi, etiam
atque etiam, vti aliud sibi sanum maius ac me-
lius ab Magistratibus designari curet. Sit ista in-
quit

quit frater noster vestra cura, neque enim eum pro sua modestia, decet maiora, melioraque postulare; quidquid ab Rege Magistratibusque datur, ille id omne pro magno habet. his fratribus nostri prudentibus responsis, & cuiusdā ē Neophytis qui aderant, & longa & apposita oratione placati, sine iniuria recessere. Cum in extiorem aulam in qua erat idolorum ara peruenire, ex ijs vnum nixis genibus, ita cum primario simulacro est collocutus: vale extreum vale, neque enim ego hanc aulam posthac meo arbitratu, vti prius, ingrediar. Verum aliis ab iracundia colloquij materiam sumens, dignius veriusque cum eodem simulacro est prefatus: massa stercorea luteaque (ex luto enim inaurato constabat id monstrum) si tibi non fuit virium satis, ad fanum tuum teque ipsum tuendum, ego quid opis à te sperare possum? nullo honore digna es, nec ullum ego tibi venerationis genus exhibeo, ita ille. Alij dicebant hoc simulacrum alterius idoli nomen olim gerebat, permutatum est, alterique attributum, ideo nunc prius illud de usurpatore vindictam sumit: his alijsque contumelijs affecta simulacra, fanumque quondam suum reliquere.

Nondum hic finis tragœdiarum quas Eusnuchi concitarunt. Reus ille vbi vidit omnia vndique ita vallata esse vt suo nomine nihil sine periculo ultra sibi audendum superesset, hāc

I suam

suam villam, alteri Eunucho è supremis, qui a
pud Regis Matrem erat in primis gratiosus, ea
lege donauit, vt eam nostris eripere omni ope
atque opera conaretur. mouit is omnem lapi-
dem, ac primum à metu ac minis cæpit: immisit
enim adolescentes Eunuchulos domesticos su-
os in villam nostram, quo tempore nostri abe-
rant; qui metu ac minis, sed inanibus, quales
ferè solent esse Sinarum, cum omnia replessent
abierunt. Pater veritus ne similes molestiæ si
dissimularentur, frequentiores fierent, ipsum
Eunuchum illum villa donatum adit, quod cù
is audisset, statuit ipse quoque tentare si quid
supercilio posset Patri timoris incurere: questus
est multis primum acriter ac superbè, sed Pa-
ternihil turbatus partim grauitate ac rationum
pondere, partim quoque nihil se eius potenti-
am minasque formidare præseferens euicit, ma-
xime vero territus est cum à Patre audijt se li-
bellum Regi daturum vt sibi faciat in Patriam
redeundi facultatem, pero so iam earum mole-
stiarum quas ab eo patiebatur. Id asserebat, quo-
niā nullus est Eunuchorum, qui nesciat Patres
nostros ab Rege velle omnino retineri, mole-
steque laturum, si quis nobis negotium facesse-
ret, itaque iam mollior factus vrbane rogat vt
ab Gubernatore alium sibi locū dari petat, ego,
respondit Pater omnino petere non possum, sed
si iussus fuero mox dimittam. A quo subdit ille;
iuberi

iuberi tibi vis? Ab Rege respondit Pater, aut ab rituum Præside, aut ab Gubernatore, extra hos nemo est qui me adducet ut beneficia regia dimittam: næ homo tenax es! ait Eunuchus: eorum qui ab occidente veniunt aduenæ, nemo ita loquitur, nemo tantum potest; ego, prosequitur ille, sum inter Eunuchos Regij palatij non infimus, non semel ad Gubernatorem me contuli, nondum ad eius conspectum ne-dum ad colloquium admissus sum: audio verò quoties accedit Palatij tibi ianuas patere, cum eo colloqui, imo etiam conuiuari. Finito hoc duarum & amplius horarum colloquio, abijt ille hoc intra se mussitans, næ ego luto vilior sum ac puluere nisi rem hanc ad exitum pro arbitratu perduxero! hic cum Eunicho congressus, etsi non sustulit omnem de villa controuersiam, valuit tamen ad excludendas imposterum importunorū hominum insolentias; ille ipse cum die quadam non ita multo post ex itinere villam pertransisset, non est passus à suis molestiæ quicquam inferri, imò insultare parantes repressit. Verùm ad alia iuris auxilia conuersus, effecit primum ut ad Gubernatorem nonnulli scriberent, qui primarios gerebant Magistratus; quibus Gubernator ex scripto Regis tribunalisque rituum mandato, os obturabat. inde vbi hoc succedere minus sensit libellum adornauit ipsi Gubernatori pro tribunali offerendum, eo in libello multis que- rebatur indigenarum bona alienigenis tradi,

I 2 qui

qui patios Deos aris creptos, igni vel aquis errant absumenti. Eum libellum Eunuchi quidam minores in tribunal detulere; qui multa mussitantes, cum nostros per ignominiam Saracenorum nomine compellascent (nam Europaei vultus ab ijs non admodum absimiles, hanc nobis notam apud nescios inuexere) non solum à Gubernatore sunt prohibiti, sed cum is pro tribunali permulta cum nostrorum laude dixisset, minimè eos esse ex eorum aduenarum aut potius barbarorum genere, qui hactenus in Sunicum regnum veniebant, & alia his similia, aduci omnino non potuit ut eorum libellum admitteret. Itaque illi re infecta abiēre. Mox domum nostram mittit, qui moneret ut interim dum se procellæ remittant tantisper ab idolis loco mouendis sibi nostri temperarent, & maxime ab ea tabella in qua super aram, Regis nomen aureis litteris expressum erat. Post hæ Gubernator ipse rituumque Præses, singuli suū edictum supra limen domus erigendum exscripserunt. & Gubernatoris quidem erat in hanc fere sententiam: narrabat qua ratione Rex pro sua insigni clementia, quā etiam remotissima quæque regna complectebatur, post varia superiorum annorum in nos beneficia, nunc demū velut sui regni incolis, ea omnino munierit atque confirmarit hac recenti liberalitate, qua hunc Matthæi Ricij sepulturæ socrorumq; perpetuæ

petuæ habitationi, locum dabat, vt in eo ritus
legis nostræ obseruantes, Deum pro Regis eius-
que Parentis vitæ & salute, proque pace ac regni
prosperitate rogaremus. Sed quoniam vereba-
tur ne forte quisquam nobis aliquid molestiæ
inferret, vetabat ne ullus citra nostrorum
voluntatem eum locum ingrederetur, aut mo-
lestus esset; qui secus fecisset, eum à vicorum
excubijs vinciri, & ad suam tribunal deduci iu-
bebat seuerissime puniendum. Rituum præsidis
erat in eandem ferè sententiam. vtrumque hoc
edictum non solùm hominum insolentium
petulantiam repressit, sed magna ex parte Eu-
nuchi competitores sua spe deturbauit.

Sed tamen duas in hanc arcem expugnan-
dam extremas machinas reseruarunt, prior fuit
primarij Eunuchi fauor. hoc tempore, quo se
nemini Rex videndum præbet, in Eunuchoru m
manibus omnia ferè regni negotia sunt posita,
è quibus vñus est qui Regi proximus, alter pro-
pe rex est: effecerunt competitores Eunuchi vt
hic ad Gubernatorem schedulam mitteret, quâ
superbè nimis & impotenter eum inter cætera
erroris arguebat, quod tam insignem nostris
villam, Eunuchis ereptam, tradidisset. Quemli-
bet alium terruisset hæc schedula, verùm Gu-
bernator & natura generosus est, & iam diu gra-
uissimos gerit Magistratus, itaque indignius fe-
rens, in iram exarsit eique dixit qui schedulam

I 3 adfere-

adferebat. **Quis** iste scribendi modus? ne Rex ipse quidem erroris me potest arguere. Itaque eum remisit, Eunuchum nec responso dignatus, solum exscribi Regium diploma tribunalisque rituum ad se mandatum, iussit; quæ ut vidit Eunuchus ille, die in sequenti alia schedula veniam demissè petijt, causatus regij diplomatis ignorationem. hæc ipse Gubernator nostris narravit idemque non ita multo post suasit, ut ad eum vi- sendum se nostri conferrent, simul ad eum fer- rent libros omnes, quos nostri Sinicè in hūc di- em ediderant, siue de re Christiana virtutibusq; siue de Mathematicis disciplinis: hæc in diem in sequentem comparata sunt, ac simul perele- gans Deiparæ effigies, gnomicum horologium eburneum, & alia nonnulla, quæ ambo Patres se- cum detulerunt: admissi intra Eunuchi septa, dum congressum præstolantur, Eunuchis alijs sua munuscula, videre cupientibus ostendere, quæ omnia, sed maxime Deiparæ effigiem admi- rabantur. qua occasione de fidei nostræ rebus illatus sermo. post diuturnam moram misit qui renunciaret integrum nunc sibi non esse, suffi- cere sui negotij rationem, quam scripto dede- rant, se legisse: verūm vrsere Patres, ut aduenas è regionibus remotissimis, nunc primum se vi- dere cupientes, ne reijceret, quo ille audito, ad- misit Patres licentiatorum Sinensium cultu- indutos; quos ille cum nixos genibus, ut fere solet

solet reliquos, excipere pararet, consedit; verum Patres quos non decebat aliter cum hoc Eunucho, quam cum summis agere Magistratibus, nihil se mouerunt, sensit ille quorsum hæc tergiuersatio, & assurgens eo ritu eos exceptit quo pares à paribus excipi, Sinico de more solent. Inde stantes sermonem prosequuntur: querabantur Patres, se per Eunuchos quosdam, regia liberalitate, Magistratum auctoritate confirmata, pacifice frui hæc tenus minimè potuisse, petebantq; vti suam interponeret auctoritatē. Is primum schedulæ ad Gubernatorem missæ rationem dedit, se id regiæ voluntatis ignoratione fecisse, post hac curaturum vti nemo ijs molestus esset; neque enim decebat summorum tribunalium statuta, ex regia potissimum liberalitate orta, in dubium reuocare: suam proinde securi domum incolerent, socium humo manda- rent, regia regnique munificentia fruerentur: gratijs actis eum adducere minimè potuerunt vt aliquid allatorum munerum acciperet, omnia vidiit atque laudauit, Deiparæ potissimum effigiem, sed vt dixi accipere recusauit, quod apud Sinas sine vlla inurbanitatis nota fieri sa- pe assölet.

Altera, quam competitores admouerunt, machina fuit ipsa Regis parens, quam ideo in postremam aciem reseruarunt, vt rei iam

I 4 quon-

quondam conclamatae subuenirent. Regis parens, ut horum annalium initio dixi, vetula est, idolis addictissima, cui Eunuchus, qui haec miscerat, gratiosus in paucis, Ea igitur die quadam adita, queritur receptum sibi sanum idolorum, quod multis aureorum millibus estimaretur, datumque quibusdam aduenis qui cum idola non venerentur, ea vel aquis mox vel flammis absumerent, rogabat igitur unum ut verbum Regi suggereret. Verum illa sic respondisse fertur: Esto, pluris etiam quam dicis estimetur, quid hoc ad Regis munificentiam? Apud Regem porro abs re est huius meminisse: quin adeo si de Eunicho reo, ille quem dicis, dato Regi libello queratur, actum est de eius vita. tacuit Eunuchus nec ultra instare ausus est, ibique spem simul artesque suas Eunuchi posuere, qui tamen aliquo sunt a nobis beneficio deliniti; nam cum saltem agri particulam quae intermedio vico ab ea villa separatur, repeterent. Nostri ne nimis tenaces viderentur ex Gubernatoris consilio, ea sua sponte cessere,

Humani generis hostis cum satis sciret quid hac re contra se pararetur, non solos, ut hanc re disturbarent armavit Eunuchos. Initio dixi causam hanc ad questurae regiae tribunal pertinere iudicatum, ad quod etiam delata, nostrorum ope ad rituum tribunal fuerat auocata, hinc repente quietis iam omnibus, non leuis metus a surgit;

surgit; metum dixi, vix enim maius metu malum fuit; constitutis iam perfectisque omnibus, necesse omnino erat, ut ad illud tribunal rediret, quò domus hæc, regia nobis liberalitate donata, à Regio tributo quod priuatorum ædes pendunt, liberaretur; procuratum igitur ut è rituum tribunal, alterum quæsturæ regiæ tribunal sciret, hoc regium esse munus; petitumque ut immunis is locus imposterum declararetur atque tributorum tabulis expungeretur: res ad eum devenit cui prius fuerat erecta, senseratq; auersam sibi spem alicuius lucelli, quo nomine passim male audiebat: instituit ergo rem turbare, datis ad eum Gubernatorem inferiorem, qui locum conqueriri iusserat, litteris publico sui muneris sigillo munitis, quibus iubet respondere, ecce nostris adeò magnificas ædes assignasset? Non parum ea res perculit Gubernatorem illum, ergo ad Patrem è suis curialibus vnum, cum eo scripto mittit, petitque ecquid responderi velit? respondit Pater nihil esse quod responderet, se effecturum non solum, ut responsum non peteretur, sed etiam ut suum scriptum ipse, qui miserat, reuocaret. Ergo ut fidem exoluat contulit se Pater ad Gubernatorem summum, qui iam nescio vnde rem auditam, ita grauatè ferebat, ut à contumeliosis nominibus in auctorem scripti abstinere non potuerit, factusque est Patri auctor ad eum ipsum adire &

I 5 , expli-

explicare, Regem nostris non sepulturam solum, sed ædes quoque ad habitandum concessisse; quæ si magnificæ, at verò Rege dignæ, si nos indigni: Insuper petente Patre ut hoc suum scriptum ipse reuocaret; non parum miratus est ita confidenter hoc ab se peti, intulitque se die in sequenti pro tribunali sessurum, si quid haberet, libellum daret. Abiens Pater, ad amicum nostrum se contulit, eius contribualem, narrat rem totam, monetque ut auctor sit amico suo, ne se vnuis tot Magistratum sententij in re iam facta opponeret, nihil inde emolumenti, mali fortasse non parum sibi posse ab ijs offensis accersere: fecit is quod rogabatur ita accurate, ut die in sequenti litteras quæstor ille ad Patrem scribebat officij plenas, quibus se omnia ex eius voto facturum spondebat. Cum responso misit Pater leue rerum nostrarum munusculum, quod ut apparet omnia composuit, nam intra paucos dies, publicum illud scriptum publicè reuocauit, ædesque nostras in perpetuum tributo regio exemit. Atque hic finis fuit huius rei, quæ multum ad Dei gloriam ut speramus aliquando valebit. Exin nostri quietam naæti hæreditatem, ad agendas Regi gratias, solitis ritibus concessere, qui ritus cum idem sint cum ijs quibus Patres initio, cum in hanc aulam venissent, Regi de stipendio gratiam habuere, nihil opus est repetere,

vniuer-

vniuersa enim Sinicæ expeditionis historia, ad hæc vsque tempora vna cum his annalibus, vt spero in Europam appelle, lucemque aspiciet. Hæc omnia iam tandem aliquando pacata, securiora quoque ac firmiora redditæ sunt, tribus alijs diplomatis trium tribunalium. vnum fuit, alterius rituum Præsidis, qui nuper in recedentis locum suffectus, alterum ac tertium aliorum duorum tribunalium quæ quia in Europa inusitata sunt, uon nomino, sed tamen in hac aula præ cæteris, ex seueritatis fama, terrorem incutiunt.

Vrbis quoque Gubernator nondum tot fauoribus contentur, sua sponte statuit, Patrem Matthæum Ricium, & in eo nostros ornare: nam ex Sinico more quem in his ipsis annalibus in Nanquinensi residentia fusiis exlico, misit magno curialium suorum comitatu, festoque tympanorum ac tubarum concentu per nobiliores vrbis vicos, domum nostram inscriptionem quandam, cubitalibus litteris in insigni quadro, quæ opere quæ pictura, quæ ad Patris Matthæi Ricij tumulum erigeretur, perpetuum tam amicitiae monumentum quam tanti viri ornamentum. Ea inscriptio quatuor litteris (ita enim fere est in more positum) expressa erat in hunc modum: Mo y he yen: quod quatuor syllabis, dubiū an breuiū an significantiū s hoc sonat. Ad iustitiæ fama venienti, libros.

librosque celebres edenti. Et infra characteribus minoribus Matthæo Ricio è magno occidente, Hoam kie sci (cognomen est nomenque eius, quod ab annalibus nostris abesse non decebat) vrbis regiæ Pequinensis Gubernator exiit.

3.
Video nunc à nonnullis fortasse desiderari topographicam loci delineationem; sed melius est spectandam quam legendam proponere, ex adiuncta tabella videri potest.

Locus tabellæ spectandæ.

Abest hæc villa ab vna, è portis vrbaniis, octaua leucæ parte non tota, in agro amenissimo sita, quem ideo ferè Eunuchi regij sibi ad sepulchra villasq; designant, opus est firmū opere lateritio sed polito perelegater; columnæ omnes ligneæ, more Sinico, neque enim ipsi lapideas in pretio habent; ne in regijs quidem Magistratumque palatijs: ante annos triginta non amplius extrui cæpta, multam adhuc promittit ætatem. nihil attinet singula describere ex ipso pretio colligere licebit operis maiestatem, supra quatuordecim aureorum millia extructori constitisse prohibetur: si hoc parum Europæis videbitur, apud Sinas thesaurus est. Ad extremum, percommodus est musis locus, atque in eum scopum Magistratus ij, quorum fauore impetratus est collimarunt, vt eo in loco è nostris aliquot ab urbano tumultu semoti libros Europæos, idiomate Si-

nensi

Fuit olim hoc Palatum cuiusdam Eunuchi e curia Proceribus precipui. idemq; postea ab eodem in Idolorum Fanum commixtum: tum vero à Rege iure occupatum, et anno demum 1610. Monumento P. Matthaei Ricij e Societ: IESV agnatum, ac reliquis eiusdem soc: Patrio concessum, ipsu vi incolerent, atq; in eo DEO cali vero, quæ adorant, defervirent. Reliqua vero Idolorum templa plurimæ different ab hac Palatiu huius structura ac forma.

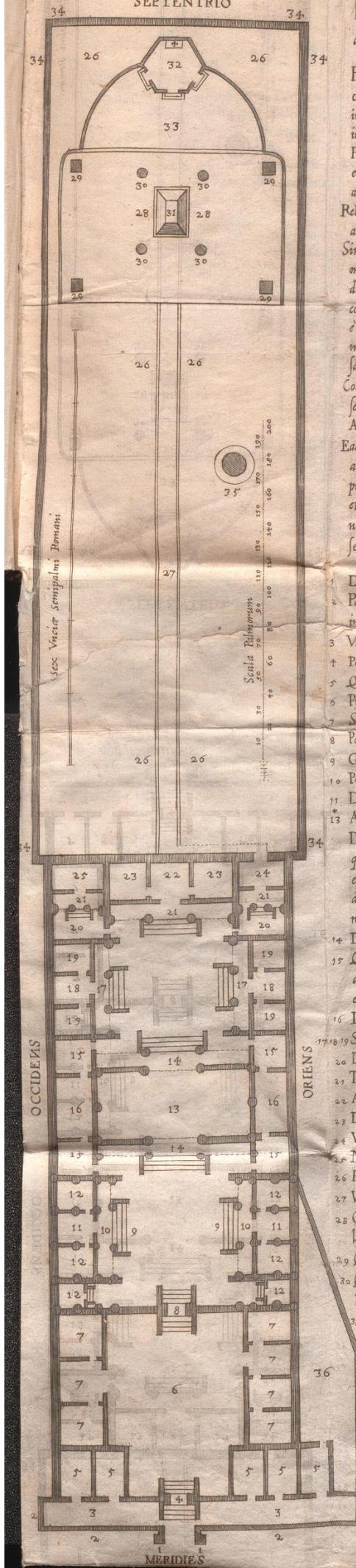
Sinenses in fūarum adūm adūcione, primo omnium ponunt lignas columnas, quas in hac delineatione referunt suis locis de scripti cir celli columnis imponunt trabes et tectum; mūros vero e cemento extrūti loco posirent. unde sit, ut mūris collabentibus, maneat columnæ, et tectum sartatecta.

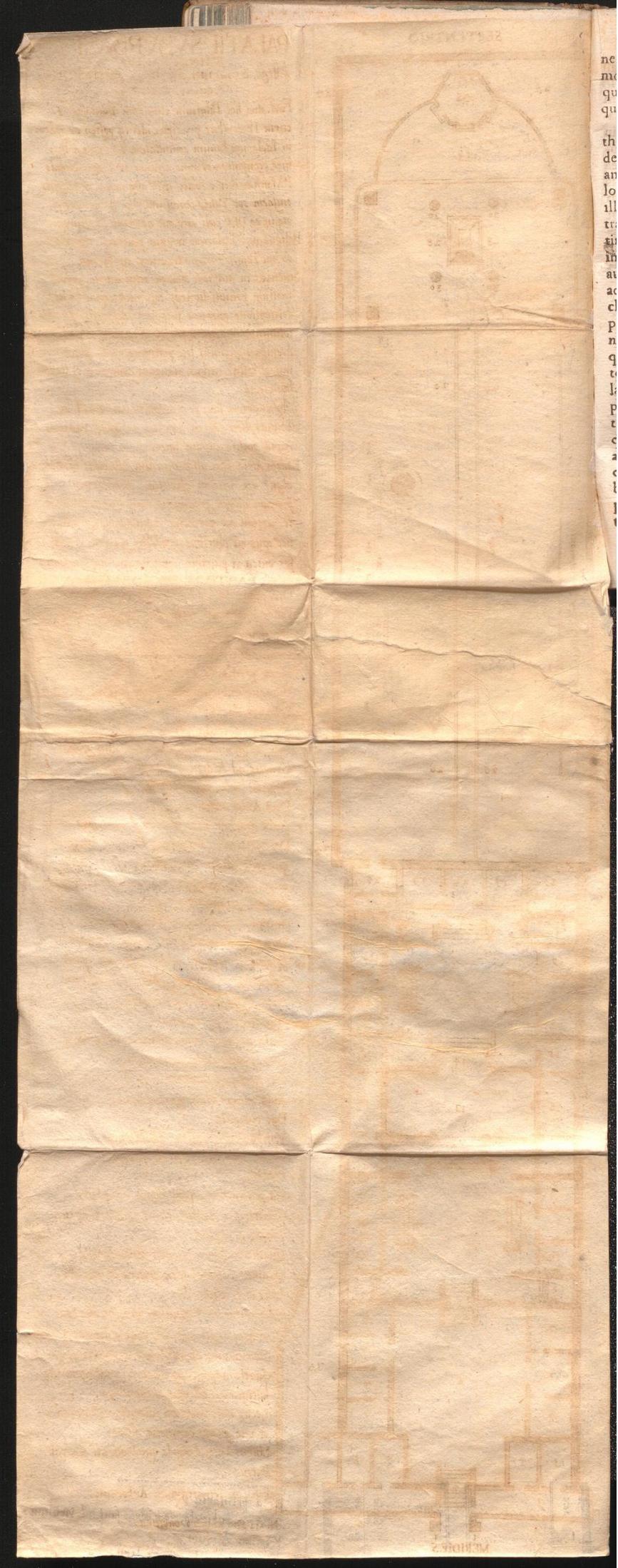
Columnarum situs ac ordo, quem videre est in secundo Atrio, cōs est omnibus reliquis; suntque Atria omnia strata latere.

Eadem Atria sunt aliquantulum cubiculis humiliorū atque ex uno in alterum ascenduntur primū in aliquot gradibus, ut iterū descendit, et rursum ad porticus et cubicula ascendiunt, nec opus est pluribus gradibus, ppterēa qd sine: ses unica ut plurimæ coniugatione fini contenti.

PARTIVM DECLARATIO

1. Duo marmora consendendis equis destinata.
2. Paries humanam statuam attingens ante ingressum Palati.
3. Vicus inclusus ante Palatum.
4. Porta primaria.
5. Quinque cubicula, quos porta sunt ad Viculum.
6. Primum Atrium.
7. Septem cubicula primi Atri.
8. Porta ad secundum Atrium cum suis gradib.
9. Gradus ad Aedificia lateralia.
10. Porticus ante ades cooperit.
11. Dua Aulae minores.
12. Aula amplior, olim Idolorū domus, qua nunc Dea seruatori consecrata est, eiusq; Imagini, qua eius atriū facta ab Angelis, et Aplis exprimitur, dedicata ipso omnium sanctorū festo die, quo primū missæ sacrificium magna ho: minum frequentia celebratum est anno 1611.
13. Dua porticus ante Aulam cum suis gradib.
14. Quatuor Atriola discoperta, ex quibus patet aditus per cubicula ex secundo in tertium, et ex tertio atrio in secundum.
15. Duo cubicula maiora.
16. Scala, porticus, Aula, cubicula terij Atri.
17. Duo cubicula discoperta Atrida.
18. Tres porticus cooperit cum suis scalis.
19. Aula minor olim plena Idolulis.
20. Duo cubicula.
21. Vestibulū et transitus ad Hortum.
22. Nunc sacellum S. Mariae Maioris.
23. Hortus.
24. Via per medium Horti strata lateribus.
25. Camiterium cinctum muro lateritio statura humana maiori.
26. Quatuor basses cum suis Pyramidalib.
27. Quatuor Cupressi satis proceri, et iam olim hisce locis plantata.
28. Monumēntum P. Matthaei Ricij, in quo eius corpus depositum fuit eodem die, quo primū sacrificium est in Templo Seruatori, de quo n. 13.
29. Sacellū nouum atq; eleganti concameratione fūigitatione, ad usum Camiterij.
30. Locus ante Sacellū lateribus stratus, et uno gradu camiterio altior.
31. Murus Horti ē lapide quadrato ali' 20. pal.
32. Puteus.
33. Positæ et settinarium Arborum.
34. N. 12 Six numero cubicula.

nensi transscribat, quod à multis expetitur. Isq; mos studiorum causa, velut in Tusculum aliquod secedendi, frequentior est aliquanto Sinis quam Europæis.

Sed iam tandem aliquando ad Patris Matthæi Ricij sepulturam veniamus. Solent Sinæ defunctorum cadauera feretro inclusa, saepe in annos aliquot domi asseruare, dum sepulturæ locus quæritur aut paratur, feretrum enim suo illo pellucido bitumine illitum, fætorem nullū transmittit. In quo P. Matthæi Ricij cadauer continebatur, integrum ferè annum, ab eius obitu in sacello nostro, ad aræ latus asseruabatur; iam autem nullo renidente secura villæ hereditate adita, eò detulerunt ibi asseruandum, dum Ecclesiastico ritu cæmeterium & in eo sacellum pararetur, non tamen delatum ea pompa, qua Sinæ assolent, quæ multo apparatu triumpho est quam funeri similior; quod istud neque nostra tenuitas, neque religiosa modestia pateretur. delatum est, inquam, matutinis horis magno Neophytorum commitatu, qui cereos manu gestantes, crucem gestatorio conopæo insignem sequebantur. Collocatum est in cubiculo quodam ad latus facelli domestici, Sinico apparatu ad excipiendos eos, qui defuncto solitos ritus exhibiti aduenirent: non ita multo post Pequinū peruenit Pater Nicolaus Longobardus, superior totius Missionis, in cuius aduentum socij, Patris funus

funus distulerant. Eius auctoritate delineatum est mox primum in hoc regno cæmeterium, in extrema parte horti hexagonum facellulum extructum est, opere lateritio fornicatum: à lateribus è facellulo duo parietes egrediuntur in hemicyclicam fere figuram & tumulis nostrorum depuratam aream complectuntur, in area media quatuor erant cypressi (nam etiam Sinis eius generis arbores funestæ sunt) eas dudum plantatas dices ut futurum Patris tumulum continerent, ibi effossa humo, feretro continendo locus extructus est, opere lateritio & Diuino consilio factum est ut qui per vniuersam vitam idola expugnarat, moriens secum ea sepelliret: nam ex confracto idolo primario (ut mox dicam, cæmentum omne tumulo extruendo de industria confectum est,

Interim dum paratur sepulturæ locus, idolorum quoq; fanum, in Christi seruatoris ædem consecrandum, suis abominationibus expurgabatur. In aula primaria erat ara ingens, è lapide latereq; pereleganter laqueato, rubens aram tingebat color ex more fanorū (priuatas enim ædes hoc vtri colore fas non est) super mediam aram monstrū ingens sedebat horrenda mole luteū, sed à capite ad calcem inauratū. Id Sinæ Tícam, vocant quod telluri thesaurisque præesse fabulantur; Pluto deniq; noster est, manu sceptrum, in capite coronam vtrumq; nostrorū regum insigni-

signibus non absimile gestabat. vtrumq; stabant
quaterni, eadem ex materia ministri, ad vtrum-
que aulæ latus positæ erat duæ grandiores men-
sæ, singulæ quinos habebant inferni regulos. In
vtroq; pariete picti visebantur ijdem reguli pro
tribunali confidentes, qui reorum scelera pro
suo quisq; foro, stygijs pænis damnabant. ante
eos stabant dæmones permulti terribiliores &
figura & pænarum instrumentis ijs ipsis, quos
pingimus, nihil enim mirum si se ipsos ad viuū
effingere docuerint. Inferorum quoque pænae
miseros ita torquebant reos, vt viuis horrorem
incuterent, nam alij in lecticis ferreis torreban-
tur, alij fenuenti oleo frigebantur, alij in frusta
discerpebantur, alij medij secabantur, alij a ca-
nibus lacerabantur, alij pilis conterebantur, alij
alijs tormentis excruciantur. è regulis, pri-
mus scelera cognoscebat, quæ illum in obiecto
speculo cernere fabulantur. Ab eo rei ad cæte-
ra tribunalia regulorum pro scelerum varieta-
te dimittuntur. Præerat quoque unus illis
quorum crima transmigratione plectuntur,
nam sæui in tygres, spurci in porcos, pro sce-
lerum similitudine demigrabant; Nonnulli
etiam quorum leuiores erant culpæ, in pau-
perum ac plebeiorum sortem transibant: toto
enim hoc regno Pythagorica metempsychosis
mirè recepta est. Verum enim uero hæc in-
ferorum terriculamenta ita Dæmon composuit,

vt non

vt non solum sceleratos non cohibeant sed incitent; nam quām horribilia pingit, tam facile vitari posse fingit, si sceleribus addant maximū idololatriæ scelus. Erat prægrandis Bilanx, in altera lance homo sceleribus onustus, in altera profanæ idolorum sectæ, precum libellus, qui tot sceleribus præponderabat suumque recitatem pænis eripiebat. Per medios inferorum fines cruciatusque fluebat horribili colore fluuius, quo plurimi rapiebantur, supra eum fluuiū pontes erant duo, aureus alter, alter argenteus, per quos transibant ij, qui idolorum cultores in primis fuerant, gestabantque varia exhibiti cultus insignia, ducibus profanis eorum ministris, quorum præsidio per medios inferorum cruciatus, demum deueniebant in lucos lætos & amena vireta. Alia in parte depicta erant inferorum antra, flammis, serpentibus, dæmonijs horrenda, ad alienas ecrum portas accedebat idolorum minister, qui Matrem, inuitis dæmonibus flammis eripiebat; alia quoque visebantur huiusmodi. Ita quas pænas Deus Opt. maximus hominibus notas esse voluit ad sceleratos eo metu à sceleribus deterrendos, has ipsas impostor humanique generis hostis, adhibet ad homines in ipsa scelerata concitandos, qui plus aliquanto sibi suisque ministris licere voluit, quām ipse met harum pænarum auctor iustus Deus; dum vel scelera sine pæna permittit, vel

ē pænis

ē pænis læuissima ex causa eripit. nullum enim
āpud inferos erat pænæ genus, quod non habe-
ret huiusmodi inscriptionem: Quisquis talis
idoli nomen millies inuocauerit, ab hoc pænæ
genere liber erit, ita euadendi facilitate, peccan-
di licentiam inuehit, vnoque verbo hanc falsæ
religionis faciem obliitterat. Idola igitur à no-
stris aræ detracta, lignea flammis exusta, lutea
in puluores redacta sunt, qua in re spectabiles
sese famuli domèstici præbuêre, qui certatim
in hanc idolorum carnificinam alter alterum su-
perare nitebantur, quam ad rem quoque spes
eos alicuius lucelli prouocabat. Solent enim Si-
næ vacuos idolorum ventres votiis numis-
matibus, ac sæpe gemmis farcire, quæ omnia si-
bi famuli, velut harpastiludum in simulacrorū
anatomia excententes, alter alteri præripere ni-
tebantur: hæc idolorum opprobria tametsi nō
ignorata sunt ab ijs ipsis villæ possessoribus, eo-
rum tamen nemo se mouit, postquam spe re-
cuperandi decidere, ipsi enim hoc simulacrorū
Patrocinium ad sua repetenda, non item ad sua
tuenda prætexebant, ara quoque ipsa diruta,
panietum pictura calce incrustata est, tum
in recenti ara locus seruatoris imagini præpa-
ratus; eam vñus è nostris fratribus in ea ipsa vil-
la per eos dies perbellè pinxerat. Sedet in mag-
nifico solio Christus Dominus ac Redemptor
noster, vtrimeque angeli superne, Apostoli in-

K ferne

ferner eum velut docentem audiebant. His-
 omnibus ita comparatis, in humando P. Mattheo
 Ricio, ædiique consecrandæ dies eadem dicitur,
 quæ Diuīs omnibus sacra est, pridie eius diei
 imago inauratis limbis inclusa, restituto Dei vi-
 ui ac veri cultu, in simulacrorum locum erig-
 tur. ipso die omnes conuenere Neophyti, ce-
 reis suis suffitibusque ad augendam celebritatē
 instructi, missa qua potuit pompa celebrata est,
 organo alijsque Musicis instrumentis solemnis.
 Qua peracta, Patris feretrum è loco vbi asserua-
 batur in ædem delatum ceptumque recitari of-
 ficiū defunctorum, cui altera funebris missa
 successit, hanc excepit breuis & apposita cohori-
 tatio; tum ad sepulturæ locum instituta Eccle-
 siastico ritu processio. feretrum Neophyti pri-
 marij gestabant, ceteri comitabantur, omnes
 complorabant. Cum ad sepulturæ locum ven-
 tum est, feretrum è regione Hexagoni sacelluli
 collocatum, in quo effigies alia Christi seruato-
 ris fuerat quoque collocata; ad eam officium
 sepulturæ celebratum, quo expleto feretrum
 in præparatum demittitur locum magno or-
 nūm doloris sensu; velut in communis pa-
 rentis obitu, sed potissimum Doctoris Pauli,
 qui præter eum quo nos remque Christianam
 complectitur amore, non secus ac si in media
 Europa natus esset ac educatus, priuato Pa-
 trem semper fuerat prosecutus, multis la-
 chrymis

chrymis magnum mærorem præ se tulit, nec se continuuit vir in summa dignitate constitutus, quin funes ipsos quibus feretrum dimittebatur arriperet, nihil aliud reperiens quo sum cum amore mærorem testaretur. Exploris Ecclesiasticis ritibus, Neophyti politicos suos minimè omisere. primùm ad Christi servatoris imaginem, deinde ad tumulum ex more suas inclinationes ac genu flexiones perfecere, tum deinde nostris pro honore sibi exhibito gratias referentibus ipfi ad sua redière, multos deinde dies in sequentes, amicorum Ethnicorum, ad solitos defuncto ritus exhibendos concursus facti sunt, pari ferè doloris sensu: quam ob causam, vnum est Patribus ibi subsistere, ad eos excipiendos necesse fuit. præter ædem publicam atque facellum funebre, priuatam Deiparæ aram, Patres alio in loco opportuno ex voto erexere. Nam initio cum hoc negotium suscepérunt, eo se ad impetrandum eius patrocinium obligarant. nec sine numine factum esse videtur, vt quotquot id temporis insigniores ex voto accidere successus, omnes prope in aliquam ex eiusdem celebritatibus inciderent. his omnibus ex sententia procuratis, supra primarij liminis epistylum, apposita est duobus Sinicis characteribus hæc inscriptio, **Regia munificentia, quod apud Sinas est per honorificū, & magis quā in Europa credi possit.**

K 2 Inde

Inde sensim fama multos ad visendum exciebat, cum summa approbatione; simulque adorato Deo, aliquam sui conditoris notitiam ex imaginum conspectu, nostrorumque ea occasione utentium colloquio referebant. atque hunc ea res finem habuit, quam speramus magno rei Catholicæ adiumento futuram: Quanquam enim nondum eam ab Rege, quam optamus, liberam Euangelij propagandi facultatem habemus; qui tamen nosserit, quot obseratam clavibus huius regni tyrannidem, humani generis hostis occuparit, non nihil hac re perfectum intelliger; & amplius fortasse, quam retrò lapsis annorum triginta spatijs magna contentione fuerat impetratum. Neque ideo solùm, quod honorato huius expeditionis auctore, magnam inde ipsa expeditio capit firmitatem; sed maximè quod nostrorum statio, professio, lex; Regi, Magistratibusque non innotuit solum, sed propè probata est. Cui enim non mirum videatur puperes aduenas ab Rege honorificâ sepulturâ & habitatione donatos? quod in hoc regno ante hunc diem externo nulli contigit, cum rassisimè, & non nisi summis Magistratibus ijsq; de Republicâ optime meritis concedatur. Quis rursus non stupeat eosdem in oculis non tantum clarissimæ ciuitatis, sed prope totius regni, conscienti vniuerso regis palatio, ipsaque regis Parente, approbante vniuerso senatu Magistratuū, idola

idola exusisse, aram diruisse, & in eorum locum Christi seruatoris effigiem & virginis erexisse, ad aram, regis nomine, ut regiae voluntatis testimonium exhiberet inscripta, pro eiusdem incolmitate preces iussos fundere? Deniq; quam id è Diuino consilio profectum fuerit, arbitror ex ipsa narratione constare, in qua tot in uno miraculo miracula leguntur, quæ nobiscum qui huius regni iam sensa penetramus, ipsi nostri Neophyti amici, Ethnici, aduersarij denique ipsi aduerterunt; nam summos Magistratus nullo emolumento, nulla spe tam impensè sauere, contra suos ipsos collegas indigenasque obsistere; denique non nisi re confecta conquescere, non opis humanae fuit aut industriæ, sed eius, qui, ut cetera, sic hominum corda nutu moderatur. Neque omittendum est, P. Matthæum Ricium, primum prope huius expeditionis auctorem primum quoque in hoc regno sepulturæ locum sibi inuenisse, ac socijs aperuisse; nam qui hactenus in hac excolenda vinea diem obierant, tametsi intra regni Sinici fines, in Macensi tamen Collegio, ut supra dixi, communem sociorum sepulturam obtinuerant. nunc qui superstites sumus, post vitam in Sinarum salute procuranda exactam, ipsum quoque cadauer in testimonium illis & gentibus relinquemus.

Venio nunc ad alterum è duobus, quæ promiseram enarranda. Longo iam usu compertū

K 3 à nostris

à nostris quantum ad rem Christianam promouendam hactenus valuerit, & imposterum valitaram sit, omne scientiarum Europæarum genus; sed ut nunc sunt tempora, nihil magis his initijs, Sinis admirationem mouit, quam Mathematicarum disciplinarum Europæo more tradendarum ratio; nam licet ipsi vel olim à maioribus, vel à Mahometanis dum Sinis imperitarent, & nomina & libros & nonnulla quoque instrumenta retinerent, nullam tamen ab ipsis fundamentis scientiæ certitudinem eruebant. Iamque ab ipsis primordijs, hanc cum Sinis agendi rationem tum reliquis Patribus, tum maxime Apostolico viro P. Matthæo Ricio Dominus inspirauit, cuius suavis prouidentia non eundem cum omnibus gentibus sese illis patefaciendi inijt modum. Initio nostros in regiam urbem admitti in eaque præter morem retineri stipendioque regio donari voluit, eius horologij opera, quod Regi oblatum est. Id hodieque tenet, & ne vetera repetam, hoc ipso anno non semel in regium palatium euocati nostri illius componendi causa, quæ res magnam vbiique nostris auctoritatem parit. Eunuchi, quoniam de ipsorum capite agitur, si quid præter morem in horarum dispensatione peccet, nostros collunt, necessarios prædicant, ipsique Regi saepe commandant, quod maximum intelliget qui mouerit Regem nemini mortalium nisi Eunuchis

chis se visendum dare, per quos, unus erat Regi aditus, ad nos tros cognoscendos. Ex hoc euztu, nostri olim in sua procedendi ratione confirmati, morem suum superioribus his anni tenebant. Itaque priuatim in congressibus haec viris gravissimis, (quos haec esca illectos Christo saepe pariebant) vel libris etiam Sinicè scriptis tradere, nunquam intermiserunt, praestolantes dum haec semina quæ nonnulli fortasse infrugifera credent, fructus suos darent. nec spes mentita est; hoc anno regio diplomate nostri admissi sunt ac rogati ad Sinicorum fastorum errores emendandos, suosque Mathematicarum disciplinarum libros, Sinicè edendos; quod in hunc modum contigit.

Collegium est, in utraque Regia, Mathematicorum regni nobile, penes Pequinenses ius est fastos edendi, dies fastos ne fastosque prescribendi, lunæ siderumque cursus metiendi, eorum defectiones praedicendi. Contigit hoc eodem anno illos in Ecclipsi lunari quadam praenuncianda turpiter errare. Error obseruatus à quodam in dignitate non vulgari in aula constituto, Itaque dato Regi libello regios Mathematicos accusauit erroris; quod illos sane pupugit de suo stipendio sollicitos, cuius imminutione negligentiae culpam, si nihil grauius, erant subituri. idem accusator

K 4 librum

librum in Mathematicos edidit, quo errorem
vnum non vno ipse errore arguebat, nam ipse
quoque cum ea in Mathematica sciret solùm
quæ Sina nouit, nec fortasse vniuersa, toto cælo
de quo agebat aberrauit, itaque imposterum to-
tius regiæ fabula fuit; nec ideo tamen Mathe-
matici immunes, nam regiø diplomate sunt
multati: aduersus eam ignominiam sese im-
posterum munientes, alium libellum obtulerunt,
quo errorem quidem minimè inficiabantur,
sed culpam tamen auertebant, in regularum
suarum defectus, erroris causam rejicientes, o-
stendebant enim, se, à maioribus acceptam in-
cundi computi rationem sequentes, à syderum
cursu discrepare. eam itaque rationem denuo
recudendam, alioqui annuos errores admissum
iri. dum hæc in aula geruntur magna, vt in re no-
ua fieri solet, expectatione; nostri qui iam dudū
Mathematici celebres habebantur, & ab accusa-
tore & à reis in consilium adhibebantur, potis-
simum verò ab regijs Mathematicis rogaban-
tur, vt hanc suorum fastorum correctionem su-
scipere, idque beneficij Sinico regno præstare ne
grauarentur; simul hortabantur vt libros quos
de huiusmodi disciplinis habebant, Sinicè le-
gendos darent, ne cum ipsis tantum bonum in-
teriret, quos se in suis bibliothecis honorifice
habituros in monumentum æternum, magni
occidentis Mathematicos, Sinenses fastos ad sy-
derum

derum normam reduxisse, eamque normam in
perpetuum vtendam dedisse. Sensere mox no-
stri cæleste consilium, cuius nutu, cæli ab Sinarū
regulis hoc potissimum tempore discrepabant.
respondere igitur, consilij sui non fuisse, dum
spontanei à Patria exules per tot maria nauiga-
rent, Mathematicas cuiquam disciplinas trade-
re, has ab Europæis non nisi in otio tractari dum
à maioribus animum remittunt. Se homines
esse qui iam inde ab vltimo occasu, secum vnius
Dei legem vcherent, quam votis omnibus qui-
bus possent persuadere expetebant, pluris sibi
semper fuisse cæli Dominum venerari, quam
cælorum cursus contemplari; verum enimue-
ro cùm se in hoc regno viderent, tot officijs à
maximo quoque coli, & recens sepulturæ regiæ
beneficio publico honorari, ingrati animi ma-
culam nullis aquis eluere se posse, si quid tam
bene merito de se regno, rogati maxime, facere
detrectarent: se itaque paratos esse ad omnia;
videri tamen hoc à suo instituto alienum, vt
homines aduenæ, fastorum regni errores corri-
gerent; nisi auctoritate regia susciperent emen-
dandos. hoc responso mirè læti Mathematico-
rum primores cum summis Magistratibus age-
re, cumque Paulo nostro, qui vñus nostra omnia
semper curat, cæpere, persuasereque facile iam
de nostrorum peritiæ certis, vti regi libellum da-
ret. Præses eius Tribunalis quod publicis regni

K 5 ritibus

ritibus præest, sub cuius ditione non Mathematici minus quām nostri aduenarum nomine versantur. Interim dum hæc aguntur nostri in Sinenium fastorum errores, Duce Paulo nostro penetrarunt. Eam rem aggressus est Pater Sabatinus de Vrsis, qui nuper insignem instituit eadere breuemque tractationem, eam latinitate donatam ad extremū huius domicilij ascribam, quoniam scio Europæos ea delectatum iri & valebit non parum ad ingenia Sinica pernoscenda, commouendosque multos ut ad hanc gentem erudiendam conuolent, intellecta Sinarum indole, cui verè dicam nihil deest, ut sese nostris æquet, nisi quod acutissimis ingenijis ipsæ scientiarum argutiæ defuerunt. nunc institutam narrationem persequor. cum iam Paulus noster qui vnum ferè prius nouerat Patrem Matthæum Ricium, ac fortasse de sociorum Scientia subdubitabat, veritus ne quid aggererentur, quod minus feliciter cederet; Cūm is, inquam, & suorum errores aperuisset (nam ipse quoque non suæ minus quām nostræ Mathematicæ est peritus) & intellectisset in socijs librisque nostris certissimam esse tollendorum errorum regulam; Mathematicis adiunctus effecit, ut ab eo, quod dixi, tribunali libellus daretur, quo libello etsi Pater Iacobus Pantoja & P. Sabatinus ab Vrsis soli nominabantur, quippe iam in aula noti Nagistratibus, apposita est

est tamen particula quæ reliquos socios omnes
claudebat, vt ad omnes regio inclusos diplo-
mate, tantæ rei fructus perueniret: præter no-
stros ingerebant illi nonnullos alios qni apud
Sinas aliquam in hoc genere famam habebant,
ac potissimum duos, illum scilicet ipsum Ma-
thematicorum accusatorem, cuius tamen po-
stea celeritas, patefactis libri erroribus extin-
cta est, illeque ipse postea morbo sublatus. Al-
ter erat senex quidam, qui publicos quondam
gesserat Magistratus, sed sua culpa exclusus, pri-
uatus degebat: rogatus vt vñiret, ægritudi-
nem causatus, petijt superbe sane, mitti ad se
aliquot, quibus ea quæ sciebat è lecto prælege-
ret: excepta risu est responsio, itaque tota res in
nostros recidit; his addebantur Nostrorum ro-
gatu Doctor Paulus & Doctor Leo Neophy-
torum nostrorum lumina, à quibus in nostro-
rum librorum in Sinicum sermonem versione
iuuaremur; quorum vterque apud Sinas ele-
quentiæ opinione præcellit, & nostram disci-
plinam non parum callet. Libellus Regi ex mo-
re, datus, mox approbatus est; mirum quantum
vbiq; nobis auctoritatis conciliarit regium di-
ploma. nam cum reliquis, vt solet, à certis Nota-
rijs descriptum celerrimè totum regnum perha-
sit, sic vt amici prius ad socios gratulatum veni-
rēt, quām ipsi sociorū id litteris accepissent. Nō
nullis etiam in locis, publicè affxiū legebatur.

Soler

Solent post diploma regium, aliis libellus dari, quo eius quod Rex iubet, exequendi modus proponitur, uti id etiam eius auctoritate comprobetur: eum quoque libellum dari opportebat. Mathematici cum viderent prima postulata feliciter cessisse, non negligendam rerum suarum occasionem rati, hoc secundo libello absone multa postulabant; nam & collegium suum innouari, instrumenta multa Mathematica parari, Magistratus etiam opimos quibusdam, qui in hac correctione laborassent, & similia plura concedi postulabant; datus igitur libellus est sed non redditus, quo Rex rem sibi placere, modum displicere non obscurè significat; ea res ad nostros nihil attinebat, itaque cum similis libellus secundo ac tertio redditus esset nullo fructu, rogati sunt nostri, vt ex concessione primi diplomatici, libros nostros Sinicos facerent, qui deinde paulatim, vt excuderetur, Regi tradi possent, eò gratiore futuri, quo appareret vno nostros publici boni nomine Regisque voluntate, nulla lucri spe permoueri. Sed ne quid in sequentis anni decerpam annualibus, dicere de capitulo initio supersedeo; solum dicam, incredibile esse, ad rei progressum quantum valuerit toto regno sciri, nostros ad rem, quæ apud Sinas pluris est, quam apud aliam gentem ullam, ab Rege fuisse adhibitos. Fuit hæc è duobus alterum quod est ab Rege imperatum tanti faciendum, quanti preconum

conum Euangelij hoc in regno, statio, qui si detineantur dum libri nostri omnes Sinico se cultu induerint, (iam enim non Mathematica solum expetunt, sed reliquas scientias nostras volunt) certè aliquot secula labentur. Speramus autem nihil opus esse sæculis, vt hæc tanta mesis erumpat, matura est enim, paucæ illam nebulæ regunt, quas cum discusserit Diuinæ miserationis oculus, eam in sua horrea congregabit: his enim diuinæ prouidentiæ pignoribus, magnam concipimus spem fore, vt tandem aliquando Dominus hanc incultam tot seculis vastitatem in horti conclusi partem admittat. neque decet nos hanc Diuinorum iudiciorum admirari tarditatem, cum videamus Ecclesiam eius aduentu plantatam, sanguinerigatam, Apostolico spiritu & miraculis cultam, tam lenta tamen dedisse incrementa, vt non nisi post trecentos annos, ad quam post triginta tantopere aspiramus liberam Euangelij promulgandi, inuenerit facultatem. Non est nostrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate, sed erimus illi testes vsque ad ultimum terræ, illius autem erit incrementum dare. Visus mihi sum operæ pretium facturus si curiosis Europæ lectoribus breui narratione fastorum Sinensium rationem erroresque hoc loco ingeram, vt intelligatur quid à nostris Sinæ corrigendum velint. Quare cùm auditum esset à Patre Francisco

Pasio

Pasio societatis nostræ visitatore, fastorum Sinensium correctionem à Rege nostris demandatam, ad Patrem Sabatinum de Vrsis, qui hanc rem maximè curabat scripsit, uti breuem de fastis Sinensibus, & qua in re peccarent tractationem institueret, eamque ad se mitteret, scire se cupere quid à nostris Rex exigeret. Eam tractationem è Lusitano sermone latinitati donatam his añalibus in sero, ratus eam rem instituti mei limitibus comprehendendi.

Ex Sinarum annalibus colligere licet eos à 3970. annis fastorum, vulgo Calendarium vocamus, in ijsse rationem: initium huius rei cæpit imperante Yao Rege quem ipsi pro sancto etiamnum venerantur: Is cum clientes suos reperisset peritos temporum fratres duos, Eorum alteri nomē Hî alteri Hô fuisse legitur, eis motu cælestium regulas v̄sribent māndauit: post hunc Regem annis bis mille iam elapsis, imperabat Sinis Xí Hoām nomine, is anno regni sui quarto ac trigesimo, libros omnes incendi iussit, vetuitque quemquam litteris operam dare, solos de re medica, de Agricultura, deque Divinandi & coniectandi arte libros flammis exemit. In hoc incendio quod ad hanc usque diem Sinæ deplorant iam dictæ motuum cælestium regulæ periēre: ac tametsi etiam post hæc tempora motus hos ad numerum reducebant, assunt tamen eius rationem ab ore peritorum exceptam,

exceptam, non è libris petitam; quæ supputandi ratio annos ferè centū ac viginti tenuit. Quibus è lapsis Rex alius Vutí, nomine, accuratè disqui-ri iussit, ecque libri publicum incendium euafis-sent, à litteratis hominibus clam erepti. Vix vi-los defuisse scribitur, nā parietibus insertos aut altè in arcis defossos conseruarant. Inter eos fa-sti illi fastorumque ratio reperitur, qua denuo in-vsum recepta Sinæ vtebantur.

Sinæ cum de rebus Mathematicis agunt eas disciplinas bipartito paciuntur, alias thien ven vocant alias lie fa. thien ven cælorum ornatum sonat, deque iudicaria solum agit. Lie fa, ordinis regulam innuit, eaque omnia quæ nos ex Astro-logia practica & theorica in telligimus compre-hendit. Iudicaria Sinarum legibus interdictur; ad solos è Collegio regio Mathematicos ex of-ficio spectat. Astrologiæ operā dare permisum omnibus; hinc fit vt à nostris multi permulta di-dicerint; maximè Doctores Paulus ac Leo, illu-striores huius Ecclesiæ Neophyti: ad eosdem ta-men Mathematicos spectat vtrumq; ex officio, cuius Magistratus aliud nihil curant, quam Ec-clypsium momenta prædicere, annuos fastos e-dere, noctu interdiuque cælum contemplari, si quid fortè noui in eo appareat, vt eius rei Regem admoneant, & quid boni vel mali portendatur enuncient: grauibus pænis in-terdictur ne quis præter eos Mathematicos fastos edat, aut cælestium prodigiorum libris.

libris publicè scriptis, rationem reddat; nam priuatum sibique sidera contemplari nemini nō licet. Horum Mathematicorum toto regno duo non amplius collegia visuntur, alterum est in aula Nanquinensi, alterum in Pequinensi. Ea dignitas est Magistratum non infimorum, à Rege stipendia recipiunt ipsique hæreditario quidem iure, sed tamen eliguntur; nam prius quam in parentam dignitatem admittantur, examinari eos est necesse. Has fastorum regulas quibus hodieque illi vtuntur, quanquam ab initio à fratribus illis acceptas, tamen ferunt quinques supra quinquagies concinnatos; & quidē ante annos trecentos postremam illam censuram leguntur subiisse, quo tempore Nobilem Mathematicum apud Sinas vixisse ferunt Cōxeú kim nomine, quo tempore Tartari Sinense Imperium obtinebant ipseque Rex guēn Tatarus dicebatur.

Præter hanc fastorum rationem quæ Sinum est propria, & quam illi tantopere suspiciunt; aliam à Mahometanis acceperunt; eaque Sinicis litteris legi cœpit ante annos 230. quo tempore Hūm vù regnabat, qui è vili cœnobij culina se ipsum ad Imperium Sinense, pulsis toto regno Tartaris euexit, isq; est eius familiæ quæ hodie imperat caput. Hanc porro fastorum supputandorum rationem in hunc modum Sinæ ab Mahometanis acceperunt. Quo tempore Nobilis

Nobilis ille, quem modo dixi, Mathematicus imperabat, hoc regnum Mahometani nonnulli ab occasu ingressi sunt, iij Regi Tartaro libros complures qui de planetarum theorica atque practica cognitione tractabant, obtulere, hos libros accepit Rex quidem, sed quoniam Sinensis ille Mathematicus ijs vti noluit, in Sinicum eo tempore sermonem non transferunt, sed tamen in bibliotheca Regia remanserunt. Eos hūm vū cum reperisset, idemque omnis litteraturæ esset audiissimus, cuperetque Sinenses fastos emendare; iussit eos è Persiano sermone Sinicis characteribus legi, quo in opere, cum nonnullis Mahometanis qui plurimi toto regno reperiabantur, hodieque reperiuntur, duo è Regio litteratorum Collegio, quod hān lín yuén vocat insudarunt, quo in Collegio litteratorum Sinensium columnina commorantur, in eoque hodie Paulus noster non infimo est loco: sed quoniam illi ipsi qui hos libros detulerunt, in hoc opus incumbere minimè potuerant, iam enim anni prope septuaginta lapsi erant, iij solum qui de planetarum praxi tractabant, Sinico sermone prodierunt; theoricæ tractatus alijque de rebus Mathematicis nonnulli, sine vsu remansere, & in hæc vsque tempora in bibliotheca Regia conseruantur. itaque Sinæ nec ab suis, nec ab externis quicquam habent siue de planetarum theorica siue de qualibet alia disciplinarū

L Mathæ-

Mathematicarum parte; quod ab ipsis funda-
mentis notam eruat veritatem. Vnde ipsi Regi
nunc Mathematici nihil aliud norunt nisi E-
clipses supputare & nugas quasdam è iudicaria
petitas pronunciare: visis ergo libris nostris,
quos Pater Matthæus Ricius Sinicos fecerat, ni-
hil mirum est ab hominibus sciendi cupidissi-
mis ijsdēq; acutissimis eos exoptari. Mahome-
tanorum libri quantumuis in Sinicam translati
linguam, Sinenses fastos nihil emendarunt. Ma-
hometanorum Mathematicorum Collegium à
Rege excitatum; etiam aum viget, in quo ecli-
pses ex proprijs eorum regulis supputantur;
eaque omnia fiunt quæ ab Sinis Mathematicis
fieri iam dicta sunt.

De Anno Sinico.

Annus apud Sinas lunaris est, qualem olim
Hebræis in vſu fuisse legimus: cursum scilicet
Lunæ cum Solis motu quoad fieri potest
componunt. Itaque anni sunt mensium aut
potius lunarum duodecim, nisi quod bis
quinto ferè quoque anno intercalarem luna-
rum tredecim interserant. Et quoniam hos
inter se Principum planetarum motus in annos
singulos computant, & vtrumque inter se
componunt, hinc sit ut in Calendarij Sinen-
sis correctione, nihil opus sit cyclo illo decen-
nali, quo Ægyptij & Arabes vtebantur, aut alio
quoli.

quolibet artificio, ad solis motum cum lunæ cursu componendum, nam vnius horæ ac viginti octo minutorum ex Alphonsinis tabulis anticipatio, quæ nouilunia numero aureo Europæ inserit, ab ipsis in annua supputatione continetur, quod ut facilius intelligatur & alia quædam ex infra dicendis, aduertendum est Sinas nec habere, sed nec habere velle Calendarium perpetum; verum in annos singulos nouum cedunt in dies singulos; idque typis mandant, & in vniuersi regni fines amandant. sumptus in eam rem ex ærario regio suppeditatur, qui tametsi multis aureorum millibus constet, habetur tamen non male collocatus neque vlo modo adduci se sinunt ut fastos velint habere perpetuos.

De Mense, die, hora.

Cum lunaris Mensis sit dierum viginti nouem, & horis duodecim & minutis quadraginta quatuor excedat hos dies, ideo Sinæ mensem alterum triginta dierum circulis, quem magnum vocant, alterum nouem ac viginti, quem paruum dicunt, de finire solent. Dies, quem naturalem Astrologi vocant, à media nocte in medium noctem insequentem Sinis est usu receptus; sed eum

L 2 non

non vigintiquatuor horarum spatia, sed in duodecim, æqualia tamen, partiuntur, cuique horæ quadrantes octo cum aliquot minutis assignantes: non enim ipsi diem naturalem in nonaginta sex quadrantes, ut Europæi, sed in centum partiuntur, vnde fit ut horæ nostrates cum Sinen-sibus Mathematicè non respondeant præter sextam ac duodecimam diei noctisue horam: quadrantes deinde singulos in centum minuta distribuunt, singula verò minuta, in secunda cœ-tum, atque ita deinceps: hac igitur in parte, opus est discriminem horarum Europæarum, ac Sinen-sium Mathematicè definire, ut in motuum cœlestium supputatione ex hoc discrimine nullus error incurratur.

De Anni Sinensis principio.

Sinæ ad anni sui initium hoc obseruant. singunt sibi circa polum vel cœntrum, circulum quendam magnum, qualis est is, quem nostri semper apparentem vocant. Hunc circulum in partes duodecim horas partiuntur; qui circulus cum ab ijs singatur immobilis, horas in eodem semper loco consistere necesse est, vide-licet mediis dies sursum, media nox deorsum, sexta matutina in ortu, eadem vespertina in oc-casu, è quibus reliquas facile est colligere: In his horarum portionibus tres ipsis, nescio qua ex causa, pro illustrioribus habentur, media nox quam

quam Eū vocant, secunda post medium noctē, quæ Cheū dicitur, & quarta, quam ym appellant, pro horarum varietate tribus modis varijs temporibus annum accepere. Alij ab hora in qua cælum conditum fabulantur, anni initium sumpsere; eam fuisse medium noctem, nescio quo auctore fingunt. itaque quo tempore regia Cheū familia imperauit, obseruabant, cuius mensis initio, vrsæ maioris stellæ, quæ in cauda sunt, sub solis occasum in mediæ noctis hora voluerentur, & ab eo mense annum inchoabant. quo vero tempore Xam̄ familia regnabat, ab hora, qua terram conditam commenti sunt, videlicet secunda post medium noctem, annum accipere maluerunt, eadem circa stellas obseruantes, mutata dumtaxat mediæ noctis hora in secundam à media nocte, denique quo tempore familia Hia rerū potiebatur, eam horam elegerunt, in qua hominem conditum somniarunt, quam ipsi quartam à media nocte esse volunt, eadem semper obseruantes. itaque qui annuos Sinarum fastos consignant, in cuiusque Mensis initio, duos characteres locant, alterum anni, alterum horæ ascribentes, hic mensis huic horæ responderet; initio tamē primi mensis semper eum characterem ym appingunt, qui quartam à media nocte horam notat. hoc tempore mensis apud Sinas primus, in Februarium nostrum incidit, in hunc modum signum in Zodiaco as-

L 3 scribunt,

scribunt, quod Lieschūn vocant, ac si dicas; ver assurgit, quod signum ab æquinoctio verno, sesquimense distat, & hoc signum in quintum Februarij nostri cadit: nouilunium igitur illud, quod huic est signo proximum id pro anni principio statuerunt. Quod circa hoc statui bene possit, est obseruare, exactè hoc tempore quinto Februarij in solis occasu, qua in cæli regione dæta vrsæ maioris stellæ collocentur: tametsi certum est Sinas nihil immutaturos circa sui anni iachandi rationem, licet stellæ illæ nō eum hodie tenere locum reperiantur quem ipsi fingunt.

De Epacta & aureo numero.

Sinæ quod Calendarium annum conficiunt, in eoque planetarum motus in dies singulos apponant, nihil indigent Epacta, nec ullus erit illius usus in Calendarij Sinensis correctione, quam à nobis exigunt. idem de aureo numero dicere licet: quia tamen aliquid aureo numero non absimile in usu habent id attingam. Habent characteres decem, quos anni characteres vocant, horarum verò duodecim, totidem habent characteres, neque enī illi horis suis numerorum nomina imposuere; sed horæ singulæ proprias habent notas. has vel anni, vel horarum characteres inter se conferunt in hunc modum. Primum anni characterem, cum primo horarum charactere componunt, iisque duo chara-

characteres anno primo, nomen imponunt, acque ita deinceps ad annum usque sexagesimum, quo anno omnis horum characterum inter se collatio exhaeritur, ut nullus sit qui non semel collatus reperiatur; quod spatium annorum 60. ipsi velut pro saeculo habent, quo elapsi ab initio eandem inter se characterum coniunctionem denuo ordiuntur. Id etsi ad saeculorum rationem ineundam intricatum videatur, exercitatis tamen est facile, maximè quod ex regum periodis facile norunt, quod saeculum prius, quod posterius numeretur. Characterum usus, non solum annis nomen imponit, verum etiam illis ipsis ipsis annorum dies appellantur, primū diem prima compositione innuentes, ijsque post sexaginta exhaustis, toties in circulum redeunt, donec annus euoluatur; Idem quoque ab ijs circa ipsas horas tametsi proprio charactere non careant, obseruatur, qua in re arcana quædā latere sibi alijsque persuadent.

De Cyclo solari & littera

Dominicali.

Idem de Cyclo solari ac littera Dominicali dicere possumus, quod modo de Epacta, Numero-
q; Aureo diximus, eos haec quidem non habere, sed eorum loco nonnulla affinia. Sinæ constellations numerant octo & viginti, quæ singulæ propriū habent characterē, hi quoq; characteres singuli cām singulis planetis componuntur,

L & planetæ

planetæ ergo cum septem sint, singuli quatuor
habent sibi addictos characteres, quod ad amus-
sim respondet numero nostri Cycli solaris: nam
quoniam singulis hebdomadæ diebus, vnam ex
his constellationibus cum planetarum uno cō-
ponunt, hinc fit ut quatuor illi constellationum
characteres qui soli sunt addicti, perpetuo in
diem dominicum incident, quatuor lunæ, in se-
cundam feriam, martis in tertiam atque ita de-
inceps, dixi perpetuo: nam cum apud Sinas in-
tercalaris dies nullus inseratur, ipsæque constel-
lationes sint quaternæ, & euoluto constellatio-
num numero à capite ex integro inchoetur à
prima, ipsi quoque hebdomadarum dies perpe-
tuo pro numero planetarum septem numeren-
tur: hinc fit ut illi quatuor characteres constel-
lationum, singulis addicti planetis, in vnum e-
undemque semper incident diem. Hi porro
characteres cum in dies singulos in fastis Sinen-
sibus appiicti reperiantur, fit ut neophyti, si qua-
tuor norint soli addictos characteres, quos ipsi
Sim fâna hiū mào, vocant, nullo negotio ex suis
ipsorum fastis dominicum diem explorent, quo
in ædem sacram sibi conueniendum sciant. Non
eadem est ratio Ecclesiasticarum celebritatum,
quas ipsi ex priuatis, quos in Neophytorum gra-
tiam cedimus, fastis explorant. Itaque quoniam
Sinæ fastos suos in singulos annos recudunt, ni-
hil opus erit in ijs corrigendis supra commemo-
ratis,

tatis, in quibus fortasse magnam partem Calen-
darij sub Gregorio Pontifice emendandi, diffi-
cultas posita videbatur.

De quibusdam alijs quæ in Calendario Sinico re- periuntur.

Præter ea quæ nunc dixi de Calendario Si-
nico, alia habent ad eum modum quo in nostris
fastis nonnulla prædicuntur aut præscribuntur.
Sed magnum est inter fastos utrosque discri-
men; quæ enim Sinæ præscribunt nullam ha-
bent dictorum causam effectricem; & tamen
ijs ita omnes minimi, maximi adhærent, eaque
ad amissim exequuntur, ut qui sibi persuadeant
hinc negotiorum omnium pendere successus.
Quæ præscribunt, in hanc fere sententiam fiunt,
tali die sacrificari potest, Rex beneficentiam po-
test exercere, possunt morbis adhiberi remedia,
instrui conuiuia, corpus ablui, iter institui, ædes
mutari, terra colli, coniugia iniri, columnæ erigi,
& ædium culmina, arbores conseri, famuli elo-
cari vel emi, studia aperiri, putei effodi, & alia
in hunc modum fruiuola sexcenta, tametsi non
omnia omni die vel præscribunt vel prohi-
bent, sed modo tera, modo quaterna, modo
plura, modo nihil. Hæ obseruationes, tametsi
ut dixi nullam habent vim effectricem, à Ma-

L 5 thema-

thematis tamen regis in hunc modum obseruantur: cum anni, horarum, constellationūque characteribus elementa sua componunt, elementa porro à Sinis quinque numerantur hoc ordine, metalla, ligna, aqua, ignis, terra; nullam aëris mentionem faciunt cum ijsdem planetas conferunt, & ex eorum proprietatibus (in quibus dignoscendis propè suēre tam infelices, quam in elementis numerandis) hæc omnia cōiectant, in quo omnis Sinarum iudicaria cōstantiāque ratio, Philosophia propè naturalis, arsque medica vniuersa consistit: nam in his omnibus Sinæ nihil admodum insigne sunt assecuti, tota eorum præstantia in morali philosophia, dicendiāque facultate vertitur. Ad hæc in eodem Calendario, infra primum cuiusque mensis diem ascribitur, qua hora, quo quadrante nouilunia inchoentur idem de plenilunijs ac lunæ quadrantibus, idem de æquinoctijs, solstiциjs ac singulis Zodiaci signis intellige, dierum quoque longitudines, ortus, occasusque termini, planetarum singulorum gradus, suo omnia tempore adscribuntur.

De Zodiaco eiusque distribu- tione apud Sinas.

Æquatorem Sinæ norunt atq; zodiacum sed proprietates eiusq; vsum ignorant. Solum asse-
sunt sole semper in medio Zodiaco volui; Lunæ
vero

vero semitas nouem designant, & earum quamlibet proprio compellant nomine, quarum semitarum varietatem inde sumunt, quod luna Eclipticam ingredi vel egredi aduertatur, siue ad Aquilonem vel Austrum, siue ad ortum vel occasum in his semitis 363. loca eclipsium quæ cōtingere possunt assignant, & ex his suam supputandi rationem moderantur. Æquatoris diuidendi nusquam meminerunt, sed Zodiacum tam in 365. gradus, & minuta 24. partiuntur pro dierum solarium numero, ad amissim, hos porro gradus in viginti quatuor partes æquales distribuunt, quæ signa vocant, cuique signo dies quindecim, & quadrantes horū 21. cum minutis 84. Atque ita, ex eo quod Augem ignorant, solaresq; excentricos, aut concentricos qui sunt causa motus in Zodiaco inæqualis, dierum distributionem instituunt, ita ut respondeant 30. gradibus primi mobilis, etiam inæqualis, Sinarum in Zodiaco signa signis Europæis respondere non possunt, nec ipsi dies quibus ipsa signa sol ingreditur, præter quatuor puncta æquinoctiorum ac solsticiorum, quæ tantum à nostris discrepant, quantus est error, quem corrigi postulant. Graduum diuisio est, qualis supra dixi, in centum minuta, minutorum in centum secunda, atque ita deinceps; atque ita numerum graduum ac minutorum Sinensium in motibus planetarum aliorumque corporum cælestium suppu-

supputandis necesse est ab Europaea numerandi ratione discrepare.

De Cælis eorumque motibus apud Sinas.

Apud Sinas vulgo cæli nouem numerantur, in eorum tamen Ephemeridibus horum nulla est mentio. Excentricos, concentricos E-
picyclos planè ignorant; proprium planetarum motum ab occasu in ortum nec audierunt, deni-
que cætera ab Sinis phænomena, quæ Europæi obseruant ignorantur: & speciatim parallaxim
sive aspectus varietatem, ita rebus astrologicis necessariam, multò magis refractionem, planè
nesciunt: hoc solum quod sequitur sunt assecu-
ti. determinant in vniuersum, & motum quen-
dam imaginantur, qui spatium sit, secundum
suas regulas, quod futurum est ab hyberno sol-
sticio ad alterum, illi enim ab hyberno solsticio
sua dirigunt, & hoc spatium propriè idem est
cum eo, quod Europæi spatium anni vocant: &
quoniam diem in centum quadrantes, quadran-
tem in centum minuta distribuunt, sit ut dies,
minutorū decem millia numeret, asseruntq; di-
ctum illum motum tribus minutorum millio-
nibus, ut Arithmetici vocant, sexcentis quin-
quaginta duobus millibus, quingentis ac septua-
ginta quinque minutis contineri. Planetarum
deinde

deinde motus habent etiam definitos atque ita sua omnia metiuntur: motus, quem scilicet assig-
nant, tribus millionibus sexcentis quinquaginta
duobus millibus, quadringentis vigintiquinque
minutis definitur. hactenus in hunc modum
supputarunt, nihil aduertentes utrum planetarū
motus ita varius, annui spatij sit in eodem, an di-
uersis cælis, nec meminerunt unde velocitas eo-
rum tarditasque nascatur; ceteras etiam plane-
tarum proprietates omnino ignorant, cum ut
supra diximus præter supputationum tabulas,
ad definiriendas Eclipses motusque planetarū,
nullos alios libros habuerint ad nostra usque
tempora.

Quæ ratione Sinæ Calendari- um suum emendent.

Ex eo quod nullam planetarum theoriam
norint, sed solum eas quas nunc dicebamus sup-
putationum tabulas, fit ut nulla neque arte, ne-
que lege errores motuum cælestium ad verita-
tis normam possint redigere, qua in re fastorum
Sinensium reformatio posita est; sed tamen hoc
practicè faciunt in hunc modum: stylum in-
gentem ad perpendicularm erigunt altum octo
passibus, eumque in gradus ac minuta distribu-
unt, deinde triduo ante solstitionem hybernum
(a quo ipsi suas omnes observationes inchoant,
vt Eu-

ut Europæi ab æquinoctio verno) quotidiè umbram notant, eiusque gradus ac minuta, idem faciunt post solsticium triduo, atque ita ex utrisque umbris facile intelligunt quo sex illorum die, qua hora, quo quadrante solsticium reuera fuerit, id in varijs regni partibus factitiant in tribus quatuorū solsticijs nihil tempori vel sumptui parcentes, in eoque negotio maximi vrbis regiæ Magistratus occupantur: Et hoc præcipuum est huius correctionis opus, nam reliquum tempus in æquandis planetarum motibus iuxta factam correctionem terunt, inque contemplandis è colle sideribus, in quo instrumenta Mathematica, sanè magnifica visuntur.

In annalibus eorum legitur fastorum Sinensium ut initio dixi correctionem quinque supra quinquages factam; sed celeberrima fuisse fertur ea, quæ ante trecentos annos à Nobili illo Sinarum Mathematico instituta est, qui non solum solsticium hybernum definiuit, sed locorum altitudines, quas Sinæ vix norant determinauit: & quoqiam Rex eo tempore Tartarus, Sinis Imperabat, ferunt eum in Tartariam ad sexaginta septem eleuati poli gradus penetrasse, ex parte verò australi ad decimum nonum ad ortum quoque & occasum eum peregrinatum fuisse, hacque in re annos sedecim triuisse, causa verò cur hanc correctionem sui Calendarij Sinæ tanti æstiment hæc est:

in die.

in dierum electione, negotiorum quæ aggreduntur prosperos aut aduersos euentus sitos esse arbitrantur, si fasti eorum à motuum cælestium cursibus aberrant, fieri poterit ut is dies quem fasti designant reuera sit alias, isque fortasse pro fortunato sit infelix, & pro fasto nefastus; quod si contigerit, regnum vniuersum necesse est perturbari: hinc videri potest quanti nostros faciant, qui rem tanti à se æstimatam credere externis non dubitarint; & fortasse Dominus hanc nostris occasionem ingessit, ut hanc dierum electionem vanam esse persuadeant.

De erroribus fastorum Sinensium quos emendari necesse est.

Quapropter cùm careant Epacta, numero Auro, Cyclo solari & alijs quæ in Calendario nostro reperiuntur, sit ut tota fastorum Sinensium corrigendorum difficultas, in duobus sita sit; Alterum est in præcessione æquinoctiorum, quam Sinae Sui cha vocant, id est, error anni, alterum in motibus planetarum probè cognoscendis, ad Eclipsium supputationem. Præcessionis æquinoctiorum meminerunt Sinae, non quia asserant octauam sphæram motu trepidationis ferri, vel quod præter primi mobilis cursum, quo rapitur, alio proprio ac repugnante feratur, sed hanc tamen

tamen diei varietatem obseruarunt solum in æquinoctio hyberno; atque ita ferunt quo tempore Hán vùti Rex imperabat 24. gradibus solēm variasse à tempore primi Regis, ad ea usque tempora, quod fuit annorum bis mille. De hac varietate cum loquuntur, asserunt stellas non moueri, sed solstitium. atque ita solstitium est in tali constellationis gradu, & alias in alio cum continua varietate; nec ullam rationem ultra inquirunt. Itaque cum regnaret yuhi Rex, ex eius mandato hanc varietatem componere agressi, statuerunt annorum 55. decursu, uno gradu discrepare, alij centum annos exigebant, alij septuaginta quinque, alij octoginta tres. Denique statuit ille Sinenium Mathematicorum Princeps, annos sexaginta sex, iuxta quam opinionem ad hanc usque diem sua moderantur. Habent etiam Sinæ motus planetarum, sed præter æquinoctiorum præcessionem, qua carent, illæ ipsæ motuum tabulæ, à veris planetarum motibus aberrant, atque ita in omnibus ferè prædicendis Eclipsibus, tribus quatuorūe quadrantibus hallucinantur; hic error soli aspectuum diuersitati attribui minimè potest. In suis etiam libris (etsi de aspectuum diuersitate nullus sermo) hanc regulam legunt. Si Eclipsis solaris antemeridiana fuerit, de numero detrahe, si pomeridiana, numero adde, nec amplius dicunt, aut eius rei causam Mathematici norunt,

solum

solum dicunt se tabulas habere, tabularum funda-
menta ignorare. Non est tamen nec Regiorū
Mathematicorum nec noster scopus, è nostris
tabulis Sinicas emendare, quod est perdifficile,
propter variam minutorum Sinensium suppula-
tionem, quam ad calculos nostros redigere la-
boriosum est, & quod ipsi Mathematici longè
nostram præferant minutorum partitionem.
Noster ergo scopus est, Sinensibus tabulis repu-
diatis nostras substituere, & ex earum præscri-
pto fastos Sinenses definire: vērum & noster
Paulus Regijque Mathematici ac Magistratus
prope omnes, libros nostros Mathematicos vo-
lunt, è quibus iam norunt præclara multa erui,
ad reipublicæ vtilitatem regnique sui maesta-
tem, quanquam nec hos solum libros volunt,
sed omne scientiarum Europæarum

genus, omnes obuijs vlnis
complectuntur.

M Resi-

Residentia Nanqui- nensis.

IN hac altera Imperij Sinensis Regia, sa-
erdos
vnum P. Alfonsus Vagnonus Italus, cum duo-
bus fratribus adiutoribus magnam anni partem
sesedit, his porro Diuina bonitas & vires &
nimum dedit non ad usitata solum societatis
nostrae ministeria, sed etiam ad insolitos labo-
res, quos secum noui Templi edificatio adduxit,
fertilis hic annus fuit fruge Christiana ac rebus
bene gestis praeclarus. Hæc omnia videor mihi
aptè ad tria capita contracturus; si primum di-
xero quos hæc vinea fructus fidei virtutisque
dederit; mox quam opportunis auxilijs ab eo
qui se agricoram vocat è cælo sit irrigata; ac de-
nique si templi, velut torcularis in hac vinea,
extinctionem delineauero, in qua extictione
utrumque Deus ac homines videntur officijs si-
bi proprijs decertasse.

Primum igitur dum hoc nouale excolitur,
palmites inserti supra octuaginta, qui si nume-
rus exiguis videtur & infra vota, hanc nostram
auditatè Dei nutu temperemus, memores pro-
pheticè dictū: Bene patientes erunt ut anunciet:
In his nonnulli fuerunt qui studiorum suorum pre-
mia, litteratorum ordinem erant consecuti, in
quo uno tota Sinica Nobilitas, ne dicam felicitas
videtur.

videtur consedit. Ex ijs porro vnuſ iam insigni dignitate conspicuus Christo nomen dedit: Magistratum porro filij aliquot: quæ nunc narrare aggredior, ut quidq; annalibus dignū reperero. In primis dicendus mihi occurrit is, in quo primaria dignitas conuersionem fecit illustriorem. Fuit hic vnuſ è primarijs huius Regiæ Magistribus, quos Sinico nomine Tauli vocamus, ad cuius Tribunal certę vrbis regiones recurrūt, nec in vrbē solum ius exercet, sed præest ijs omnibus negotijs, quæ vna ex quindecim regni prouinciis ad regiam refert, idēq; ex munere de vniuerso regni statu monet ea, quæ videntur opportuna. Hic metropolis Cantonicæ Ciuis, est, cognomēto Chem, Apostoli Thomæ nomine in baptismo insignitus. Olim in regia Pequinensi cum ageret, magnam cū P. Matthæo Ricio de reliquis necessitudinēm contraxerat, vnde non grauare vni è filijs aīos ferè quindecim nato, liberam sa- cra nostra suscipiendi fecit facultatē: verum ipſe tum quibusdam remoris expedire se nō potuit, nam & negotia animum alio diuertebant; poly- gamia verò (vulgare procerum Sinensium ma- lum) etiam auertebat: sed nescio an fortasse ve- hementius aduenarum nomen, duplii compe- de vel superbiæ vel metūs impediret. Superbia barbaram (nam ipsi quoque hoc nomine in- signiunt quotquot natura cælo Sinico nascen- tes exclusit) barbaram inquam horrebat

M 2 ac sūq

ac suspectam reddebat veritatem, metus incur-
rendi criminis externæ consuetudinis, quod est
propè perduellio, qui metus Sinas omnes inua-
sit, sed in Cantonienium maximè medullas pe-
netrauit. Itaque his vinculis exolui tum planè
non potuit. Cum denique in hac regia ad eam
quam supra dixi, dignitatem fuisse cuectius, eo
in munere semel initam cum nostris consuetu-
dinem, hic quoque retinuit sibi semper similis,
verùm credendum est, id bonum Patrem Mat-
thæum Ricium è cælo perfecisse, quod in terra
cæperat. Nam vbi Nanquini auditum est, eum
Pequini diem suum obijisse, ex ijs qui certatim
ad ædes nostras deploraturi mortuum venie-
bant, vnuis fuit, futurus breui noster Thomas,
qui intimum doloris sensum præ se ferens, sæpe
commemoratus in annalibus nostris, ad nomen
de mortui in tabula scriptum, ritus exoluit, &
consolaturus, vicissim consolationem exigere
visus est. Eum doloris sensum, non negligen-
dam occasionem ratus Pater, qui venientem ex-
ceperat, aggressus est leuare: nam ex Patris felici-
tate, solatij sumens argumentum, eum quo-
que hortatus est, faceret omnino, vt quem vi-
uens amauerat æternum sibi amicum compara-
ret. Ex ea re, in fidei nostræ capita digressus est
ita feliciter, vt iam se exinde rem tantam serio
tractaturum esse reciperet; nec minus fecit
quām dixerat, nam aliquot alijs congressibus
dedit

dedit manus: quam etiam ad rem, prius Pater ab eo rogatus uti Magistrum suis filiis procuraret, Christianum ingesserat eum, quo nostri in Sinicis librīs exponendis utuntur. Is quoniam domi ex more Sinico degebat, perpetuus ei comes & hortator erat. Itaque vani tandem metus sublati, fides coniugalis debitæ unitati restituta; ad concubinam conuersus, ait se, & per ætatem, & per valetudinem statuisse iam dudum ei renunciare, sed nunc demum, cum ea sacra susciperet, quæ antiquam cum ea consuetudinem in scelere prohiberent, omnino & in perpetuum se eam abdicare, ac nequid periculi ex eius consortio superesset, eam ab se in Patriam alegauit. his itaque vinculis exolutus, Christianam libertatem expetebat. ergo fidei nostræ capitibus memoriae commendatis, & mysterijs abunde imbutus, baptismi sui diem eum esse voluit, qui nascenti primus fuerat (quem diem Sinæ præ omnibus celeberrimum habent) afferens, eum sibi bis natalem post hac fore. Eum diem ubi aduenit, ceteris negotijs vacuum huic vni voluit consecrari. Domi igitur certis de causis, salutaribus aquis magna pompa elutus, diem, magno utrumque gaudio, lætum cum Patre, quæ magnifico accepit epulo, lætus exegit: nemo tamen domi baptizatum putet ideo, quod velut alter Nicodemus domesticis parietibus, ut ille tenebris, suum ad Christum aduentum vellet

M 3 occul-

occultari; sed ex alijs causis, quas secum offici
ratio trahit, quæ ab Europæis non facile possunt
nisi longa narratione intelligi. quin potius hic
idem, de quo agimus, à Patre, dum hac de re a-
geretur, rogatus, velle nè secretum seruari? re-
spondit, nunquid arcano in re bona opus est?
egóne rem malam aggredior? tota vrbe publi-
cetur, per me licet, atque ita ab illo nostrisque
factum magno cæterorum Neophytorum gau-
dio, qui satis intelligunt, plus ex hoc vno capite
quàm ex aliquot vulgi millibus, ad rem Christi-
anam accedere dignitatis atque fructus. Nec
bonus Parens rem nauiter suam egisse sibi visus
est, nisi vna filiorum salutem in tuto collocaret.
Supererant cum eo duo, eos quoque vna renasci
voluit, & Christo nomen dare: qui hactenus ac-
ceptam fidem egregiè retinent & colunt mag-
no suo solatio reique Christianæ adiumento, ut
quæ infra commemorabimus ostendent.

Huius nostri Doctoris Thomæ opera, Pa-
ter, qui hic rem Christianam procurat, amici-
tiam inijt cum alijs quatuor eiusdem offici
collegis. è quibus vnu satis habuit lucis, ad
agnoſcendam fidei nostræ veritatem, sed ad
expediendum ſe muliebribus pedicis non ha-
buit animi satis, nihilominus quod ipſe non
amplexus est, eius consequendi boni filio au-
tor fuit. Annos hic iam natus tres & vi-
ginti

ginti, iam Sinicus baccalaureus & magnæ indolis, & ab ijs, quæ patrem remorabantur, impedimentis liber. Eius consilij præter ceteras hæc fuit causa. patiebatur iuuenis nescio quas nocturnas perturbationes ac metus, adeò ut excusso somno in clamores erumperet; uterque sperabat posse salutaribus baptismi aquis remedium inueniri, quod & magnam partem est consecutus.

Alius quoque è Collegis, priori parum absumilis fuit, nisi quod ulterius progressus, urgebat diu in Neophytorum numerum adscribi, sed quoniam per publica negotia non satis instruvi poterat rebus nostris, ac potissimum quod procluviis in mollitié polygamiam ægrè deseraturus notaretur, hactenus supersedere visum est, dum patentiori animo, cælestis radios lucis admittat. atque hi sunt ferè tres illi qui ædis sacræ opus, ut infra dicam, maximè promouerunt.

Præter hos alius quoque senex octuagenarius, grauissimus iuxta ac Nobilessimus, Neophytorum numerum non anxit solum verum etiam plurimum cohonestauit. Eius Nobilitas aliquot iam retro sæculis originem trahit ab ijs ducibus, qui Hum-vnum Regem, Mahometanis tyrannicam Sinensis Imperij administrationem eripientem, adiuerunt, qui ex eo tempore honoribus

M 4 & opibus

& operibus aucti hactenus perseverant, quam
quam publica munera non attingunt. Hic, de
quo agimus, Patruus est capit is familiae, cuius
dignitatis nomine ab Sinis Quocum appellatur;
ab rege secundus magnis ab eo honoribus affi-
tur, siquidem vni illi cum rege licet confidere.
Patruus ipse quoque ditissimus ac nobilissimus,
in nostrorum notitiam, opera cuiusdam litte-
rati, viri grauis nostrique amici deueniens, do-
mi nostrae coram audiit aduentus nostri cau-
sam, ac instituti rationem, post domi suae, cum
Pater visitandi officium de more redderet; legis
nostrae capita percepit. denique aliquot con-
gressibus dedit manus, & tandem baptismo ve-
teris vitae maculas abluit. Exinde quotmensi-
bus bis domum nostram redijt, nouilunio scili-
cet ac plenilunio, Deum adoraturus; quod illi
satis est incommodum, cum per æratem, ne cu-
biculo quidem, nisi sella vectus egredi possit.
Sed nefas dicit eum, quem prius falsis simula-
chris idolorum cultum præsttit, ad veri Dei ho-
norem impensius prosequi. Ventitanem
Pater semper opportunis colloquijs instruit, ut
omnino sperandum sit, bonum illum sene, de
numero electorum esse, eundem morte matura
breui in cælis aucturum. Si quando, quod est per
rarum, perse ipse venire non potest, mittit qui
suo nomine odoriferos suffitus ac cereos Deo
offerat, in valitudinem suam causatus. Nec in

nos,

nos, quām in ipsum Deum minus liberalis, quibus suum frequentibus muneribus amorem testatur, & inopiam subleuat. His paucis contentus, ceteros qui Christo nomen dederunt silentio inuoluam, quoniam alia me vocant, ut quem initio mihi proposui ordinem sequar.

Institutum superioribus annis, sub Deiparæ nomine, sodalitum, bellè procedit. De sodalibus multa dici poterant, verūm omissis ijs, quæ pietatis usus ex insolentibus vulgaria effecit, pauca feligam riora. animorum zelus in ijs non mediocriter eluxit. Vnus ex ijs, aliquot infantes moribundos, cælo intulit, è quibus vnū, quem parentes vererentur ne quod erat saluti futurum, perniciem inueheret, expressa è sudario aqua, prolatisque sacre formulæ verbis, clam baptizauit. Sed alterius ab eodem eluti euentus non habuit solūm specimen charitatis, sed etiam miraculi. Agebat iam propè animam infantulus quidam, variolis, puerili ferè morbo, fæde infectus, exorauit idem ille parentes vti moriturum sinerent ritu nostro lauari, potentem esse Deum, etiam desperatam salutem impertiri, hac spe desperantes ille cœti, summus enim dolor nihil non admittit, annuerunt; mira res, elutus, remittente se multum vi morbi, spem sanitatis certam dabat. Parentes primo stupere, sed vt erant mirè gentilicijs ritibus addicti datam salutem, ingrati non sine graui datoris iniuria, aliò

M s deriu-

deriuabant, multa mentitis Dijs gratulantes, grati animi signa profanis ritibus exoluebant. E nostris Pater rem cum mærore intelligens clare prædixit fore, vt eam contumeliam iustus Dei furor vlcisceretur. Nec defuit dictis euentus; subito salus, à suo fonte alio deriuata, aruit; Puer in peius momentis singulis ruens; biduo interiit, suo bono, parentum pæna. Credimus etiam aliquot cælo immissos infantulos salutem suis exorasse parentibus.

Nec in Pueris sodalium feruor stetit, mulier erat vxor Neophyti, sed ipsa suis adhuc erroribus inuoluta, ex hominis perditi vicinia, magnum adibat existimationis & suæ & mariti discrimen; Id sodales aliquot odorati perfecrunt, vt aliò comigrarent, nec destitere, donec liberam ab infamia mulierem, à sua quoque cætitate liberarent. Itaque ipsa quoque mariti tandem exemplum secura, Christo nomen dedit.

Habent hi sodales domi nostræ cætus suos, sed ijs non contenti alium inter se instituerunt, quo frequentius de his inter se agant, quæ ad Christianam pietatem spectant, vbi se ad pia opera excitant, ægros visendi, Neophytes inopes, corrogata inter se eleemosynæ nomine pecunia, iuuandi, defunctos comitandi, reiecto etiam funebri conuiuio; aliaque multa perficiendi, à quibus consultè abstineo, quoniam à nobis non vulgaria expectantur, quanquam hæc ipsa,

ipsa, in orbe Christiano quotidiana, apud Ethnicos inaudita, omnium oculos in se conuertunt, magnacum nostrae legis approbatione & aliquando imitandi cupiditate. verum ne videantur soli sodales virtutis laudem occupasse, concludam insigni non ignobilis Neophyti facinore, qui fuit vnum ex ijs Magistratibus, quibus bellica curæ. quem superioribus annis in Regia vrbe Pequinensi in nostros incidentem, lux veritatis aperxit; iamque eius ad Deum conuersionem Dominus, qui se vinci non patitur, multis muneribus compensauit. In Doctorum enim gradum (nam etiam ipsi bellici Magistratus pares cum litteratis honorum titulos habent) in Doctorum, inquam, gradum est prouectus, & primo munere fungi iussus est, præter more, honorifico in hac vrbe Nanquinensi; quo cum peruenisset, nihil habuit antiquius, quam in ædē nostram sacram se conferre, Deo pro beneficijs gratias acturus, & consortium fidei cum nostris initurus: lapsis aliquot diebus, cum ex more munus suum adiret, publicè propositis falsorum Decorum simulacris, noluit solitos honores exhibere, sed constanter professus, se esse cæli ac terræ dominatoris cultorem, ab eo loco auersus, vbi erant simulacra, ad aliū in quo simulacra nō erant, eum qui vbique est coram quamplurimis adorauit, quæ rei inscios ad sciscitandum; peritos autem iam rerū nostrarū, ad imitandum incitauit.

deinde

deinde quoties expedire se negotijs potest, quæ
habet non pauca, ad nos venit vel Religionis
causa, vel sua dubia in Republica gerenda cum
Patre collaturus, cupidus ea ad iustitiae Christia-
næ normam dirigendi; vxorem cum habeat
maximè idolis addictam, nullis machinis ad sui
imitationem adduci voluit; quanquam tandem
ad effigiem Deiparæ colendam induxit; cuius
ope speramus aliquando fore ut filij Religio-
nem colat, cuius matris effigiem non auersatur.

Quæ homines plantant ac rigant ijs dat
Deus incrementum, quod cum vbique suis fa-
ciat temporibus, tamen hoc ipsum euidentius
ac frequentius ferè facit in suis noualibus. Id &
liquor exemplis insignioribus res loquatur:
nam ea quæ aquæ lustralis ac sacrorum ramorū
vnu pene quotidie peraguntur, sufficit uno ver-
bo designare.

Vicus noster Magistratum gerens non
infimū, filiam annorum ferè quindecim, quam
charissimam habebat, iam aliquot menses ægri-
tudine graui exercitam, pharmacis varijs nulla
spe curabat; Medicorum etiam damnatis auxi-
lijs, ad ritus gentilicios conuersus, nihil profici-
ebat: die quadam puella soporem, quo correpta
fuerat, excutiens parentem in clamat; aberat is
tum fortè amici collegæ coniunctio exceptus, ac-
cessitus accurrit, quærerit ex filia ecquid velit? cum
puella vicinum, inquit, est facellū cæli Domini.

(sic)

(sic enim lingua Sinica Deum appellamus) eiusque sanctissimi parentis, quid est causæ cur hactenus eo nondum itum ad salutem, quām facile mihi conferre possunt, impetrandam? Obstupuit Parens, & mox filium cum famulis ad facellum nostrum mittit, iussum adorato Deo religiosè, lumine ac odoribus offerre munera. Ipse domi votum nuncupat, certam pecuniæ summam pro filiæ salute. Nec voto nuncupato contentus, ipsemēt die in sequenti, quod pridie per filium fecerat, per se præstítit: Eo ipso die puella melius habere cæpit, magna omnium admiratione & gaudio: sed quo pede cæperat, non institit Paternus amor; verūm alio conuersus & ad aliena, credo ne si nihil intentatum relinqueret; néue satis præsidij in vna ad sanitatem via foret; nescio cuius suasu, veneficam induxit, quæ suis carminibus spiritus ut aiunt cieret. atqui illa spirituum inuocatrix puellæ spiritum paucis diebus expulit. Parens verò vel culpam agnoscens, vel aliquod maius metuens malum, votum exoluit, hac ipsa re satis testatus, licet Ethnicus salutem filiæ à Deo datam, à se ereptam.

Ingrati animi culpam ita luit ille; grauius vxor cuiusdam nostri Neophyti, ex culpā grauiore, coniugis nec auctoritate nec exemplo adduci valens, ut idem fidei, quod vitæ iugum traheret; quin vltius progressa maritum, ad excutiendum suave Christi iugum, solicitabat, sed

cum

cum nihil efficeret, nondum stetit audacia, nam arreptam Christi seruatoris effigiem, indignis modis tractauit, in Deum sanctosque ore blasphemо debacchata. Non fuit impunē tantum scelus; fortè leui ex causā cum nescio qua vicina sua, muliebri more litem serit, & tam altè animo iniuriam accepit, vt octidui spatio, extremè consideretur, ibique pænitens sæpius exclamaret ut Patrem baptismi causa accerserent; obtinere tamen non nisi serò id potuit, siue quod noui Christi Tirones nondum satis sui Ducis lenitatem cognoscerent, indignum arbitrati à Christo recipi eam, quæ in Christum tanto fuisse furore debacchata; siue alia de causa certum tamē hoc ei iusto Dei iudicio negatum, qui sic res humanas è cædo moderatur, vt sæpius amari, nonnunquam etiam timeri velit. Non idem fuit alterius iuuenis exitus, à quo morbus extorsit fidem, quam cum suscepisset, altero die tantum Thesaurum, ne perderet, in tuto ut speramus moriens reposuit.

Quæ diximus, iustum in iniustos Deum, quæ sequantur, bonum in bonos attestantur, vt verum sit illud Regij vatis. cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Inter Neophytes unus est Andreas nomine solidus, & verè pius in paucis, huius vxor, marito similis, in agitudinem incidit incognitam & grauem, nam primum grauibus doloribus vexata, ad in-

stat

star colicæ, nullam quietem capiebat; inde cre-
scens malum in paralysim membra dissoluit, ut
non nisi aliena ope se posset mouere; denique
his malis ad extremum vitæ discrimin adducta.
Dum hæc per aliquot menses geruntur, com-
plures in maritum insultabant, ecquid nunc
prodesset idola deseruisse, aduenam nescio quæ
cæli Dominum venerari, à quo non possent his
malis eripi? Insultantium erat caput unus ali-
quis qui Christo deserto, ad idola redierat, con-
iugis suæ suasionibus adductus; quæ & ipsa o-
lim quoque Christianis sacris initia asserebat,
se, cum morbo vexaretur, nuncupato profanis
sacris voto, salutem reperisse, qua ex causa cum
liberatoribus, ut ipsa putabat idolis, in gratiam
redijt: Auctores igitur hi fuere nostris Neo-
phytis, vti certos ritus exusta papyro perage-
rent, sed frustra; sentiebat tamen hæc vir bo-
nus, & saepe domum nostram solatij causa ven-
titabat, Deo ac sanctissimæ Virgini in suis æru-
mnis supplex, interim quoque remedia medi-
corum adhibens nihil relinquebat intenta-
tum: sed cum omnia spem fallerent, an-
gebatur. demum satis exercito Dominus con-
solator adfuit, post nuncupatum magnæ Dei
Matri votum illico melius habere cœpit quo-
tidianis incrementis, demumq; integrum rece-
pit sanitatem, sed qui cum bonis bonus, idem
quoque importunos insultatores & apostatas

pro

pro meritis castigauit. Namque illa mali dux & caput subita ægitudine denuo correpta, paucis diebus bis intererijt, magna eorum qui audierant, vel viderant admiratione.

Est aliud diuinæ virtutis argumentum. Neophytus erat qui re nautica transmittendisque huc illuc victoribus vitam sustinebat: vacuo forte Nauigio in reditu à quinque vel sex viris rrogatus est, ut se pacta pecunia in villam quan- dam transueheret. Vbi conuentum de pretio, e- uehitur noster Neophytus duobus nauticis so- cijs adiutus. Medio in itinere suos nautas men- titi vectores, latrones verissimi, impetu facto vinclatos, maleque multatos in diuersas Nauigij latebras abstrudunt: latebant illi nihil nisi mor- tem expectantes, noster ad fidei suæ præsidia conuersus, totus erat in imploranda Dei ac vir- ginis ope; Alius Ethnicus à necessitate consiliū capiens, ad anchoram, quæ forrè in suo iacebat tugurio, vinclula conterens, liberas exsoluit ma- nus, reque dissimulata, cum se iam non procul à terra abesse sensisset, in flumen desiliit; at mox è latronibus, aliquis arrepto ad eum confodien- dum ferro natando persequitur, sed non asse- quitur absorptus aquis, altero in ripam eu- dente. sensit rem è tumultu noster Neophytus, & cum audisset non procul abesse à quibus au- diri posset, auxilium inclamare totis viribus ca- pit, quam ob cauissam à latronibus ita malè ha-

bitus

bitus est, ut sola mortis simulatione eos absē ar-
cuerit; rursumque iteratis suis votis, cælestē
auxilium implorat, nec frustra, qui enim euase-
rat, rebus suis sociorumque saluti consulens,
non paucos è nauigijs quæ tum fortè aderant
adiutores exciuit, ut ab ripa fugientes iam præ-
dones insequerentur, quibus comprehensis
nauigium & res suas nautis in libertatem
assertis, restituunt. Noster ab huius regiæ Præ-
fide euocatus, & multa de latronibus quæsitus,
rogatus est etiam quibus auxilijs præsentem
inter tot discrimina interitum euasisset. Deum,
inquit ille vnum cæli Dominatorem colo, huic
me ac mea commendans salutem inueni. Cui
Præses, næ tu inquit vir bonus es, qui tam præ-
sens à cælo auxilium impetraris! eumque post
redditas res cum muere dimisit, latronibus sup-
plicio pænarū, quæ sunt apud Sinas grauissimæ,
malætatis. Neophytus periculo exceptus vbi
primū potuit, in ædem sacram venit Deo gra-
tes, solatium nobis daturus.

Hoc mihi loco non omittenda mors no-
stri Ignatij, de quo multa in superiorum tempo-
rum annalibus scripta sunt. Fuit hic filius cu-
iusdam ex ijs Magistratibus, quibus ad sumum
in Republica Sinensi gradum vñus deest; & cō-
tractam ante multos annos cum Patre Matthæo
Ricio necessitudinem, cum nostris semper re-
tinuit; Mors autem eius ad hanc sedem perti-

N ner,

net, nō ideo solum, quod in hac Prouincia diem
suū obierit, sed maximē quod ipse nobis in hac
vrbe Regia domicilium pepererit, vnde ei plus
debet res Christiana, quām alteri cuiquam: quo
nomine, breuiter eius in nos, rēq; Christianam,
amorem, hīc velut Elogij loco congeram, vt
merito suo impetret Europæas preces. Quocirca
cūm in Xancheana sede primum in Patrem
Matthæum Ricium incidisset, enixe illū coluit,
quod ab eo Alchimiæ rationem ac vitæ longio-
ris præcepta speraret percepturum; sed demum
alia meliora edoctus, amore auxit, adeò vt non-
dum sacris nostris initiatuſ ad societatē nostram
in hoc regno amplificandam, applicaret ani-
mum. Inter ceteros, aut potius præ ceteris, au-
ctor nostris fuit, vt vilem profanorum sacerdo-
tum Sinensium habitum, cum litteratorum cul-
tu mutaremus, si quidē desideraremus quæ pro-
fiteremur, à viris primarijs audiri: vix paruimus,
cum manifestè patuit diuinum istud fuisse con-
siliū. Deinde cum eundem Patrem Nanqui-
num adduxisset, iam desperantem de sede fi-
genda, non animauit solum, sed effecit vt ad Pa-
trē in diuersorio omnis Magistratus, cōcurreret;
atque ab illis ipsis impetrauit, vt domo no-
stris vendita, quod consequens erat, perpetu-
am commorandi potestatem facerent. eius-
demque opera effectum est, vt ex eo tempore
in hanc usque diem nunquam Magistratum
concur-

concursus, nostræ domi defuerit; quod vnum
est in hoc regno, rei Christianæ procurandæ
& habitationis securæ adiumentum. Pro quo
tam insigni beneficio Dominus noster abundè
satisfecit, immissa in eius animum Euangeliū
luce, quâ prælucente ad Christum adiit. Cū ve-
rò domi suæ, quæ abest ab hac regia, itinere
dierum ferè sex in morbum incidisset hoc an-
no, lendum illum quidem, eotamen est extin-
ctus. Is æger de sua valetudine certiorem fe-
cit eum Patrem qui huic sedi præst (à quo
baptizatus, & merito Ignati nomine, tantus
societatis nostræ cultor insignitus) sed in me-
dio opere templi extructio abesse Patrem do-
mo non sinebat. Superuenere paucos quoque
post dies alia eiusdem litteræ omnem periculū
metum eximentes. Itaque dilata eius visitatio
tantisper dum Patres, qui in Chequiā nam pro-
uinciam cogitabant, eum ex itinere interuise-
rent: recrudescente autem grauius malo, vtrum-
que fuimus spe nostra frustrati. Nam prius audi-
tū est obiisse quām denuo periclitari, quod ma-
ximo nobis dolori fuit, quanquam huic lenien-
do venerunt litteræ filij, qui annos aliquot domi
nostræ educatus, ex quibus Parentem magno pi-
etatis sensu obiisse, intelligentes, speramus eum
ad amplissima præmia vocatum, ab eo à quo ad
Christianæ rei tā præclara initia fuerat vocatus.

Tandem ad ædis sacræ constructionem ve-
nio, quæ multa habet annalibus non indigna.

N 2 Præter

Præter angustias facelli domestici, quæ iam Neophy whole in dies numerosiores non capiebant; ædem aliam sacram ampliorem extrui persuadebat, alterum in Sinensi imperio templum. Nequid autem turbarum cieretur, veritus is qui huic sedi præest, cum Patribus peritiores quoque grauioresque nostros Neophy whole in consilium adhibuit: Gerebant tum in hac vrbe Magistratus grauissimos Christianis sacris iniciati tres Doctores, Ioannes videlicet de quo anno superiore. Leo quo de annis quoque superioribus multa & hoc quoque sumus plura dicturi. Thomas denique cuius paulò ante memini, accessit istis Doctor quoque Paulus toties in annalibus nostris decantatus, qui peracto iam parentis funere, ac luctu in aulam Pequinensem ad amplissimæ dignitatis munus reuertebatur. Hæc quatuor Ecclesiæ Sinensis lumina, de templo rogati, uno omnes ore Patris consilium compobarunt: solùm deterrebant, partim domus nostræ, partim maius malum, incredibiles rei familiaris angustiæ; nam vt apertè dicam, ad necessariam & quæ imminui non poterat sustentationem, prouentus annui dimidium verè de- erat. Interim tamen vrgebat non omittenda capillatæ frontis occasio, cum præter hos, quos modò nominaui Neophy whole, grauissimus quisque ex Magistratibus ita faueret, vt omnia impetrari tuto posse viderentur; adeoque audendum

dum Deo auspice, qui non frustra hanc ingerebat tam voluntatem quam opportunitatem. Ad proferenda domesticarum angustiarum spatia primum animum adiecimus coemptis ædibus vicinis aliquot, auctoritate & sumptu nostri Leonis, cuius in hoc negotio primus seruor enituit. Dū hæc geruntur, opportunè aduenit superior totius Missionis, qui ut initio, dixi omnes nostrorum sedes, in aulam se conferens, ex itinere visitabat. comitabantur eam duo Patres quos supra dixi, aderat præterea à superiore euocatus Pater Lazarus Cataneus, huius missio-
nis nunc omnium antiquissimus, qui tum in urbe vicina, rem Christianam procurabat. hi quinque ergo Patres, satis rarus in hoc regno nostrorum cætus, cum alijs, de quibus consultarent, rebus, noui quoque templi exædificationem, in consilium vorarunt. & quanquam videretur supra vires opus, tamen rei gerendæ occasione permoti, & Patris potissimum qui rem erat perfecturus grandi fiducia adducti, in eandem omnes cōuenere sententiam. Dirutis continuo ædibus area cōplanatur, & delineata est prima ædes sacra regiæ Nanquinensis, publica breui auctoritate erigenda; ab ædificando tamen abstinuit Pater, dum superior compositis rebus huius domicilij, iter suum prosequeretur aliquique in suam quisque fuissent stationem dimissi. Relictus Pater cum duobus fratribus nostris, incre-

N 3. dibili

ANNVAE

28
dibili ob paucitatem operarum è nostra societate labore, & occupatione multiplici distractus, negotium templi instruendi aggreditur. quo inquis, sumptu? quid quærere opus? an apud Sinas non est Deus? satis fuit cæpisse; certatim, ubi auditū Domino cæli ædem extrui, amici omnes Christiani Ethnicique subuenere, idque adeo præter opinionem sæpe ut è cælo pluere subsidia viderentur, non imbre tamen nimis copioso, sed velut capillari pluua, quæ opportunè labens sitientium agrorum irrigat siccitatem. Ita sæpe in hac extructione contigit, ut plerumq; exsiccatos & aridos propè loculos, argenteus ros stillatim fecundarit quantum satis esset, tanto illo tempore quo structura opem poscebat. Iam tectum spectabat prouecta molcs; sed inopia tegere cum non fineret, Pater horologio, quod diem tenuissimis rotulis metitur identidæ auidis inspectoribus ostendo, cupiditatem alicui iniecit illius potiundi quantolibet pretio. Eo igitur sponte multisq; precibus persoluto, ad fastigium ædes euasit. Cum tota verò spes huius ædis erigendæ in Neophytis Magistratibus reponeretur, nondum possum à Dei prouidentia commemoranda discedere; quanquam ne plus in hominum præsidio, quam Dei auxilio, spei collocaremus, maximum amicorum par, Ioannes & Leo, è medio negotio subducuntur, dum eo ipso tempore, hic ad Patris, ille ad matris curanda funera deposito Magistratu, confessere

cessere, solo paucorum dierum tyrone Thoma relicto, quanquam qui abierunt non ideo beneficentiam omnem secum extulerunt, nam & abeuntes sperata subsidia reliquerunt, & absentes pro se quisque sua submiserunt; tamen minime dubium est quin humano ingenio remetientibus, hoc ipsum satis futurum fuisset ad omnem ædificandi cogitationem deponendam; nisi Dominus Deus in spem nos erexisset, & Neophytos ædi suæ subtractis, idem ipsos Ethnicos suffecisset. Ex ijs vñus qui non infimum gerebat in republica munus, cum ad vi-sendam nouam ædem (cuius fama quotidie quamplurimos exciebat) aduenisset; Contemplatus facelli, in quo ara & Christi seruatoris effigies ponenda erat formam, cum præter reliquæ maximè illa captus esset, petiit eius perficiendi exornandiq; sibi fieri facultatem. Cuius mox sumptu pauimentum, fenestræ, pictura perelegans & ductum in fornicis morem tectum perfecta sunt. Deus illi pro munere religionis lucem & pro templo cælum reddat. Præter eos, quos dixi, Ioanem ac Leonem Neophytos Doctores, ac Thomam hoc opus adiuuit quoq; egregiè senex ille nobilis, hoc anno baptizatus: adiuuere quoq; nostri Neophyti etiam tenues, qui collecta pecunia, inscio & inuito Patre calcem coemerunt, cū sumptu operam insuper suā, ut quisq; valebat, conferentes. Inter quos duo maximè excelluere; alter Philippus Sinicus Baccalaureus

N 4 & Pa-

& Patrum nostrorum qui Sinicas litteras ediscunt Magister, toto eo tempore in hanc rem unam intentus, omnia procurabat, coemebat, dirigebat tanta sedultate ac fide, quantam ab uno è Nostris fratribus sperare poteramus. Alteri Lucio nomen est, qui copiosus est in urbe vicina negotiator, fortuitò nostrorum opera Christo adiunctus, & raro semper virtutis specimine insignis. neque hic quam Pequini in nos effusior, quo cum se negotiorum causa contulisset, in Patris Matthæi Ricij mortem incidens, dici non potest quantum nostris ope, cōsilio, sumptuque subuenerit. Vbi ergo audisset Nanquini nostros ædem sacram moliri, relicta familia negotijsque omnibus ad Patrem iuuandum, quem solum esse intellexerat, venit, domi nostræ confedit, nulli labori ac sumptui parcens, ut in hanc rem aliquid conferre mereretur: & dum nobis omnia, sibi, quæ est eius modestia, nihil facere videbatur, ac fortasse, ne quod fecisset emineret, præcipuam suam munificentiam in fundamenta, qui locus est demissionis Christianæ, conicit, coemptis ijs saxis quibus reliqua moles inititur. In hunc ferè modum Dominus in æde sua erigenda ostendit quam verè dictum à Prophetæ, Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam.

Cum æde sacra consilium fuit, hanc Ecclesiam stabilire ac erigere: id ut fieret, opus omnino erat

no erat hoc ædificium publica Magistratum auctoritate assurgere, quod ad istam rationem ferè gestum est. In hac Sinensi Republica, priuatae omnes ædes certum quotannis Regi vectigal pendunt, nisi quod immunes iij omnes, qui iam in litteratorum gradus euecti, aliquæ non nulli, de republica bene meriti: ædes porro in aream templi coemptæ ut erant hominum plebeiorum, sic tributo huic erant obnoxiae. etsi, quod exiguum, nihil admodum nos augebat, opportuno tamen prætextu, dissimulata templi fabrica, ne repulsæ periculum adiremus, libellus conscriptus est, quo petebat Pater ut quoniam Deo cæli & terræ moderatori ædem extrueret, ea in area, in qua fuerant ædes priuatorum hominum, Regio tributo obnoxiae, iuberent Magistratus, eas à tributo esse immunes. oblatus libellus amico cuidam; cuius hoc erat munus, qui minimè grauare, plus etiam quam fuerat postulatum dedit. nam publico diplomate sanxie in hunc modum: postulauit N. ædes quasdam regio tributo liberari, cum deceat nos, qui rem gerimus publicam, aduenas potissimum è remotis partibus omni officio fouere, & quoniam ædes cæli Domino ac summo rerum omnium Gubernatori exstruitur, mandamus ædes quas coemit omnes, posthac in perpetuum à vectigli esse immunes. Hoc tam amplum atque insigne diploma, quo se dæmon facile prodi sentiebat,

N s non

non tulit vicinorum quorundam inuidentia, in nostram perniciem surgentisque templi non-nihil molientes; ad hæc inferiores nonnulli Magistratus, ad quos pertinebat id exequi renitebantur. Verum hoc ipsum quod eneruando diplomati parabatur, valuit ad ipsum confirmandum & aliud longe amplius impetrandum.

Gerit in hac regia iam annos aliquot primum ferè Reipublicæ munus vir, magna apud omnes integritatis & prudentiæ opinione, vnde & vulgo sanctus appellatur. Ad eum recurrere Pater omnino statuit, expositurus ei, se tale diploma à tali Magistratu impetrasse, nonnullos autem inferiores in eo exequendo difficiles se præbere, rogare se, uti suo quoque illud sigillo confirmet. Dictum factum, quin & ipse aliud proprium diploma addidit, in eandem sententiam, quo vetabat ut nemo in hoc suo mandato exequendo quicquam tergiuersaretur aut prætexeret: beneficio Pater gratias agens obtulit perelegantem D. virginis icunculam Europæ opere, quod ille suspexit ac libens accepit; post ad res nostras digressus, diu ac multa sciscitatus mirè omnia comprobauit, laudatoque summa pere nostro instituto, legis diuinæ promulgandæ continentiaque seruandæ, coram multis, tantas in nostros congesit laudes, ut non sine rubore possent audiri. Hoc tam honorificum Diplomia æmulorum in perpetuum ora obturauit, &

uit, & inferiorum Magistratum, qui fortasse in largitionem inhiabant, spem extinxit. Duplici confirmatum iam auctoritate templum accessione tertiae etiam assurgebat. Quod enim pro aedium foribus spatium Sinæ, quantum lapis adiici potest, ferè producant, si quid inde adimunt proprio usui, annua pensione redimunt: simile vestigia vni ex coemptis à nobis domui adhæserat, cuius imunitatem, ex alio tribunal petere oportebat. Illud quoq; cum Pater ab eo qui huic rei præerat postulasset publicis litteris impetravit, quibus dicebatur, quoniam ab alio tribunal iam area aedis cæli Domino extruendæ, tributum onere exoluta esset, decere quoque vt ijsdem ex causis tribunal quoque suum hoc tantulum vicis spatiū libens donaret. Sed neq; hic finis aliud quoq; perfecto iam opere confirmationis genus impetratum, quod quia est eiusdem argumenti hic adscribam.

Qua ratione in Europa Principes familiarū suarū appensis insignibus, amicorū villas, aedes, nemoraq; à militari tueruntur insolentia: ea quoq; Sinæ ab amicis optimatibus inscriptiones quasdam obtinent, quibus se à maleuolorū incurribus defendūt, quod duplice inscriptione nobis vltro præsttit noster Neophytus D. Thomas: nam perfecto iam tēplo misit ad nos magno vt fieri solet apparatu, inscriptiones duas, altera aedi, alteram aedibus præfigendam; Vtraq; hoc inscriptio erat

erat tabula concinnè depicta, exsculptisque aliquot Sinicis characteribus, scriptoris nobili manu: Ædis quidem erat in hunc modum: *Aula Diuino seruitio deputata. Ædium; Magni occidentis litteratorum domus.* Vtraque supra suum quæque limen appensa in ingredi- entium oculos incurrens, suam cuique appella- tionem legendam præbet: Et quidem hic domi nostræ appensus est titulus, eo consilio, ut quoniam nostra nonnulla ministeria videntur cum profanorum cænobitarum Sinensium ritibus conuenire, & nonnulli eæ similitudine decepti, nos ex eorum esse genere arbitrentur, quod non omnino euitare necesse est, si quidem volumus eum rei Christianæ prouentum quem sper- mus: Cum itaque litterati (quæ Sinarum secta est, & nihil habet propè à lumine naturæ alienū) videant nos quoque litteratos esse ac dici, facile nobiscum illecti ipsa instituti nostri societate conueniunt. Hoc ferè modo noster Thomas præter pecuniaria subsidia, quæ ipse quoq; con- tulit, ædem nostram sacram ac priuatas coho- nestauit, præterquam quod frequens opus in- teruisebat, artificesque hortabatur, ut hoc opus quod erat publicum, accuratè celeriterque per- ficerent. Contra his roboretam præsidijs ædem, nemo hactenus ausus est mussitare, nec im- posterum uti speramus audebit, nam ipsa in dies, ab ipsa velut ætate, plus accipit firmitatis.

Non

Non defuit tamen sibi Dæmon ac multa turbasset, si par maleuolentiae facultas fuisset. Sanè per vicinas domos cursitans omnia metu machinationibusque & minis complebat, cum enim vicini nostri aliquot, ferè sæx vulgi, non ferrent tam altè molem consurgere, arbitrati, ut est superstitionis hominum genus, bonam fortunam, quæ cælo labitur, tecto ædis altioris primùm illapsam sibi eripi, nihil non tentarunt, ut vel dirui molem, vel vicinis ædibus æquari facerent. verùm cum se iam publicis maximorum Magistratum litteris viderent prohiberi, inuidiam qua pæne rumpebantur, continuerrunt, nihil audentes, nihil molientes, nisi quod euocatum coniectorem iusserunt, videret etiam atque etiam ecqua perniciēs bonæ suæ fortunæ ab hac tam inusitata ædificij mole immineret, verùm neque Dæmoni suæ artes profuerunt, nam qui per Balaam populo suo bene ominatus est, idem vano coniectori mentiri solito, quām nesciebat, veritatem inspirauit. Nihil scilicet à cæli Domino à quo bona omnia; mali illi⁹ impendere, quo velut oraculo permoti, sua consilia molitionesq; damnauiere: facetum est quod ex ijs vni contigit, pridie fortè collocatam in summo tecti culmine lapideam crucem nondū viderat, die in sequenti vbi illuxit, aperta fenestra fortè suspiciens, vidi crucem, ac subito, tanquam si monstrum aliquod vidisset, fenestram obtura-

obturauit mirè sollicitus de tam sinistro primis illis horis prodigo, quare ad alium vicinum Neophytum pergens, questus est admodum serio, nondum contentos Parres fortunam sibi vicinore cælis ædificio præripuisse, sed illam ipsam quoque suam, quæ sibi relicta fuerat venalem exponere. Crux enim Sinis venalis est indicium: doctus tamen hoc signum Christianis esse sacrum, vimque habere contra Dæmones & omnia mala propulsanda certissimam; resumptis animis depositum metum, & cum fenestra rediit in gratiam, tam inde modò bonam fortunā experens, quam prius malam metuerat,

Omissis maleuolis ad beneuolos, & relictis tristibus ad lætiora transeamus. Dici vix potest quantam Neophyti è tam felici rerum successu capiant voluptatem, quam in omni sermone ferentes, solis verbis non contenti, fecerunt in scio Patre velut publicam suæ fidei professionem, nisi fortè potius placeat primam in Christi servatoris ædem, solemnem supplicantium pomparam appellare. Solent Sinæ cum ædificij tecto culmen imponunt, multa edere lætitiae signa, multa ritu superstitioso, inaugurandæ domus causâ, sacra facere, rati domus fortunam hinc pendere. Ad culmen ferè extructio deuenerat; intelligebantq; Neophyti Patrem consultò hoc ritu abstinere, & tamè videbatur è suo more res frigida, in re tam læta nihil alacritatis præ se ferre, quid

re. quid igitur? comunicato inter se consilio, quæ licita erant, ab illicitis feligentes, primum varia quæ Deo offerrent munera coemerunt, deinde ubi aduenit dies, quo culmen imponebatur, omnes in eundem locum conuenientes, singula in singulos munera partiti, cū instrumentis musicis, quæ à Neophyto bellici senatus, comodatō sumperant; per medium urbem clarissima luce in oculis omnium per nobiliores quosq; vicos in ædem nonam deuenere, ibi adorato Deo sua munera obtulere magno apparatu, lætitia maiore, maxima omnium Ethnicorum qui frequenter aderant comprobatione.

Hæc in culmine communis gratulatio, maior etiam aliquanto cum iam perfecto opere collata est Christi seruatoris effigies, adorariq; capite eo in loco, quem ipse sibi tam insignibus suæ prouidentia signis præpararat. Incidit hæc noui templi dedicatio in Natalem Domini, quam sacratissimam noctem, Neophyti magno numero in ædem nouam collecti, totam in precibus, pijs cohortationibus, collocutionibus, peccatorum expiatione transegerunt. Nonnulli etiam, qui visi sunt maximè idonei ad sacram synaxim, tū primum admissi sunt: aderant tū fortè duo Patres, qui è Chequiana prouincia, huc ad tēpus reuersi, confederant. Hæc trium sacerdotū præsentia auxit celebritatem, qua totū eum diem læti transientes, gratulabantur, videre se aliquando dicem illum, quo publicam ædem Dei optimi Maxmij

Maximi inter Sinas aspicerent, quo Sinicum ca-
lum diu noctuque salutiferæ crucis signum illu-
straret; hæc enim prima crux est, quæ domesti-
cos parietes egressa Nanquini publicum aspe-
xit. In cuius tam insignis beneficij memoriam
exsculpta est nostris Sinicisque litteris & parieti
immissa sequens inscriptio: NANQVINI ANTI-
QUÆ REGVM SINARVM CVRIÆ, SOCIETAS IESV
PRIMO TEMPLVM DEO OPTIMO MAXIMO,
PVBLICE POSVIT DICAVITQVE; ANNO SALVTIS
M. D C X I. MENSE MAIO, DIE TERTIA.

Supersedeo Europæis oculis templi Sinici
fabricam subijcere, in magnificis sunt illi delas-
fati ædificijs, ad quorum amplitudinem, pere-
grinum hîc solum nihil struit; quanquam pra-
suis Sinæ nostram struendi rationem admiren-
tur. Nos interim in paruis nos iactamus, sed ta-
men ita, ut magis nos delectet Religionis Chri-
stianæ exædificatio, ad Europæorum, si singulos
spectes, altitudinem & pulchritudinem pertin-
gens, similior futura cùm auctiori incremento,
numero se roborauerit. Quod ex huius anni læ-
titia, quam in res, ex tanto locorum interuallo
partimur, aliquando futurum auguramur. Ve-
rum læta sit hæc istius anni clausula, & Hance-
anam expeditionem, cuius hîc initia ponit pos-
sent, suo & loco & tempori transcribamus.

Missio

Missio Hauceana.

Prisquam ad reliquarum sedium res gestas
pertranseam, nulli videor facturus iniuriam
si Missionem in Chequianæ Prouinciæ Metro-
polim Hanceanam attigero, vel dignitatis vel
vicinitatis iure, vel denique quod è Nanquinens-
i residentia profecta, nonnihil ad eam videtur
pertinere. Eam Missionem appello, nam licet
sedem ibi figere cogitemus, nondum tamen in
perpetui domicilij formam est redacta.

Chequiana Prouincia inter ceteras decem
& quinque, solis duabus Regijs, Pequinensi &
Nanquinensi cedit, inter reliquas prima est dig-
nitate: neque enim cum Sinici Imperij sede e-
repta, qua olim fuit insignis, cætera etiam o-
mnia Prouinciarum ornamenta, quibus hodie-
que prima censetur, ablata sunt. Ab ortu allui-
tur mari qua angustissimus est in aliquas Japo-
niæ insulas tractus, quem fauentibus ventis ho-
tarum quatuor & viginti cursu confici posse
aiunt: ab occasu limites habet cum Nanqui-
nensi & Kiamfinensi Prouincijs, communes; à
meridie Fuquiana, ab Aquilone Xantonensi
terminatur: Numerat duodecim insigniores
Ciuitates, quæ sunt minorum aliarum trium &
sexaginta urbium capita, ad hæc innumera op-
pida, castella, pagos passim incolit. Ager totius

O regni

regni feracissimus, fluuijs quoque innumeri-
peramænus, quorum plerosque ars naturam
imitata, qua visum est opportunum deriuavit,
sed ita ut nihilo secius, quam si natura viam
peruisset, etiam fortasse comodius, nauigentur.
vix ipsi nunc sibi persuadent oculi, hominum
vires tot operibus suffecisse. Hi fluuij ut com-
meantibus peruij fierent innumerabilium pro-
pè pótium necessitatem inuexerunt, qui maxi-
morum saxorum molibus, in varios arcus assur-
gentes, Europæo opere, dubium propè faciunt
utri ab vtris didicerint, nisi quod eadem apud
omnes natura, similitudinem artis vbiique pe-
perit: Agri fertilitas præter vbiique communia
moreta, bombycibusq; alendis tot educit, vi-
hinc byssus propè omnis non Sinicos solum si-
nes peruagetur, sed Patriam egressa Iaponiam
Indiamque replete, vniuersam: E pretio ipso
copiam colligere licebit. Vilius hic byssus decem
vestias, quam panno isthic è nostris vnum. Ta-
ceo regia tributa quod breui oratione complecti
nequeam, partim quoque quod mei institutum
hoc loco non sit, alia cogitantis.

In hanc Prouinciam iam olim nostri po-
dem intulerant, qua ex causa quoque euenter
narrat fusius Pater Mattheus Ricius, in ea hi-
storia quam de vniuersa re Christiana ab ini-
cio ad eum ipsum annum sui obitus concin-
nauit,

nauit, quæ historia quanquam hoc eodem anno in Europam enauiger, rem tamen gestam breuiter attingam, ne Chequianæ expeditioni quæ hoc anno tanto cum fructu retentata est, sua primordia desiderentur. quæ deinde annuis aucta^o ut speramus incrementis, spem seminis in messe superabunt. In primis huius Ecclesiæ incunabulis, cum iam nostrorum numerus ad quatuor excreuisset, omnino tentabant aliam sedem figere, præter eam, in qua tum considebant. Volentibus Deus hanc occasionem expediuuit. Nam vrbis huius Gubernator cum in aulam pergeret, vnum è Patribus quem secum in Patriam, erat enim Chequianus, ac deinde in aulam duceret, postulauit; Delectus est Pater Michael Rogerius, qui primus è societate nostra in Sinarum fines penetravit, cum socio Patre Anthonio Almeida recens in hanc vineam tum ingresso. Vrbis Gubernator nostros in Patriam secum adductos, in aulam tamen deducere reformidauit; Prouinciæ Metropoli Gubernatoris patria dignitate inferior erat, Xaó Hiñ nomine, prope simili cum Cantonensis proregis sede, vbi hactenus Patres resederant Xaó kem, sed apud Sinas, parua sæpere res vocabula distinguit, quod nō rato amphibologiam parit in expertis. Nullo hic fructu propè, mēses aliquot transacti,

O 2 obli-

ob linguae inscitiam & interpretis inopiam, dif-
fugientibus item Gubernatoris parentibus, con-
cursu ad externos facto territi. Gubernator igi-
tur reuertens, eos tristes & inuitos in Cantoni-
ensem remisit prouinciam. Sic se habuit primus
nostrorum in hanc prouinciam ingressus, &
prima excursio, nunc ad huius anni res gestas o-
rationem conuertamus.

Prius tamen quam ingressum Nostrorum
in amplissimum illud emporium aggrediar,
pauca mihi è multis, quæ dici poterat, seligenda
duxi; neque enim est hoc alienum ab instituto,
ut sciatur quanti fuerit in tam insignem agrum
Euangelij fluenta deriuare. Chequianæ Prouin-
ciæ Metropolis Ham ceu Sinis appellatur, abest
Nanquino ad Euronotum nouem ferè dierum
itinere, habet polum supra Orizontem eleuatū
triginta plus minus gradibus, abestque non
toto biduo ab eo quod dixi freto. Hæc ciuitas
primum toto imperio Sinico locum tenet, nam
etsi murorum circuitu angustior sit fortasse ali-
quanto vrbe Nanquinensi, habitatur tamen o-
mnino frequentius, cum nullus sit vrbe tota lo-
cus inanis, horti nulli, ædificijs omnia occu-
pantibus, quæ quidem ferè omnia supra vnam
contignationem assurgunt, quod alijs Sinicis in
vrbibus non est ita vicitatum. Incolarum nume-
rus Regiusque ex tributo prouentus ita incredi-
bilis, ut eum referre ausi minimè fuerint, qui eo
se con-

se contulerunt, licet à grauissimis testibus acceptum, quod supra fidem videretur; neque nos in nostris annalibus, nonnisi planè explorata inseremus. Accuratam illius descriptionem instituere, iusti voluminis esset, hoc tamen initio paucula cupido lectori prælibabo. nihil procul-dubio admirabilius est ipso vico vrbis primario, qui in dimidiatum propè diem excurrens, non sine stupore spectari potest: solent Sinæ permultis in vrbibus arcus triumphales quos vocamus extruere, beneficis Magistratibus monumentum, vel suarum vrbium ornamentum: Hi superbis saxorum molibus assurgentis vario opere cum splendore eius generis & elegantia Europæa contendant. Præter alios permultos tota vrbis sparsos numerat hic vnum, quem dixi, vicus, minimum trecentos, eosque tam insigni cælatos opere, nihil vt addi posse videatur: Ec sanè si magnificis his molibus, quæ ad latus sita sunt ædificia, splendore sui responderent, nihil haberet vt arbitror simile orbis vniuersus. Sinæ, qui vtile plerumque præponunt honesto, omnia mercium tabernulis opplent, domorum magnificentiam in vicorum interiora referunt, quam tamen Europæa palatia longo post se relinquent interuallo.

Aliud quoque est memoratu dignum. La-
eus est suburbanus, cui metiendo vix intuenti-
um oculi sufficiunt, is in vallem amænissimis

O 3 vndique

vndique collibus cinctam defluens dubios in se oculos rapit, quid primum, quid ultimum admirantur, hanc porro ipsam naturae eleganti am ars suis etiam auxit ornamentis; nam ripas omnes exstructis villis, consitis hortis, atque nemoribus, vestiens, illam ipsam amoenitatem seipsa fecit amoeniorem; ad haec elegantissimus opplet omnia nauigis, quae omnem conuiuorum, spectaculorum, ludorum secum vehunt apparatum. Hic haec cæca gentilitas, dicit in bonis dies suos, nihil verita, neque gnara, se in puncto ad inferos descensuram. Sane nihil minor Sinicum diuerbium quod ad hunc locum explicandum valet: thien xam thien tham, ti xam su Ham. ac si dicas: quod in cælo est cæli aula; hoc in terra sunt, Sū Ceu & ham ceu nobilissimæ ciuitates: & sane si terræ nomine suum imperium ut fere suis in libris, vel superbia vel ignoratione, solent appellare, nihil mihi videntur augere.

Habet etiam collem vrbe media per amœnum in eo turris est non inelegans, è qua nouo modo horarum spatia metiuntur. Artificiū est Clepsidræ veterum simile, nam è vasis ingentibus ex uno in aliud aqua guttatum fluens excipitur, infimo vase permagno, in cuius medio est erecta ad perpendiculum regula quædam, suis horarū interuallis distincta, quæ interualla cum defluens aqua vel effluens ascensu attingit, aut descensu

relin-

relinquit, diem in suas diuidit portiones, nam horæ Sinicæ duas explent Europæas, quanquam illa eadem spatia, in quaternas diuisa partes nostras horas vel integras, vel dimidiatas ostendunt: sed quoniam hæc temporis muta distributio nihil habet usus publici; ut ad omnes transeat per certos homines ad singulas portiones dimidiata quaq; hora è turris fenestræ inscriptiones quasdam expromunt, cubitalibus litteris expressas, quibus machinæ suæ cursum cum sole conspiciunt euulgent. Hoc artificium huic urbi peculiare, Sinæ ab indigentia nostræ artis mutuatis sunt. Non temerè opinantur Patres publica auctoritate sedem hic & templo & domui imperatum iri, horologio aliquo iusta magnitudinis ex Europa aduecto, & huius vicem collocato, cum Sinarum approbatione & rerum eiusmodi admiratione: ex hoc colle in totam ciuitatem quod mireris, prospectus est. vicis omnibus, cōsita ad umbram arbores, horti per amæni, etiam ubi nullus est, speciem exhibent; riuulis, stagnis, lacubus, fluminibus, vel urbanis, vel suburbanis scatet, ut nihil ultra delineare Platonicus aliquis idæarum effector queat.

Idolorum fana nihil attingo, tot enim sunt ac talia, quot & qualia ab opulentissima ciuitate maximeque gentilibus ritibus addicta, licet expectare; & hanc quidem in idola propensione

O 4 toto

toto Imperio maximam, non solum nihil ob-
stare rei Christianæ, sed etiam prodesse, non pa-
rum, vsu magistro didicimus: quo enim magis
hic profanus cultus friget, Atheismus, maius
malum, acrius viget, ibique maior salutis incu-
ria, maior vitæ melioris ignoratio, quod alte in
Sinica, maximè magnatum, ingenia penetrauit;
contrà vero cum sanctissimæ legis nostræ tanta
sit cum ratione consensio, & gentilicarum fa-
bularum tanta sit inanitas, ingenia Sinica sanè
perspicacia & veritatis amica (quæ ideo in A-
theismum degenerarūt, quod nihil solidi habe-
ant in quo conquiescant) si dictis aures, auribus
animum adiecerint, facile rationi, facile cedunt
veritati. Hoc quam verum sit ex hac ipsa nar-
tione constabit, nam paucis hic mensibus plures
Christo adiuncti sunt iungenturque, quàm alijs
in vrbibus post annos aliquot perfectum sit. ad
hæc etiam iuuat innata genti facilitas, vulgo ce-
lebris, & ingeniorum in paucis bonitas, qua fre-
ti his temporibus, primas è reliquis ferunt, in
suis illis ad Doctoratum examinibus: ad quæ
dum totius regni selectiora ingenia conueni-
unt, plures ex hac Prouincia, & potissimum ex
vrbe hac, quàm ex alia qualibet, gradum sorti-
untur. vnde omnium est constans opinio litt-
rarum florem apud Chequianos hodie enite-
scere maximè. Sed de his satis, nunc tempus est
ut quæ nostri sunt instituti propria, persequa-
mur.

Trian.

Triennium est & amplius ex quo nostri in
hoc nobilissimum emporium à grauissimis
Magistratibus inuitati, iam ibi sedem fixissent, si
licuisset omnino per operariorum paucitatem.
Nanquini demum hoc anno res hac occasione
perfecta est. Cum Pater Nicolaus Longobar-
dus visitationem, ut dixi, instituens, ibi ageret,
inuenit Leonem nostrum, qui tum ibi munus
gerebat publicum, atq; præter multa in hanc do-
mum beneficia, serio vrgebat ipse quoque ut in
patriam, est enim ciuis Hancianus, vnuis aliquis
rei Christianæ causa mitteretur, quam expedi-
tionem iam ille diu cum Nanquinensis domus
superiore designarat, sed ante non impetravit
quam Parentis obitu domum reuocatus trien-
nium in luctu degere cogebatur; visum est enim
Patribus, rem tanti viri auctoritate fultam mi-
nimè differendam, maximè cum ille domum,
supellecstilem sumptumque omnem liberaliter
offerret. Parentis morbum vbi audiuit Leo fili-
us, nihil prius habuit, quām æternam illius sa-
lutem quam celerrimè, in tutissimo baptismi
portu collocare; sed obtineri non potuit, com-
mune vel filij vel nostrorum votum: Nam Pa-
ter qui eo proficiscebatur, mortis acceleratæ
nuncium tristem pro Nanquinensibus muris
acepit, solatio tamen fuit audisse nos postea
senem Catechumenum vitæ veteris maculas,
baptisino quem habebat in votis, vti speramus,

O s eluisse

eluisse, salutarisque fontis beneficio minimè caruisse. Nam cum lethali morbo decubentia ad essent nepotes duo filij Leonis, & alter eius propinquus, iam olim cum Leone Pequini baptizati, non defuerunt officio suo; sæpe querentem senem quod sine baptismō moreretur, docentes, Deum eo in articulo, bonæ voluntati non deesse. In spem erectus senex quærit, possit ne esse Christianus tot onustus criminum pondere? cumque annuissent, eum pro tempore & captu suo docuerant. Ergo iam moribundus senex omnino sibi persualit, esse se Christi è grege idque inuisentibus omnibus prædicans, denique expirauit, magna spe nobis relictā, à Deo intus suppleta, quæ foris defuere. Et quanquam non ignorabant Neophyti singulis concessum, desideranti in hoc articulo baptismum conferre; tamen ex ignorantia formæ, quæ latino idiomate Sinicis characteribus, ut initio dixi, erat expressa, id perficere magno suo mærore minimè potuerunt. Hanc Parenti spem salutis datam ubi audiuit Leo filius, gaudio exultauit, nondum enim alium præter fluminis, ut Theologi vocant, baptismum audierat.

Mortuo Parente omnem Leo mouit lapidem ut missionem ad suos imperraret: eumque viderent Patres, eius trienni præsentiam, ei sedi firmandæ futuram, amplius tergiuersantur, et quod in secessu eius, dum

dum non censuerunt. Per eos dies Nanquinum P. Lazarus Cataneus ab superiore euocatus est Xam haio, quo in oppido iam biennum & amplius rem Christianam curabat, à Paulo nostro paterni funeris tempore inuitatus, ad vniuersam familiam Christo adiungendam; quod cum facit, alij quoque complures Christo nomen dabant, vnde qui mensium duntaxat aliquot excursionem cogitauerat, propè sedem fixerat: Oppidum etsi per magnum est, tamen in tanta nostrorum paucitate, non videbatur aliarum Nobilissimarum ciuitatum, quæ iam diu nostras expetunt inuidiam posse sustinere, ade quod ex Hanceana sede, quæ triduo vix rotto abest, noua hæc soboles Christi curari posset. delectus igitur est, in nobilissimam expeditionem P. Lazarus Cataneus, eique socius datus Pater Nicolaus Trigautius qui hoc ipso anno recens sociorum numerum auxerat; His quoq; duobus vnuis è fratribus, Missionis antiquissimus accessit. Leo voti iam compos, Patres post aliquot dies comparatis rebus subsecuturos, ad suos præcessit.

Nanquino in Hancianam urbem nauigatur initio, magno illo flumine, quod supra dixi, maris filium nuncupari; Inde in distractos arte fluios iter instituitur tam frequentibus itinere toto vrbibus, oppidis, pagis, facile ut iudicari possint, nihil esse toto regno populosius; quæ

Messis

Messis, Deus bone, cum omnis maturuerit, quantopere Christi horrea stipabit! Medio itinere vbi Nanquinensis Prouinciae limites cum Chequianis communes sunt, ciuitas est illa Suceu nomine, ea, quam Sinicum adagium, æquè cum Hanceano Emporio, terreni Paradisi, nomine nuncupat. Intra continentem sita, maris tamen speciem refert, tot enim fluuijs, lacubus, riuis, stagnisque distincta, ut altera Veneria, sed in mari potabilis aquæ, fælicius constiterit. Portus frequentia & nauigiorum omnis generis, oculorum propè dubiam fidem facit. Dicas totius regni nauigia ad frequentes aliquas huc nundinas commigrasse; veruntamen ita perpetua est, ut in quotidiano accessu discessuque credas nauigia nunquam inde dimoueri: sanè quod Lusitani dicere solent, visa solius portus Cantoniensis frequentia; tot scilicet in hoc vno regno nauigia quot in reliquo terrarum orbe posse numerari; non nimis hyperbolice dictum videtur ijs qui reliqua emporia conspexerunt, si quidem de fluminum nauigatione sit sermo: sed quis finis, si omnia persequar?

Huius expeditionis primitiæ sunt, in itinere Christo adiunctus Nauta, qui Patres vehebat, senex ille iam cuique inualitudo & morbus, senectutis comes vicinam mortem minabantur, baptizatus est domi suæ cum vxore itidem vetula, quod ex itinere pagus occurrebat. & sanè res

res erat solatij cælestis plena, sub meridiem eò appulicantibus, ac in terram exscendentibus Patribus, baptismi causâ, tam subito famam didicimus, ut ante noctis tenebras complures ad quærendum audiendumque aduenerint, si morram ibi fecissent, Christo quamplurimos adiunxissent, sed hoc coniugum pare contenti, quam modò excolere non possent, plantationem omitterunt. In his eò erat minus periculi, quò minus vitæ. porro illi Patrum iam vicem, quæ dicerant, è Neophytis facti præcones edocebant, scilicet signum crucis efformare, Deum vnum colere, cuius effigiem, in idolorum flammis abolitorum locum, Patres subrogauerant.

His primitijs læti, tandem aliquando peræcta nauigatione Hanceanum portum tenuerunt, cuius est ea commercij frequentia, ut præ illa, infrequens omnis antehac alibi visa frequentia habeatur. exscendit primus frater noster Patrum comes, Leonem de Patrum aduentu facturus certiorem, & magis oculis ipsis exploraturus, an domus illa, quam parauerat Leo, vñibus ac ministerijs nostris, esset accommodata. Si enim nihil dum per funeris occupationes Patribus excipiendis parauisset, ituri erant interim in suam domum Xam-haianam. iuit ac rediit, nuncians ædes illi esse suis contiguas, vrbe media amplas illas, nec vñibus nostris incommodas, subsequitur mox qui Patres in Portu exciperet, quod

quod ipse, per funeris leges, domo ijs diebus e-
gredi non poterat. In vrbem minore nauigio
inuestis, cum exscenderent, res accidit sanè me-
morabilis, qua Deus colonos suos beno omne
compleuit, primus enim cum quo sermonem
contulerunt, fuit iuuenis quidam, quem eo Di-
uina bonitas, nō casus, adduxerat, qui ex insolito
Patrum vultu, quod erat, coniectans, accessit, af-
serens se iam Doctrinæ Christianæ capita me-
moriæ commendasse, inanum Deorum simulacra
flammis absumpisse, paratumq; esse ad reliqua
omnia, quæ à Christi cultoribus exiguntur. hic
à Leonis propinquo, qui eius parenti, dum ani-
mam ageret adfuerat, Christo iam præparatus,
deinde inter primos baptizatus, Neophytorum
numerum propè inchoauit.

In Leonis nostri ædes deducti funebres pri-
mùm de more ritus, expleuerunt, triduo ferè
quieti & hospitijs ritibus dato, priusquam ad-
uentus sui fama multos euocarent, visum est P.
Cataneo Xamhianæ domus supellectilem, in
nouam sedem transferendam. eo igitur se con-
tulit reque Christiana composita, Neophyto
solatus partim maioris obsequij Diuini nomi-
ne partim annua visitatione promissa magnum
sui desiderium reliquit, res Christiana in hunc
est instituta modum: ipsa domus, quæ erat Pauli
nostrri, suum usum, aram effigiemq; seruatoris,
cum omni necessario apparatu retinebat, in eum
locum,

locum, certis diebus orationis causâ conuenire iubebantur, relicto qui hæc curaret, administristro. Incredibili utrimque doloris sensu digressus, ad socios in Hanceanam sedem est reuersus, dimisso eo fratre, quem hactenus habuerat, in domicilium Nanquinense. Ex itinere inuisit quoque Doctorem Ioannem illum insignem Neophy- tum, qui anno superiore cum grauissimum, qualis apud nos est cancellarij, gereret Magistratū in Repub. Nanquinensi in Christi gregem cooptatus fuit. Exceptus est ab eo Pater per humanè mireque vicissim à Patre in officio est confirmatus, nec officijs domesticis contentus, cum Pater iam abire pararet ad nauigium venit officij causa, mirantibus cunctis, quis tandem esset ille quem vir tota vrbe grauissimus tantopere cole- ret. Hæc quoque ciuitas, Patrium Ioannis nostri solum, vna est è reliquis quæ toto imperio no- minantur, celebris commercio, multitudine, o- pibus: Etiam hoc loci, nisi operariorum penuria reisque familiaris prohiberemur, sedem si- gere liceret, magno rei Christianæ fructu; & sanè res est multa comploratione digna, tot præclaras expeditiones necessario deseriri, tantam v- biq; messem siluescore, ex vna illa pæne dicam cauſa, quod nondū satis in Europa sciatur quo res Christiana sit in his regionibus loco; quod si plane intelligeretur, iam dudum nisi fallor subsidia necessaria pararentur.

Sed

Sed ad rem redeo: absente Patre, socius qui Hanceani remanserat, occultus, uti maximè voluit esse, ita minimè potuit, multi hospitis familiares, ad eum visendum veniebant, quos interpretante fratre Nostro, ipse adhuc idiomatis imperitus, excipiebat: sed potissimum quotidianè instituebantur cum Leone confabulationes, cuius est rerum nostrarum cognoscendarum auiditas incredibilis, earumque cognitarum longe maior admiratio; sæpe dicere assolet, nostris necessario Sinas videri, quod Sinis Tartari; id est barbari ac rudes; sibi verò videri Sinas nostris collatos, esse velut pueros, qui totam ætatem in characteribus effingendis & grammatica vel summum eloquentia terunt, Europæos in profundissimis scientijs occupari. Sanè ingenui sunt Sinæ, quos sola meliorum ignoratio superbos facit, acceperat Nanquini à Patre dono, exiguum, sed elegans, horas rotis ac ponderibus metiens instrumentum, illius fabricam attentissimè intuens, rotarumque inter se certis spatijs voluentium Symmetriam, libello elegantissimè edito, ut assolet, hoc artificium euulgauit.

Interim reuertit Cataneus, sed priusquam aggrediar ea quæ à Patribus ibi Deo auspice gesta sunt, omnino duo non possum omittere, quæ ante eorum aduentum contigerunt, ex his enim videre licet quam albæ iam sint istæ regiones ad messem.

Parens

Parens ille Leonis nostri, cum exspiraret, habuit hortatorem præter duos Nepotes, propinquum vnum ut dixi, cuius Parens Catechumenus quoque obiit. Is auditio ex Patribus de baptismo in voto, narravit quoque rem admirabilem, quæ suo parenti contigisset. Cum enim agnita iam fidei nostræ, cuius mysterijs Pequin fuerat imbutus, veritate, in patriam rediit, cæpit eam quibus potuit persuadere; ac primum parentem adduxit ut idolis igni traditis, fidei nostræ capita memoriarum commendaret, Deumque vnum coleret, præstitum hoc à parente, amplius biennio ante Patrum aduentum, & potissimum rosarij capiebatur quotidiana recitatione: cum porro die quadam sese negotiorum causa, in vicinam urbem contulisset, in prædones incidit, qui eodem vecti nauigio, inque veterum fortunas intenti, hunc senem nummatum esse rati exscendentem subsequuntur, comites itineris adiuncti; quærunt primum quis? vnde? quo? decurrebat tum fortè bonus senex calculos precatorios, ac sensit veluti diuinitus, hos esse latrones. Itaque statuit minime interrumpere orationem eo potissimum tempore, quo tantopere Diuinæ opis indigebat; silentium senis, ut erat, latrones sua consilia pafacta interpretantur, cum igitur aggressi, mortem nisi nummos proferat, minitantur, verum ille intrepidus, orare pergit, satis certus à cælo

P auxili.

auxilium sibi illius affuturum, cuius ipse recens
 fidem tanta erat voluntate complexus. nec de-
 fuit Catechumeno suo euocatum tanta cum
 fide subsidium. Nam cum ille vim latronum
 neque verbis neque vlla vi propulsaret, incer-
 tum qua ex causa, diuina proculdubio eos arcen-
 te manu, multi ab vno, armati ab inermi, pra-
 dones à nummato nulla facta iniuria recesser-
 runt. Tam præsens Dei auxilium ille in reliquam
 deinde vitam, beneficio suo gratus euulgabat;
 sed breue curriculum fuit, nam cum iam bien-
 nium magno Patrum desiderio, hac ratione
 trasegisset, demum obiit, sed ita ut spem certam
 fecerit baptismi voto vim suam minimè defu-
 isse: certior tamen fuit salus sororis eiusdem,
 quam iam fidei nostræ Mysterijs imbutam,
 subita ægritudo corripuit, ita ex inopinato, ut
 ad morientem Pater, qui iam aderat euocati mi-
 nimè potuerit. Interea frater, iam baptizandi
 formam edoctus, sororem salutari fonte expia-
 uit cæloque parenti comitem ut speramus im-
 misit; hic iuuenis, ut se dant principia, videtur
 palmam de reliquis in re Christiana iuuanda
 latus, nam & alios deinde multos in Christi
 gregē allexit, alterius Neophyti heroicum sub-
 neceto facinus, quod ille quoq; Patribus narravit.

Hanceanus hic ciuis, Pequini quoq; à nostris
 Sacris initiatuſ, cum in patriam redisset, facile
 stendit, quam altè in animum Diuini verbi semē
 recepſ.

recens
nec de-
a cum
onum
incer-
arcen-
, pra-
ecesse-
quam
gabat;
bien-
atione
ertam
defu-
dem,
ntam,
o, vt
timi-
zandi
xpia-
im-
letur
anda
risti
sub-
auit,
stris
leo-
emē
pis-

recepisset: cuius cùm filius in morbū incidisset, adduci omnino nō potuit, vt pro eius salute vota ritu nefario nuncuparet, vxor etiamnum suis erroribus irretita, filij saluti metuens, absente marito in vicinum idolorum fanū eum deferri iubet, ibi certis deprecationibus ac ritibus ab ijs qui vitæ mortisq; ius non habent filiolo, vitam postulat prorogari; domū redit Maritus, & rem nescio qua ratione adoratus, nō increpita solum uxore, satis vni Deo factum ratus, in fanū excurrit zeloq; quo correptus erat, idola corripit & ad terram allisa cominuit, vt pateret quam salutem sperare ab ijs deceret, qui se ab interitu vindicare non poterant; inde victor domum repetit, filiū saluū incolumēq; admirabiliter reperit; neq; enim poterat tanta fides suo fructu fraudari.

His ac similibus, è cælo subsidijs, viam Euangelio Dominus præparabat, quod quem cursum tenuerit postea quam illius præcones aduenere iam dicemus. Nondū Deo sacrosanctum Missæ sacrificium obtulerant Patres, quod omnis ornatus sacer è Xamhaiana domo aduehendus erat. Is vbi aduenit erecti domi ara priuata, sacro Archangeli Michaëlis die, octauo Idus Maij, quem huius expeditionis tutelarem asciscebant, Deo primum sacrificium obtulerunt: cui Leo cum filijs ac reliquis è familia Neophytis interfuit, eo peracto, Patres festa induiti veste qua grauiores hospites vel excipi vel visitari mos est, hospiti suo gratulatū iuerunt, ædes suas præ-

R 2 reliquie

reliquis Hanceanæ ciuitatis à Deo electas, vt in
 eo sibi tam angustum sacrificium offerretur, in-
 super monuerunt accitum à se in expeditionis
 huius tutelarem, qui Ecclesiæ toti præest tam
 militanti quam triumphanti, vt hanc nouellam
 plantationem peculiari fauore promouendam
 assumeret, quemadmodum in eum diem qui est
 toto orbe Christiano sacer, huius vt ita dicam
 Ecclesiæ, prima consecratio incidisset. Utque
 tam insigne beneficium aliquo, tanquam me-
 moriæ adminiculo, ac monimento testatum ha-
 beret, perelegantem ei cælestis militiæ princi-
 pis icunculam tradiderunt. Nec Leo sibi defuit,
 nam beneficium ac donum Deo, patribusque
 gratulatus, ipse quoque excogitauit, qua ratione
 tam illustri Dei beneficentia gratiam, non ha-
 beret solum, sed redderet. & sanè, vt est solers
 non aberrauit: nam intra dies paucos aliud quo-
 que solemne sacrificium sacrificio reddidit. Ea
 Dominica, quæ angustissimæ Trinitatis festum
 colit diem, Patres ad sacrificium quod Deo pa-
 rauerat, inuitauit; præfatus enim indignum sibi
 videri quibus in ædibus vni Deo talis victima
 litabatur, inanum Deorum simulacris immeri-
 tos honores exhiberi, ea omnia in exstructam
 lignorum struem, nec pauca nec vilia, coniici iu-
 bet, tota iuuante inspectanteque familia: ea si-
 mulacra suum hactenus domi tenuerant locū,
 quod Mater & vxor acceptam à maioribus fal-
 sitatem

sitatem nondum dimisissent; Ipse verò ex quo Christiana sacra suscepserat, hactenus domo abfuerat publicis muneribus, quæ nemo intra prouinciam suam gerit, impeditus. In eorum verò locum eius effigiem qui solus colendus est restituit, iussitque ab vniuersa familia illum vnum coli, erat illa non inelegans nec parua effigies, quam Nanquini à Patre dono accepserat, sed ipsem etiam pictoris artem Theca vel opere vel auro insigni cohonestauit: gratissimum fuit hoc Deo, Angelis hominibusque spectaculum, & sane sunt non malè quæsitæ per tot Maria delitiæ, nec enim Dominus indonatos eos dimitit, qui ereptos sibi honores omni ope restituent. Pyræ locus, qua ignibus damnati in suos ignes redierant Sycophantæ, erat area propter aulam, quæ aduentantes hospites accipit, ad quam cum eodem die grauissimi aliquot conuenissent, fauillam conspicati, quæsierunt è Leone, quid hoc sibi vellet incendium? quibus ille hodierna, inquit, die Christi seruatoris effigiem toti meæ familiæ adorandam exposui, & eos qui falsò à nobis pro dijs habentur, ignibus absumpsi, quæ res de rebus nostris sermonem aperuit omnibus rei nouitate defixis.

Nondum Patres domo egressi, ea se consul-to continebant, neque enim decet vili te pretio venalem Sinis exponere, si tua magnifici-
ties; tota vtique gentilitas Christianæ modestiæ

P 3 ignara,

ignara, nescio quam exigit Maiestatem. Adeo
ut magis fama domesticis clausos parietibus
breui tota vrbe circumduxerit, quam si prodi-
issent vltro spectandi; veruntamen, ut solet
de suo semper aliquid addere, sparsit ridicu-
lum de Patrum aduentu sermonem. persua-
dent sibi anilibus delusi fabulis Sinæ, Deos su-
os quos Foe vocant, nonnunquam prouincias
vrbesque lustrare, ut populi malis medeantur;
euulgitum est igitur in Ciuitatem aduenisse
duos soe, humana specie viros, eos apud vnum
è Ciuitatis optimatibus diuersari. Ad Patres
delatus rumor, risum mouit, arbitrantes id a-
liquod infimæ plebeculæ aniculas fortè som-
niasse; sed sensim ea fama serpens, iam à vul-
go in ipsorum Magistratum tribunalia pene-
trarat, nam eo fere tempore, vnum è quatuor
Ciuitatis Gubernatoribus Doctor Sinicus, Pa-
trum hospiti Leoni, in hanc ferè sententiam
scripsit; audio domi tuæ Deos ipsos diuersari
hoc an ita sit, cupio scire, & num visitari, quoic
ritu possint. Schedulam ad Patres attulit Leo
noster, quibus ægrè fecit, inanem famam &
ridiculam opinionem, tantopere inualuisse.
Respondit Leo, venisse ad parentis sui funus
prosequendum Nanquino viros duos graues
ac litteratos è remotissimis regionibus adue-
nas; posse, si velit, eos visere, quo ritu viri gra-
ues ac litterati solent. Nec diu distulit, magno
enim

enim comitatu venit, cum alio quoque doctore, suo amico. Visitationis porro libellum, praeter morem eorum, qui Magistratus gerunt, ita inscripsit, qua ratione discipuli Magistros solent compellare; in congressu vidi res nostras, Christi seruatoris effigiem, ritu qui apud Sinas summus est adorauit, omnia demiratus, Patrem, deinde visitationis vicem rependentem excepit per humanè, & oblatum ab eo munusculum, ipse alio deinde maiore, magna pompa compensauit. hæc sub initia multum ad auctoritatem valent.

Sed non sicut sine fructu rumor, neque anima intra urbanitatis hæc officia se tenuere: primus qui Patrum manu salutari fonte elutus est, Parens erat cuiusdam Neophyti Pequinensis, tam diuturna à Deo vita donatus usque dum in morte renasci posset: successit ei Baccalaureus quidam senex, patruus nostri Leonis, quem is iuuensis de quo supra, eiusdem quoque nepos, iam ante promouerat, qui penitus Patrum colloquijs victus, manus dedidit. Inde aliquot è Leonis familia Christo nomen dedere: Hæc vulgaria, quod sequitur inusitatum est diuinæ prædestinationis exemplum.

Ibat forte frater Noster per urbem ad certa negotia puerο comite, quorum
P 4 neuter

neuter vicos viasque callebat, diu, ut in magnis
 Emporijs accidit, vagus oberrans. Verum si non
 errasset fecerat ille minus, fortè enim splendi-
 dum idolorum fanum ex itinere conspicatus
 visendi gratia introiuit; iacebatque sub obuia
 porticu mendicus, cuius egestate consumpti
 vultum prope dimidiatum cancer exederat: cō-
 miseratum spectaculo nostrum hæc cogitatio
 subit tentare ecquid animo prodesse posset,
 cuius corporea salus iam esset desperata: verū
 arbitratus hunc hominem hebetem atque ob-
 tutum, ut ferè soleret hoc hominum genus, nec
 facile tam breui temporis interuallo ea in ani-
 mum admissurum, quæ ad salutem necessariò
 requirūtur, abibat: interim, ubi acribus intus a-
 gitatus conscientiæ stimulis, redire coactus, ho-
 minem aggreditur, reperitque virum olim co-
 piosum, in has angustias vi paupertatis morbi-
 que deuenisse; tum sermonem de altera vita in-
 stituit, de Deo deque ijs omnibus quæ proponi
 Christi tyronibus solent ac debent. Erat ho-
 mo acri ingenio facileque veritatem exceptit,
 mirumque desiderium legis tam sanctæ susci-
 piendæ præ se tulit. Omissis ergo alijs frater
 noster negotijs, quorum caussa exierat, totus in
 eo instruendo fuit, quem sic institutū, ut tem-
 pus ferebat, ne in mora periculum esset, magno
 vtrimeque gaudio baptizauit; porro pecuniola
 donatum deseruit, quam cum ingenuus mendi-
 cus ac-

cus acciperet, aiebat, itane verò nondum fuit sa-
tis, mihi per te viam ad beatitudinem cælumque
patuisse? etiamque auges beneficentiam? non ar-
bitrabar tales in hac orbis face viros reperiri.
Eodem post dies aliquot reuersus, adhuc viuum
repertum, in susceptra religione confirmauit, &
cum viuere non posset, mori docuit. Tertio iam
eundem cum requirit, elatum reperit, cuius ut
credere par est animus ad meliorem vitam eu-
lauit; sane, si hic vñus ab ipsa Europa quærere-
tur quam bene esset omnis labor collocatus.

In hoc prospero rerum cursu, ædes quas Pa-
tres incolebant, cetera commodæ hoc vno in-
commodabant rei Christianæ quod in eas adi-
tus non pateret nisi per Leonis penetralia, ad
quæ vti facile admittere fuit hospitis familia-
res, ita aliis deplebe vix audebat ingredi, grauif-
simos Leonis Magistratus veritus: si celebrior
aliquis, nolebat is fortasse, prius Leoni visitati-
onis velut tributum pendere, quam Patres con-
ueniret. Et hic erat omnium vñus sermo: Itaq;
Patrum hospes, ædes suas suburbanas offerebat
sed eæ, super eius, quem dixi, lacus ripam, ludi-
bundorum importunitatibus expositæ erant,
procul ab vrbe tota, fere leuca. Alias habebat
duplo longius in amæno colle extra omne com-
merciū, nisi quod à latronibus aut Deorum
sacrificulis periculum timeri potuit: vicinum
enim erat fanum, peregrinorū concursu nobile

P S ad den-

ad densum nemus, cuius nemoris rupes eo
ipso in loco, quem illis natura dederat, in la-
pideos Deos arte exsculptæ, antiquam adue-
nis religionem mentiebantur. Verum enim
uero Deus qui hunc Patrum aduentum, alio
ijs inscijs dirigebat, ædes deesse, & hæc incom-
moda pati permittebat. Nam hoc ipso tem-
pore, grauissimum Neophytum, huius Eccle-
siæ alterum lumen futurum, dedit; quod in
hunc ferè modum contigit. Quo tempore
Patres in Leonis ædibus diuersabantur, id bi-
mestre fuit, nonnulli Ciuitatis primores, olim
summis in republica muneribus perfuncti, eos
adiere; eos inter fuit vnuis cognomento Yam,
post hac Michaëlis nomine, quod in sacro
fonte suscepit, appellandus. Hic Sinicus
Doctor, rara indole & nota ingenij bonitate
amplissimas diuerfis in locis gesserat dignita-
tes, ipsoque Leone maiores, nam litterato-
rum examinibus profuerat, & bis prouinciale
Iustrum visitator peregerat; modò domi age-
bat priuatus, quod vtrumque parentem an-
nis morbisque senilibus debilitatos, debitis
obsequijs foueret; quod nisi fecerint Sina
primates, æmolorum machinationibus, vitio
id eis sæpe verritur, & eos suis muneribus,
impietatis conuictos, in perpetuum extur-
bant. Ad hæc eas habebat opes, quibus vulgo,
si minus primas in opulentissima ciuitate, cer-
secun-

secundas obtinere ferebatur. Is igitur haud dubie Diuino instinctu in Patres incidit, & primam ex ea collocutione Diuinę lucis aspexit auroram: sed cum ei visitationis officium domi rependeretur, latius sese diffundere ea lux cœpit, & sui desiderium excitauit, ut proprius aspiceret verū, rationis lumen facem aliquam veritatis lumini præluxit. Itaque totum eum diem Patrem epulo exceptum domi detinuit, nullum quærendi finem faciens, nullum audiendi, inde, ut sit, sermonem alium ex alio trahens, sciscitatur essetne Patribus animus sedem in ea vrbe figendi? Respondit Pater venisse se amici Leonis parenti iusta persoluturos, eo tamen animo, ut vbi cunq; spes affulgeret legis Diuinæ, quam inde ab extremo occasu per tot maria tulissent, dilatandæ, ibi sedem collocarent: Rursus num suas ædes habeant, rogat; subiicit Pater, Doctori Leoni, hospiti nostro rem eam comisimus, quanquam ædes habet ille nostris vſibus parū accomodas: mox hic villam suam suburbanam omni suppellectile instruētam & vrbis mænibus aliquato vicinorem offert liberaliter. gratiam habuit Pater, asserens, nihil se per holpitij leges, sine Leonis auctoritate posse moliri, deum reuerlus, rem socijs narrat, qui arbitrati parum præter verba fore, statuerunt nihil mouere, sed quam non vana fuisset liberalitas, dies insequens patefecit; nam schedulam ad Leonem mittit, qua rogat ut quoniam ædes haberet minus

commo-

commosas suis hospitibus excipiendis, interim dum se remitteret æstus, faceret sibi facultatem eos in suam villam abducendi, hanc schedulam Leo ad Patres defert sciscitatus quid responsi dari vellent? illi re prout erat narrata, asserunt se in eius esse potestate, nihil se sua auctoritate facturos; Leo re deliberata demum fuit auctor patribus, tantisper dum æstiui solis intemperies deferueretur liberalitatem admittere. Satis intelligebant Patres, neque has ædes quæ media leuca à mænibus abessent, sibi aptas, qui non venerant ad fallendos æstus in villis suburbanis; tamen cæperunt Diuinum consilium aspicere, cuius ductu tantus in fidei retia piscis prono impetu ferebatur: sic enim statuebant se, ut aliud nihil facerent, aliquot tamen mensium operam bene collocaturos, si nouum suum hospitem in Ecclesiæ sagena conclusissent: In eam ergo villam mense Iunio demigrarunt, cui ad mænitatem non horti, non stagna, non agri, nihil denique deerat, exceptit nouus hospes ea ædium parte quæ abundè sufficeret; in aliam cum suis ipse secessit.

Hanc hominis Ethnici Devs in Euangelij sui præcones beneficentiam, mox cæpit remunerari, illud quod per Euangelistam promisit, re complens, quotquot autem suscepserunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri: agebat plerumque cum Patribus, nam urbana seponens negotia,

negotia, legis nostræ veritatem in otio suburba-
no explorabat; totus erat in quærendo, ac vt e-
rat acri ingenio, non facile auditis acquiescebat,
sed supra quam Sinicum fert ingenium dispu-
tabundus (ipſi enim ferè disceptationes in iur-
gia reponunt) omnibus contradicebat, nonnul-
la etiam modesto excipiens risu aspernaba-
tur; hæc disceptatio multos dies ita tenuit, vt in
medium noctem aliquando traheretur, in ea di-
putatione multa annalibus digna contigere;
sed ex ijs tria feligo, eo consilio vt intelligat Eu-
ropa Sinensium litteratorum ingenium, qui nec
audito sacræ Theologiæ nomine, norunt ipsos
difficultatum nodos stringere.

Institit igitur maximè in tribus rerum, quas
audiebat capitibus, primo iniquum illi videba-
tur omnem idolis cultum negare. Deinde in in-
carnationis Mysterio multa obijciebat absurdas
denique corpora vt æternum beatè viuerent, vi-
ta redienda negabat: & primum quidem non
ita est absonum vt sonat, Neque enim ille vel v-
num esse numen negabat, quod ipsum Confutij
litteratorum Sinensium Magistri, schola docet,
non admodum obscurè: neque ille Diuinos ho-
nores idolis exhibendos contendebat, sed quo-
niam iij qui nunc à vulgo pro dijs coluntur, ho-
mines olim fuere virtute præditi, qui multa vir-
tutis documenta posteris reliquere, hoc nomine
cultum illis omnem politicum negare, videba-
tur

tur iniustum; & sanè quæ de suis idolis illi fabulantur non sunt, qualia de antiquis illis criminum patronis nostri Poëtæ commenti sunt; omnia speciem aliquam habent, saltem mentitæ pietatis; neque adeò lumen apud Sinas naturæ extinctum est, vt humana scelera minitum auctoritate tuenda velint. Huic nodo, hic nobis apud Sinas cuneus est, vna (vt ipsi Sinarum libri volunt) est veritas, eaque nullis admixta mendaciorum fæcibus. Cum igitur tot apertè falsa, & omnium litteratorū iudicio absurdâ prædicent, nihil est quod veritatem docuisse sed potius falsitatem texisse credantur: Ad hæc quando in suis ipsi scriptis, vnius numinis meminerunt, quæ illi templa, quos ritus instaurarunt? omnia fana sibi suisque sequacibus erecta cultum omnem in se auerterunt? qui fieri ergo potest vt his virtutem & honores virtuti debitos attribuamus, qui numini fuere tam infideles? his alijsque rationibus ita permotus est, vt demum dignum ingenio suo diuina iam luce collustrato protulerit Epiphonema. O vanum meum laborem, quo indebitos ijs honores tuear, qui Deo debitos sustulere!

Cum ventum est ad incarnati verbi mysteria, crucisque ignominiam, ex templo resiliit, serioque suadere cœpit, vti tam alta, tam sublimia, tam Deo digna de Deo locuti, ea his in epijs ne contaminaremus. Ecquis eredat Deum è sua

et sua Maiestate deturbatum in hanc nostram descendere vilitatem, nec descendere solum sed indigna à vilissimis homuncionibus tolerare, quæ vel insirmatatem vel amentiam, utramque Deo indignam denotarent? ad hæc naturæ lumine, ut appareat nota; sic occursum est: Diuini quidem cōsilij rationes in nostram omnino cedere non posse ruditatem, sed tamen ea quæ ingenij mortalis aciem, immortali luce adiutam minimè effugiunt, ad tria posse capitare uocari: Primum igitur communis parentis lapsum, in omnes ipsa naturæ lue deriuatum, hoc eguisse remedio demonstratum, ne miseratio iustitiam, iustitia miserationem, ambas veluti numinis manus, alteram altera superaret: Inde ostensum est, inolitos orbis errores, hoc vno Magistro tolli potuisse, quis enim inopiam opibus, castimoniam nuptijs, opprobria honoribus præponenda duxisset, nisi hæc in seipso consecrasset is, qui nee in eligendo falli, neque in docendo fallere poterat? Denique declaratum illi, Deum, in quo omnia sunt summa, aptissimè suam immensam, hoc augustissimo facinore declarasse bonitatem; quæna enim mēs creata, ut sancte casteq; de Deo sentiret, cōcipere potuisset, Deū amore in vilissima sua mancipia permotū, à quibus indignis modis per tot añorū millia persumū m̄scelus offensus fuerat; modū inuenire voluisse, quo ijsdem tanto suo in corpore mortali labore, amore suū

patefa.

patefaceret, patefaciendo, eos, quibus minime indigebat, ad sui amorem alliceret, allectos denique sua gloria donaret! è quibus omnibus si vera sunt ut sunt, nemo non videt quod hæc nō indigna Deo, sed contrà plus quām indignum, hominem, cuius causa tam admirabilia patrata sunt, nolle Diuini consilij magnitudinem admirari: hæc tria cum fusè, & singulatim Christi Domini ortum, vitam, tormenta, mortem, resurrectionem & cætera audisset obstupuit, & exclamans maiori se iam luce cælitus perfusum facile declarauit, ait enim stupendum omnino inter cætera Dei opera miraculum, & ipsius mundi creatione maius.

Denique cum symbolum Apostolicum ei decurreretur, ventum est ad corporum in vitam reuocationem, in qua ipse quoque non parum institit, non quod arbitraretur Deo difficilius esse vitam reddere quām dare, sed quod illi videatur, veram germanamque felicitatem in animorum functionibus sitam, nihil corporæ per mixtionis indigere. Sed cum audisset Diuina bonitate indignum, corpora laborum in virtutis exercitio societatem sortita, in nullam præmij partem venire, vel contrà voluptatum suauitatem saginata, nullam pænæ partem sustinere, Dei iustitiae aduersari; hæc, inquam, & alia cùm audisset, tandem dedit veritati manus, & in cæteris deinde capitibus, facilem in obsequium fidei

fidei captiuauit intellectum. Totus in nostram iam inclinabat religionem; sed vulgare polygamiæ malum, solenne inter primos quosque huius regni, voluntatem præpediebat, ne agnitionem ab intellectu veritatem sequeretur; habebat enim supra legitimam vxorē, concubinam, & ex ea filiolum: à qua diuortium cum ægrè faceret aut ferret, aggressus est à Patribus impetrare ubi secum in hoc vnicō legis nostræ capite connuerent, neque vellent homines primo saltu in virtutis culmen exilire; his initijs minus rigidi essent, omnia paulatim deinde sublatum ri: Responsum ei, nihil hominibus in Diuinam legem esse potestatis, illius vnius auctoritati cedendum. repulsa isthæc tantum abfuit, vt eum à proposito abduceret vt etiam magis incitaret: nam ad Leonem Patribus inscijs se contulit, vt eius quem iam Christi sacris imbutum sciebat, sententiam audiret, qua in colloquitione cum de hac ipsa repulsa quam passus fuerat, sermo incidisset, subiecit ille, ad magnam nostræ legis commendationem: In ea scilicet legge necessario & plurimum sanctitatis, & veritatis esse, quæ in nullius hominis gratiam, quicquam de suo rigore remitteret. Cum igitur tandem dirupisset eius vincula dominus, totus posthac noster fuit, obicem sustulit, baptismū petiit ac impetravit, cuius dies cum aduenisset, ipse Magistratum, quos gesserat insignibus

amicus,

amicus, qua pompa fieri potuit Christo renatus
est, & à Leone suscep̄tus Michaëlis Archangeli
nomine huius Ecclesiae tutelaris insignitus, ipse
quoque magnum illius lumen futurus, magni-
pere Patres ac pusillum Neophytorum gregem
recreauit. Magna fuit illius diei exultatio, sed
Neophytus mox c̄apit egregium sui feruoris
specimen dare, primū acceptam à Patribus
effigiem exornandam sibi suscipiens, delegit lo-
cum ab arbitris domi remotum, in quo atam
erexit illi similem, in qua Patres quotidie lita-
bant, ornatum porro sacrum, siue qui ad aram,
siue qui ad sacris operantem pertinet, elegan-
tem omnino confecit, habebat enim pannos
aliquot sericos purpurei coloris opere damasce-
no, munus Regium, dum gereret Magistratum
cuius generis munus à Rege acceptum solent
in familia, monumentum amplitudinis conser-
uare; Verum ille visus sibi nihil habere maius
quod cæli Domino ac Regi daret, quām quod
à Rege terreno accepisset, ex ijs pannis aram il-
lius exornauit, effigiem verò ipsam Christi ser-
uatoris ornauit ad exemplum Leonis, insigni-
theca inaurata, eamque in ara ipsa collocauit;
ornatus causa fuit, quod domi suæ cuperet ali-
quando augustissimum Deo sacrificium offer-
ri, insuper cum videret & Patres in maximis
caloribus inter sacrificandum vti veste sacra
grauiore, vñā cum suo ornatu consci quoque
iussit

iussit è leuiori bysso ad aestiuos usus.

Ita ille domi suæ suam in Deum voluntatem testabatur, sed foras etiam cum multorum vel approbatione vel fructu prodijt. nam cum adhuc Ethnicis erroribus teneretur, ut est natura beneficus, certum vnguentum suo sumptu in pauperes, qui eo vti vellent gratis ministrabat, in fano quodam certo ad id curandum homine designato. in cuius distributione iubebatur, qui accipere vellet, ab inanibus dijs, exposcere sanitatem; Iam Neophytus pietatem ac misericordiam conseruauit, impietatem sustulit: accepit igitur à Patribus aliam imaginem, cui elegans elogium ascripsit in eam sententiam, quæ declararet illius hanc effigiz esse, à quo uno salutē ac cætera sperare oporteret. eam cū imagine inscriptionem, deturbatis è solio iniquis & vanis occupatoribus idolis, proposuit, corporibus animisque salutari inuento, & publica mutata in melius religionis professione. Pleraque suopte ingenio ac sponte animi, Patribus inscijs instituit: solum hoc elogium quod erat longiusculum priusquam exponeret emendandum Patribus dedit, ac simul consilium suum aperuit, quæ res magno eos affecit solatio, cum sperarent his initijs meliora quotidie virtutis incrementa; nec spe sua frustrati sunt, nam utrumque parentem propè decrepitos, in idola mirè propensos, cotandem adduxit ut

Q 2 Catechu-

Catechumeni iam essent, nec hos solum sed omnem propè viciniam quā verbo quā exemplo concusserat, permultis, neque ijs vulgaribus, ad sacra nostra aspirantibus.

Hoc erat nostrum in suburbano otio negotium; & licet semper aliquos Christo adiungendo, iam ad triginta numerus excreuissent, tamen id pro nostrorum cupiditate & gentis opportunitate, parum aut nihil videbatur, quoniam extra urbis muros procul commorantes nemo prope nisi Michaëlis familiaris conuechiebat: nec tamen nihil omnino factum. aduenit octo dierum itinere emenso, unus ex insmis Magistratibus ijs, qui rei bellicæ præsumt fidei nostræ capitibus perbene iam memoriz commendatis, cum duobus filijs baptismum expetebat. Sed unde illi rerū nostrarum in tanto interuallo notitia? præerat in ora huius provinciæ maritima arcis cuidam, & eam oram cum classe contra Iaponios pyratas rubebatur Martinus Neophytus, qui Nanquini inter primos illius Ecclesiæ fuerat baptizatus, & paulatim per bellicos honorum gradus assurgens, iam prærat mille quingentis militibus; is saepe in annibus nostris nominatus, pergit ubicumque degit suæ virtutis vestigia relinquere; à quo hic quem dixi, res nostras & Christianæ doctrinæ libello accepto, idolis flamma absumptis, imagine Christi saluatoris substituta, familiam quoque

quoque vniuersam erudit, contigit sub idem tempus, eum ipsum Martinum Hanceanum deuenire, nam ad longè maiorē, saltu verius quām passu, vocabtur dignitatē. Cum Patrem Cata-neum, à quo fuerat olim sacro fonte ablutus, Hanceani reperisset, mirè lātatus est, deque subditi sui salute sollicitus, eum monuit Patres Hanceani degere, venit, baptizatus cum filijs, idem instructus est qua ratione Parentem iam octogenarium, siquid instaret periculi expiaret; abiit denique lātus in domum suam, multos in Dominicum gregem vt anno insequente dicitur allecturus.

Sed à Martino nondum abeo. Narrabat ea se dignitate, nescio quibus ex causis minimē contentum, voulisse virginī, si alio vspiam, etsi non ad maiorem dignitatē, honorum permutationē amandaretur; se eius precatoriam coronam millies decursurum, & mox velut voti cōpos factus persoluere pensum cāpit, vix quadragies hoc fecerat, cum ecce in maiorem audiit se dignitatē nominatum. Quod maximē consecutus est, re in arce bene gesta, qua ita sibi eius Prouinciæ Magistratus demeruerat, vt alio iam ante auocatum, passi non sint ē sua Prouincia pedem efferre. Dignitate adita, ad suum munus abiit, sed primum Patres liberaliter bis donatos, quorum cum res omnes cognitas penitus habeat, non ignorabat inopiam, reliquit: sed

Q3 quoni-

quoniam verebatur ne quod mittebat Patres remitterent, beneficentiam suam ita composita ut semel Patres coegerit, semel se fellerit, nam domo pedem efferens misit ad eos quod remittere per temporis angustias non possent, is quoque in hac noua dignitate scripsit, se non semel a Deo in presentibus periculis ita adiutum, ut ex suis militibus nemo nesciret, se in unius Dei celi ac terrae moderatoris esse tutela, cuius potentiam omnes qui eius prius ne nomen quidem nouerant admirantur: maxime in atrocis procella Diuina virtus enituit. Nam coniecta in fluctus sacra cerei agni particula, mare subito ventosque placauit, hos ille aliosque caeli saures, Cruci, quam a Patribus acceperat, in qua inclusum erat Christi crucis frustulum attribuit. Nec diu illam tenuit dignitatem, nam qui dixit quicunque me glorificauerit, glorificabo eum; in Quiam Sinensis Provincia Nanchiana Metropoli propè summa eum insigniuit dignitate: qua in urbe cum sedem habeamus, sperandum est eius auctoritate atque exemplo non parum profectum iri.

Aliquot Menses in ea villa suburbana transegerant Patres, absque villa spe sedis intra muros sigendae, intercisa fructus amplioris spe angebantur, & habebant in mandatis, nisi aedes haberent, easque nostris Ministerijs accommodas; non morari: sed & illud videbatur durum,

a tam

à tam glorioſo incæpto refiſire: Iam ſex totos
menses Superioris hac de re reſponſum, quod
pluribus vijs ſperabant, nullum apparebat, &
locorum diſtantia & nunciorum perfidia. Ac-
cessit grauiſ omnium morbus, è quo etiam con-
ualescentibus reliquias, tamen Patri Cata-
neo graues utroque in genu dolores, in-
dies augebantur, quod malum omnino
omne cum hofpitibus commercium tolle-
bat, neque enim ſedere poterat, niſi ſu-
ſtentaret erectum altera in ſella genu, quod
Sinica grauitas, quam violare in congreſſibus
eft nefas, omnino non fert; eius porro ſocius
planè imperitus erat Sinici ſermonis. His igitur
alijsque permultis iuſtissimisque de cauſis, re
prius diu ac ſeriò in orationibus ac ſacrificijs
Deo commendata, ſtatuerunt Nanquinum ſibi
ad breue tempus repetendum interea, dum Pa-
ter Lazarus Cataneus conualesceret & ſocius ad
Superiorem Pequinum ſe conſerret, eius rei
ſtatū, ordinem; ac neceſſaria ſubſidia petiturus.
Itaque hoc ſuum conſilium cum Michaële ſi-
mul ac Leone communicauit, qui licet acriter
initio renitebantur, tamen ubi audierunt pau-
corum menſium moram, tandem acquie-
runt. Nanquinum igitur repetiere Patres, va-
letudinem curauit Pater Lazarus Ca-
taneus, eius ſocius Pequinum petiit,

Q. 4

cum

cum superiore sua negotia perfecit, redditum ne ab hyeme intercluderetur, festinans, Nanquini cum hoc Responso reuersus est ut hibernos ibi menses transigeret; Nanquini interim in eunte verè seipsum ad alia multa negotia ad futurum, Missionemque denuo ita instructurum, ut alienæ opis minimè indigerent: Interim dum Patres Nanquini moram faciunt, eam minimè ferentes duo Neophyti Doctores, certum hominem delegant, cum litteris, quibus Patres ita euocabat, ut dicerent se iam ædes habere intra muros, de sumptu vero minimè laborarent, omnia se liberaliter subministraturos.

Atque hic finem facio, nam huius Missionis instauratio in annum in sequentem, quo contigit, ex more referenda, solum hoc ad extremum monebo, ut ex hac excursione eaque tam ab omni necessario subsidio imparata, metiatur quisquis hæc legerit, quantum in hoc regno res Christiana capere posset incrementum, nisi eorum, sine quibus vita non ducitur, penuria operarios in messem immitti, iam albam maturamque, prohiberet; & sanè luctu dignum est, tot in orbe Christiano reperi qui Christi patrimonium otiosi prodigunt, eorum neminem propè memisse, ut ali quid ijs seponat vineæ Domini cultoribus,

qui

qui pondus diei & æstus ferunt. Quod si no-
stræ tenuitatis ignoratione contigit speramus
fore ut ad catellos (neque enim pudet hoc
nomine Euangelij proclamatores appellare)
miræ quæ cadunt de mensis dominorum suo-
rum, tandem aliquando pertingant; quod
qui fecerit, næ ille bene benefi-
centiam colloca-
rit.

Q s Resi-

Residentia Nan- ciana.

IN Quiam Sinensis Prouincia metropoli, antiqua est nobis sedes; In hoc isto anno considerunt duo sacerdotes, P. Ioannes à Rocha, & P. Petrus Ribeirus, ambo Lusitani, horum comes est unus frater noster; vniuersus huius domicilij status præ cæteris, agendi patiendi que videtur mihi vices habere perpetuas; Nam hac in vrbe cum nostri minus quam in alijs Magistrorum familiaritate fulciantur, multis patet maleuolorum incursionibus. Rursum tam insignis est horum laborum fructus ut hæc Ecclesia reliquas numero & fortasse Religionis etiam studio feruoreque supereret: qui tamen hic Christo nomen ascribunt ferè de plebe sunt, etsi non infima, pauci litterarum gradibus vel publicis munieribus insignes; quæ ipsa res proculdubio suspicionem auget, & annuas propè perturbationes parit, ac si res humano esset pede metienda, non satis constans ac stabilis videretur; sed quæ plures inter tot labores sibi filios parit Ecclesia, gloriari supra cæteras in hoc regno potest quod proprius ad nascentis Ecclesiæ formam, à communi parente, qui nouit, quid cuique magis expediat, educetur.

Incipiam igitur ab eo quod illi fuit hoc anno
primum

primum simul ac pulcherrimū absit enim gloriari nisi in cruce Domini nostri I E S V Christi. Eum cursum res Christiana tenebat, qui anno superiore comemoratus est, cum nec opinantibus densa ingruit procella: Magistratus, qui eam stationem, in qua est domus nostra, regendam accepit, nondū satis notum, qua ex causa (quoniam suspicamur id profanorum sacerdotum malevolentia, fulta Magistratum querendam fauore, contigisse) scripto publicatoque diplomate nostros proscribebat, eius diplomatis sententiam hic inseram eo consilio, ut eximam nonnullis eam fortasse opinionem, qua sibi persuadent nos hic ea quæ patimur, non ita dilucidè religionis causa pati. Scripta erat igitur in hunc modum: ego N. ad peruersas sectas profligandas & prouinciam expurgandam animum applicans, comperi Matthæum Ricium peregrinū esse hominem, alios porrò nūc esse, qui eius nomen usurpantes, nouū dogma disseminant, qui ideo in hanc urbem comigrarunt, & à cæli moderatore nomen accipiunt; deprehendi quoque huius dogmatis exercitationem litteratorum ordinem ac vulgus perturbare, cum hi adueniæ, prætextu suæ sectæ, se illorum Magistros efficiant, & continuo conuentus eorum, qui ad se adueniunt cogant. Nunc igitur, quoniam superiores Magistratus omnino peruersa omnia dogmata tolli velint, visumque fuerit

mini-

minime expedire, ut hæc noua lex, quæ ab uno
cæli moderatore nomen haber, crescere permit-
tatur. Quare ad componendam expurgandam-
que Prouinciam mandamus tibi N. ut ad ædes
in quibus dicti peregrini homines commoran-
tur, te conferas, iubeasque vicorum præfectis,
vti quæm primum eos tota prouincia ejciant,
quod cum fecerint, reddant me de re tota certio-
rem: Porro si clam ausi fuerint incæptum per-
sequi, eamque in rem vicorum præfecti consen-
serint, eos pro legibus, nihil indulgens seuerè
multabo. hæc erat diplomatis sententia, è qua
facile ut reor intelligitur, quo nomine nostri
pellerentur. Cui demandata decreti publicatio,
domum ad nos venit & Patres nihil opinantes
repentina rei ncuitate perculit: Itaque ad me-
dendum tanto malo, animum conuertens die
in sequenti se diplomatis auctori sistere unus è
Patribus rationem redditurus parabat; sed ut
admitteretur impetrare non potuit: libellus
ergo comparatus, quo sese tuerentur, cui solum
hoc ille subscripsit, se quod ficeret, superiorum
Magistratum auctoritate facere, à quibus om-
nino decretum esset uti tota prouincia pelle-
rentur, quod quæm falsum esset rei exitus com-
probauit.

In hoc tam aspero rerum statu solatio fuit
insignis Neophytorum feruor, qui frequentes
ad nos venire, opportuna pro se quisq; auxilia
sugge-

suggerere, orbitatem suam deplorare; vel quibus etiam animorum plus erat, Patribus ipsis eosdem animos dare: sed nec his contenti cum viderent propè omnes ad rem componendam aditus occlusos, magno numero in ædem sacram conuenere, nixique genibus Deum obtestari cæperunt, ut ne nouellos fætus educatoribus suis orbari fineret, gloriae nominis sui intergentes rationem haberet, nec suis criminibus irritatus regnum suum abse tolleret, daturus genti facienti fructus eius: quæ cum magna contentione pro se quisque pro spiritus impetu poulasset, finita omnes oratione in hanc venere sententiam; ut quoniam nulla spes supereasset in auctore diplomatis emolliendo, superiorum Magistratum auctoritatem causante, simul vniuersi ad pro Regem, qui toti Prouinciae præest proficerentur, exposituri quām iniuste Patres pellerentur, qui tam apertam docerent homines veritatem, omniumque salutem curaturi, per tot terræ, marisque pericula huc aduenissent. Porro si quid esse periculi videretur, ne legis diuinæ promulgandæ nomine aliquid rerum nouarum molirentur, se ad vnum omnes, qui hæc sacra suscepissent nomina sua daturos, ac se suisque familijs delicti pænam omnem suscepturos; erat hæc sine dubio nobilis fidei professio, amorisque in Deum eiusque seruos specimen singulare, sed quoniam Patribus alia molliora

molliora prius tentanda remedia videbantur, prohibiti sunt id exequi quod parabant, prohibiti tamen minimè potuerunt, quin ad auctore diplomatis se conferrent, magnaqué libertate causam nostram agerent, nihil veriti ne in partem pænæ venirent, qui se iam in eam secesserant, ut aiebat ille, transisse fatebantur. Tenuit huius procellæ nimbus mensem vnum priusquam pristinam serenitatem cælestis fauor aperiret, quo tempore mirum est quanta domi curialiū, qui velut vultures ad cadavera sibi conuolare videbantur, esset perturbatio, verūm iniecto illicis quod roderent, ut canes dimittebantur. Et hoc quoque iauit ad rei familiaris angustias magis magisque coarctandas: Sub idem tempus nondum bene confecta re, Superior, ut initio dixi, cum socijs appulit, quod ad multa valuit, sed non parum ad reficiendas vtrumque ærarij domestici ruinas. Ad extremum, ut hanc rem contraham, amicorum quorundam opera, empta pretio ac largitione, sine qua nulla prope est apud Sinas, amicitia; res est ita composita, ut ijs intercessoribus auctor ille tam seuerus illius diplomatis, suam sententiam reuocaret, resq; nostras, quo prius loco fuerant, sineret intactas, qui si ab summis Magistratibus iussus fuisset facere quod fecit, sanè ille nullis cecisset postulationibus. Itaque totum deinde annum multa pax tenuit, nisi quod paucis post mensibus aliud pro-

pē ma-

pè malus malum exarserit. Nam ad fores palatij in quo totius Prouinciae visitator per eos dies morabatur, incerto auctore scripta noctuque affixa schedula illuxit, cuius hæc erat sententia: degunt nunc in hac Prouincia nescio qui è magno occidente peregrini homines, qui sectam nouam, cæli Domini nomine, euulgant plebi imponentes. quod vbi audiuere Neophyti nostri, mox ad locum, conuolant & palam claro die schedulam refigunt, nullusq; post hac de ea re sermo.

Veniamus nunc tandem ad ea quæ hi labores bona peperunt, ac primum reliquas sedes singulas ut dixi, numero eorum, qui se Christo adiunxerant, hoc quoque anno Ecclesia Nanciana superauit. Dedit enim decem supra centum, qui numerus in hac rerum perturbatione spem omnium, qui res nostras norunt supezauit. Et quoniam siue cum Neophytis siue cum ijs qui recens in Christi militiam adscripti sunt, multa contigerunt, siue Diuini fauoris, siue humani seruoris argumenta; ea hoc ordine persequar, ut primum ea quæ ad veteranos spectant, tum quæ ad tyrones, commemorem.

Circa veteranos non est mei consilij ea repetere, quæ, quia perpetua, ideo quotannis repeti possent, sed solum ea, quæ aliquid habent pecuniarē dignumq; annalibus: Neophytus quidam, cū iam in Christi sacra transisset seruatoris effigiem, quæ ex more baptizatis à Patribus datur, domum

domum detulerat, habebat forte vicinum aliquem Ethnicis mirè deditum erroribus, cuius etsi erat habitatio diuersa, erat tamen utriusq[ue] ianua communis: Is forte, ex eo tempore, ne scio quid aduersi passus, circumspicere caput, unde sibi mali causa, inque eam rem adhibuit coniectatores, à quibus accepit, recens in suas ades spiritum aduenisse reliquis maiorem, cuius deterriti numine Dij, quos colebat, solita præbere subsidia non audeant; Debuerat miser hoc responso salutaris consilij captare occasionem, reiectisque minoribus seruire maiori, verum in transuersum actus, non solum ædes permutare, & tutiorem simulacris suis stationem quærent constituit, sed infortuniorum quoque suorum sensu commotus, multa in Deum, cuius consilij rationem minimè agnouerat, ore blasphemare non est veritus debacchari: sed nesciebat imprudens longas esse Numini ad vindictam manus quæ nihilo absentem minus, quam præseniem inuaderent; quod intra breue tempus sine fructu didicit, nam infortuniorum omnium maximum, in mortem suis inuolutus erroribus incurrit, exemplo alios docens, quid ipse discere noluisset.

In re non dissimili fuit alteri mollior p[ro]p[ter]a, quod Domini manum agnouisset: Mulier est Christiana cui Martha nomen est, quæ iam alterum terrium[us] annum, ex quo Christum agnouit

uit, magno pietatis studio, quam accepit non retinet solum sed auget innocentiam; ad quam Nepos eo tempore, quo vrbe pelli nostros erat fama, veniens, ait mirari se quibus artibus fascinata, inauditum nescio quod peregrinorum hominū Numen, Patrijs Dijs prætulisset; quod quidem numen simul cum sequacibus publicè damnatum ad pænam postularetur. Itaque dum adhuc res esset integra, suis fortunis ac etiam vitæ fortasse consuleret. His Martha respondit, ea ipsa discrimina se Christi causa magnæ felicitatis loco habituram, non cessit importunus iuuenis, sed reijci sua consilia non ferens, impotenter nimis in eam inuehitur, cum autem æquè contumelias, vt mala consilia reiecisset, verbis verbera ad impudentiæ cumulum adiecit. Concurrere vicini nec tulere audaciam, comprehensum materteræ tradunt, vt illa ipsa pænam ab Nepote repeteret: sed illustris Christi discipula iam Christianam edocta patientiam asseruit, se iam dudum ad maiora comparata, nihil his iniuriarum velut præludijs commoueri; si Nepos pænam commineruisset, vnum esse vindicem Deum, in cuius iustas manus, omnia reijci opporteat: Hoc tam sapiens mulieris responsum pæne pro vaticinio haberi potest: nam illico iuuenis os impudens dolores maximi occuparunt, ipsæ quoque manus intumuere, vt ex ipsa membrorum ad pænam e-

R lectio-

electione intelligeret, quod malum fueret: Intellexit tandem & facti pænitēs misit, qui veniam exoraret rogaretq; ut vtrices à se Numinis irati manus auerteret, Nec difficile illi fuit pænitē recipere, quæ delinquentem tulerat, ipse quoq; Dominus maturata iuueni salute ostendit, pænæ habenas in manibus esse plectendi, quas cū voluerit adducat aut remittat; nescit enim Dominus punire, si nescit homo peccare.

Si quid minus tolerantiae habuit qui sequitur, plus fortasse zeli præ se tulit. Is fuit Neophytus quidam Damianus nomine, qui cum amicum ad Euangelij lucem aspiciendam induxit, à quatuor amici filijs iam adultis, qui, quod in parentem non sunt ausi, in rei auctorem exonerarant: quos ille, cùm saepius Christianæ facilitatis exemplo, ad imitandum parentem in cassum alexisset, ne diutius modestia in rei Christianæ, cui detrahebant, iniuriam abuterentur, zelo corruptus ita compescuit ut eos imposterum crimine, Deum iniuria, se molestia liberarit.

Nescio an difficultius quam felicius fuerit alteri, cui nomen Hilarius, cum duobus fratribus suis certamen, quibus inuitis cum veritatem agnouisset, importunos eos habebat quotidie nosque sollicitatores: alter peruersorum fratrū natu maior, alter sacrificulus ex officio haberi

sibi

Tibi fidem volebant: bimestris fuit hæc lucta, nam in morbum incidens Hilarius vitæ simul ac liti finem hilariter dedit; verum enim uero quam sanus sustinuerat, duplicatam æger luctam eluctatus est; nam ut alterum fratrum tacetam importunus Dæmonum ministellus, Magistri sui more, sciens quia breue tempus haberet, magnam iram habens accurrit, & quæ spe, quæ metu, ut à Christi castris cum summa perfidia transfugeret hortabatur: Hilarius non hilari vultu monitorem excipiens, facesse inquit, neque post hac in conspectum prodit, frustra mihi molestus es: abiit; sed & Hilarius quoque noster; in cælis latus præmij quod in finem usque decertantibus est promissum.

Nec hi solum qui renitentibus ventis maleuolorum, constantiæ remis nauigabant, in virtutis via processerunt, credibile est eos, qui nulos habebant obſistentes, velis remisque nauigasse: è multis aliquot virtutum exempla feligam. Neophyto cuidam filius natus erat, is gratiam Deo habiturus non parum ad concinnandas facelli nostri Lampades vovit: Infantulus die octauo renatus in sequenti, quam illi ad salutem Deus conseruabat vitam amisit, erat res pro Sinicis ingenij aspera, potissimum cum præter eum aliud haberet nullum: vicit nihilominus grazia copia naturæ orbitatem, nam cum

R 2 sibi

sibi certo persuasisset se filium ibi habere, quo
 omnes tendimus, nullum faciebat Deo gratu-
 landi finem: & reliqui Neophyti re audita, do-
 mum frequentes ad eum gratulabundi conue-
 nere; hoc eo magis admirabile, quod apud Si-
 nas, qui magnam suæ felicitatis partem in poste-
 ris reponunt, est omnino paradoxum: Itaque
 visus ille est sibi aliquanto etiam magis voti re-
 us, quod cumulatè persoluit, & supra votū gra-
 tes addidit ei, qui nouit mortalium vota supra
 vota complere. Magnus est omnino horum
Neophytorum in Diuino officio fero: vir
 grauis, cum integros in æde nostra sacra, vel pri-
 uata, dies tereret, quanquam eos vel in oratio-
 ne vel quæreret, audiendis exscribendisque
 memoriae causa ijs, quæ de fidei Christianæ ca-
 pitibus audiebat, bene collocaret; admonitus
 est tamen à nostris, ut quoniam quatuor habe-
 ret filios iam adultos, eosque rebus nostris non
 parum infensos, non nihil hoc suum pietatis stu-
 dium, pacis causa temperaret, potissimum, quod
 id ætatis, cùm summo mane per imbræ ac ni-
 uem contentendo, ansam filijs daret prætextu
 pietatis, legis Diuinæ seueritatem carpendi, sed
 respondit ille, se suam salutem in hac ætate cu-
 rare, seque qui filios norat, arbitrari hoc ipsum
 facere, ad filios ab errore reuocandos: Idem ali-
 àscum sacro ieiunij quadragenarij tempore
 corpus varijs modis macerasset, admonitus
 quoque

quoque est à fratre nostro, ut iam Paschalilætitiae non nihil ac remissioni daret; verum ait cupere se, quoniam ipse quoque Christus peractis redemptionis nostræ laboribus, alios quadragesima dies in hoc ærumnarum loco substituerat; cupere se inquam, nihil de incæpta semel asperitate relaxare.

Sed quoniam de pænitentiæ exercitatiōnibus incidit sermo, non est omittendus mihi septuagenarius quidam senex, qui annua postulatione contextum è funibus flagellum (disciplinam vocat v̄sus) extorsit: aiebat enim sibi qui tot annos in anium Deorum coluissest simulacra, temporis breuitatem quæ sibi superesset, animi contentione compensandam: Interim vero dum non impetrat, ipse de se varijs artibus pænas sumebat, ad extremum voti compos factus, cum lachrymis sacrum flagellum accepit, quo non solum frequens ipse vtebatur, sed ne quo tempore vacaret, alios Neophytes hortabatur, vt eo vicissim vterentur: Idem cum uxorem mors sustulisset, cumq; à filia simul ac genero debitiss officijs coleretur, indignus sibi tot obsequijs visus, euocatos admonuit, vt honorem illum vniuersum in Deum Optimum maximum conferrent, hoc sibi quam maximè acceptum esse.

Quam hic senex propensionem ad sacrum flagellum, alij ad alias res sacras præ se tulere,

R 3 amise-

amiserat alias senex precatorios globulos, quam ille negligentiam quatriduanis pænis de se sumptis castigauit; Inde cum ad ædes nostras venisset, alias impetraturus, reperit Patres hospitum congressibus occupatos, itaque ad facillum se contulit, & nixus genibus, nunc ad aram seruatoris, nunc ad Deiparæ rogabat, uti cor Patris emolliret, ne pro in curiæ pæna, repulsam pateretur; non paucas horas ea oratio tenuit dum occupatione iam solutus Pater, concessit quod rogabatur; quod ille munus lachrymis gaudio obortis perfusus accepit. Non absimilis fuit verula quædam, quæ cum pensilem icunculam, medaliam vocamus, imprudens amisisset, toto triduo cibo planè omni abstinuit, hac inedia extorquere à Domino certa drachmam quam perdidera, domum id temporis totam euerit & prope euerit, cū frustra fuisset, in ediam protrahere ultra triduum statuit, verum admonitus Pater, misit qui substituto nouo sigillo, ieiunium simul solueret ac mærorem. Alij similes casus veriti, eas argenteis thecis claudunt: Nec hic religionis ardor sola Neophytorum corda occupauit, ab ijs in ipsos Ethnicos sæpe serpit, qui cum audiunt cruces, rosaria, medalias vim habere contra Dæmonia præsentissimam, nullum non lapidem mouent, quo aliquid horum assequantur: quod si minus succedit, clam ea surripiunt Neophytis, potissimum vero vñerant.

merandum IESV nomen litteris Nostratibus
de more pereleganter expressum: quod Neo-
phyti nostri portis suis præfigunt, velut fidei
suæ publicam protestationem. Nec hic Ethni-
corum subsistit feruor, sæpe votuas in facellū
nostrum cereos odoresque deportant, lustra-
lem aquam suis morbis pharmacum adhibent,
& usque ad miraculi speciem, cum fru-
ctu. Ex ijs mulier quædam periculosa correpta
febri, hausta lustrali aqua vomuit ore corrupti
sanguinis velut globulos, momentoque conua-
luit: non desunt etiam Ethnici nonnulli, qui eū
expedire se polygamiæ compedibus durum pu-
tant, agnitam tamen veritatem rogant, ut liceat
exterius profiteri, idola exurunt, Deum colunt,
orationesque nostras percurrunt, eaque sibi ra-
tione copiosiorem è cælo gratiæ vim trahunt,
qua tandem aliquando permoti quod norunt ac
volunt, possint.

Nec in hoc solum sese genere pietatis ex-
ercent; alienæ miseriæ qua possunt subueniunt,
sed potissimum ægros tenuiores corrogata sti-
pe, collatis pharmacis, omniisque domestico ob-
sequio iuuant, frequentes ad ægrum conueni-
unt, nixique genibus ad ægri lectum, vel in æ-
de nostra salutem exorant, vel saluta-
rem exitum Deo commendant: mor-
tuos verò ad sepulturam procul ab urbe,
& incommodo sæpe cælo comitantur,

R 4 hisquo

hisque ac similibus virtutum exercitationibus
sese Neophyti spectatos faciunt dum viuunt;
sed illustre fuit quorundam in Religionis studi-
um; solent Sinæ agrum aliquem suburbanum
in familiæ sepulturam sibi comparare, Neophy-
ti quidam, quod nollent gentilicios suo funeri
ritus adhiberi, ab aucto sepulcro excludebantur,
sed maluerunt ipsis sibi suisque posteris propri-
um sepulcri locum coëmtere, quam bene actam
vitam profanis inanum simulacrorum ritibus
in funere maculare.

Plura de pluribus dici possent, sed his con-
tentus ad ea quæ circa tyrones, dum in Christi
militiam ascribuntur illustriora contigere festi-
no. Ethnicus quidam iam sesquiannum itaia-
cebat paralyticus, ut ad eam membrorum disso-
lutionem quotidianis quoque febribus vrere-
tur; nullam in medicis, nullam in profanis riti-
bus spem salutis inueniebat, verum hæc tam
molesta & grauis ægritudo non ad salutem ani-
mi solum, sed ad Dei gloriam immissa erat.
Quadam nocte visus est sibi dormiens audire à
nescio quo, se, si sacram epotaret aquam sanum
& incolumen fore; ille nondum res nostras at-
tigerat, nec aquæ lustralis vim, sed neque nomé
audierat; habebat tamen è Neophyti amicum
quendam, ex quo quærit, essetne apud Christia-
nos alicuius aquæ, quam sacram vocent, usus?
Est, inquit ille, maximus, simul edocet, quo
euenuit

euenter multi eam usurparint malis suis salutarem; tum æger ei somnium narrat, rogans etiam atque etiam ne grauetur illius ad se vasculū adferre: Non abnuit Neophytus, ne molestia ægrum afficeret, dubitare tamen cœpit, fas né esset eam homini Ethnico vtendam dare? domum nostram venit, rem narrat, dubium proponit; hanc occasionem nostri, salutis animi magis quam corporis arripiunt: Itaque frater Noster ad ægrum pergit, asserens tum aquam corpori fore salutarem, cum ille Deum, à quo vim illa sumit agnosceret: non fuit difficile iam propensum impellere. Doctrinæ Christianæ, quem edisceret libellum accipit, tum aquam salutarem bibit, quæ illi, res mira! eo ipso die febrem extinxit. Vnde iam melior fidei nostræ capita memoriæ de more commendat, & quot passibus ad animi salutem, totidem ad corporis valitudinem procedit. Nam breui paralyssi vt cumque liber, titubans & claudicans in facellum nostrum ad sacraiorem baptismi fontem accessit. admirabile visu erat, ipso momento, quo sacris aquis tintitus est, integrum corporis cum animi salute consecutum esse firmitatem; Quare imposterū non corpore minus quam animo rectus Domini semitam in offensio pede calcabat.

Non absimilis in re simili medicus quidam iam nonagenarius, qui prius, Christo quam nosca daret, dudu spectris nocturnis iuxta diur-

R 5 nisqué

nisque terrebatur. optabat ille scire quid sibi vellent, nec in amicis aut coniectoribus inueniebat remedium; audijt tamen, nescio ex quo, apud Christianos esse similium perturbationum leuamen, venit, audijt, credidit, liberatus est; cæpitque tanta animi contentione tarditatem compensare, ut ostenderet se hactenus meliorum ignoratione peccasse: Non ita multo post in ægritudinem incidit quam Patis vel Neophytorum obsequijs, cum homo id ætatis excusisset, ea vix bene leuatus ad sacellum aduolat, Deo fusè grates Patribusque ac Neophytis magno animi sensu daturus.

Nondum à senibus abeo, mulier quædam Septuaginta totos annos mirè inanum rituum fallacijs delusa, magnam fortunarum partem in coemendis diplomatibus schedulisque, quæ in altera vita prodeßent, absumpserat; (hanc fraudem inuexit sacrificiorum cupiditas, qui mentita pietate, quos possunt loculos emungunt) vendunt enim schedulas quasdam sigillis suis obſignatas, quibus aiunt nummos, quos in hac vita ipsi recipiunt, in altera ingenti cum fænore restitui: hæc igitur vetula diu miserè delusa, ad extremum vestem ære multo coemta totam ex his schedulis, Chirographis, sigillisque contextam, qua mortuæ cadauer inuolueretur; hæc nescio qua ratione de rebus nostris audijt, & mox obedijt; nec eam à proposito tres filij Ethnici,

nici, à quibus id ætatis alebatur, auertere potuēre; consecuta est nescio vnde Christianæ doctrinæ libellum, eumque prius didicit, quām cum nostris ageret; postmodum edocta, quæ non intellecta didicerat, baptisum expetijt, quem quo die consecuta est, eum solemnī simulacrum schedularumque pyra, coram multis Neophytis ipsoque Patre illustrauit; Ex inde religiōnem falsam cum vera commutans, crucem in capillitio, eleganti opere contextam omnium in oculis pro capitib; ornamento gestabat; & quoniam ex antiqua consuetudine solebat ad singula prope verba idola nominare, S. I. E. S. V. atque Mariæ nomina continuo proferebat, idque quo poterat sensu pietatis.

Videntur mihi senes in suæ salutis centrum eo ferri maiore impetu, quo per ætatem proprius absunt, hanc ob causam palmam virtutis ferunt, octoginta & sex annos cum vixisset quidam, audiebat iam Catechumenus ea, quæ ab ijs, qui renasci volunt sciri decet; intellecto inter orationem Dominicam explicandam, peti à Deo, ut in nobis debita non securus atque nos ea debitoribus remittim⁹ remittantur; quod etsi probè caperet, domum tamen reuersus ut vel hac indulgentia peccatorum sibi relaxationem faciliore redderet, schedulas quasdam exussit, quibus debitorū nomina continebantur, nec est paupertate deterritus, quin se non exigua debitorū summa exueret. Neophyt⁹ quidā procul aberat à nobis,

idem

idem varijs distentus negotijs, rarius quam optabat festis diebus ad solitos conueniebat cœtus, hoc ut compensaret, per eos dies ad solitas preces & quotidianas alias addebat multas, ut Missarum & cœtuum tempus exequaret; cohabitabant ei Ethnici aliquot, à quibus sæpe risu & sannis exceptus, tamen sibi constabat, ad extreum vicit constantia, nam ille vel vitæ exemplo, vel orandi assiduitate ita eos permouit, ut ipsi in eadem quoque sacra transierint: quod cum fecissent, Magistrum superare aggressi, totos dies domi nostræ diuinis rebus audiendis, Deoqué obsecrando terebant; quo nomine ille antiquis irrisoribus non semel periocum insultauit.

Hic, de quo dixi, mutis exempli cohortationibus Christi gregem auxit; de quibus autem mihi nunc est sermo, amplius aliquanto fecere; par est Neophytorum coniugum, vni Caio, alteri Monicæ nomen est, Monicæ uterque parent ad id temporis antiquis tenebatur erroribus, omnis ei cura erat in ijs Christo adiungendis, sed non erat id in promptu satis, quod alio in oppido apud filium Ethnicum, qui eos alebat, morarentur; tentare tamen statuit, ecquid posset: nam vna cum Marito ad Parentes pergit, res nostras opportunè insinuat monetque ne necessariæ educationis, quam à fratre acciperent, praetextu, eos à sua salute reuocaret; se vna cum

Marito

Marito, huc eo consilio venisse, vt eos domum suam abducerent, quamdiu vixerint lautè alienos: His alijsque cohortationibus euicit Monica parentes, domum suam adductos rebus diuinis imbuendas curat, & sacris nostris initiantos; non ita multò post, vterque in morbum incidit, quo in morbo cum à multis fatigantur uti tandem agnoscerent se desertorum Deorum pñnas luere, sibi tandem constiterunt, maximè auctore Monica, quæ non segnior fuit in conseruanda quām paranda parentum salute sempiterna.

Fama legis Diuinæ non intra vrbis muros dumtaxat quotidie aliquos Christo accersit, sed etiam è Metropoli, in vicinas vrbes atque oppida excurrit: vicino ex oppido viri duo cum iam nostræ legis sanctitatem, solâ famâ cognitam amplexati essent, fidei Christianæ summam quæ in eorum forte manus venerat, cum tota familia didicerunt, ac deinde ut perficerent quod cæperant, domum nostram bidui itinere contenderunt, eo consilio, vt in multis dies in vrbe diuersarentur: cupiebant res ita nouas ac sanctas non cursim audire, voti compotes facti, rogauerunt è nostris aliquem ad erudiendam initiamdamque familiam vniuersam, qui cum eo concessisset, reperit domesticos omnes Christianæ quoque legis compendium memoriae comendasse, præstolarique doctoris aduentum. iamq; ad ba-

ad baptismum comparatis omnibus, inanum
 Deorum caterua ad rogum cogebatur; sensi id
 filius vnius ex ijs, iam adultus, qui vnuſ cætero-
 rum exemplo minimè mouebatur, itaque Deo-
 rum suorum misertus, quod ipsi à se non pote-
 rant, ipſe ab illis auertere parabat incendium;
 quot igitur potuit occultauit, verūm paren-
 criter multato filio, miseros è latebris Deos eru-
 it, & cæterorum fortunam subire fecit: Expul-
 gata iam domo, salutari quoque seipſos fonte
 dederunt eluendos. Præter harum familiarum
 capita, nonnullæ erant mulieres, quæ idem o-
 prabant, sed quoniam id à suis coniugibus mi-
 nimè impetrarunt, submissis imaginibus ac-
 bellis doctæ sunt, qua ratione baptismi vicem
 concepto de peccatis dolore supplerent,
Hac messe latus Noster redijt ad soci-
os cum exultatione portans
manipulos suos.

Residen-

Residentia Xau- ceana.

IN hac duo sacertotes P. Gaspar Ferreira & P. Emanuel Dias ambo Lusitani resedere, quibus totus annus abiit in patiendo: nam tametsi Neophyti culti sunt non sine fructu, tantum tamen in gentilium animos olim ortae de nobis suspicione, & Cantoniensium vani metus irrepserunt, ut cum nostris agere, ne dum Christi suscipere sacra, reformident: Itaque ne unus hoc anno fidelium numerum auxit, ad quos tamen alliciendos non antiqua solum sed recenti Parrum industria invitabantur; Nam natalitia celebritas aucta est composito pereleganter facello domestico, cuius rectum sole, luna, stellisque auro micantibus laqueatum ipsius cæli splendorent effingebat: Non defuere spectatores, sed neque admiratores, verum hæc in oculos, non altius penetrarunt, nemo fuit qui hoc spectaculo de discutienda errorum nocte laboraret. Sub idem ferè tempus ad hanc prouinciam lustrandam ex more visitator accessit, quo tempore vicinorum Magistratum ac litteratorum magni solent esse concursus, ij frequentissimi ad ædes nostras ventitabant, sed nec hoc satis fuit ad eximendos popularium vanos metus, qui enim ventitabant è vicinis erant viribus & oppidis.

In mo-

In more posatum est priusquam ad lustran-
dam urbem aliquam Prouinciae visitator adue-
niat, ab eo præmitti vnum aliquem ē vicinia Ma-
gistratum, qui suo nomine omnia perlustreret,
venturumque visitatorem, ne planè nouus ac-
cedat, de omni re faciat certiorem. Ad hanc ur-
bem missus est vicinæ vrbis Gubernator, qui
munere suo perfundus, dum visitatorem præ-
stolatur, ad ædes quoque nostras visitandas ac-
cessit, non tamen ut iudex sed amicus, nam soli-
tis ritibus perurbanè exhibitis, etiam non tenue
pecuniarum munus, ipse sua manu obtulit, que
in Magistratibus non est usitata humanitas: pa-
ter suscepit, quod rejci Magistratum munifi-
centiam inurbanum, neque in hoc congressu
stetit humanitas, saepe litteris, saepe muneribus,
sæpe conuiuijs amicitia rebus postea nostris
multum profuturanoua, mque sedem paritura
confirmabatur, ut anno insequenti referetur.
Idem cum die quodam ab inferiore sibi que sub-
dito Magistratu excipiendus esset conuiuio cum
alijs tribus, qui urbanas gerebant dignitates;
atque intelligeret hoc epulum parari in vicino
fano, cuius Ministri tanto dudum nostros odio
prosequuntur, misit qui inuitatori nunciar, et si-
bi epulum apud idolorum Ministros non pla-
cere, habere se amicum quendam (Patrem no-
minat) non procul ab eo fano, gratum sibi fore,
si apud eum epulum instruatur: hoc eius artifi-
cium

ciūm fuit vt hac occasione nostros cūm tribus illis vrbanis Magistratibus conciliaret. Dictum factum, in illo conuiuio, assidente cum conuiuis Patre, multa de nostrarum eruditione, libris, lege; quæ vix sine rubore audiri possent, commemorauit.

Alius quidam qui Xauceanam rempublicam inter primarios Magistratus gubernabat, tametsi Patribus non erat infensus, hactenus tamen, neque ad ædes venerat, neque suis temporibus oblata sibi à nostris munuscula rependebat, vulgoque parum vrbanus & aliquando elatior habebatur: Is nescio qua ex causa, cum aliquando domum nostram venisset, inusitatori Patres humanitate tractauit, quam vel ab ingenio ipsius vel à dignitate sperari licuisset. de lege nostra illatus sermo, (vt semper in omni congressu solet) eum mirè recreauit, sed potissimum de vita æterna cum sermo incidisset, ni. mioperè captus, supremo illam in cælo eoque immobili transfigi, è nostris aliquem secum in Patriam abducere cupiebat: Ea erat Quancianæ Prouinciae Metropolis, quo nondum societas nostra penetrauit; quod si fieri potuisset, non exigua spes fuisset eum Christi sacra suscepturum, nam interim dum publica gerunt munera, potissimum extra vrbes regias, est perdifficile, quod neque illi ad nos sine nota ventitare, neque nos in eorum domibus cum eis colloqui,

S nisi

nisi ubi iudicia exercent, coram innumeris curialibus, possumus; à quibus obseruari ea quæ dicunt aut faciunt & sæpe perperam explicari solent: sed hæc opportunitas ut aliæ quotidiane, operariorum aliarumque rerum multarum inopia, elapsa est. hos Magistratum fauores Deus optimus maximus pro eo quo hanc Ecclesiæ amore prosequitur, laboribus rebusque aduersis temperauit. Et si Europæos delectabit felix rei Christianæ progressus; nos excitabunt, opprobria, carcer verbera, exilia. Incipiam ab eo quod fuit leuissimum.

Vicinum illud fanum cui ager à Magistris eruptus, extruendisque ædibus nostris assignatus, semper eius fani ministris stomachum mouit, & nouis incrementis antiqua nutriebantur odia: fano suo profani illi sacerdotes portæ nuper ingenti aperta, vicum eodem vtrinque erectis parietibus direxerunt in alterum è muris, horti nostri paries pertingebat, iuxta quem erat forte officina lignaria cuius tectum supra parietem nonnihil eminebat, eo tecto bonam fortunam sibi eripi superstitione augario arbitrati, obnixè, ut parieti æquaretur, lababant, neque nostri renitebantur, ne leuibus ex causis iurgia concitarent, verum dum Nostri nonnihil cunctantur, eam moram, repulsam interpretantibus, ijsdem proculdubio auctoribus, litteratuli nonnulli, impotens ferè hominum

genus,

genus, lapidationibus omnia diruebant, ad quos
è Patribus unus cum fratre nostro ac fa-
mulis accurrit sciscitaturus quid molirentur, ec-
quid vellent? cum in conspectum furentiū ven-
tum fuit, facta manu, pileo detracto pugnum in
faciem ingerit aliquis ac multis insuper iniurijs
afficiunt; quo perfecto milites gloriosi recesser-
e, iactantes etiam nostros omnes ab se trucida-
tos. Eam iniuriam tametsi nostri Magistratum
auctoritate, quorum fauor in manibus erat, vin-
dicare potuissent, maluere tamen ferre, quām
nouas turbas concitare. profani illi simulacrum
ministelli sibi metuentes, omni ope hoc à
se factam remouebant, eius inuidiam in lapida-
tores illos reijcientes, sed satis constabat quo
fonte cuncta manarent, neque nostra id admo-
dum referebat, qui hæc non ab ipsis, sed ab ipso
Deo permittente pateremur.

Inter eos labores quos in hac domo socie-
tas nostra tulit, numerari quoque debet mors v-
nius è nostris fratribus, quæ licet illi fuerit la-
borum finis, & quietis, ut speramus, initium,
non parum tamen passi sumus ex eius morte de-
trimenti: Is Anthonius Leitam dicebatur, qui
Macaënsi in oppido natus parentibus indige-
nis, sed Christianis, annos quindecim non am-
plius natus, ad hanc expeditionem vene-
rat, in qua decennium totum prius

S 2 socie-

societatem quām impetraret, patribus se probavit, alios sex in societate ita vixit, ut magnum moriens nobis sui desiderium reliquerit. Nam & litteris Sinicis iam probè imbutus, multum rem Christianam in Catechistæ munere promouebat, & domestica virtutē vitam religiosam cohonestabat; Erat in primis paupertatis cultor egregius, nam & minutissima quæque studiosè colligere & in usus domesticos solebat asseruare, & ut erat natura viuax & acer, nulli labore parcerat, seque ipsum semper asperè tractabat, paucis vulgaribusque contentus: Cum his alijsque dotibus instructus, multa nobis de se per ætatem promitteret, hæreditario familiæ morbo, præmaturè correptus in phtysin incidit, & sensim tabescere cœpit; adhibiti sunt frustra medici, quibus ille ad nutum parebat, ab uno sexaginta cauterijs adustus, nunquam refugit aut doloris sensum præ se tulit, insignique tollerantia quā ægritudinis molestias, quā naturæ feruenticris impetus reprimebat: Ad extremum ingrauescente iam morbo magnam concreti sanguinis copiam ore vomuit; quare ad cælum patrium amandebatur, in Collegio Macaensi vel salutem recuperaturus, vel in lætissimo Patrum fratumque conuentu animam Deo datus: sed neutrum illi contigit: Nam cum in Cantonensis Metropolis portum pervenisset, exceptusq; fuisset à Lusitanis negotiatoribus

coribus perhumanè, post biduum in eorum nauigio sanctissimè animam efflauit, decimo Iunij, sexta feria, ea ipsa hora qua Christus in cruce spiritum Patri reddidit. & notatū est non sine admiratione ab omnibus, eum dum viueret mortuo similiorem fuisse, dum moreretur viuo: nam longa eum tabes cadaueris imagine deformarat; verum ubi animam efflauit, viuax ei color & hilaris vultus, quem sanus habuerat rediit, ut planè videretur ostendere nobis voluisse, se in vita mortem, in morte vitam reperisse. eius corpus in Collegium Macaënsē delatum à nostris, imò etiam à scholaribus funebri pompa exceptum, in communi nostrorum sepultura conquiescit.

Hunc fratrem nostrum ægrum aliis comitatus fuerat Dominicus Mendez, qui simul eius in itinere curam gereret, & alia nonnulla in ea Metropoli procuraret: Inter quæ negotium erat cuiusdam, qui nostrā causā in vinculis tenebatur: ante triennium ex hac ipsa domo cum litteris ad socios, in Macaënsē Collegium missus, in reditu à custodibus loci, seuerissimè eos explorantibus, qui vltro citroque ad illud Lusitanorum oppidum commeant; vix enim credi potest, quam in aduenarum commercio Sinæ sint meticulosi atque suspicaces, interceptus cū litteris, quæ Magistratibus redditæ & Sinico sermone transcriptæ omnem proditionis metu

S 3 exemere;

exemere; & tamen pro Sinensium iudiciorum cunctatione nondum eripi è vinculis captiuus poterat; ad eius libertatem procurandam, frater ille noster inter cætera negotia missus, die quadam ad visendum in carcere captiuū eumq; pecuniolā donandum se contulit, dumque eum hortatur, ut in sumptu sit parcus, à ludis abstineat, suamq; captiuitatem moderatè ferat, tum captiuus magno impetu in fratrem nostrum insilit; & ut valebat viribus solo afflictum occupatis faucibus præfocasset, nisi concurrentium turba præsilio fuisset. Ereptum manibus sibi, clamore insequitur valido: hunc eum esse à quo litteras ad Lusitanos accepisset, quarū causa iam tot años carcere attineretur. iniecta à Magistratum Ministris fratri nostro manus, & euocato eo, qui carceri præest, iussus est ibi retineri, maxime quod apud eum Lusitanæ monetæ numismata aliquor, & litterarum, quas facile iam in fructa disserpserat, fragmenta reperta sunt: die insequenti ad Gubernatoris tribunal vindictus cum accusatore illo captiuo media vrbe deducitur, tertio demum die, cum bis auditus non fuisset, examinatur, & ad superiorem Magistratum (hanc tamen vocant) qui mari præest, & de causis externorum cognoscit, remittendus iudicatur. Ad id tribunal posterius die deductus, iam catenis vincitus paucis exami-

examinatur, nullaque lata sententia, Sinensium iudiciorum more, quod nemo reorum facile euadit, vterque fustuário vapulauit, quæ verberatio acerrima est, nam hæc ipsa quindecim non amplius iactum, vix bimestri spatio curata est; hinc ad carcerem reducitur, defluentis è cruribus sanguinis riuulis urbis vicos cruentans, quo cum partim reptans, partim ab alijs subleuatus peruenit, nihilo ei mitior carnificina parabatur, nihilo benigniores enim sunt hic Chirurgorum quam lictorum manus; nisi nummis moliantur, pænam consulto augent. frater verò noster, cum primùm à custodibus carceris comprehensus, mox Lusitanis illis numismatibus spoliatus fuerat, Siniis externam pecuniam plusquam externos homines amantibus, nec ab ea tantum sibi timentibus. Hinc igitur chirurgi, cum spes nulla affulgeret nummi, supra crudelissimam excarnificationem, qua vasorum fictilium fragmentis, quibus pro nouaculis vtuntur, contusam carnem in orbem exsecabant, fel etiam piscis cuiusdam ad augendum dolorem curationemque proferendam, clam miscuerunt. quam autem generosum & fortem se præbuerit noster, vita sanctissimè acta in eo carcere per totos octo menses declarabit.

Fama quæ alterius mortem in itinere, alterius vincula in Xauceanam nuntiabat domum, grauiter nostros permouit; mox igitur quæ celerrimè potuerunt misere qui fratris nostri inopiam subleuaret, & libertatem procuraret, illum tamen ego tantisper dum curatur relinquo, ad eum post necessariam digressionem postea reuersurus.

Miretur aliquis nostros in aula tam insolitis fauoribus cultos, in hac Prouincia Cantoniensi, nullam impetrare posse vltro citroque comedendi libertatem: Id vnde oriatur è sequenti narratione constabit; vbi à socijs & superiore Pequini auditum est fratrem illum nostrum in vinculis teneri, in omnes illi se partes versabant, vt aliquod tanto malo remedium inuenirent: at cum auxiliū tegi oportet, tanto difficultius parabatur. Et quod à nemine petere poteramus, sperare etiam non potuimus. Et si Paulus noster hīc aliquid opis posset adferre, tamen omittere quæm præstare consultius fuit; ne hanc Ecclesiæ surgentis columnam, suo quoniam est loco, cum tam certis huius ædificij ruinis moueremus. cum igitur diu multumquere Domino comendata, omnia circumspexissent, visi sunt sibi tandem aptissimam viam reperisse; agebatur tum de fastis Sinensibus emendatis, deque lunæ defectionibus ad amissim prædicendis; ad eam rem attinebat plurimum Siænium

nenium ciuitatum situs in latum ac longum Mathematicè definire, eo prætextu posse vnū è nostris auctoritate publica Cantonensem Metropolim petere, re autem vera ut aliquam librandi nostri fratris iniret rationem, res proposita est vniuersim ijs Magistratibus ad quos pertinebat, omniumque votis comprobata, quamdiu de Cantonensi. Prouincia nullus sermo, cùm verò ineundo itineri litteræ ab rituum præside postulantur, ipse petitionem penitus repudiavit. Audiui inquit hos homines Macaënsium aduenarum ciues esse, nunquid id agitur ut eo se conferant & cum ijs agant? Haud sino, certam eares mihi perniciem accerferet. territus scilicet fuit recenti Colai exemplo, res sic acta fuit: ad Regulum quendam conterminum misit vñus ex ijs Magistratibus supremis, quos Colaos vocant, certum hominem. qnid expectas? in eum libellos accusatorios pluere dices, vix ceruices suas, à ferro tutatus est, abdicatus est, priuatus est. Itaque nostri siluere, non enim hoc loci quicquam valet ratio vel fides; hoc Sinis decretum est: cum aduenis extra Regni limites etiam optimis, & in optima caussa, nihil comune esto. hoc quia apud alias gentes inusitatum, vix satis alibi intelligitur aut creditur: hæc igitur causa est cur tametsi res nostræ in Regia eo sint loco, ut omnium superet expectationem, qui quidem huius regni statu norint, & magni

S S omnes

omnes vno propè consensu nostros fouant colant, venerentur: si tamen quipiam nobis esse cum Macaënsibus commercij publicè contra nos probatum fuerit, vno impetu ruent universa, Regisque ac Magistratuum gratia excedemus, tanti est apud Sinas tantula cum aduenis extra regni fines constitutis commercij suspicio. Et hæc quidem his adhuc temporibus ita se habent, donec dominus suspicionum nebras veritatis suæ luce è Sinarum animis excusserit: si porro in alias prouincias ire placuerit, publicis litteris ac sumptu, nullo negotio id nostri impetrassent, sed quoniam fratri nostro subsidium ferre, nihilque aliud Patres spectabant, à postulatione destitere; neque enim attinebat nostrorum alia ex causa imminuere paucitatem.

Fratrem nostrum in vinculis suis reuisamus, Maris ille quem dixi Præfectus, verberati causam ad Vrbanum tribunal remiserat, eaque demandata fuerat quarto primarij Gubernatoris Collegæ; quem contigit per eos fere menses alio forensi negotio distentum vrba ab esse, quæ res causæ cognitionem morabatur. Interim quæ bonus frater in carcere vel egredit vel passus fuerit omitti nullo modo debent: Carcer quo tenebatur tametsi non erat asperimus, (nam neque compedes neque manicas

nicas gestabat, quod semper eius causa leuis haberetur, non defuit tamen, quod ibi patetur: mos est cum recens aliquis carceri mancipatur tradi eum senioribus concipiis tribus, qui eius curam gerant, qui excubent, qui instruant: hi tres tyronis nostri vnius, Furiæ rectius quam Magistri, appellandi, cum fratrem nostrum in suam tutelam recepissent, ita ieunijs macerarunt, ut cibum ei non ut vivueret, sed nemoraretur dispensarent: Interim enim dum necessarium fratri subsidium è Xauceana domo, quæ abest à Metropoli aduerso flumine dies minimum duodecim, submitteretur, nemini licebat nisi harpyis illis, fratribus nostri mensam curare, qui ut à suis tyronibus largitione extorqueant, non nisi pacta pecunia donati, eos sinunt cæterorum in captiuitate frui libertate. Qui carceri præerat, Mahometanus & genere & secta erat. Vbi igitur audiuit ex accusatore captiuo fratrem nostrum Christianum, & magni occidentis sacerdotum discipulum esse, hinc pro eo, quo res nostras odio prosequuntur, eum parum benignè excepit, & parum absuit, quin lacerum ut erat à recenti supplicio, denuo verberaret: verum vbi audiuit eum de Deo totius vniuersi conditore, deque alijs legis nostræ capitibus, tam appositi disputare, præbuit se paulo mitioresi, venerationem enim apud Sinas mox parit litteras

litterarum ac virtutis opinio. Non eadem fuit
concaptiuorum, quæ præfecti carceris humani-
tas; nam ea fæx, ut est fere desperatè perdita, ea-
demque otiosa, nullum omittit iniuriæ genus,
quod exequi quidem possint: sæpe eum pugnis,
sæpe calcibus impetebant, nam verborum iacu-
la quid attinet numerare; idque eo magis quo
hilari eum omnia vultu verbisque benignis ex-
cipere aduertebant: nihil proderat apud impi-
os eosque sceleratos, virtutis, quam non noue-
rant, vis, quæ efferaata etiam corda solet edoma-
re: sed hæc initio, nam denique apud plerosque
suum virtus tenebat locum, & quam initio non
assequebantur, postea cæpere mansuetudinem
admirari, non mediocriter fratrem nostrum iu-
uabat in oratione assiduitas, in qua magnam
diei, magnam noctis partem conterebat; quod
ut faceret aliquanto quietius, pretio sibi alterius
captiui stationem nonnihil comodiorem com-
pararat; paupertatem egregiè coluit, nam sibi
suis ipse manibus orizam coquebat, & famulū
quem vna secum retinuerat, culpa simul & vin-
culis liberarat; nec vñquam adduci potuit, vt
alienis manibus vteretur, et si non deerant, qui
exiguo & propè nullo pretio id præstarent; nu-
dis pedibus, nudo capite, in attrita lacernula in-
cedebat: Ita erat parcus & tam non delicatus, vt
si quando aliquem sale conditum pisciculum ad
siccām orizam adiungeret, tum sibi epulari vi-
deretur.

deretur, accidit die quadam, quæ Ecclesiastici
ieiunij lege tenebatur, omni eum commeatu
numisque destitui, nec esse eo in loco, qui cha-
ritatem nescit, quenquam à quo posset sperare
subsidium, bonus frater mirè latus, se ad hunc
pietatis apicē peruenisse, orationi se dedit, quām
de Diuina prouidentia instituebat, in ea cum so-
latij Diuini plenus, aliquot horas consumpsisset
iam factus erat cibi immemor; & ecce, ea fere
hora quæ refectioni destinatur, admonitus est,
missum è Xauceana domo aduenisse commea-
tum, gratijs igitur Deo actis, eo die recentes ali-
quot pisiculos in obsonium præparauit, fre-
quentes ad superiorem & ad socios reliquos &
ad fratres etiam & scholares nostros litteras da-
bat, quæ sine dubio annalibus dignæ erant: Sed
eas ad socios Macaënses missas, ego qui cum hæc
scriberem Nanquini agebam, habere non potui,
quanquam audio ex ijs nonnullas iam in Euro-
pam nauigare; summa earum capita attingam:
In primis dicebat se dudum à Domino carcerem
& vincula petiisse, quare non solum à Patribus
non petebat, uti liberationem sui procurarent,
sed ne ab ipso quidem Deo id postulare aude-
bat, ne ab eo inter se pugnantia petiisse videre-
tur. Nihil sibi aiebat in his carceris molestijs es-
se molestiū, quām cam quo nos sciebat sua
cauſa affici molestiam, quoniam ipse sibi mul-
tos aīos in ijs vinculis promittebat, multa quæ-
rebat

rebat quæ vel ad se vel ad proximos pertinebant: liceretnē sibi edulia idolis oblata attingere? in lucernæ sumptum, quæ simul idolis simul toti carceri prælucebat, conuenire? de regulis, quarum eo in loco fuit obseruantissimus multa quærebat; exercitia orationis ac discutendæ conscientiæ nunquam intermisit, nihil scum volebat dispensari, scire solum quibus legibus teneretur, sibi certum esse, ne morte quidem proposita latum, vel à regulis vel à superiorum voluntate, vnguem recedere: quærebat quid sibi & quatenus circa eluendos baptismo liceret? Conscientiam vniuersam suo superiori quoties ei per litteras licebat, aperuit, querebaturque id infrequentius sibi licere, quam optaret: Itaque asserebat animum suum filuescere, in eo feras grassari, opus fore si forte liberaretur, ut denū in tyrocinij incide recudatur, & tamen metuebat ut liber non sis esse, qui captiuus. nullus finis erit si omnia commorem, nunquam carcer ille talem viserat captiuum, nunquam hæc exempla virtutis aspergerat: Ad extremum è carcere liberatur, verum id anni proximè insequentis temporis debetur, de quo suo loco.

Nondum tamē his iacturis, aut verius lucris, huius anni res clausæ sunt, nam ne fratres nostri sibi soli gratularentur, Patres quoque in labori partem sunt vocati, extremis propè huius anni diebus,

diebus, duo sacerdotes, qui è Collegio Macaensi
subsidio nobis veniebant, à custodibus itidem
deprehensi, venire prohibiti sunt, ea res contigit
in hunc modum. Notissimum est Sinas externū
neminem in interiora regni admittere, qua ex
causa in extremis regni Prouincij, potissimum
vbi cum externis miscent commercia: quamplu-
rima sunt custodiæ, nō in telonijs solūm ac pō-
tibus, per quos necessarius est transitus, sed per
ipsa quoq; flumina militaribus nauigijs distri-
butæ: Externi tamen si semel in regni interiora
penetrarunt, hinc inde comeare nullo renitente
possunt, cuius rei causa est quod ad interiorum
Prouinciarū Magistratus nihil attineat, de eare
inquirere, nec vilum ex huiusmodi aduenarum
ingressu adeant dignitatum suarum periculum,
quin potius si abire regno vellēt prohiberentur,
cū par sit crimē è regno aduenā egredi, & absq;
regia facultate ingredi: hinc fit ut nostri non mi-
nimam in egressu difficultatem experiantur,
vbi semel ingressi sunt nullam in commoran-
do molestiam patiantur, ingressi porro hacte-
nus fere sunt ad hunc modum: Lusitani Ne-
gotiatores qui oppidum Macaense in extre-
ma Prouinciae Cantoniensis ora sibi olim
ab Sinis commerciorum causa assigna-
tum incolunt, & qui ex India quot annis
eo appellunt, bis fere ad Cantonensis pro-
vinciæ Metropolim (quæ non Quantum

vc

ut vulgo creditur, sed Quam ceu, ab Sinis appellatur, nam Quantum Prouinciae totius nomen est) commeant negotiationis suæ causa, ibi in ipso portu in Nauigijs per noctant, interdiu per urbem vagari, suaque cum Sinis miscere commercia permittuntur: cum ijs negotiatoribus ferè unus è nostris sacerdos ad eorum rem laetram procurandam per eos dies adiungitur, nam in quadam fani parte, quod est in exigua Insula, medio in flumine situm, sacra facere & suos conuentus habere conceditur: Eo prætextu semper aliqui è nostris in hunc portum commeabantur, vbi eos cum Xauceano ferè Nauigio unus è fratribus nostris præstolatus, furtim Lufitanorum Nauigio erectos, in Xauceanum ad hanc residentiam, quæ prima ingressis occurrit, deuehabant. Inde in interiores Prouincias facile transmittebantur: hoc igitur anno è Macaënsi collegio, Patres, ut dixi, duo, in huius Missionis subsidium mittebantur, Alter Pater Iulius Alenis Italus, alter Petrus Spira Belga, præstolabatur eos iam dies nō paucos, unus è fratribus nostris cum nauigio Xauceano, qui vbi aduenisse audiuit Lufitanorum onerariam, ad Patres se contulit, de itineris ratione deliberaturus; cum ijs Patribus, venerat alius Pater Ioannes Rodericus, qui pro sua prudentia rem totam moderatus, statuit cum fratre nostro dierum aliquot moram interponendam, nam onerariæ Nauarchus rem odora

odoratus videbatur; vt igitur res tota secreti-
us perageretur, ad eludendum eum Nauar-
chum (tametsi nos ipse lusit) cum Magistra-
tuum facultate, ex oneraria in scapham transi-
re eo prætextu, vt sua litterarum & religionis
exercitia liberius à Negotiatorum tumultu se-
moti peragerent, re autem vera, vt Patrum dis-
cessum nemo sentiret. Interim Nauarchus
hanc lucri occasionem minime negligendam
ratus, cum uno è militaribus nauigis quæ in
hoc flumine excubabant, paciscitur, se si virgin-
ti aureos, præde partem rependerent, Patres
traditurum: Ex scapha per summam dissimu-
lationem Patres nullo ut arbitrabantur aduer-
tente, in Nanceanum nauigium transiere, sed
onerariæ Nauarchus adhibitis exploratoriis
omnia rimabatur, à quo deinde milites mo-
niti, noctu Patres in nauigium suum ingressi,
cultu iam Sinensi induti, vix se capiebant præ
gaudio, cum se viderent voti iam compotes
factos: atqui postridie priusquam illuxisset, iter
arripientibus, & iam ad quatuor fere leucas
progressis, ecce à tergo imminet militare
nauigium, quod summa remigum contentio-
ne præentes assequi laborabat, nec difficile
fuit; cum proprius accessere horrendis clamo-
ribus Patrum Nauarchum increpantes, subsi-
stere coegerunt, succlamantes velle se inuesti-

T gare

gare numquid vetitarum mercium eueherent
 Ingressi nauigium mox sciscitantur vbi nam es-
 sent duo illi Patres externi, qui clementito ha-
 bitu, in regni interiora penetrare meditaren-
 tur? quos vbi conspexere, sibi mutuo grav-
 lantes inuentam à se prædam, exultabant. In-
 cedit hoc in diem Beati Thomæ Apostoli sa-
 crum, cuius fauore sine dubio factum, ut ha-
 res minus infeliciter cederet quām sperabatur,
 neque ex ea, mala quæ oriri poterant, nasce-
 rentur; Hi enim custodes præ publica re suam
 magis tractabant, largitionemque exigebant
 perculit ea res nostros, ut par erat, non tam de
 se sollicitos, quām de tota missione, Adhuc
 nauigabant cum Patribus quatuor pueri, qui
 ad hanc missionem vetere illius instituto ve-
 niebant, eo consilio, ut ab illa iam ætate Si-
 nenses libros & Christianam pietatem edoceret,
 si se ipsos Patribus egregiè probarent, in socie-
 tatem nostram post aggregarentur, ij, tametsi
 annorum non amplius essent duodecim aut
 tredecim, non cecidere animis, sed fuit ex ijs
 natu minimus qui diceret se vna cum Patribus
 mori velle; frater noster tentare cæpit ecquid
 posset oblata largitione componere, sed quo-
 niam in pretio admodum discrepabant, ni-
 hil conludebatur. Ergo visum est Patribus
 omnino necessarium P. Ioannem Rodericum,
 à quo

à quo pridie discesserant admonere. Nec abnuere milites in quorum erant potestate, qui Lusitanorum interpretem euocari volebant; ad eam tamen rem vnum è scholaribus nostris, qui fratis nostri erat comes, amandare noluerunt: breuem schedulam vnuis è famulis tulit ad Lusitanos, qui iam non procul aberant. Pater Ioannes Rodericus, amicos duos negotatores rogauit vti vna cùm interprete Patribus subuenire ne grauarentur, nec id grauatè prestatere, cum consulto Pater ei se negotio traetando rectius eximeret. milites illi sanè glorirosi vbi aduenientes duos Lusitanos procul conspexere, metu consternati Patrum nauigium intutiorem locum deducere nitebantur, sed sunt à fratre nostro prohibiti, nec est dubium fugam arrepturos, si strictum aliquem gladium conspexissent: quoniam autem nondum sciebant Lusitani Magistratum an sua priuatum id auctoritate tentarent, maluere vim continere ne sua commercia perturbarent, maioresque turbas concitarent. Itaque post multa vltro citroque agitata demum de pretio conuenere, quod fuit aureorum ferè centum: quod cum factum est, Patres Sinicam vestem exuti suamque denuo induti, scapham illam suam à socio excepti, magno cum doloris sensu repe-
tiuere: Die insequenti, venit ad Lusitanorum.

T 2 onera-

onerariam, nescio quis vigiliarum præfectus,
 qui vt aliquam iudicij formam præ se ferre
 (nam illi non minus quàm nostri ne res ad su-
 periores Magistratus deferretur formidabant)
 Patrum Nomina, vultumque delineari iussit,
 ne forte iterum penetrare tentarent, sed hac
 perfunctoriè fiebant, certum enim est id Ma-
 gistratibus minime innotuisse; quod Diuim
 proculdubio prouidentia factum est; nam ei-
 res vniuersam missionem in apertum disci-
 men erat adductura: quæ Dei prouidentia non
 in hoc solum eluxit, sed etiam quod ij ne-
 bulones pecuniarum subsidium, quod al-
 singulas sedes Patres secum vñebant non sen-
 sere, quod si sensissent præterquam quod in can-
 tis rei familiaris angustijs, hoc vnicum erat præ-
 sidium, idque mutuo acceptum, ij opimior
 præda irritati, quam eripere nemo potuisset, in
 nostrorum posthac ingressum auidus inhala-
 sent: Patres iam in tutum cum pueris illis rece-
 pti, nauarchū quoque liberarunt, & fratrem no-
 strum cum socio scholari ac pecuniario domi-
 ciliorum subsidio, in Xaceanam sedem quæ
 lerrimè possent & occultissime se reciperent
 mandarunt, & saltem necessariam Patrum su-
 stentationem in tuto collocarent. quo perfecto
 rediret ad Patres puerosque denuo, cum nihil
 esset suspicionis, abducendos, fecit omnia vt ius-
 sus

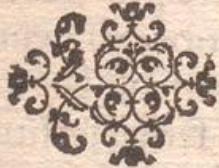
Sus erat non cautè minus quām animosè, sed cum rediit Lusitanis negotiatoribus visum est periculose, si fortè in reditu Patres deesse numero, cuius aliquando ratio initur, Magistratus deprehenderent: Id verebantur, quoniam nondum certo constabat eam rem ad Magistratus minime peruenisse, quod si certum fuisset, Patres nullo negotio ad suam stationem penetrasent, ne tamen vanus esse fratribus nostri reditus quatuor illos puerulos, Lusitanorum Naugio furtim ereptos, secum abduxit qui deinde in varia domicilia distributi, sua Sinica studia inchoarunt; Patres verò iam deplorata profectio primo quoque tempore, quo sine periculo fieri potuit Collegium Macaënsē repetiūrē, ybi accensis è dilatione votis, ingressum suum præstolantur, quem speramus facilem fore nec diuturnam moram, imo quo ægrè Damoni faciamus, forte pro duobus quatuor duotor duplicato fænore recipiemus; hunc finem habuit hæc tam periculosa captiuitas, in qua Dominus ut suum seruet institutum ita suos affligi permisit, ut simul semper ostenderet quis ille sit, cuius potenti manu liberentur, utque hoc teuti præsidio nullum in sua causa periculum adire reformident.

Hic quoque finem facio huius anni rebus gestis, quas Dominus mira varietate contexuit,
vt qui

ut qui Cruces optant eas apud Sinas inuenient
non nesciant; sed simul sciant eas esse fructu-
osas; quæ duo sine dubio generosos cupidosque
Diuini honoris athletas ad auxiliarem manum
nobiscum per tot maria conferendam pro-
uocabunt. nos à R. P. tua preces & sacrificia
ac simul vniuersæ societatis, ad ea, quæ nobis
tam ardua Dominus perficienda tradidit, postu-
lamus. Nanquini Augusto Mense, Anno salu-
tis 1612.

Ex mandato Superioris,

Indignus P. V. filius Nicolaus
Trigautius.

F I N I S.

ANNU
Sinica
M.DC.X ad XI
laponica
M.DC.XV. ad
610 et 11.

Th

5213